

**ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE UNIVERSITĂȚII DE STAT
DIN MOLDOVA**

Chișinău – 2019

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

**ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE UNIVERSITĂȚII DE STAT
DIN MOLDOVA**

Științe sociale

Chișinău – 2019

CEP USM

**Colegiul de redacție al culegerii „Analele științifice ale USM”
Științe sociale**

Redactor-șef	Florentin PALADI, <i>prorector pentru activitatea științifică, prof. univ.</i>
Redactor coordonator	Tatiana BULIMAGA
Procesare computerizată	Tatiana BULIMAGA Marianna SAVVA Violeta MACOVEI Margareta PROHIN
Redactori	Antonina DEMBIȚCHI Valentina MLADINA

Membri:

<i>Serghei BRÎNZĂ, dr. hab., prof.univ.</i>	Decan, Facultatea de Drept
<i>Georgeta STEPANOV, dr. hab., prof.univ.</i>	Decan, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării
<i>Alexandru SOLCAN, dr., conf.univ.</i>	Decan, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
<i>Vladimir GUȚU, dr. hab., prof.univ.</i>	Decan, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială
<i>Galina ULIAN, dr. hab., prof.univ.</i>	Decan, Facultatea de Științe Economice

Responsabil de ediție:

Tatiana BULIMAGA, șef secție PVEȘ, Institutul de Cercetare și Inovare al USM

***

Culegerea „Analele științifice ale USM” include rezumatele tezelor de licență și de master, susținute de studenții și masteranzii care au manifestat pe parcursul anilor de studii capacități deosebite și sunt recomandați să-și continue studiile la doctorat.

***

**Responsabilitatea asupra conținutului
articolelor revine în exclusivitate
conducătorilor științifici**

DREPT

CONTRACTUL DE TRANSPORT RUTIER INTERNAȚIONAL DE MĂRFURI

Alina AMBROS

The commercial exchanges are impossible without a good system of road, railway and naval transport that are well developed. This is why lots of important representatives of the world tried to focus their attention to set up a refined transport network.

The purpose of the thesis is to carry out a complex research of the international road freight contract through the dimensions of applicability and development on a global level, but especially in the practice of the Republic of Moldova, as well as elaboration of the recommendations for improvement of the national legislation and application as accurately as possible in practice of the international legislation in the field.

Schimburile comerciale sunt de neconceput fără un sistem de transport rutier, feroviar, maritim și aerian bine articulat. Din această cauză, reprezentanții cei mai autorizați ai lumii și-au concentrat atenția și eforturile în direcția constituirii unei rețele de transport internațional, a cărei infrastructură este în continuă perfecționare.

Contractul de transport internațional de mărfuri este un contract autonom, însă datorită ratei mari de export de mărfuri, este încheiat de cele mai multe ori în legătură cu contractul de vânzare-cumpărare. Vânzarea internațională de mărfuri este contractul cel mai des utilizat în comerțul internațional, iar fiindcă comercianții se află adesea în locuri sau chiar în țări diferite, este necesară și încheierea unui contract de transport. Astfel contractul de transport ocupă un loc foarte important în comerțul internațional.

Datorită poziției sale geografice și dezvoltării economice, Republica Moldova recurge în majoritatea cazurilor la transportul rutier de mărfuri. Pentru ca relațiile economice și rata exportului să sporească, este necesar ca să se constituie o rețea bine dezvoltată de transport internațional cu o bună infrastructură. De asemenea, o atenție sporită trebuie să se acorde și elaborării unor asemenea reglementări care să garanteze fluiditatea traficului și siguranța cât mai deplină a transportului de bunuri, prin asigurarea unor mijloace de securitate maximă.

Scopul lucrării constă în realizarea unei cercetări complexe a contractului internațional de transport de mărfuri pe șosele prin dimensiunile aplicabilității și dezvoltării la nivel mondial, dar în special în practica Republicii Moldova, precum și elaborarea recomandărilor de perfecționare a legislației naționale și aplicarea cât mai corect în practică a legislației internaționale în domeniu.

Propunem următoarea definiție a contractului rutier internațional de mărfuri: contractul de transport internațional de mărfuri este acel contract, în baza căruia căraușul profesionist (transportatorul) se obligă să transporte cu titlu oneros și în termen determinat marfa predată de expeditor, punctul de plecare și cel de sosire al mărfii fiind pe teritoriul a cel puțin două state diferite, să conserve marfa pe termenul transportului și să o predea destinatarului, care poate fi însuși expeditorul sau o terță persoană.

Convenția privind contractul de transport internațional de mărfuri pe șosele de la Geneva [1] este cel mai important și cel mai des utilizat act la nivel internațional pe continentul european în domeniul dat. Convenția se aplică oricărui tip de transport de mărfuri pe șosele, dacă locul primirii și cel al predării mărfii sunt situate în state diferite, care cel puțin unul este parte la Convenția de la Geneva (art.1 paragr.1).

În conformitate cu art.4, proba contractului se face prin scrisoarea de trăsură. Scrisoarea de trăsură are un rol *ad probationem*, și nu *ad validitatem*. Scrisoarea de trăsură se întocmește în trei exemplare – unul se reține de către expeditor, unul însoțește marfa și este înmănată destinatarului, iar al treilea este reținut de către cărauș (art.1 paragr.5).

Convenția de la Geneva stabilește drepturile și obligațiile părților:

Obligațiile expeditorului: obligația de ambalare a mărfii, obligația de predare a mărfii, obligația de a suporta cheltuielile de verificare a mărfii, obligația de a-l înștiința pe transportator asupra caracterului periculos al mărfii și despre eventualele precauții ce trebuie luate, obligația de a încărca marfa, obligația de a furniza documentele și informațiile necesare îndeplinirii formalităților vamale și a altor formalități, obligația de plată a prețului de transport.

Obligațiile transportatorului: obligația de încărcare și descărcare a mărfii din vehicul, obligația de verificare a mărfii, obligația de a transporta marfa în interiorul termenelor stipulate sau a unui termen

rezonabil, obligația de îndeplinire a formalităților vamale și a altor formalități, obligația de conservare a mărfii, obligația de predare a mărfii și a scrisorii de trăsură, obligația de a solicita instrucțiuni în cazul unor impedimente la transportare sau livrare.

Obligațiile destinatarului: destinatarul nu participă direct la încheierea contractului, totuși el devine parte a acestuia prin aderare. Astfel, destinatarul dispune de un șir de obligații și drepturi în conformitate cu contractul de transport internațional de mărfuri: obligația de a descărca marfa, obligația de plată a cheltuielilor aferente transportului, obligația de plată a rambursului menționat în scrisoarea de trăsură.

Convenția de la Geneva expune într-o manieră relevantă drepturile și obligațiile părților: expeditorului, transportatorului (cărăușului) și destinatarului. Din analiza făcută de noi prin prisma Convenției, obligațiile părților sunt corelative. Unele obligații și drepturi nu sunt prevăzute expres, însă pot fi deduse din conținutul prevederilor. Acest lucru nu este unul pozitiv, deoarece duce la crearea unor incertitudini și neclarități. Spre exemplu, în cadrul obligației ce ține de ambalarea mărfii, din conținutul Convenției nu reiese cine trebuie să ambaleze marfa, însă se prevede că în caz de deteriorare a mărfii din cauza necorespunderii și a calității proaste a ambalajului, va răspunde expeditorul. De asemenea, și obligația de încărcare a mărfii – Convenția nu stabilește cine va efectua încărcarea – expeditorul, destinatarul sau transportatorul. De regulă, părțile stabilesc cine va fi responsabil, iar în cazul în care nu au prevăzut, se va aplica legea statului pe teritoriul căruia are loc încărcarea mărfii. În practică deseori apar litigii din aceste incertitudini. Dispoziții speciale cu privire la plata prețului nu se conțin în Convenția de la Geneva, de aceea apare neclaritatea, cine achită prețul pentru transport – expeditorul sau destinatarul?! Luând în considerare că remunerarea transportatorului este una dintre obligațiile pe marginea căreia se ține practic întreg contractul internațional de transport, de aceea este destul de alogică lipsa acestei obligații expres stipulată în Convenție.

După părerea noastră, ar fi mai oportun de a prevedea obligațiile importante expres în Convenție, fără a fi necesară interpretarea și deducerea lor din cadrul altor norme.

Referințe:

1. Convenția privind contractul de Transport Internațional de mărfuri pe șosele (CMR), adoptată la Geneva la 19 mai 1956, modificată prin Protocolul din 05 iunie 1978.

2. GRIBINCEA, L. *Dreptul comerțului internațional*. Chișinău: Reclama, 2014.

Recomandat

Lilia GRIBINCEA, dr., conf. univ.

ANALIZA TEORETICO-PRACTICĂ A ÎMBOGĂȚIRII NEJUSTIFICATE

Pavel SPATARI

Unjustified enrichment has been created by Romanian lawyers and kept his basics till today. The general rule is provided by art. 1979 Civil Code, which says whoever get enriched by disadvantage of another, without legal, judicial or contractual grounds should return the enrichment. In order for this to happen, the following conditions are required: enrichment of one; disadvantage of another; enrichment must be unjustified; attribution between enrichment and disadvantage.

În reglementarea anterioară a îmbogățirii nejustificate, sub denumirea de îmbogățire fără justă cauză, aceasta era definită ca „faptul juridic licit prin care are loc mărirea patrimoniului unei persoane prin micșorarea corelativă a patrimoniului altei persoane, fără ca să existe pentru acest efect o cauză justă sau un temei juridic” [1, p.501]. Noțiunea de „justă cauză” a fost criticată în doctrină, considerându-se că aceasta creează divergențe în înțelesul său și se contrazice cu alte noțiuni dintr-un sistem cauzalistic. În atare sens, s-a afirmat că în această materie noțiunea de cauză nu este luată în sensul ei material – de cauză eficientă, nici în sensul în care ea constituie un element esențial al contractului și nici ca izvor al drepturilor și al obligațiilor, în temeiul căreia se stabilește dacă transformările patrimoniale sunt în conformitate cu legea. Nu se avea în vedere noțiunea de cauză a actului juridic, ci existența unui temei juridic, convențional sau legal, al măririi unui patrimoniu și al micșorării celui alt. Prin urmare, termenul de „nejustificată” se arată unul mult mai oportun.

Ca și majoritatea instituțiilor de drept civil, îmbogățirea nejustificată a fost creația romanilor, bazele căreia sunt menținute și în legislațiile actuale. Odată cu apariția Digestei au recunoscut mai multe forme de *condictio*. Digestele lui Iustinian conțineau 5 titluri separate pentru fiecare formă de *condictio*, acestea fiind următoarele [2, p.838-872]:

- *condictio causa data causa non secuta* (D. 12, 4);
- *condictio ob turpem vel iniustam causam* (D. 12, 5);
- *condictio sine causa* (D. 12, 7);
- *condictio furtiva* (D. 13, I);
- *condictio indebiti* (D. 12, 6).

Mai era cunoscută și acțiunea *de in rem verso*, ce reprezenta un remediu special pentru îmbogățire nejustificată în domeniul reprezentării. Sistemele de drept ce au legiferat dualitatea dintre plata nedatorată și îmbogățirea nejustificată (ex. România, Franța, Italia, Olanda etc.) au extins domeniul acțiunii *de in rem verso* ca acțiune generală în materia îmbogățirii nejustificate, iar pentru plata nedatorată au păstrat clasică acțiune *condictio indebiti*. Sistemele ce au legiferat modelul unitar al îmbogățirii nejustificate (ex. Republica Moldova, Germania, Federația Rusă etc.) au creat un mecanism pentru a îmbina ambele situații.

Astfel, alin. (1) art. 1979 Cod civil (în continuare C. civ.) prevede că dacă o persoană obține o îmbogățire nejustificată care se atribuie la dezavantajul suferit de o altă persoană, ea este obligată față de persoana dezavantajată să restituie îmbogățirea. Prin urmare, C.civ. a reglementat această regulă generală în materia restituției ca un mecanism general de restituție, atunci când există o îmbogățire nejustificată, și nu o consacrare legală a mai multor forme de îmbogățire, așa cum au făcut românii (prin reglementarea mai multor tipuri de *condictio*).

C.civ. în alin. (1) art. 1979 stabilește că părțile raportului de îmbogățire nejustificată sunt persoana îmbogățită și persoana dezavantajată. Persoana îmbogățită este persoana ce obține o îmbogățire în mod nejustificat, iar persoana dezavantajată este persoana ce a suferit un dezavantaj pe marginea îmbogățirii altuia.

Condițiile îmbogățirii nejustificate sunt: îmbogățirea unei persoane; dezavantajul altei persoane; îmbogățirea să fi fost nejustificată; îmbogățirea unuia se atribuie la dezavantajul altuia.

Îmbogățirea unei persoane poate lua forme diverse – fie prin sporirea elementelor active ale patrimoniului, fie prin micșorarea pasivului acestui patrimoniu, fie prin evitarea măririi pasivului patrimoniului. Sporirea elementelor active ale patrimoniului poate consta în

dobândirea unui bun sau a unei creanțe, dobândirea unei sume de bani, îmbunătățirea unui lucru al proprietarului de către o altă persoană, edificarea unei construcții, facerea unei plantații sau executarea unei lucrări pe terenul altuia [3, p.199]. Îmbogățirea prin micșorarea pasivului patrimoniului sau evitarea măririi acestui pasiv nu necesită intrarea de noi bunuri sau creșterea valorii bunurilor existente, ci constă în stingerea unei datorii, fără a se plăti sau când sunt diminuate sau evitate cheltuielile obligatorii. Evitarea unor cheltuieli constituie o îmbogățire numai în cazul când patrimoniul unei persoane care evită cheltuielile nu s-a micșorat, deși ar fi trebuit să se micșoreze. Și din folosirea bunului unei alte persoane poate lua naștere evitarea unei cheltuieli. În modul acesta se economisesc cheltuielile care ar fi trebuit să fie făcute dacă nu ar fi intervenit faptul folosirii lucrului respectiv, de pildă cheltuielile reprezentând plata pentru folosința unui alt lucru de același gen [3, p.201]. Îmbogățirea ar putea avea și caracter intelectual sau moral. S-a apreciat că aspectul intelectual/moral privește numai natura activității prestate și s-a arătat că, și în acest caz, îmbogățirea trebuie să corespundă unei valori susceptibile de evaluare pecuniară [4, p.163]. Majorarea unui patrimoniu semnifică dobândirea de active patrimoniale sau eliminarea pasivelor patrimoniale. Activele patrimoniale pot consta în bani, drepturi de proprietate (inclusiv intelectuală), drepturi de creanță sub cele mai diverse forme – creanță contractuală, creanță de compensare a unui prejudiciu, chiar și creanța de a obține restituirea îmbogățirii nejustificate. Eliminarea unui pasiv patrimonial constă în stingerea totală sau parțială a unei datorii. Nu contează dacă în privința unei datorii a fost sau nu intentată o acțiune din partea creditorului îmbogățitului, însă este important ca obligația ce este stinsă de dezavantajat să fie o obligație civilă perfectă și nu una naturală (cum ar fi obligația de a executa după scurgerea termenului de prescripție).

În alin. (1) art.1985 C. civ. sunt enumerate cazurile în care o persoană se consideră dezavantajată, și anume, când a fost micșorat patrimoniul său, când au fost folosite bunurile sale de către o altă persoană, când a fost prestat un serviciu sau executată o lucrare în folosul altuia.

Există prezumția că toate îmbogățirile sunt nejustificate, cu excepția a două cazuri: persoana îmbogățită este îndreptățită față de persoana dezavantajată să obțină îmbogățirea în virtutea unui contract sau

unui alt act juridic, unei hotărâri judecătorești sau unui alt temei legal; persoana dezavantajată și-a dat consimțământul în mod liber și fără eroare de a suferi dezavantajul.

Atât sporirea sau păstrarea patrimoniului, cât și diminuarea patrimoniului sunt rezultatele comune ale anumitor fapte (acte sau evenimente). Este indiferent dacă dezavantajul și îmbogățirea corelativă rezultă din fapta păgubitului sau a îmbogățitului, ori a unei terțe persoane sau fortuit, fiind suficient ca ele să aibă o cauză unică comună – un act sau un eveniment. Prin urmare, îmbogățirea nu este cauza dezavantajului, după cum nici dezavantajul nu este cauza îmbogățirii, acestea fiind rezultatele unei cauze unice [5, p.279]. Astfel, termenul de „atribuire” se potrivește mai bine pentru a desemna această situație.

Ceea ce definește îmbogățirea nejustificată din punctul de vedere al efectelor sale este obligația de restituire de care este ținut îmbogățitul. C. civ. modernizat, în materia efectelor îmbogățirii nejustificate, delimitează între îmbogățire transmisibilă și îmbogățire netransmisibilă. Transmisibilă este acea îmbogățire ce constă dintr-un bun ce poate fi transmis, prin *traditio*, *cessio* sau prin alte metode, spre exemplu îmbogățirea ce constituie primirea neîndreptățită a unui pian, ce va urma a fi restituit așa cum este el. Îmbogățire netransmisibilă o constituie bunurile ce nu pot fi transmise, servicii sau folosința unui bun, ce urmează a fi restituite prin plata valorii bănești în folosul persoanei dezavantajate. Spre exemplu, spălarea unui automobil, ce l-a îmbogățit pe posesorul acestuia și urmează a fi restituită valoarea bănească a acestui serviciu. Alin. (1) art. 1990 C. civ. prevede regula generală că restituirea are loc în natură, excepția fiind restituirea prin plata valorii bănești. Fructele la fel urmează a fi restituite, din momentul începerii relei-credințe a persoanei îmbogățite.

C.civ. reglementează și câteva excepții ce pot fi folosite de persoana îmbogățită, în anumite împrejurări, pentru a se opune obligației de restituire, și anume: împlinirea termenului de prescripție; diminuarea îmbogățirii; simultaneitatea; dobândirea de bună-credință sau uzucapiunea.

Legiuitorul moldav a urmărit să păstreze caracterul subsidiar al acestei acțiuni, dar cu posibilitatea introducerii acesteia, în mod secundar, atunci când remediul special nu asigură o protecție destulă persoanelor, fiind evidentă o îmbogățire nejustificată, ce se atribuie la

dezavantajul altuia. Cel mai clasic exemplu ar fi combinarea acestei acțiuni cu acțiunea în despăgubire pentru prejudiciul cauzat din delict. Cele două acțiuni sunt compatibile, dar nu trebuie să se suprapună.

Referințe:

1. BAIEȘ, S. ș.a. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 752 p.
2. ZIMMERMANN, R. *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Johhanesburg, Juta & Co, Ltd, 1992. 1241 p.
3. NIEMESCH, O. C. *Faptul juridic licit*. București: Hamangiu, 2016. 354 p.
4. GUIGO, P. *Cours de droit civil. 4. Les obligations*. Lyon: L'Hermes, 1979. 373 p.
5. DEAK F. *Curs de drept civil. Dreptul obligațiilor*. Partea I. *Teoria generală a obligațiilor*. București: Tipografia Învățământului, 1960. 452 p.

PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL ÎN DOMENIUL ONLINE

Elena MUSTEAȚĂ

La protection du droit à la vie a toujours été un objectif clé d'une société démocratique. Le droit à la vie est garantie dans un certain nombre de documents internationaux qui présentent un intérêt national particulier pour tous les États.

Protecția dreptului la viață și a tuturor obiectivelor este elementul-cheie pentru o societate democratică. Viața privată poate fi asemănătoare cu anonimatul, voința de a nu mai fi viață publică. Progresele rapide înregistrate în domeniul tehnologiilor informației și comunicațiilor ne permit să lucrăm mai eficient și ne facilitează existența zilnică. Dar, totodată, ele deschid ușa la tot felul de abuzuri. Tehnologiile informației și comunicațiilor au evoluat rapid, oferind multe oportunități și beneficii. Utilizarea calculatorului și a internetului permite companiilor, dar și autorităților publice, să garanteze un serviciu mai bun și să facă mai ușoară viața de zi cu zi. Pe de altă parte, nu trece nicio zi fără ca datele noastre personale să fie divulgate sau transmise cuiva [1].

Văzută izolat, fiecare bucată de informație personală din viața noastră de zi cu zi nu este neapărat grăitoare în ceea ce privește viața privată. Puse însă în legătură unele cu celelalte, toate aceste informații duc la crearea unor portrete ale personalității, iar aceste biografii digitale cresc gradul nostru de vulnerabilitate în raport cu o varietate de pericole.

Dreptul la viața privată și dreptul la protecția datelor cu caracter personal au devenit două dintre cele mai importante drepturi fundamentale ale societății moderne. Dezvoltările din domeniul vieții private necesită un cadru legal și politic inovativ care poate asigura că implicațiile tehnologice sunt corect înțelese și prin urmare reglementate corespunzător.

Pe plan european, și nu numai, dreptul la viața privată este un drept fundamental, recunoscut în numeroase instrumente juridice și de către toate instanțele. Așa cum și este cunoscut, dezvoltarea dreptului la protecția datelor cu caracter personal a avut loc treptat.

Analizând datele cu caracter informațional și cum se diferențiază ele de simplele informații, putem deduce faptul că datele cu caracter personal reprezintă orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă.

Protecția eficientă a vieții private presupune o „arhitectură” juridică care să reglementeze felul în care informațiile pot fi colectate și utilizate.

Apropierea semnificativă a Republicii Moldova de Uniunea Europeană sub aspect economic, politic, cultural și instituțional joacă un rol aparte în dezvoltarea statului de drept, dat fiind faptul că Uniunea Europeană reprezintă un punct de reper și un simbol de dezvoltare pentru țara noastră. Astfel, drept exemplu pentru dezvoltarea, actualizarea și restructurarea normelor naționale privind protecția datelor cu caracter personal va sta noul Regulament privind Protecția Datelor cu Caracter Personal [3].

Pornind de la ideea globalizării tehnologiilor informațional-comunicaționale și rolul pe care acesta îl joacă în viața oamenilor, instituția protecției datelor cu caracter personal este de neînlocuit pentru dirijarea normelor de conduită în acest mediu.

Prin esența sa, dreptul la protecția datelor cu caracter personal urmează să asigure un nivel ridicat de protecție și securitate societății

și datelor ei personale, mai cu seamă viața privată a individului care poate suferi în urma prelucrărilor necorespunzătoare. Subiecții acestei instituții din neștiință pot fi supuși unor riscuri majore, cum ar fi atentarea la viața privată, distrugerea imaginii personale, utilizarea datelor personale în diverse infracțiuni etc. Astfel, se demonstrează importanța dreptului protecției datelor cu caracter personal și interesul major pe care acesta îl trezește cetățenilor [4].

Un stat ce tinde a fi democratic va oferi o maximă protecție cetățenilor săi din perspectiva tuturor aspectelor și a valorilor. Procesul democratic este ancorat pe modernizarea Republicii Moldova și reprezintă principalul obiectiv al societății noastre.

De la proclamarea independenței, Republica Moldova a întreprins pași vitali în direcția instituirii și punerii în aplicare a unor reforme importante de democratizare, inclusiv prin asumarea unui angajament politic de reforme în toate domeniile, care continuă să abordeze nevoile cetățenilor prin metode democratice și colaborative.

Legea privind protecția datelor cu caracter personal din RM a fost un proiect îndelungat și mult dorit, până la finalizarea acestuia având loc un șir de negocieri, consultări, dezbateri. Ca într-un final acesta să ajungă la rezultatul dorit.

Republica Moldova tinzând spre o integrare cu Uniunea Europeană a dat ființă unui proiect denumit „TWINNING – Consolidarea Capacităților Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal al Republicii Moldova”. În urma realizării acestui proiect e necesar a fi armonizată legislația națională a Republicii Moldova în domeniul protecției datelor cu cadrul și standardele legale ale Uniunii Europene, să se consolideze capacitățile CNPDCP, să crească gradul de sensibilizare a legislației privind protecția datelor între persoanele vizate, controlorii de date și procesatorii de date [5].

Este evident faptul că odată cu implementarea GDPR în statele membre ale UE, acesta se reflectă și asupra celorlalte state care nu sunt membre UE, dar care se află în situații de prelucrare a datelor cu caracter personal legate de monitorizarea subiecților de date, în măsura în care comportamentul acestora are loc în cadrul UE.

Dreptul la viața privată este expres prevăzut în Constituția Republicii Moldova, prin consacrarea sa în art. 28 care prevede că

„Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată”. Prin intermediul acestei norme deducem faptul că acestea includ și dreptul la protecția datelor cu caracter personal.

Concluzionând cele expuse, vom merge pe ideea că reglementarea protecției datelor cu caracter personal trebuie să fie privită ca un tot întreg, deoarece acesta prevede reglementarea societății informaționale, domeniu nou pentru noi, dar deja în care au fost comise un număr mare de infracțiuni ajungând până la cele cibernetice de nivel mondial.

Văzută sub o altă formă, instituția protecției datelor cu caracter personal se califică ca fiind o activitate destul de complexă ce presupune asumarea unor responsabilități semnificative și exercitarea de drepturi și obligații de către subiecții activității, în așa fel încât acest drept să fie sesizat de către toți indivizii.

Referințe:

1. NEGRU, B., NEGRU A. *Teoria Generală a Dreptului*. Chișinău: Bons Offices, 2006.
  2. MOCANU, V. *Dimensiunea juridică a protecției datelor cu caracter personal*/ Teză de doctor. Chișinău, 2012, p.56.
  3. Raport de evaluare a implementării Legii Strategiei și Planului de acțiuni cu privire la protecția datelor cu caracter personal, iulie 2016.
  4. Ghidul OCDE privind protecția datelor cu caracter personal. <http://www.oecd.org/sti/ieconomy/oecdguidelinesontheprotectionofprivacyandtransborderflowsofpersonaldata.htm>
- PROIECTUL TWINNING – "Consolidarea Capacităților Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal al Republicii Moldova". http://datepersonale.md/md/twinning/anexa_nr_11

Recomandat

Veronica MOCANU, dr., conf. univ.

**APLICAREA ERONATĂ A NORMELOR DE DREPT
PROCEDURAL CA TEMEI DE CASARE
A HOTĂRĂRII JUDECĂTOREȘTI**

Alina ALEXEI

Asigurarea legalității și a ordinii de drept, care e, de fapt, sarcina fundamentală a justiției – impune o strictă respectare a legilor în cadrul activității instanțelor judecătorești. Prin modul în care este organi-

zată această activitate, legislația Republicii Moldova a creat condițiile necesare pentru ca instanțele judecătorești să pronunțe hotărâri temeinice și legale. Se cunoaște că judecarea pricinilor de către instanțele judecătorești are la bază un sistem de principii care constituie în același timp și garanții procesuale ce pot asigura desfășurarea în bune condiții a activității de judecată.

Cu toate acestea, în pofida strictelor reglementări, erorile judiciare nu pot fi întotdeauna evitate. La înfăptuirea justiției, ca și în orice alt domeniu de activitate umană, oricând se pot săvârși un amalgam de erori. În scopul preîntâmpinării și înlăturării greselilor în sfera de înfăptuire a justiției, legiuitorul a creat posibilitatea controlului hotărârilor judecătorești, instituind diferite *căi de atac*, prin a căror exercitare se poate cere verificarea hotărârilor considerate netemeinice sau ilegale.

Menirea de esență a căilor de atac a fost aceea de a înlătura greșelile de judecată, fie ele intenționate sau nu, în scopul obținerii unor hotărâri care să reflecte deopotrivă adevărul și corecta aplicare a legii. Căile de atac joacă un rol preventiv-reparator, asigurând aplicarea și interpretarea uniformă a legilor de către toate instanțele judecătorești.

Astfel, respectarea normelor de drept procedural reprezintă o premisă pentru adoptarea unei hotărâri legale și temeinice. Pe lângă aceasta, normele de drept procedural au menirea să consolideze autoritatea instanțelor judecătorești, să contribuie la sporirea încrederii justițiabililor în actul judecătoresc, realizându-se astfel și funcția educativ-preventivă a procesului civil. Având în vedere aceste considerente, aplicarea eronată sau încălcarea esențială a normelor de drept procedural la judecarea cauzelor civile trebuie să ducă la casarea hotărârii adoptate.

Nu orice încălcare a legii procesuale de către instanța de fond sau a instanței de apel constituie temei pentru declararea recursului împotriva deciziilor instanței de apel și, respectiv, casarea hotărârii judecătorești atacate. Astfel, trebuie *de delimitat clar încălcările esențiale de cele neesențiale*, deoarece încălcările neînsemnate a normelor de drept procedural nu duc la casarea hotărârii. O hotărâre legală în fond nu poate fi casată din motive formale. Conform art. 432 alin. (1) CPC RM încălcarea normelor de drept material sau a

normelor de drept procedural deschide calea recursului numai în cazul în care aceasta are un caracter esențial.

Reglementând temeiurile declarării recursului împotriva deciziilor instanței de apel, legiuitorul a avut în vedere caracterul încălcărilor normelor de drept procedural comise la judecarea cauzei. La alin. (3) art. 432 CPC RM în cazul declarării recursului sunt prevăzute încălcările normelor de drept procedural care, conform opiniei legiuitorului, au un caracter esențial. Acestea sunt următoarele:

a) cauza a fost judecată de un judecător care nu avea dreptul să participe la judecarea ei;

b) cauza a fost judecată în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data și ora ședinței de judecată;

c) în judecarea cauzei au fost încălcate regulile privind limba de desfășurare a procesului;

d) instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane care nu au fost implicate în proces;

e) în dosar lipsește procesul-verbal al ședinței de judecată;

f) hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale.

Săvârșirea altor încălcări decât cele consemnate la alin. (1) art.388 constituie temeiul casării hotărârii numai dacă ele au dus sau au putut duce la soluționarea eronată a cauzei și în cazul recursului la alin. (4) art. 432 CPC RM săvârșirea altor încălcări decât cele consemnate *supra* (alin.(3)) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul și în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greșită a cauzei sau în cazul în care instanța de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

O altă *problemă de ordin terminologic* identificată în practica activității instanțelor judecătorești ar fi sintagma utilizată de către legiuitor în art. 388 și art. 432 CPC RM „încălcarea esențială sau aplicarea eronată a normelor de drept”, fără a se indica coraportul noțiunilor folosite prin prisma aplicării acestora.

La înfăptuirea justiției, menționează doctrinarul N.I. Tkaciiov, normele de drept material numai se aplică de către instanța de judecată.

Întrucât instanța de judecată nu este subiect al raportului material, ea nu poate să realizeze aceste norme în alte forme. Normele de drept procedural se realizează prin respectare, executare, exercitare și aplicare. De aceea, ne alăturăm la opinia expusă a autorului A.Munteanu, precum că folosirea formulei „aplicarea eronată a normelor de drept material ori a normelor de drept procedural sau încălcarea esențială a normelor de drept procedural” este una mai corectă și mai fundamentată din punct de vedere terminologic.

În urma analizei practicii judiciare studiate, am ajuns la concluzia că aplicarea temeiurilor de casare, dar și neplicarea acestora, în orice caz, constituie un indice negativ pentru sistemul nostru judiciar. În cazul aplicării temeiurilor de casare, ajungem în situația în care întregul proces de soluționare a unei pricini este readus la starea inițială pe măsură ce este casat și trimis spre rejudecare, astfel fiind epuizate zadarnic timpul și mijloacele necesare unui proces de judecată calitativ. Dar totuși, este de menționat că în ultimii ani, în pofida recomandărilor elaborate de CSJ, comparativ cu perioadele precedente, aplicarea temeiurilor prevăzute în *art. 432 alin. (3) lit. b) CPC* este mai redusă, ceea ce constituie un indice pozitiv pentru sistemul de drept procesual. Este cert că perfecționarea în continuare a sistemului judecătoresc va avea un impact pozitiv asupra societății. De aceea, se recomandă implementarea tehnologiilor digitale de înștiințare a părților participante la proces, în vederea asigurării unui proces echitabil și ulterior, reducerea numărului de cereri privind casarea hotărârilor judecătorești (*art. 388 alin.(1), lit.b) CPC*) și a fi identificate și implementate noi garanții procesuale electronice în era digitală (*art. 388 alin.(1) lit.g) și h) CPC*).

De asemenea, din studiul realizat prin prisma jurisprudenței CtEDO, putem constata că violarea *art. 6* al Convenției Europene a drepturilor omului de către Republica Moldova se datorează diverselor încălcări procedurale, printre care am identificat două erori procesuale care pot fi raportate la studiul elaborat, acestea se regăsesc, în *art. 432 alin. (3) lit. a) și lit. b)* fiind: cauza a fost judecată de un judecător care nu avea dreptul să participe la judecarea ei și cauza a fost judecată în absența unui participant la proces, căruia nu i s-a comunicat locul, data și ora ședinței de judecată.

În baza celor studiate, am depistat că invocarea violării art. 6 al Convenției de către cetățenii Republicii Moldova este motivată de încălcarea principiului independenței și imparțialității judecătorilor și principiului contradictorialității și egalității părților în drepturile procedurale, Republica Moldova fiind și condamnată în acest sens. Aceste principii având o influență directă asupra temeiurilor sus-enunțate, trezesc o întrebare firească – Cum urmează să se realizeze controlul judiciar în Republica Moldova și cum vor fi aplicate temeiurile de casare în general, dacă instanța competentă să efectueze acest control este imparțială?

Ținând cont de faptul că Republica Moldova este un stat tânăr în continuă ascendență, este indiscutabilă apariția unor noi condiții și factori care vor impulsiona noi modificări menite să asigure afirmarea statului nostru în comunitatea internațională, totuși este de menționat că legiuitorul moldav a depus eforturi apreciabile în vederea modificării Codului de procedură civilă, eforturi concretizate prin intrarea în vigoare și aplicarea actuală a noilor prevederi procesuale, ceea ce constituie un prim-pas spre realizările democratice în acest domeniu.

Bibliografie:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30 mai 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.06.2013, nr. 130-134.
2. BELEI, E. ș.a. *Drept procesual civil*. Partea specială. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009, p. 213.
3. PÎRVU, L.N. *Apelul în procesul civil*. București: Lumina lex, 2004, p. 12.
4. MUNTEANU, A. Admisibilitatea recursului în procedura civilă a Republicii Moldova. În: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova*, 2004, nr.7, p.155.
5. MUNTEANU, A. Considerații generale cu privire la temeiurile de ordin procedural pentru declararea recursului împotriva deciziilor instanței de apel. În: *Analele științifice. Științe juridice*, 2005, nr.8, p.381.
6. MUNTEANU, A. Sarcinile recursului împotriva deciziilor instanței de apel. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr.11.
7. POALELUNGI, M. ș.a. *Manualul judecătorului pentru cauze civile*. Ediția a II-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013.

Recomandat

Felicia CHIFA, magistră, lector univ.

**PARTICULARITĂȚILE PROCEDURII CONTENCIOSULUI
ADMINISTRATIV ÎN LUMINA NOULUI COD
ADMINISTRATIV**

Maria ERHAN

Actualitatea și importanța temei este determinată de intrarea în vigoare a Codului administrativ al Republicii Moldova la 01 aprilie 2019 care pune baza unor noi reglementări ce au ca scop uniformizarea soluțiilor legale disparate existente în legislația actuală, precum și reglementarea pentru prima dată a unor situații juridice semnalate de practica administrativă a autorităților publice; coroborarea regulilor, conceptelor și instituțiilor juridice specifice procedurii administrative cu cele proprii contenciosului administrativ, simplificarea mijloacelor de acțiune a administrației publice prin coerența și predictibilitatea procedurilor, creșterea transparenței decizionale și îmbunătățirea comunicării în interiorul și exteriorul administrației publice, asigurarea stabilității procedurilor administrative și indirect predictibilitatea actului administrativ.

Ca obiective ale cercetării ne-am propus evidențierea aspectelor teoretice și practice ale problemelor, elementelor cu caracter de novatie legislativă privind procedura contenciosului administrativ prevăzută de Codul administrativ, în semnalarea lacunelor existente în legislație și în oferirea unor soluții eficiente, care ar fi în concordanță cu normele internaționale și ar corespunde prevederilor legislative din statul nostru.

În lucrare a fost abordată esența noii proceduri a contenciosului administrativ în comparație cu vechile prevederi. În finalul capitolului, a fost caracterizat obiectul procedurii contenciosului administrativ prin prisma noilor prevederi, identificând elementele cu caracter de noutate, și anume, actele individuale (defavorabile și favorabile), actele normative, actele reale, operațiunile administrative, contractele administrative, nesoluționarea în termenul legal a unei cereri.

În continuare, a fost caracterizată desfășurarea procedurii contenciosului administrativ în prima instanță și în căile de atac, de asemenea au fost abordate aspecte de competență, determinarea cadrului procesual subiectiv, procedura de formulare și depunere a cererii, citarea și comunicarea actelor de procedură.

Au fost sistematizate concluziile și recomandările practice elaborate în baza rezultatelor cercetărilor efectuate, ce au ca scop identificarea particularităților examinării procedurii contenciosului administrativ în lumina noului Cod administrativ care a intrat în vigoare la 01 aprilie 2019.

În urma cercetării procedurii contenciosului administrativ în lumina noului Cod administrativ, propunem următoarele *recomandări*:

1. Întru realizarea scopului propus prin adoptarea noului Cod administrativ, este necesar ca Guvernul să elaboreze și să prezinte Parlamentului propuneri privind aducerea legislației în vigoare în concordanță cu Codul administrativ.

2. Este necesar a aduce actele sale normative în concordanță cu prezentul Cod și se va asigura elaborarea actelor normative necesare pentru aplicarea acestuia.

3. Acordarea dreptului Curții de Apel de a trimite cauza spre rejudecare în instanța de fond. Prin urmare, modificarea art. 240 alin. (2) Cod administrativ, prin care se interzice Curții de Apel de a trimite cauza spre rejudecare în instanța de fond, va exclude situația procesuală în care se poate afla instanța de apel în cazul în care la etapa judecării de apel, se constată atingerea drepturilor și libertăților terțelor persoane de litigiul în cauză.

4. Chiar dacă este de apreciat faptul că Codul administrativ aduce ca element de novație legislativă instituția recuzării la etapa procedurii administrative, totuși temeiurile recuzării stipulate în art. 49 alin. (1) și art. 50 alin. (2) Cod administrativ sunt greu de aplicat în practică, uneori chiar sunt imposibil, de exemplu în art. 49 alin. (1) lit. b) temei al recuzării este „*membri de familie ai unui participant*”, iar potrivit art. 49 alin. (3) al Codului prin membru de familie în sensul art. 49 alin. (1) lit. b) înțelegem: *logodnicul/logodnica, soțul/soția, ruda sau afinul pe linie dreaptă sau colaterală până la gradul IV inclusiv; persoanele care sunt legate printr-un raport de îngrijire, creat pe durată mai îndelungată, sunt legate de altele ca părinții cu copilul. Apare întrebarea, dacă legislația familială a Republicii Moldova nu prevede modalitatea de oficializare a logodnei, cum putem demonstra logodna ca temei de recuzare într-o procedură administrativă. Considerăm, că este necesar de o interpretare oficială în acest sens, pentru o bună*

funcționare a legii. De asemenea, recomandăm armonizarea reglementării insușiției recuzării administrative cu Legea nr. 16 din 15.02.2008 cu privire la conflicul de interese.

5. Tratarea persoanelor atrase în proces de instanța de judecată, care sunt afectate de litigiul în cauză, ca o calitate procesuală aparte și nu ca intervenient principal sau accesoriu, având în vedere prevederile art. 205 alin. (5) Cod administrativ, stabilește un regim aparte al terțului în proces. Astfel, „Orice terț atras în proces poate înainta atât *cereri procesuale cât și cereri de alăturare la cererea reclamantului sau pârâtului cu privire la fondul cauzei*. Terțul atras în proces *poate depune o cerere proprie cu privire la fondul cauzei* doar în cazurile prevăzute la alin. (2)”.

6. Completarea art.196 al Codului administrativ, cu stabilirea competenței teritoriale pentru acțiunea în contenciosul administrativ, în cazul în care autoritatea publică are mai multe sedii concomitent (Centrele Multifuncționale ale Agenției Servicii Publice etc.).

7. Întru buna aplicare a noilor prevederi, este necesar a organiza instruirea de formare continuă a personalului ce aplică prevederile Codului atât la procedura administrativă cât și la procedura contenciosului administrativ, ambele aflate într-o legătură strânsă.

Inițiativa codificării legislației naționale reiese din doctrina și practica administrativă a majorității statelor membre ale Uniunii Europene, care au semnalat în diferite ocazii necesitatea unui corp coerent de reguli în ceea ce privește procedura administrativă derulată de autoritățile publice.

Conform Notei informative din Codul administrativ, scopul adoptării a fost facilitarea folosirii unei terminologii unitare pentru aceleași relații juridice, instituții, principii și concepte juridice, reducându-se astfel riscul interpretării lor diferențiate. De asemenea, codificarea are o importanță deosebită și din perspectiva Reformei administrației publice centrale. Aceasta va furniza o bază clară și ordonată de texte juridice, pregătind astfel reformarea procedurilor administrative existente. Mai mult, codificarea va putea fi folosită ca o oportunitate de îmbunătățire, revizuire și simplificare ulterioară a legislației în vigoare în domeniu.

Referințe:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30 mai 2003.
În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.06.2013, nr. 130-134.

2. Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 17.08.2018, nr. 309-320.
3. Legea cu privire la contenciosul administrativ nr. 793/2000 (abrogată).
4. Hotărârea Plenului CSJ din 30.10.2009 cu privire la practica aplicării de către instanțele de contencios administrativ a unor prevederi ale Legii contenciosului administrativ.
5. Opinia Consultativă nr. 104 din 01.04.2019 cu privire la unele chestiuni ce țin de intrarea în vigoare a Codului administrativ.
6. http://particip.gov.md/public/documente/143/anexe/ro_1057_NOTA-INFORMATIVA-CPA.pdf.

Recomandat

Ina JIMBEI, magistră, lector univ.

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A ÎNREGISTRĂRILOR AUDIO-VIDEO CA MIJLOC DE PROBĂ ÎN PROCESUL CIVIL

Alexandria FRIMU

Includerea înregistrărilor audio-video în sistemul de mijloace de probă în procesul civil extinde atât capacitatea cetățenilor de a-și proteja drepturile încălcate sau contestate, cât și capacitatea instanței de a înțelege circumstanțele reale ale cazului și de a adopta hotărâri judecătorești legitime și bine întemeiate.

Cu toate acestea, înregistrările audio-video, datorită particularităților conținutului lor nu trebuie să fie considerate ca fiind „cele mai bune dovezi”. Administrarea înregistrării audio-video cu statut de probă nu trebuie să aducă atingere valorii probatorii a altor dovezi care au fost administrate în cadrul procesului civil ci, din contra, să creeze doar noi oportunități pentru o percepere completă a circumstanțelor cauzei de către instanță și persoanele implicate în cauză.

Așadar, înregistrările audio-video asigură obiectivizarea și rapiditatea procesului de fixare a informației, plenitudinea faptelor fixate, dar și posibilitatea de a modifica proporțiile imaginii, timpul înregistrării, iar la vizionare și demonstrare – de a opri cadrul sau de a reduce viteza de reproducere.

Importanța înregistrărilor audio-video ca mijloc de probă în procesul civil poate fi materializată în următoarele teze:

- Posibilitatea fixării unui volum imens de date, a unor spații largi, a mai multor obiecte în toată complexitatea lor, poziția lor reciprocă, este posibilă totodată fie fixarea generală, fie cea selectivă, detaliată, care ar permite demonstrarea imaginii obiectelor ce prezintă importanță deosebită pentru soluționarea justă a cauzei.

- Înregistrarea imaginii obiectivă a bunului, a unei acțiuni, inacțiuni, în strictă conformitate cu legile fizice, ale opticii, fixând deopotrivă caracteristicile generale și particulare ale obiectului, în stare statică și/sau dinamică.

- Aprecierea informației auditive, dar și a celei vizuale, în culori, clară, conținând împrejurări și detalii ce pot deveni importante.

- Exteriorizarea atitudinilor și relațiilor interumane.

- Reconstituirea faptelor din trecut, a obiectelor care nu mai există din cauza alterării, consumării sau distrugerii.

- Fixarea oricărui tip de informație probatorie.

Atribuirea persoanei care prezintă înregistrarea audio-video a obligației de a indica cine, când și în ce condiții a fost înregistrată, în toate cazurile, fără excepție, este, o măsură excesivă care poate duce la încălcarea dreptului procedural de a prezenta dovezi. Considerăm că aceste informații ar trebui furnizate instanței numai dacă este cu adevărat necesar să se verifice relevanța, admisibilitatea și veridicitatea acestor dovezi, dar nu ar trebui să fie o condiție pentru admisibilitatea înregistrărilor. În cazurile în care aceste informații nu au o valoare probatorie, furnizarea acestora către instanță nu ar trebui să fie o obligație a cărei nerespectare implică inadmisibilitatea înregistrărilor audio-video.

Pe de altă parte, atunci când se prezintă înregistrări audio-video, legea nu impune persoanei care le reprezintă să indice circumstanțele relevante pentru caz, pentru care înregistrările sunt supuse confirmării sau respingerii. Cu toate acestea, această informație permite într-o măsură mai mare instanței să prevalueze relevanța înregistrării audio-video transmise mai degrabă decât informații despre timpul efectuării înregistrării. În sine, stabilirea de către instanță atunci când a fost efectuată înregistrarea audio-video nu permite întotdeauna să se stabilească relevanța înregistrării depuse.

Interdicția prevăzută la art. 146 alin. (2) CPC considerăm că reduce în mod nejustificat, utilizarea înregistrărilor audio-video ascunse, în comparație cu alte mijloace de probă, de exemplu, înscrisuri sau explicațiile părților, ale căror conținut tot pot conține informații despre viața privată.

Considerăm că o înregistrare ascunsă prezentată de o persoană, care conține informații despre viața privată a unei persoane, nu poate fi respinsă ca inadmisibilă, dacă s-ar îndeplini următoarele condiții:

- în primul rând, dreptul subiectiv civil presupus a fi încălcat sau contestat, a cărui protecție o cere persoana trebuie să fie comparabil cu dreptul la viață privată a părții adverse;

- în al doilea rând, scopul obținerii unei înregistrări ascunse este utilizarea sa ulterioară doar ca dovadă care să protejeze atât drepturile sale, cât și drepturile altor persoane a căror protecție le este conferită de lege;

- în plus, persoana care a făcut înregistrarea ascunsă nu a putut să o obțină altfel, adică, implementarea înregistrării ascunse trebuie să fie singura modalitate de a obține dovezi cu privire la circumstanțele cazului.

Înregistrările audio-video sunt credibile dacă conținutul lor este veridic. Validarea înregistrărilor audio-video poate fi efectuată în mai multe moduri, utilizate atât separat, cât și în combinație. Astfel de metode includ verificarea calității a sursei de informații probatorii, precum și compararea informațiilor probatorii conținute într-o înregistrare audio-video cu informațiile obținute în modul prevăzut de lege prin alte mijloace de probă. În cazul în care există îndoieli privind autenticitatea înregistrărilor audio-video transmise, poate fi verificată prin efectuarea unei expertize.

Opinia comună cu privire la simplitatea tehnică a falsificării înregistrărilor audio-video, în special a celor prezentate în formă digitală și incapacitatea de a stabili falsificarea prin expertiză, stă la baza îndoielilor cu privire la posibilitatea utilizării înregistrărilor audio-video în procesul civil. Susținem faptul că posibilitatea de a falsifica înregistrările audio-video de la sine nu reprezintă o bază suficientă pentru a declara inadmisibile înregistrările. Mai mult, dacă în procesul administrării înregistrării audio-video, se stabilește faptul de falsificarea ei (de exemplu, prin editare sau trucare), aceasta nu pot fi considerată veridică și, respectiv, va fi respinsă de către instanța de judecată.

În orice caz, concluziile legale și rezonabile privind relevanța, admisibilitatea și veridicitatea înregistrărilor audio și/sau video pot fi făcute de instanță numai după examinarea completă și directă a acestora în cadrul ședinței de judecată, împreună cu alte dovezi în cauză.

Considerăm oportun ca legislația procesuală civilă națională să fie modificată, astfel încât admisibilitatea înregistrărilor audio-video să nu depindă doar de modul de dobândire a acestora. Or, atunci când o persoană a cărui drept sau interes legitim i se încalcă, este în drept să se apere prin orice metodă, mai ales atunci când nu poate prezenta alte mijloace de probă decât înregistrarea, cu condiția că judecătorul va depune maximă diligență în determinarea veridicității acesteia.

Deci, considerăm necesară modificarea art. 146 CPC în următoarea redacție:

Alin. (1), „Persoana care prezintă o înregistrare audio-video pe un suport electronic sau de altă natură ori solicită reclamarea astfel de înregistrări este obligată să prezinte circumstanțele care vor fi probate prin intermediul acesteia”.

Alin. (2), „Pentru a fi admisibilă, înregistrarea audio-video ascunsă trebuie să fie obținută în legătură cu apărarea dreptului încălcat sau contestat, iar partea care o aduce să se afle în imposibilitatea apărării dreptului subiectiv prin intermediul altor mijloace de probă. Înregistrările audio-video ascunse se vor cerceta și aprecia cu prudență în limita intimei convingeri a instanței de judecată, astfel încât dreptul la apărare să fie proporțional la încălcarea dreptului la viață privată sau a secretului corespondenței”.

Această modificare este necesară în vederea extinderii situațiilor în care părțile pot prezenta în proces înregistrările audio-video care să probeze cele invocate de ele. În așa fel, instanța nu declara ca inadmisibile înregistrările, din start, fără a fi cercetate și apreciate în dezbateri judiciare.

Pe baza unor concluzii și dispoziții teoretice rezonabile, au fost făcute propuneri de îmbunătățire a legislației procedurale civile, permițând instanței și celor implicați în cauză să abordeze mai flexibil posibilitatea de a folosi ca dovezi diferite tipuri de înregistrări audio-video.

Recomandat

Felicia CHIFA, magistrul, lector. univ.

RĂSPUNDEREA STATELOR PENTRU ANUMITE ACTIVITĂȚI ÎN TERITORII CU REGIM INTERNAȚIONAL

Cristian ROTARU

At the crossroads of millennia, international law has reached higher peaks of development as an autonomous branch of law, a fact that was influenced by the constant increasing needs of the interdependent states and the necessity to satisfy both national and international collective interests. The purpose of the thesis is to elaborate a complex analysis of international legal liability, identifying the main elements of the liability of an institution, along with the definitions of territories with international regime, arising liability from illicit acts on these territories, as well as the existence of an efficient sanctioning system for such acts. Also, the main scientific issue that is to be solved, is the substantiation of the knowledge in the area of international public law, while emphasizing the main theoretical and practical ambiguities related to the concept of state liability and international liability generally.

Răspunderea statelor este un principiu fundamental al dreptului internațional, care derivă atât din natura cadrului și sistemului internațional de drept, cât și din doctrinele suveranității statelor și egalității acestora. Acest fapt presupune situația precum că oricând un stat comite în mod intenționat un act ilicit împotriva altui stat, este stabilit un raport de răspundere internațională. O încălcare a unei obligații internaționale astfel dă naștere unei cerințe de reparare a prejudiciului cauzat [1, p. 778].

Răspunderea este o instituție juridică prezentă în orice ramură a dreptului. Principiul general, potrivit căruia orice încălcare a unei obligații decurgând dintr-o normă juridică declanșează răspunderea autorului încălcării și obligația acestuia de a repara eventualul prejudiciu, caracterizează atât ordinea juridică internă, cât și ordinea juridică internațională. De altfel, doctrina este unanimă în a recunoaște că principiile generale ale răspunderii din ordinea juridică internă domină, de asemenea, regimul răspunderii subiectelor dreptului internațional [2, p. 278].

Răspunderea internațională a statelor nu poate fi interpretată ca aducând atingere suveranității acestora, ci, dimpotrivă, ea constituie o manifestare a personalității lor internaționale [3, p.16]. Referitor la

conduita ilicită, ca element constitutiv al răspunderii internaționale, originea convențională ori cutumiară a unei obligații internaționale nu are relevanță în stabilirea răspunderii statului care a încălcat această obligație [4].

Domeniul răspunderii internaționale, în calitate de fenomen și concept al dreptului internațional, este de o natură vastă, atât din punctul de vedere al concepțiilor doctrinare, cât și prin prisma jurisprudenței relevante și pertinente a dreptului internațional. Dezvoltarea impetuoasă a relațiilor diplomatice dintre state, apariția noilor forme de cooperare transfrontalieră în mai multe domenii ale vieții internaționale au determinat emergența științei dreptului răspunderii internaționale și locul său central în domeniul dreptului internațional public. Majoritatea actelor normative și preocuparea comunității internaționale de problematica definirii răspunderii internaționale a statelor au apărut în a doua jumătate a secolului XX, drept urmare a creării unor noi instituții și organizații internaționale, cum ar fi, de exemplu, Organizația Națiunilor Unite în baza statutului său din Carta ONU. Domeniul răspunderii internaționale a statelor în teritoriile cu regim internaționalizat este indisolubil legal de aspectul securității omenirii și menținerii păcii la nivel global. Una din preocupările de bază ale comunității internaționale, atât la stadiul de elaborare a proiectelor de culegeri și tratate, cât și la nivelul de implementare, este cea de conservare și asigurare a dreptului la un mediu sănătos, minimizarea și reducerea gradului de poluare la nivel global, teaurizarea obiectivelor considerate patrimoniu comun al întregii omeniri. Totalitatea aspectelor teoretice și practice asupra conceptului de răspundere nu permite, la ora actuală, formularea unei definiții stricte și globale a răspunderii internaționale a statelor, în virtutea naturii complexe și multiaspectuale a fenomenului. Teritoriul, în calitatea sa de criteriu esențial în dreptul internațional public, reprezintă un factor declanșator al activităților internaționale din partea statelor din comunitatea internațională. Actualmente, constatăm imposibilitatea întocmirii unei liste exhaustive de teritorii care reprezintă regimuri internaționalizate, or dinamica schimbărilor politico-juridice ale secolului XXI dictează ea însăși schimbările *de facto* și *de iure* ale statuturilor anumitor regiuni. În domeniul dreptului răspunderii internaționale, este lesne de sesizat marea diver-

gență care există între abordările teoretice ale doctrinarilor și situația faptică, redată prin conduita practică a statelor. Acest lucru se întâmplă, în mare parte, din cauza imprevizibilității comportamentului actanților de pe arena internațională, din cauza lacunelor legislative și lipsa anumitor reglementări, ineficienței anumitor instrumente juridice sau imperfecțiunea lor etc. Toate principiile formulate în instrumentele juridice internaționale, inclusiv tratatele și convențiile analizate în prezenta lucrare, au la bază principiile fundamentale ale dreptului internațional, în conformitate cu regulile general acceptate ale echității, justiției, democrației, umanismului. De cele mai multe ori, sistemul de sancționare a faptelor internaționale ilicite este unul imperfect și de ordin abstract, rezultând uneori în neglijarea și, chiar, tolerarea anumitor conduite din partea unor state de pe arena internațională.

Totodată, o măsură pertinentă în vederea eficientizării mecanismului de răspundere internațională a statelor, inclusiv pentru acțiuni în teritorii internaționalizate, ar fi sporirea eficienței și a unei funcționări mai bune a anumitor instituții și organizații de ordin internațional, inclusiv prin intermediul: măsurilor de stimulare, întocmirii unui instrumentariu juridic unic pentru a reglementa o serie cât mai mare de activități, stimularea finanțărilor din partea statelor pentru anumite organizații internaționale care au scopul de menținere a păcii și de promovare a cooperării dintre state. În funcție de gradul de pericolozitate a faptelor ilicite, urmează a fi stabilită, prin acorduri internaționale, sancțiunea proporțională daunei provocate, de la cele mai blânde mai severe, cum ar fi: sancțiuni de ordin diplomatic, retragerea ambasadurilor și închiderea consulatelor, condamnarea publică a statului responsabil de daune din partea comunității internaționale, excluderea statelor din anumite organizații internaționale sau entități suprastatale, sistarea asistenței financiare și economice, instituirea embargourilor la diferite categorii de produse și servicii, repararea materială a prejudiciilor în funcție de daunele cauzate ș.a.m.d.

Sub presiunea globalizării națiunilor lumii, se consolidează unitatea comunității internaționale, interdependența dintre popoare [5, p. 235]. Este un lucru imperativ conștientizarea și asumarea colectivă a faptului că de bunăstarea fiecărei națiuni în parte depinde și bunăstarea comunității în general, iar bunăstarea națiunilor este indisolubil legată de bunăstarea comunității.

Referințe:

1. SHAW, Malcolm N. *International Law*. 6th Edition. Cambridge, 2008.
2. CARREAU, D. *Droit internațional*. Paris, 2004.
3. BEȘTELIU, R. *Drept internațional public*. Vol. II. București: Pro Universitaria, 2012.
4. *Annuaire CDI*, 1980, vol. II, părțile a 2-a și a 3-a.
5. ЛУКАШУК, И.И. *Право международной ответственности*. Москва: Волтерс Клувер, 2004.

**ATACUL CIBERNETIC – O NOUĂ FORMĂ DE
AGRESIUNE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL**

Daria ARMAN

Advent of technology not only widens scientific horizon, but also poses constant challenges for the jurisprudence, legal system and legal world as a whole. Computers, Internet and Cyberspace – together known as Information Technology – presents challenges for the law. Challenges, which are not confined, to any single traditional legal category but in almost all established categories of law.

La etapa actuală, un atac cibernetic ar trebui să fie calificat nu doar o crimă împotriva resurselor informaționale, ci și o formă modernă de comitere a unui act de agresiune.

Prin efectuarea acestui tip de atac, pot fi furate informații ce constituie secrete de stat, se poate deteriora sistemul de susținere a vieții statului și se poate comite un sabotaj grav, precum distrugerea sistemului de apărare, care reprezintă o amenințare la adresa securității statului și este o încălcare a principiilor general acceptate ale dreptului internațional [1].

Actualitatea și necesitatea temei constă în cercetarea celei mai noi forme de agresiune, anume atacul cibernetic, dar și a celei mai noi crime internaționale asupra căreia Curtea Internațională Penală are jurisdicție – crima de agresiune. În cadrul cercetării au fost folosite materiale disponibile, ca exemplu, regulile stabilite în prima ediție a *Manualului de la Tallinn*. Un alt element este îmbinarea dreptului internațional public, dreptului internațional umanitar și dreptului internațional penal cu anumite elemente din domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor. Îmbinarea acestor elemente va permite

analizarea cazurilor în care recurgerea la atacuri cibernetice poate fi catalogată drept agresiune, poate duce la declanșarea unui conflict armat sau situațiile în care o operațiune cibernetică va atrage răspunderea penală individuală pentru comiterea unei crime internaționale.

Lucrarea dată are scopul de a efectua o analiză complexă a atacului cibernetic, și în mod special a metodelor și mijloacelor de purtare a conflictelor armate în spațiul cibernetic. Asemenea identificare a normelor de drept aplicabile atacurilor cibernetice și a situațiilor în care recurgerea la folosirea atacurilor cibernetice poate duce la declanșarea unui conflict armat.

Recunoscând potențialul de utilizare abuzivă, multe state au emis declarații cu privire la necesitatea reglementării comportamentului pe Internet. Adunarea Generală a ONU a emis numeroase declarații cu privire la posibilitățile abuzului cibernetic.

Apariția atacurilor cibernetice reprezintă cea mai nouă parte a evoluției războiului și continuitatea schimbărilor în război provocate de modificările tehnologice. Aceste modificări pun în mod inevitabil la îndoială cadrul de utilizare a forței, precum și alte aspecte relevante ale dreptului internațional, dar și ale dreptului internațional umanitar. Reglementarea utilizării forței este unul dintre aspectele cele mai controversate ale dreptului internațional, iar ambiguitatea conceptelor de forță și atac armat nu este un fenomen nou și nici nu este o limitare în contextul operațiunilor cibernetice [2].

În măsura în care atacurile cibernetice sunt sub pragul unui atac armat, dispozițiile legii spațiale, neproliferarea armelor nucleare, Convenția ONU și drepturile de comunicare joacă un rol în crearea regimului juridic actual. Deși această combinație este un regim imperfect, comunitatea internațională trebuie să utilizeze toate instrumentele disponibile pentru a rezolva problema atacurilor cibernetice. Națiunile folosesc din ce în ce mai mult potențialul armamentului cibernetic, astfel sporind probabilitatea unui atac [3].

Atacul cibernetic este un atac hacking elaborat și menit respectiv, de a submina sistemul de securitate a calculatorului, ca urmare pot fi distruse prin activitatea sa diferite tipuri de infrastructură a unui stat, inclusiv poate fi perturbat sistemul de securitate antirachetă. Acest tip de atac trebuie calificat drept o formă modernă de act de agresiune,

având în vedere severitatea consecințelor sale, comparabile cu un atac armat [4].

Agresiunea este cea mai gravă crimă internațională și reprezintă o amenințare pentru orice stat. Pentru a menține pacea și securitatea internațională, statele trebuie să colaboreze ca să dezvolte metode și acte juridice moderne și relevante care să vizeze prevenirea acestei infracțiuni în toate formele și manifestările sale.

Conflictul cibernetic este, fără îndoială, unic: în primul rând, acestea nu sunt asociate cu utilizarea armelor cinetice convenționale și, prin urmare, este destul de dificil să se determine locul desfășurării acțiunilor. Atacurile cibernetice pot apărea în diferite părți ale lumii, pot fi sub jurisdicția diferitelor state și uneori este destul de dificil să se definească așa-numitul teatru de război [5].

Modificările în legislațiile și politicile diferitelor state, cum ar fi adăugarea aplicabilității extraterritoriale la legile penale și planificarea utilizării contramăsurilor, reprezintă răspunsuri juridice valoroase la amenințarea atacului cibernetic. Totuși, „spațiul cibernetic este o rețea de domenii care include mii de furnizori de servicii internet de pe tot globul; niciun stat sau organizație nu poate menține apărarea cibernetică eficientă“. Având în vedere caracterul transnațional al provocării, este posibil ca cooperarea internațională să fie necesară pentru a oferi o soluție proporțională cu problema.

Atacurile cibernetice oferă o tactică ieftină, la distanță, instantanee și puternică de constrângere sau distrugere, adesea fără a declanșa răspunderea. Aceste atribute garantează că statele și actorii nestatali vor continua să dezvolte și să săvârșească atacuri cibernetice în viitorul apropiat.

În cadrul viitoarelor conflicte armate, inteligența și tehnologia militară vor avea un rol hotărâtor, generând o cunoaștere aproape instantanee a situației militare globale și punctuale din lume, o reală superioritate informațională, o nouă dinamică, precizie și eficacitate a forțelor, asigurând, în timp scurt, înfrângerea și capitularea inamicului.

Interdicția juridică internațională ca sursă de răspundere în temeiul dreptului internațional este destul de relevantă ca și aplicarea în practică, inclusiv de Curtea Internațională de Justiție. Acest lucru este posibil, deoarece personajul este universal în natură pentru toate statele care se străduie să mențină pacea și securitatea universală, spre

deosebire de tratatele internaționale, în a căror adoptare poate fi făcută o rezervă pentru a evita regula responsabilității. Trebuie menționat că, în viitor, practica dreptului internațional personalizat în domeniul extrădării persoanelor implicate în comiterea agresiunii va îmbunătăți sistemul internațional de justiție, precum și va contribui la consolidarea relațiilor interstatale menite să mențină pacea și securitatea internațională.

Referințe:

1. ТИМОШКОВ, С.Г. Кибератака как современная форма совершения акта агрессии. В: *Вестник РГГУ. Серия Экономика. Управление. Право*, 2017, № (1), сс. 127-135.
2. RID, T.H. Cyber War Will Not Take Place. In: *Journal of Strategic Studies*, 2012, no. 1, vol. 35, pp. 5-32.
3. Carta nr. 1945 din 26.06.1945 a Națiunilor Unite, în vigoare pentru Republica Moldova din 2 martie 1992.
4. SCHMITT, M.N., elab. *Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, p. 215.
5. ФЕДОРОВ, А.В., elab. *Информационная безопасность в мировом политическом процессе*. Москва: МГИМО-Университет, 2006, с. 220.

**MIJLOACE INTERZISE DE PURTARE
A RĂZBOIULUI
Călin DRUGALIOV**

The issue of armed conflict and peace is the fundamental issue of contemporary international relations affected by dozens of international and non-international armed conflicts all over the world that suppose the use of prohibited methods and means of warfare. Current armed conflicts represent serious threat to the safety, security and peace of the world and this is why there is an imperious need to study and reflect on these topics. The main purpose of this thesis is to develop a complex investigation of the forbidden means of armed conflict, as well as the common principles and rules of international humanitarian law applicable to armed conflicts, the delimitation and classification of these means, the main international regulations containing express rules prohibiting specific means of warfare. Also the thesis contains an historical review of the main rules and provisions concerning prohibition of the forbidden means.

Dreptul internațional umanitar (DIU) a cunoscut o evoluție complexă ce a oferit umanității o ramură de drept care să reducă la minim consecințele distrugătoare ale conflictelor armate, concluzie general valabilă care conține chintesența eforturilor concentrate a principiilor de drept umanitar contemporan. Epoca antică, deși e o perioadă în care abia au început să fie identificate și conturate unele reguli cutumiare de DIU, putem observa unele intenții progresive precum cele ale chinezilor prin care au încercat să ilegalizeze războaiele nejustificate. Pe de altă parte, unele reguli precum cele ale lui Manu, impresionează prin apropierea de regulile din actualitate, care vin să protejeze victimele, prizonierii, răniții și combatanții. Filozofia grecilor și jurisprudența romanilor au constituit bazele unui sistem juridic ce ulterior a stat la baza apariției dreptului internațional din care ulterior se desprinde și dreptul internațional umanitar [2, p.134]. De asemenea, trebuie de menționat faptul că dreptul roman pe care l-a moștenit Europa a fost puternic influențat de biserică, fapt care a influențat dreptul umanitar, iar ordinele cavalești au introdus noțiunile de *onoare*, *loialitate* și *sacrificiu* – valori esențiale pentru această ramură de drept.

Conceptul iluminismului a fost o doctrină care a pus accentul pe importanța omului, probabil din această cauză a și izbucnit revoluția franceză care a stat la baza apariției drepturilor omului, în sensul modern pe care îl cunoaștem astăzi. Instituția drepturilor omului are o importanță majoră în dreptul internațional umanitar, dat fiind faptul că aceste ramuri ale dreptului sunt interdependente.

Toate aceste evenimente istorice au dus la unele progrese majore, cum ar fi edificarea Codului Lieber care dicta conduita soldaților în timpul războiului, acesta a devenit sursă de inspirație pentru alte manuale prin care s-a încercat crearea unor reguli care ar reglementa modul de purtare a războiului. Un alt eveniment de o importanță majoră este fondarea Comitetului Internațional al Crucii Roșii din 1863, care a luptat contra pericolelor și amenințările războiului fără a prejudicia interesele statelor. În sec. XIX atestăm o voință politică extraordinară din partea comunității internaționale, astfel în cadrul mai multor conferințe internaționale au fost adoptate convenții și declarații ce au ilegalizat unele arme periculoase, cum ar fi gazele asfixiante, gloanțele care

se dilată și explodează [5]. O concluzie intrinsecă este și faptul că conferințele de pace de la Haga au stat la baza codificării normelor privind legile și obiceiurile războiului, iar cele de la Geneva au dat naștere primelor convenții care au oferit protecție victimelor și prizonierilor de război.

Efectele dezastruoase ale celor două războaie mondiale au impulsionat și mai mult comunitatea internațională de a depune mai mult efort colectiv pentru a ameliora starea combatanților și a civililor în cadrul războiului și s-a încercat și ilegalizarea acestui fenomen. Comitetul Internațional al Crucii Roșii și Organizația Națiunilor Unite au adus cea mai mare contribuție în respectarea drepturilor omului în cadrul conflictelor armate, iar în unele cazuri chiar au instituit mecanisme și instituții noi menite să asigure protecția civililor și a patrimoniului în timpul conflictelor armate.

Este imperativ de a menționa că principiile fundamentale care guvernează dreptul părților de a recurge la mijloace de purtare a conflictelor armate reies din trei criterii principale: limitarea părților la conflict armat de a recurge la orice mijloc și metodă de luptă, stabilirea unei distincții între obiectivele militare și cele civile și limitarea suferințelor pe care le pot resimți combatanții și civilii în cadrul conflictului armat [4, p. 293]. Conceptul războiului a fost extins în maniera în care acum oferă o sferă mai largă de reglementări, ceea ce oferă și o protecție mai amplă pentru civili, răniți și bolnavi [1, art. 2].

Putem stabili existența unui consens în ceea ce privește armele chimice, nucleare și biologice ca fiind arme de distrugere în masă, iar utilizarea acestora nu este justificată de necesitățile militare, dat fiind faptul că acestea produc un rău superflu și sunt nediscriminate, efectul lor nu poate fi controlat în timp și spațiu [6, cap. 24].

Convenția din 11 aprilie 1972 cu privire la interzicerea perfecționării, producerii și stocării armelor biologice și la distrugerea acestora este primul instrument internațional care elimină o categorie întregă de arme din arsenalul statelor. Această convenție e de o importanță majoră prin prisma faptului că pune capăt activitățile științifice ce pot duce la elaborarea unor asemenea arme.

Totuși practica demonstrează că majoritatea statelor nu recurg la aplicarea armelor biologice atât în conflictele cu caracter internațional, cât și în cele noninternaționale, în conformitate cu convențiile și protocoalele semnate.

Deși nu există o normă cutumiară sau convențională care ar interzice universal amenințarea sau folosirea armelor nucleare, sunt unele interdicții parțiale [7, paragr.105]. Rezoluțiile ONU ne reamintesc că folosirea armelor de distrugere în masă ce cauzează suferințe inutile omenești a fost interzisă ca fiind contrară legilor umanității și principiilor dreptului internațional. Totuși nu putem concluziona definitiv dacă ar fi amenințarea sau utilizarea armelor nucleare legală sau ilegală într-o circumstanță extremă de autoapărare, în care ar fi în joc chiar supraviețuirea unui stat [6, cap. 20].

Cu referire la armele convenționale reglementările sunt mai puțin rigide, astfel încât folosirea lor este restricționată în majoritatea cazurilor la folosirea acestora doar împotriva obiectelor militare, fără a prejudicia civilii sau obiectele civile [3, cap. IV]. Deși majoritatea statelor recunosc că aceste mijloace nu pot fi utilizate în conflicte armate internaționale și noninternaționale, totuși sunt cazuri de folosire a acestora cu scopul de a menține ordinea publică.

Evident, atunci când formulăm anumite concluzii privind mijloacele de purtare a conflictului armat ele reies din niște realități existente în momentul actual la nivel global și asistăm la devieri de la normele existente în cazul unor state aflate în stare de conflict internațional. Această stare de lucruri trebuie analizată și din perspectiva existenței mecanismelor și a instituțiilor internaționale create să asigure monitorizarea aplicării armelor interzise, mecanisme care au competențe de a aplica un spectru de sancțiuni statelor care nu se conformează cerințelor Dreptului internațional umanitar, fapt ce ne permite speranța că repetarea unor conflicte militare de proporții similare celui de-al Doilea Război Mondial ar trebui să fie redusă, dat fiind faptul că comunitatea internațională resimte în prezent o nevoie imperativă de protecție umanitară și acest lucru e posibil doar în cadrul oferit de DIU și cel al drepturilor omului.

Referințe:

1. Carta Organizației Națiunilor Unite, art. 2.
2. THURER, Daniel. *International Humanitarian Law*. Oxford University Press, 2014, p.134.
3. GLAZIER, David et al. *Failing Our Troops: A Critical Assessment of the Department of Defense Law of War: Manual*. Oxford University Press, 2017, cap. IV.

4. SOLIS, Gary D. *The Law of Armed Conflict*. Cambridge University Press, 2016, p. 293.
5. Istoricul Comitetului Internațional al Crucii Roșii
<https://www.icrc.org/en/who-we-are/history>
6. HENCKAERTS, Jean-Marie, ș.a. *Dreptul internațional umanitar cutumiar*. Cambridge University Press, 2009, cap. 24.
7. Rapoartele Curții Internaționale de Justiție privind legalitatea amenințării sau folosirii armelor nucleare, par.105. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/95/095-19960708-ADV-01-00-EN.pdf>

LEGEA APLICABILĂ SUCCESIUNII ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT

Marin CHIHAI

Diversification and enhancement of international relations create conditions for the increasing birth of legal relationships between people comprising one or more extraneous elements, international or foreign, belonging to private international law.

Prezența unor anumiți factori social-economici au determinat apariția primelor probleme și norme de drept internațional privat în materia succesorală, și anume: existența statelor și a altor unități teritoriale, care, fiind suverane, au sisteme proprii de norme juridice civile, diferite prin conținutul lor; în aceste țări sau provincii există un circuit intens de persoane și bunuri; schimbarea așezămintelor persoanelor fizice și raporturile cu autoritățile; se recunosc străinilor unele drepturi dobândite conform legii lor personale și astfel apar elemente de recunoaștere a efectelor legii străine etc.

Cercetarea are drept scop scoaterea în evidență a problemelor generate de raporturile de succesiune cu element de extraneitate, temeiul, momentul și locul deschiderii moștenirii. Succesiunea legală își are temeiul în dreptul natural la originea căruia se află următoarele idei:

1) ideea obligației morale, care prin puterea voinței divine ar lega membrii aceleiași familii, adică așa-zisa solidaritate de familie. Ideea obligației morale justifică dreptul de moștenire în general și instituția rezervei în special, care ocrotește copiii, părinții și soțul supraviețuitor

împotriva voinței liberale a defunctului, asigurându-le o parte importantă din moștenire;

2) ideea *heres sui*, adică de preluare a ceea ce este al său prin contribuția moștenitorului la constituirea patrimoniului familial;

3) ideea „afecțiunii prezumate a defunctului și consolidării familiei prin conservarea bunurilor moștenite”. Se presupune că defunctul are față de persoana care îl moștenește o anumită afecțiune, care îi privește în mod special pe moștenitorii rezervatari [1].

Din definițiile date moștenirii culese din literatura de specialitate și în baza prevederilor legale, deducem următoarele caractere juridice ale transmisiunii succesoriale (legea spune „devoluțiunii moștenirii”): este o transmisiune pentru cauză de moarte, o transmisiune universală, o transmisiune unitară, o transmisiune indivizibilă [2].

În cadrul rapoanelor de succesiune cu element de extraneitate, legea aplicabilă este cea a statului în care cel care a lăsat moștenirea își avea reședința obișnuită în momentul decesului, cu titlu de excepție, dacă în momentul decesului, cel care a lăsat moștenirea avea în mod evident o legătură mai strânsă cu un alt stat, legea aplicabilă este cea a statului cu care a avut o legătură mai strânsă. La fel, persoana poate să aleagă legea care să se aplice succesiunii sale, în ansamblul său să fie cea a statului a cărui cetățenie o deține în momentul alegerii legii sau în momentul decesului, în cazul în care persoana deține mai multe cetățenii, poate alege legea oricăruia dintre statele al căror cetățean este în momentul alegerii legii sau în momentul decesului.

Domeniul de aplicare a legii, conform art.2659 Cod civil RM reglementează în special: temeiul, momentul și locul deschiderii moștenirii, vocația succesorală a beneficiarilor, stabilirea cotelor-părți ce le revin acestora, a obligațiilor care le pot fi impuse de către cel care a lăsat moștenirea, precum și a altor drepturi privind succesiunea, inclusiv drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor, capacitatea succesorală, dezmoștenirea și nedemnitățile, transferul către moștenitori și, după caz, către legatari ai bunurilor, drepturilor și obligațiilor din care se compune masa succesorală, inclusiv condițiile și efectele acceptării succesiunii sau a unui legat sau ale renunțării la acestea, împuternicirile conferite moștenitorilor, executorilor

testamentari și altor administratori ai masei succesorală, în special cu privire la vânzarea bunurilor și plata creditorilor, răspunderea pentru datoriile masei succesorală, partea din masa succesorală de care se poate dispune, rezerva succesorală și alte restricții privind libertatea de a dispune pentru cauză de moarte, precum și pretențiile pe care persoanele apropiate defunctului le-ar putea avea față de masa succesorală sau față de moștenitori, obligațiile privind raportul sau reducăunea liberalităăilor la calcularea cotelor-părți din succesiune ale diverșilor beneficiari și partajul succesoral [3].

Instanțele judecătorești naționale sunt competente în procesele cu privire la moștenire dacă locul deschiderii moștenirii se află pe teritoriul Republicii Moldova. La fel, instanțele judecătorești naționale sunt competente să hotărască cu privire la moștenire în cazul în care o instanță de judecată dintr-un stat străin, sesizată anterior, și-a declinat competența cu privire la aceeași cauză, părțile la proces au convenit să ofere competența instanțelor judecătorești naționale sau părțile la proces au recunoscut în mod expres competența instanței judecătorești naționale. În cazul în care reședința obișnuită a celui care a lăsat moștenirea în momentul decesului nu este situată în Republica Moldova, instanțele judecătorești naționale sunt competente să se pronunțe asupra moștenirii, dacă în Republica Moldova sunt situate bunuri care fac parte din masa succesorală, în măsura în care cel care a lăsat moștenirea avea cetățenia Republicii Moldova la data decesului, cel care a lăsat moștenirea își avea anterior reședința obișnuită în Republica Moldova, cu condiția ca, în momentul sesizării instanței, să nu fi trecut mai mult de 5 ani de la schimbarea reședinței obișnuite. Instanțele judecătorești naționale sunt competente să se pronunțe asupra bunurilor care fac parte din masa succesorală și sunt situate pe teritoriul Republicii Moldova. În baza unui acord de prorogare convențională, părțile la proces pot conveni ca instanțele judecătorești naționale să aibă competență exclusivă de a se pronunța cu privire la orice chestiune referitoare la moștenire, dacă aceasta nu afectează drepturile terților care obțin drepturi din respectiva moștenire, în cazul în care cel care a lăsat moștenirea a ales în mod valabil legea Republicii Moldova pentru a guverna moștenirea sa [4].

Procedura succesorală notarială este de competența notarului care își desfășoară activitatea pe teritoriul locului deschiderii succesiunii. În cazul moștenirilor succesive, moștenitorii pot alege pe oricare din notarii care desfășoară activitate pe teritoriul ultimului domiciliu al celui ce a lăsat moștenirea. Îndeplinirea procedurii succesorală este de competența primului notar sesizat, care a înregistrat dosarul succesoral în Registrul electronic al dosarelor succesorală și testamentelor [5].

În vechea reglementare, legea care guverna moștenirea (*lex successionis*) era divizată pentru mobile – legea națională a defunctului, iar pentru imobile – locul aflării lor (*lex rei sitae*). Modificările operate în noul Cod civil schimbă această paradigmă tradițională, astfel încât *lex successionis* este unică – *locul ultimei reședințe obișnuite a defunctului*, tinând cond de Regulamentul (UE) nr. 650/2012 [6].

Modificările operate în Codul civil al RM au ca scop de a moderniza dreptul internațional privat al Republicii Moldova, conform ultimelor tendințe europene și internaționale în materie, de a face legislația în materie mai exactă și mai previzibilă.

Referințe:

1. COJOCARU, V., ȘEREMET, I. Explicații terminologice ale conceptului dreptului la moștenire. În: *Revista științifică „Studia Universitatis” Seria „Științe sociale”*. Chișinău, 2009, nr.8 (28), pp.27-31.
2. CHIBAC, G. ș.a. elab. *Drept civil. Contracte și Succesiuni*: Curs universitar. Ediția a IV-a, revăzută și completată. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 472.
3. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107-XV din 6 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.06.2006, nr. 82-86/661, republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 01.03.2019, nr.66-75.
4. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.227-XV din 30 mai 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.06.2003, nr. 111-115/451.
5. Legea nr.246 din 15.11.2018 privind procedura notarială. În: *Monitorul Oficial*, nr. 30-37, în vigoare din 01.03.2019.
6. *Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor.*

Recomandat

Violeta COJOCARU, dr.hab., prof.univ.

PARTICULARITĂȚILE INTENTĂRII CAUZELOR DE INSOLVABILITATE

Dumitrița CHEȘCU

Analiza „Particularităților intentării cauzelor de insolvabilitate” presupune efectuarea unui studiu comparat complex cu privire la: natura noțiunii de insolvabilitate și a procedurii de insolvabilitate, pseudointentarea, locul procedurii de insolvabilitate, premisele și condițiile apariției dreptului la intentarea procedurii de insolvabilitate, circumstanțele ce condiționează depunerea și primirea cererii introductive, efectele pseudointentării și a intentării procedurii de insolvabilitate, cât și propunerile *de lege ferenda*.

Respectiv, în contextul celor expuse anterior, putem menționa faptul că insolvabilitatea este o temă actuală pentru Republica Moldova la moment, deoarece numărul relativ mic al populației nu a împiedicat apariția unui număr în coraport mare a entităților economice, care se confruntă cu multe impedimente de ordin economic.

În acest sens, legislația Republicii Moldova din anul 1992 până în prezent a fost pe larg influențată de factorii economici, ceea ce a și determinat modificarea legislației, și necesitatea perfecționării acesteia prin omiterea neconcordanțelor și lacunelor apărute, datorită terminologiei neuniforme. Astfel fiind posibilă ajungerea la termenul de **insolvabilitate** drept unul *complex și interramural*, pasibil de a fi abordat corect doar prin mai multe sensuri: sens economic, sens juridic, teme de intentarea cauzei de insolvabilitate și stare de drept [1] care ar putea explica esența acestui termen.

În același timp, doctrina și legislația națională și internațională cu privire la procedura de insolvabilitate determină neapartenența acesteia la niciunul din grupurile clasice ale procedurilor civile. Astfel este posibilă încadrarea acesteia doar în calitate de *procedură specifică* de sine stătătoare, care deși deține trăsături comune cu alte proceduri civile, nu se poate alătura lor. Prin urmare, clasificarea obișnuită a procedurilor din cadrul procesului civil e necesar a fi modificată și determinată în felul următor: proceduri contencioase, proceduri necontencioase și proceduri specifice (*procedura de insolvabilitate*). Care ca rezultat va fi însoțită de condiții și premise specifice cu privire la intentarea sa. Aceasta, la rândul său, determină necesitatea respectării

în conformitate cu prevederile legale speciale, or nerespectarea acestora ar putea duce deponentul la pierderi din punct de vedere economic, în cazul în care cererea va fi restituită drept rezultat al încălcării condițiilor și premiselor intentării cauzelor de insolvabilitate și depusă repetat, inclusiv la tergiversarea executării creanțelor debitorilor.

Astfel, după cum am enunțat, obiectul acestei lucrări necesită efectuarea unui studiu complex comparat. În acest sens, cercetarea condițiilor cu privire la perfectarea cererii introductive și a cererii de chemare în judecată, și a condițiilor de admitere spre examinare a acestor cereri stabilește o multitudine de asemănări între ele, însă caracterul specific al procedurii de insolvabilitate face prezentarea în cadrul acestui proces chiar și a principiului contradictorialității într-o formă diferită. Or, având dreptul la înaintarea referinței de către părât în cadrul procedurii contencioase, întâlnim acest drept nu doar la debitorul în privința căruia a fost depusă cererea introductivă în cadrul cauzei de insolvabilitate, dar și la creditorii acestuia, care au posibilitatea de a se expune cu privire la temeinicia cererii introductive. Ca urmare fiind posibil de evidențiat faptul că îndeplinirea condițiilor de fond și de formă doar admit spre examinare cererea introductivă, însă nu intențază procedura de insolvabilitate, debitorul și creditorii acestuia având dreptul să se expună cu privire la temeinicie.

În această ordine de idei, caracterul specific al procedurii de insolvabilitate îl urmărește în cadrul oricărei particularități legate de intentarea acesteia chiar dacă suntem în prezența unor tangențe cu privire la particularitățile legate de intentarea procedurii de insolvabilitate și a procedurilor civile generale. Legea insolvabilității nr. 149 [2] ne permite să abordăm din alt punct de vedere aceleași prevederi generale ale Codului de procedură civilă care urmează a fi aplicate în cadrul încălcării unor premise.

La rândul lor, și efectele intentării cauzelor civile obișnuite, și efectele material-juridice și procesual-juridice a pseudointentării și intentării procedurii de insolvabilitate pot fi stabilite că sunt efecte specifice intentării cauzei de insolvabilitate ca rezultat al admiterii spre examinare a cererii introductive, și ca efecte distincte de cele generale, cele ce urmează intentarea procedurii de insolvabilitate, ca

rezultat al prezenței temeiurilor de insolvabilitate, și adoptării hotărârii de intentare a procedurii de insolvabilitate. Ca urmare, acțiunile procesuale efectuate de instanță, în legătură cu depunerea cererii introductive, au determinat lacune în cadrul corelației dintre Codul de procedură civilă [3] și Legea insolvabilității. Or, prevederea de către Legea insolvabilității doar a situațiilor de admitere și restituire, fără examinare a cererii. Ca în final, ulterior intentării procedurii de insolvabilitate prin adoptarea hotărârii de insolvabilitate, să fie posibilă stabilirea unei proceduri concrete din cadrul procedurilor celor prevăzute de Legea insolvabilității și aplicarea acesteia față de subiect, cu respectarea condițiilor de aplicare instituite față de persoanele ce solicită acest fapt. Astfel falimentul, restructurarea, falimentul simplificat sau restructurarea accelerată, urmează a fi aplicare de către instanță față de subiectul competent doar în urma întrunirii și respectării condițiilor de aplicare a acestora.

În cadrul examinării legislației în domeniu, dar și a practicii judiciare din domeniul insolvabilității, ne rezervăm dreptul de a propune următoarele recomandări și *de lege ferenda* pasibile a fi luate în considerație în scopul îmbunătățirii legislației în domeniul insolvabilității:

1. Introducerea în cadrul art. 18 al Legii insolvabilității, a alineatului (1¹) cu conținutul *„Dreptul de a înainta cererea introductivă îl poate avea doar creditorul cu o creanță minimă de 25 000 lei, în cazul în care acesta nu este salariat. În cazul în care creditorul este salariat, valoarea-prag este minimul de 4 salarii medii pe economie”*. Care ar avea drept scop instituirea unei valori-prag cu privire la apariția dreptului la intentarea cererii introductive de către creditor, în funcție de calitatea acestuia și diminuarea cheltuielilor neproportionale.

2. Modificarea conținutului art. 19 al Legii insolvabilității prin introducerea alin. (2¹) cu următorul conținut *„Cererea introductivă cu anexarea notificării prealabile, urmează a fi depusă în instanță nu mai târziu de 30 de zile din momentul efectuării notificării”*. Astfel fiind posibilă concretizarea termenului de valabilitate a unei notificări, luând în considerație totalitatea modificărilor asupra situației economice a debitorului, timp de 30 de zile și posibilele abuzuri din partea creditorilor.

3. Introducerea în cadrul Legii insolvenței a unor articole, ce ar corela prevederile generale din cadrul Codului de procedură civilă (art. 169, art. 170, art. 171) cu cele ale Legii insolvenței, sau introducerea însăși în conținutul legii a unor articole care ar prevedea starea de: *a nu da curs, a restitui sau a refuzului cererii introductive*, astfel fiind omisă o interpretare eronată de către instanța de insolvență a prevederilor procedurale generale. Or, simpla interpretare de către instanță a normelor procedurale civile generale ar determina o aplicare eronată.

Astfel, prezenta lucrare, este oportun de a fi considerată drept una în urma căreia, scopul și obiectivele puse în fața autorului au fost atinse. În același timp, propunerile din cadrul lucrării sunt rezultatul analizei doctrinei, practicii și legislației naționale și internaționale, fapt ce permite a le considera întemeiate și argumentate. Și au menirea de a contribui la perfecționarea legislației insolvenței în scopul simplificării aplicării prevederilor legale în practică, și omiterii lacunelor din cadrul legislației.

Referințe:

1. MACOVEI, Gh. *Procedura de declarare a insolvenței / Teză de doctor*. Chișinău, 2016, p. 51.
2. Legea insolvenței nr. 149 din 29.06.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.09.2012, nr. 193-197/663.
3. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.06.2013, nr. 130-134/415.

Recomandat

Gheorghe MACOVEI, dr., lector univ.

**LIBERTATEA ȘI SIGURANȚA PERSOANEI
ÎN PROCESUL PENAL**

Daniela BALMUȘ

Dreptul la libertate și siguranță este garantat. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa, cu excepția: a) *deținerii legale în baza hotărârii pronunțate de către o instanță competentă*, (art.5 pct.1) lit.a) CEDO); b) *dacă persoana a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către o instanță ori în vederea garantării executării unei obligații*

*prevăzute de lege (art.5 pct.1) lit.b) CEDO); c) dacă persoana a fost arestată sau reținută în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a învinui că a săvârșit o infracțiune (art.5 pct.1) lit.c) CEDO); Privarea de libertate a unei persoane poate opera în trei cazuri: atunci când este învinuit de comiterea unui infracțiuni, atunci când este necesar să o împiedici să comită o infracțiune sau când această persoană riscă să evadeze după comiterea acesteia. Totuși, măsura nu va fi compatibilă cu art.5 pct.1) lit.c) doar dacă este luată în scopul intentării unor urmăriri penale împotriva celui interesat; d) dacă există motive temeinice de a crede în necesitatea de a împiedica o persoană să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia (art.5 pct.1) lit. c)); e) dacă este vorba de detenția legală unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorităților competente (art.5 pct.1) lit.d) CEDO); f) detenției legale a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui taxicomandant sau a unui vagabond (art.5 pct.1) lit.e) CEDO). În acest sens, Curtea a precizat: „aceasta nu este pentru singurul motiv că ei ar trebui considerați a fi uneori periculoși pentru securitatea publică, dar și deoarece propriul lor interes poate necesita internarea lor”. Totodată, detenția trebuie să fie *legală*, în conformitate cu dreptul material și procesual intern și cu Convenția și să nu fie arbitrară. Se vor lua în considerație mai multe criterii: să fie prezentată dovada reală a problemei mintale, bazată pe o expertiză medicală obiectivă; să poarte un caracter sau o amploare care legalizează internarea; detenția nu poate fi valabil prelungită, fără persistarea unei asemenea probleme; în cazul în care o detenție riscă să se prelungească indefinit, ea trebuie să fie periodic verificată de către o instanță judecătorească împuternicită de a o înceta; detenția trebuie să aibă loc într-un spital, o clinică sau într-o altă instituție corespunzătoare, abilitată să dețină alienați; dacă arestarea sau deținerea legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriul sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare (art.5 pct.1) lit.f) CEDO).*

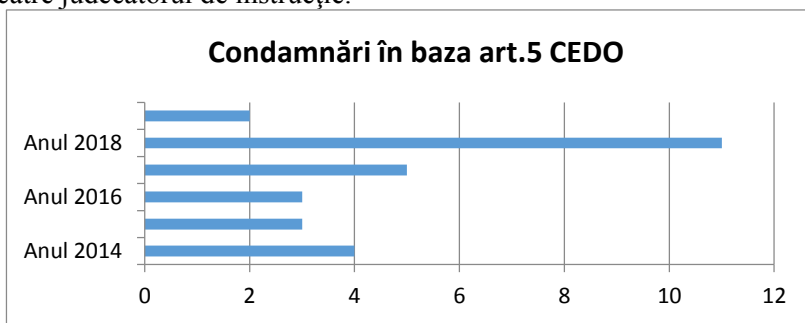
Condițiile aplicării arestării preventive, după caz, arestării la domiciliu solicită: **legislația procesual-penală să permită aplicarea**

acestor măsuri; să existe o bănuială rezonabilă că persoana a comis infracțiunea de care este acuzată; alte măsuri preventive să nu poată înlătura riscurile; prezenta a cel puțin unuia dintre riscuri: al eschivării, al împiedicării bunei desfășurării a justiției, prevenirii săvârșirii de către persoană a unei noi infracțiuni, cauzării dezordinilor publice.

Termenul ținării persoanei în stare de arest și prelungirea lui. Termenul ținării persoanei în stare de arest curge din momentul privării persoanei de libertate la reținerea ei, iar în cazul în care ea nu a fost reținută – din momentul executării hotărârii judecătorești privind aplicarea acestei măsuri preventive, adică din momentul găsirii și reținerii persoanei. Hotărârea instanței de judecată privind aplicarea măsurilor preventive, se execută imediat din sala de ședință.

Arestul se dispune pe un termen de cel mult 30 de zile, în privința aceleiași persoane, arestul poate fi aplicat, pentru ambele faze ale procesului penal, pe un termen ce nu poate depăși 12 luni cumulativ, până la pronunțarea sentinței de către instanța de fond. În termenul de ținere a învinuitului, inculpatului în stare de arest, se include timpul în care persoana: a) a fost reținută; b) a fost sub arest la domiciliu; c) s-a aflat într-o instituție cu caracter medical.

Calcularea termenelor arestării începe din ziua și ora aplicării de către judecătorul de instrucție.

Analizând dinamica condamnărilor Curții împotriva Moldovei, în baza art. 5 CEDO, am constatat că este o dinamică crescătoare. Căci, în anul 2015 fiind înregistrat un număr de 3 condamnări, iar în anul 2018, fiind pronunțate 11 hotărâri ce au constatat vinovăția Republicii

Moldova, iar în prima jumătate a anului 2019, fiind deja emise două hotărâri de condamnare, iar această creștere stabilită fiind în detrimentul statului, al sistemului de drept, unde cetățenii nu se pot simți liberi și siguri.

Referințe:

1. Asociația Avocaților Americani/ Procesul echitabil garantat de Convenția Europeană pentru Drepturile Omului. *Ghid pentru Republica Moldova*. Chișinău: Sirius, 2007. <http://csj.md/index.php/jurisprudenta-cedo1/rezummat-hotararilor-relevante-ale-cedo/56-rezumat-hotarari-cedo-2018>
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003.
3. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale. Roma, 04.11.1950. https://www.echr.coe.int/Documents/-Convention_ROM.pdf
4. <https://dexonline.ro/definitie/extradare>
5. Monica MACOVEI/ *Ghid privind punerea în aplicare a articolului 5 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului*. Chișinău: Council of Europe, 2003.
6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu nr.1, din 15 aprilie 2013. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48

Recomandat

Tatiana VIZDOAGĂ, dr., conf. univ.

NULITATEA ACTELOR DE PROCEDURĂ PENALĂ

Valeria BOBEA

Întreaga activitate procesuală urmează să se desfășoare în strictă conformitate cu prevederile legale, fapt ce reiese chiar din art.1 CPP RM, acest lucru vorbind despre caracterul imperativ al normelor procesual penale care reprezintă prin sine un garant al respectării drepturilor, libertăților și intereselor legale ale persoanelor în cadrul unui stat de drept. Indiscutabil, pentru a asigura respectarea legalității în cadrul procesului penal, este nevoie de implementarea unor sancțiuni procesuale care să îndeplinească diferite funcții în procesul de realizare a justiției represive, precum funcția preventivă, distructivă și reparatorie, întrucât, fără prevederea în lege a sancțiunilor, regulile procesuale ar fi simple recomandări lăsate la bunul plac al organelor

judiciare, al participanților la procesul penal, ceea ce desigur nu poate fi acceptat.

În acest context, una din sancțiunile aplicabile actelor procesuale este nulitatea. Nulitatea este sancțiunea ce intervine atunci când un act procesual s-a îndeplinit cu încălcarea condițiilor de fond și de formă prevăzute de lege.

Pentru a putea opera nulitatea, trebuie să fie întrunite următoarele condiții: să fi fost încălcată o dispoziție legală care reglementează desfășurarea procesului penal (în ipoteza nulităților absolute este suficientă doar întrunirea condiției respective, deoarece celelalte două exigențe sunt prezumate, în timp ce pentru operarea nulității relative, urmează să fie întrunite suplimentar și celelalte două condiții); încălcarea dispoziției legale să fi produs o vătămare procesuală; vătămarea produsă să nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului respectiv.

O primă categorie a nulităților o reprezintă nulitățile absolute care sunt nulități exprese. Acestea pot fi caracterizate prin următoarele trăsături: Nulitatea absolută nu poate fi înlăturată în niciun mod, decât prin înlăturarea actului; poate fi invocată în orice fază a procesului penal; poate fi invocată atât de către părți, precum și de către instanța din oficiu.

Dispozițiile legale a căror nerespectare atrage sancțiunea nulității absolute sunt enumerate limitativ în art. 251 alin.(2) CPP, după cum urmează: încălcarea dispozițiilor legale privind competența materiei sau după calitatea persoanei; încălcarea dispozițiilor legale cu privire la sesizarea instanței; la compunerea acesteia; la publicitatea ședinței de judecată, la participarea părților în cazurile obligatorii, la prezența interpretului, traducătorului, dacă sunt obligatorii potrivit legii.

Din toate aceste reglementări, survenirea nulității din motivul încălcării competenței materiale sau după calitatea persoanei, trezesc cel mai mare interes, deoarece generează cele mai mari divergențe, atât în practică cât și în plan doctrinar.

Așadar, teoreticienii în domeniu au susținut ideea că prin competența materială sau după calitatea persoanei urmează să ne referim doar la competența instanței de judecată, nu și la competența organelor de urmărire penală. Astfel, încălcarea dispozițiilor cu privire la competența organelor de urmărire penală prevăzută de art. 266-270 CPP nu constituie caz de nulitate absolută, însă poate genera nulitatea relativă.

Spre deosebire de interpretarea dată de doctrină, în decizia sa din 07 mai 2013, Plenul Curții Supreme de Justiție a menționat faptul că în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute cu încălcări esențiale de către organul de urmărire penală a dispozițiilor Codului de procedură penală (art.94 alin. (1) pct.8) CPP). Or, încălcarea regulilor privind competența după materie sau după calitatea persoanei constituie încălcare esențială a legii procesual-penale, care atrage nulitatea probelor administrate la urmărirea penală de către organul de urmărire penală sau de către procuror nemijlocit. Totuși, Plenul reține că încălcarea acestor norme nu poate genera nulitatea tuturor actelor cauzei penale. Astfel, actele de sesizare a organului de urmărire penală (art.262-264 CPP); de începere a urmăririi penale și cele care s-au efectuat în temeiul art. 254, 257 alin. (2) CPP se vor considera legale. Prin urmare, instanța este obligată să examineze cauza în baza probelor administrate nemijlocit în fața judecății.

În ceea ce privește aplicarea practică a celor menționate *supra*, am constatat că totuși practica este neuniformă, astfel, în multe cazuri, instanțele consideră încălcarea normelor privind competența materială și personală a organelor de urmărire penală ca încadrându-se în prevederile art. 251 alin.(2) CPP, și nu în art. 251 alin.(4), iar alteori nu.

Susținem totuși că nu poate fi invocată vreo rațiune pentru care încălcarea dispozițiilor legale referitoare la competența materială sau personală a organului de urmărire penală este mai puțin importantă decât nesocotirea normelor referitoare la aceleași forme de competență ale instanței de judecată, așa încât s-ar fi impus ca legiuitorul să mențină acest caz de nulitate absolută.

Un alt temei de nulitate care merită a fi analizat este cazul ce ține de încălcarea dispozițiilor privind compunerea instanței de judecată. Astfel, considerăm că legiuitorul s-a referit anume la modalitatea de compunere a completului de judecată, și anume, la ceea ce ține de numărul judecătorilor, starea fiecăruia dintre ei în raport cu exigențele de compatibilitate, precum și îndeplinirea cerințelor care să asigure continuitatea completului care deliberează asupra cauzei, astfel încât, potrivit art. 31 alin.(1) CPP, acesta să rămână același în tot cursul judecării cauzei, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

Cu referire la chestiunea incompatibilității judecătorului, considerăm că aceasta prezintă o deosebită importanță, știut fiind că art. 6 CEDO garantează dreptul la un proces echitabil, statuând, printre altele, că orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale de către o instanță imparțială, care va hotărî asupra temeiniciei oricărei acuzații penale îndreptate împotriva sa. Ba chiar mai mult, Curtea Europeană a conceput un mecanism de evaluare a imparțialității instanțelor care impune o examinare diferită în raport cu două criterii: subiectiv și obiectiv.

Declararea nulității unui act de procedură generează două efecte specifice: lipsirea de efecte juridice a actului efectuat cu încălcarea dispozițiilor legale (efectul distructiv) și refacerea actelor anulate de către organul judiciar (efectul reparator). Aceste efecte au loc din momentul constatării nulității, însă nulitatea odată constatată, lipsește de efecte juridice actul afectat, din momentul efectuării lui și nu din momentul constatării nulității, actele viciate conținând chiar din momentul nașterii lor potențialitatea nevalabilității lor juridice.

Spre deosebire de nulitățile absolute care sunt expres prevăzute de lege, nulitățile relative pot consta în orice încălcare a dispozițiilor procesuale, cu excepția celor care atrag nulitatea absolută; ele pot fi acoperite prin voința părților; pot fi invocate numai într-un anumit moment al procesului. În literatura de specialitate română, autorii menționează și faptul că nulitatea relativă poate fi invocată numai de partea care a suferit vătămarea prin încălcarea legii, iar cei ce invocă nulitatea relativă trebuie să dovedească existența vătămării.

Analiza instituției nulității în planul conținutului, al caracteristicilor și efectelor, precum și analiza aspectului practic al instituției respective, permite, din păcate, constatarea existenței unor aspecte imperfecte ale reglementării, impunând eventuale și viitoare intervenții legislative.

În vederea celor enunțate, considerăm că ar fi bine-venite următoarele propuneri *de lege ferenda*:

- divizarea conținutului acestui articol în două articole separate, astfel încât art.251 CPP să reglementeze materia nulităților absolute, iar art. 251/1 să reglementeze materia nulității relative, acest lucru contribuind la asigurarea celerității procesului penal și la ușurarea încadrării corecte a acțiunilor organelor judiciare;
- specificarea faptului despre competența materială/personală de a cărui organ este vorba: a instanței de judecată sau atât a instanței de

judecată cât și a organului de urmărire penală. Acest lucru este necesar pentru evitarea diverselor interpretării;

- sintagma „compunerea instanței de judecată” să fie înlocuită cu „compunerea completului de judecată”, acest lucru fiind necesar pentru concretizarea și evitarea confuziei, dat fiind faptul că noțiunea „instanța de judecată” este una mult prea largă și generică, cu multiple valențe (printre care și complet de judecată), care nu conduce în mod direct, implicit la completul de judecată.

Recomandat

Tatiana VIZDOAGĂ, dr., conf. univ.

INADMISIBILITATEA PROBELOR OBȚINUTE PRIN PROVOCARE: EXAMEN TEORETIC ȘI PRACTIC

Adela BULGAC

Deși Codul de procedură penală al Republicii Moldova (CPP) statuează prevederea ce vizează inadmisibilitatea probelor obținute prin provocarea, facilitarea sau încurajarea persoanei la săvârșirea infracțiunii, considerăm că dispoziția prevăzută la art.94 alin.(1) pct.11) CPP este una interpretativă și vagă.

Din acest considerent, în lipsa unor interpretări determinate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) în jurisprudența sa, organele de drept din Republica Moldova ar întâmpina dificultăți în aplicarea legii procesual-penale aferent stabilirii elementelor de provocare, de aici rezidând și interesul autorului tezei de licență pentru tema enunțată *supra*.

Drept urmare a cercetărilor efectuate, am determinat asupra faptului că problemele legate de provocare pot fi ridicate în special atunci când pe parcursul procesului penal au fost efectuate măsuri speciale de investigație și își au originea, în principal, în contextul desfășurării acestora.

Considerăm astfel că atitudinea agenților statului îndreptată spre provocarea persoanelor la săvârșirea infracțiunilor în vederea creării artificiale a probelor este una inadmisibilă într-o societate democratică, iar conduita agenților statului urmează a fi verificată minuțios și în mod obligatoriu – urmează a fi trase la răspundere penală persoanele care au provocat, facilitat sau încurajat săvârșirea infracțiunilor.

Data fiind importanța curmării acestor acțiuni, în conținutul tezei de licență a fost tălmăcită noțiunea a activității de *provocare, facilitare sau încurajare la săvârșirea infracțiunii – care ar reprezenta acele acțiuni exercitate de către agenții statului sau alte persoane care acționează în comun cu aceștia, îndreptate spre determinarea, înlesnirea, ușurarea, încurajarea, sprijinirea, stimularea unei persoane la săvârșirea unei infracțiuni în scopul creării în mod artificial a probelor și tragerea acestuia la răspundere penală.*

La fel, au fost diseminate sensurile noțiunilor de *provocare, facilitare sau încurajare* care, în opinia autorului, este benefică în sensul stabilirii modalităților normative alternative provocării – în vederea declarării probelor drept inadmisibile.

Subsidiar, au fost extrase din hotărârile CtEDO, aferent cazurilor de provocare, condițiile și circumstanțele care urmează a fi luate în considerare la stabilirea elementului provocării, care sunt următoarele: Dacă infracțiunea ar fi putut fi săvârșită fără intervenția autorităților? Dacă persoana care pretinde că este victimă a provocării a fost sau nu implicată anterior în activități criminale? Care a fost gradul de implicare a autorităților și natura implicării? Care a fost momentul în care autoritățile au intervenit în activitatea persoanei? Care a fost natura și gradul presiunii exercitate de către agenții statului? Care au fost motivele care au stat la baza desfășurării acelor acțiuni procesuale în privința preinsei victimei a provocării?

La fel, din aceleași surse, au fost stabilite și garanțiile, și circumstanțele necesare de elucidat asupra modului de examinare a plângerilor privind preinsele acțiuni de provocare care implică:

- 1) satisfacerea echitabilă a plângerilor, inclusiv prin crearea condițiilor (posibilităților) de a depune o plângere;
- 2) verificarea faptului dacă se pretinde în mod credibil la provocare;
- 3) sarcina probațiunii este pusă pe seama autorităților care efectuează investigația;
- 4) examinarea plângerii într-o procedură ce ar asigura contradictorialitatea și egalitatea;
- 5) audierea persoanelor care sunt acuzate de provocare sau a martorilor care ar putea furniza probe;
- 6) determinarea în final dacă este sau nu provocare.

Cu referire la garanții, au fost identificate și statuările CtEDO îndreptate spre distingerea dintre provocarea de către organele/agenții statului și utilizarea rațională și permisă a tehnicii speciale de investiție, care sunt privite sub două aspecte: existența **critериului de fond** sau a **critериului procedural**, care se manifestă prin clarificarea mai întâi dacă exista o cerere din partea apărării, care se încadrează în categoria cazurilor de provocare, după determinându-se astfel într-o manieră suficientă și cu certitudine, potrivit probelor prezentate de partea acuzării, că autoritățile statului au efectuat investigația într-o manieră pasivă și nu au întreprins acțiuni provocatoare; sau din cauza lipsei probelor concludente care ar demonstra că nu a fost o provocare sau a existenței unor contradicții în interpretarea evenimentelor de către părți – să constate provocarea, să declare inadmisibile probele obținute prin provocare și subsidiar, constatarea încălcării articolului 6 § 1 CEDO. Aceste garanții, sunt privite în mod obligatoriu, în mod coagulat cu asigurarea dreptului la apărare și asigurarea unui proces echitabil, în condiții de contradictorialitate.

Mai mult ca atât, în urma analizei practicii judiciare naționale, drept rezultat au fost prezentate și propuneri *de lege ferenda* cu privire la temeiul legal al soluției adoptate de către procuror sau instanța de judecată, și anume, completarea alin.(2) art.284 CPP cu următorul conținut: 3¹) *Fapta a fost săvârșită în urma provocării, facilitării sau încurajării bănuțului, învinuțului de către agenții statului sau de o persoană/e care a acționat în comun cu aceștia*; și completarea alin.(1) art.390 CPP cu următorul conținut: 5¹) *Fapta a fost săvârșită în urma provocării, facilitării sau încurajării inculpatului de către agenții statului sau de o persoană/e care a acționat în comun cu aceștia*; în atare mod asigurându-se o examinare minuțioasă a cererilor ce au ca obiect pretenziunile acțiuni de provocare atât de către procuror (la faza de urmărire penală), cât și de către instanțele de judecată.

În practică a fost identificată atât implicarea temeiului precum că *fapta nu a fost săvârșită de inculpat (art.390 alin.(1) pct.2) CPP*, cu care nu suntem de acord, din motiv că în cazul achitării persoanei în baza acestui temei, organul de urmărire penală este obligat să continue urmărirea penală pentru identificarea făptuitorului – situație incompatibilă cu cazul provocării; cât și temeiul precum că *fapta inculpatului*

nu întrunește elementele infracțiunii (art.390 alin.(1) pct.3) CPP), cu care la fel nu suntem de acord, întrucât îl considerăm unul inconciliabil, deoarece în cazul provocării, apreciem că din punct de vedere juridico-penal, avem întrunite toate cele patru elemente ale componenței de infracțiune, iar problema nu se află în lipsa vreunui element al componenței de infracțiune, ci vizează chestiunea admisibilității probelor provenite de pe urma provocării – de aici derivând și concepția conform căreia provocarea constituie o problemă de drept procesual penal, și nu de drept material.

În definitiv, constatăm că în redacția actuală a CPP RM, nu dispunem de un temei legal de achitare în cazul în care se constată inadmisibilitatea tuturor probelor în ansamblu, în particular în cazul de constatare a provocării.

Subsidiar, referindu-ne la calitatea actelor judecătorești ce vizează acțiunile de provocare, am constatat că aceasta urmează a fi perfecționată atât în partea constatărilor privind existența acțiunilor provocatoare, cât și în partea motivării acesteia.

Consecvent, considerăm că instanțele de judecată se rezumă la aplicarea arbitrară a principiului libertății aprecierii probelor și la intima convingere a judecătorului, fără a apela la probe pertinente, concludente și utile, inclusiv fără a lua în considerație cele invocate de către partea apărării – când se ridică problema provocărilor, or, raționamentele CtEDO acordă garanții majore la cercetarea unor asemenea cereri.

Considerăm că atenția care urmează a fi acordată acestor cazuri, primordial în cazul în care aceasta se invocă – este una prioritară, pornind atât de la interesul inculpatului, cât și de la interesul superior al statului.

Invocarea existenței elementelor de provocare, fără motivarea suficientă, ar putea da naștere la dubii de imparțialitate a judecătorului, sau chiar a procurorului – în funcție de faza la care se examinează cererea privind pretense acțiuni de provocare.

Oportunismul profesional nu poate fi pus pe balanță cu drepturile, libertățile și garanțiile persoanelor în privința cărora există suspiciuni privind comiterea unor infracțiuni.

*Recomandat
Tatiana VIZDOAGĂ, dr., conf.univ.*

APRECIEREA PROBELOR ÎN PROCESUL PENAL

Claudia LACHI

Motto:

*Justiția e ca aritmetica, unde,
dacă lipsește verificarea, nu se poate afirma
că a fost exact calculul.*

Giuseppe ROVANI

Din momentul declanșării procesului penal și până la soluționarea definitivă a cauzei deduse judecății, toate problemele fondului cauzei sunt rezolvate cu ajutorul probelor și, ca urmare a acestui fapt, s-a afirmat de către unii autori că întregul proces penal este dominat de problema probelor.

Probele au o importanță deosebită în soluționarea cauzelor penale, putându-se reține o dublă funcționalitate a lor. Din punct de vedere gnoseologic, proba este un instrument de cunoaștere prin care organul judiciar urmărește aflarea adevărului. Din punct de vedere etimologic, proba este un instrument de dovedire, manifestat în condițiile contradictorialității procesului, când părțile folosesc sau propun administrarea probelor în scopul dovedirii susținerilor și argumentărilor făcute. În acest caz, proba are rolul de suport material, faptic al cererilor și concluziilor părților sau combaterii susținerilor adverse.

Oricât de simplă nu ar fi cauza penală, pentru soluționarea ei întotdeauna sunt necesare probe, care se acumulează de către organele de urmărire penală în cadrul cercetărilor respective.

Totodată, aprecierea probelor are ca scop determinarea autenticității și valorii lor, precum și suficiența cantității în vederea stabilirii obiectului probatoriului. Aprecierea probelor se face conform convingerii lăuntrice a persoanei care efectuează urmărirea penală, a procurorului sau a judecătorului. Se evocă faptul că aprecierea probelor are o valoare incontestabilă pe întreaga durată a desfășurării procesului penal.

Astfel, urmărirea penală și judecata se realizează pentru atingerea obiectivelor întregului sistem – constatarea elementelor infracțiunii și elucidarea tuturor circumstanțelor, care împreună formează obiectul probațiunii în cadrul procesului penal.

Atunci când urmărirea penală și judecata sunt părți componente ale procesului penal, interacțiunea lor contribuie la apariția unei proprie-

tăți calitativ noi cu caracter integrativ. Urmărirea penală în mod izolat nu poate asigura atingerea tuturor obiectivelor procesului penal (de exemplu, stabilirea vinovăției învinuitului și soluționarea chestiunii cu privire la aplicarea pedepsei), în același timp, judecarea cauzei penale fără etapa de urmărire penală nu poate avea loc.

Apresiasi probelor în cadrul desfășurării fazei judecării în fond constituie unul dintre cele mai importante momente ale procesului penal, deoarece toate probele adunate și volumul de muncă depus de către subiecții procesului penal în faza de urmărire penală, dar și de alte părți se concretizează în soluția ce va fi dată în urma acestei activități complexe de către instanța de judecată și, de cele mai multe ori, extrem de dificilă.

Apresiasi probelor puse la baza sentinței este, deci o activitate importantă în cadrul procesului judiciar și, prin urmare, ea nu trebuie să existe doar enunțiativ, ci trebuie realizată prin recunoașterea și acordarea tuturor drepturilor procesuale ale părților, mai ales, față de inculpat, în momentul în care procurorul și-a încheiat misiunea de prezentare în ședința de judecată a probelor în sprijinul învinuirii și formulează concluzii de natură a răsturna prezumția de nevinovăție – principiu fundamental ce guvernează întregul proces penal.

În vederea aflării adevărului într-o cauză penală – pornind de la acceptarea ideii că în activitatea de desfășurare a justiției, ca în orice altă activitate umană, pot interveni erori – trebuie să se asigure un anumit control judiciar, în urma căruia să se înlăture aceste eventuale erori judiciare; un asemenea control judiciar este posibil datorită reglementării mai multor grade de jurisdicție, astfel încât judecarea unei cauze penale are loc pe mai multe trepte, într-un sistem dispus în scară, fiecare treaptă realizându-se în fața unor instanțe de grade diferite. Sistemul nostru procesual penal cunoaște, în prezent, trei grade de jurisdicție: judecata în primă instanță, judecata în apel și judecata în recurs.

Apresiasi probelor în procesul penal constituie „*materia esențială*” pe care subiecții procesuali o prelucrează pe toată durata desfășurării procesului penal, iar pe cale de consecință, potrivit propriei convingeri, bazată pe lege și moralitate, soluționează cauzele penale, apără interesele justițiabililor.

Apresiasi probelor este unul din cele mai importante momente ale procesului penal, deoarece întregul volum de muncă depusă de către

organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, cât și de părțile din proces, se concretizează pe soluția ce va fi dată în urma acestei activități. Analiza probelor după intima convingere trebuie să se bazeze pe prevederile legale. Convingerea intimă se întemeiază pe examinarea tuturor probelor în ansamblu, sub toate aspectele complet și obiectiv.

Concluziile la care a ajuns un anumit subiect al desfășurării procesului penal nu sunt obligatorii pentru alți subiecți implicați în desfășurarea ulterioară a procesului penal, or în asemenea situație s-ar crea situația denaturării principiului independenței actorilor procesuali și lipsa obiectivității în pronunțarea soluției finale a cauzei penale.

În etica judiciară datoria și conștiințiozitatea sunt valori esențiale, fiind permanent prezente în activitatea instanței. Astfel, la examinarea cauzelor, atunci când aprecierea probelor și circumstanțelor de fapt trebuie să se facă la intima convingere, premisele morale ale conduitei judiciare, aprecierea adecvată datoriei și responsabilității morale sunt în măsură să asigure soluții legale și echitabile.

În contextul celor relatate, se menționează o serie de recomandări, menite să eficientizeze aprecierea probelor în procesul penal.

- 1) *Responsabilizarea actorilor* implicați în desfășurarea procesului penal, astfel încât să nu fie admisibilă aprecierea eronată și arbitrară a probelor.
- 2) *Eficientizarea controlului judecătoresc în cadrul exercitării căilor de atac.* În materia dată, relevantă este mențiunea conform căreia procedura de control va fi eficientă atunci când va fi realizată cu maximă diligență, responsabilitate, de subiecți profesioniști, care vor acționa în mod obiectiv și imparțial.
- 3) *Nivel înalt de responsabilitate, integritate și corectitudine din partea subiecților procesuali.* Totalitatea acestor valori constituie și niște îndatoriri morale ale subiecților vizați, aspecte care le înobilează personalitatea și care le conferă un plus de valoare imaginii în funcțiile deținute.
- 4) *Motivarea și stimularea subiecților procesuali.* Motivarea ține de arta managerului de a influența comportamentul acestora. Or, nu este cazul doar să blamăm și să vorbim doar despre acțiunile negative ale acestora, deoarece marea majoritate a subiecților depun eforturi în mod conștiincios, responsabil și diligent.

- 5) *Administrarea corectă și legală a probelor*. Cu referire la acest subiect, se menționează că o totalitate de probe obținute cu respectarea prevederilor legale vor putea fi apreciate și utilizate pentru soluționarea justă a cauzelor penale.

Bibliografie:

1. DOLEA, I. *Drept procesual penal. Comentariu*. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 980 p.
2. DOLEA, I. *Procedură penală. Partea generală*. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 350 p.
3. DOLEA, I. *Asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal / Auto-referat al tezei de doctor habilitat în drept*. Chișinău, 2009.
4. FURDUI, S. Aspecte din practica judiciară cu privire la aprecierea probelor puse la baza sentinței. În: *Avocatul poporului*, Chișinău, 2005, nr.9, p. 33-39.
5. THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. București: Hamangiu, 2013. 896 p.
6. VÎZDOAGĂ, T. *Exercitarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective / Autoreferat al tezei de doctor în drept*. Chișinău, 2002.
7. VÎZDOAGĂ, T., VEDEANU, E. Aspecte științifice ale protecției de stat aplicate persoanelor pe parcursul procesului penal. În: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova*, 2002, nr. 6, pp.338-344.

RELUAREA URMĂRIII PENALE

Gheorghe TODIREAN

Justiția este întruchiparea dreptății și adevărului, iar statul este cel care garantează, prin instituirea normelor de drept, mecanismul de funcționare a instituțiilor împuternicite cu atribuții de înfăptuire a justiției.

Instituția reluării urmăririi penale constituie remediul procesual prin care procurorul este investit cu atribuții de reactivare a cursului urmăririi penale după emiterea ordonanței, după caz, de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire penală și/sau de clasare a cauzei, funcționalitatea căreia are ca scop aducerea procesului penal pe linia de desfășurare normală.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului, fiind un catalog al drepturilor fundamentale și una dintre construcțiile cele mai noi ale sistemului instituțional internațional, în Protocolul 7 art. 4, instituie principiul *non bis in idem* sau, cum mai este intitulat articolul în cauză – dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de două ori.

Analizând cazurile și condițiile în care poate fi dispusă reluarea urmăririi penale în coraport cu principiul *non bis in idem*, sesizăm că sunt puse în balanță două drepturi legitime din dreptul procesual penal, pe de o parte, există dreptul societății de a obține condamnarea oricărei persoane care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, iar pe de altă parte, există dreptul acuzatului de a ști dacă procesul penal finalizat nu poate fi redeschis.

În vederea instituirii unui echilibru între sarcinile procesului penal stabilirea adevărului și exercitarea unei justiții echitabile dar și pentru a nu transforma dreptul de a nu fi urmărit sau judecat de mai multe ori pentru aceeași faptă într-un drept absolut, ceea ce ar împiedica descoperirea infracțiunilor și infractorilor, sistemele de drept, inclusiv Convenția, au reglementat expres derogările admisibile de la principiul *non bis in idem*, care le oferă organelor de urmărire penală posibilitatea de a relua urmărirea penală.

Art.4 al Protocolului nr.7 la Convenție, pct.64 alin. (1) din Hotărârea Curții Constituționale [1], art. 22, art. 287 CPP, prevăd că ordonanța de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire și/sau declasare a cauzei poate fi anulată, cu reluarea urmăririi penale, în interiorul termenului de prescripție de tragere la răspundere penală pentru fapta respectivă, dacă:

1) decizia este afectată de un viciu fundamental;

2) apar fapte noi sau recent descoperite, care existau la data adoptării ordonanței de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire și/sau de clasare a cauzei, despre care nu avea cunoștință organul de urmărire penală și care sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată.

Subiecții abilitați cu atribuții de reluare a urmăririi penale sunt *procurorul ierarhic superior*, în cazul constatării că soluția de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire și/sau de clasare a cauzei, a fost afectată de un viciu fundamental, au apărut fapte noi sau recent descoperite care existau la data adoptării ordonanței de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire și/sau de clasare a cauzei, dar despre care nu avea cunoștință organul de urmărire penală și care sunt de natură să afecteze hotărârea anterior pronunțată, și *judecătorul de instrucție* în

cazul admiterii, plângerii împotriva ordonanței de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire penală și/sau de clasare a cauzei, precum și a plângerii împotriva ordonanței de menținere a celei contestate în ordinea controlului ierarhic superior.

Analizând legislația în vigoare, dar și practica judecătorească pe segmentul reluării urmăririi penale, am concluzionat că cercul subiecților investiți cu atribuții de reluare a urmăririi penale urmează a fi lărgit, astfel propunem investirea cu atribuții de reluare a urmăririi penale a procurorului de caz. În susținerea acestei idei venim cu următoarele argumente, potrivit Legii cu privire la Procuratură [2], procurorul este persoana cu funcție de demnitate publică care exercită atribuțiile Procuraturii, prevăzute de Constituție, de Legea cu privire la procuratură, de alte acte legislative și de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Procurorul își desfășoară activitatea în baza principiilor legalității, imparțialității, rezonabilității, integrității și independenței procesuale, care îi oferă posibilitatea de a lua în mod independent și unipersonal decizii în cauzele pe care le gestionează. Independența procesuală a procurorului este asigurată prin garanții care exclud orice influență politică, financiară, administrativă sau de altă natură asupra procurorului legată de exercitarea atribuțiilor sale.

În susținerea procurorului de caz cu posibilitatea de a relua urmărirea penală vine și art. 52 din CPP, or procurorul de caz este investit cu atribuții de monitorizare a probelor administrate la dosar, astfel este cel care se poate expune cu precizie asupra apariției faptelor noi sau recent descoperite ori a unui viciu fundamental care a fost de natură să afecteze ordonanța de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire și/ sau de clasare a cauzei.

Reluarea urmăririi penale de către procurorul de caz nu va aduce atingere drepturilor și libertăților persoanelor, garantate de tratatele internaționale, precum și de legislația națională, întrucât activitatea sa poate fi supusă controlului din partea procurorului ierarhic superior și a instanței de judecată. Astfel, în cazul depistării anumitor încălcări sau omisiuni în urma controlului ierarhic superior, procurorul de caz va fi obligat să execute indicațiile scrise ale procurorului ierarhic superior sau să execute încheierile instanței de judecată.

În vederea oferirii legalității acestor propuneri, Codul de procedură penală al Republicii Moldova urmează a fi completat cu următoarele:

1. Art. 52 alin. (1) pct. 22¹ CPP, *procurorul dispune printr-o ordonanță, anularea ordonanței de încetare a urmăririi penale, de scoaterea persoanei de sub urmărire și/sau după clasarea cauzei, cu reluarea urmăririi penale în cazul constatării condițiilor prevăzute de art. 287alin.(1) prezentul Cod.*

2. Art. 287 alin. (1) *Reluarea urmăririi penale după încetarea urmăririi penale, după scoaterea persoanei de sub urmărire și/sau după clasarea cauzei se dispune prin ordonanță de către procuror, dacă se constată că:*

1) *Decizia este afectată de un viciu fundamental;*

2) *Apar fapte noi sau recent descoperite, care existau la data adoptării ordonanței de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire și/ sau de clasare a cauzei, dar despre care nu avea cunoștință organul de urmărire penală și care sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată.*

3. *Completarea art. 287 cu alin. (1¹)CPP, cu următorul conținut, ordonanța prin care procurorul a dispus anularea, ordonanței de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire si/sau de clasare a cauzei, poate fi supusă controlului din partea procurorului ierarhic superior. Hotărârea procurorului ierarhic superior poate fi contestată de procuror la Procurorul General și adjuncții lui în condițiile prevăzute de Codul de procedură penală.*

Recomandat

Tatiana VIZDOAGĂ, dr., conf. univ.

APRECIEREA PROBELOR ÎN PROCESUL PENAL

Andrei ȚURCAN

Rezumând studiul nostru, primordial, se impune necesitatea de a remarca că ceea ce poate fi afirmat fără probe, poate fi respins fără probe. Pornind de la aceasta, ne-am propus să studiem dimensiunile sarcinilor de probațiune, pragurile probării sub aspect teoretic dar și din perspectiva practicii. La fel am abordat prudent cele două noțiuni fundamentale în limitele cărora se răsfrânge impactul activității de probațiune procesual-penale – *bănuiala rezonabilă* și *dincolo de orice dubiu* asupra vinovăției inculpatului.

Este relatat despre probatoriu, în general, structurat prin prisma reperelor sale conceptuale într-o cercetare teoretică. Sunt studiate aspectele ipotetice ale aprecierii probelor, oferind o incursiune în problemele de importanță în domeniu ce țin de interferența liberei aprecieri a probelor ca principiu general, consecințele și regulile de aplicare a doctrinei *fructului pomului otrăvit*, precum și principiul nevinovăției, cunoscut în latină *in dubio pro reo* ce este prezent ca o un fir roșu prin întregul proces penal. Principiul *liberei aprecieri a probelor* nu constituie o categorie parte componentă a independenței judecătorilor, deși este tangentă acesteia. Ultima este o garanție procesuală de sine stătătoare care vine să ajute judecătorii ca aceștia să nu fie constrânși de formalitatea legii. În același timp, aflarea adevărului nu poate prejudicia *prezumția de nevinovăție* sau neglija regula *fructului pomului otrăvit*, *libera apreciere a probelor* acționează prin intima convingere a judecătorului, a organului competent care efectuează urmărirea penală, iar ei nu pot ignora imperativele legii, concomitent nici principiul loialității probelor nu se exercită făcând abstracție de obligația de a cerceta cauza sub toate aspectele, de a aplica măsuri de constrângere când există o justificare în limitele legii. Toate aceste noțiuni se iau în considerare pentru a conferi obiectivitate și de a înlătura factorul psihologic la aprecierea probelor, fapt ce ar putea crea impresii eronate, contrare dispozițiilor sau spiritului legii, a intenției legiuitorului.

Prezentăm o incursiune în categoriile practice definitive prin Jurisprudența Curții Constituționale, a Comitetului pentru Drepturile

Omului în aplicarea Pactului Internațional cu privire la Drepturile civile și politice, a Curții Europene și practica instanțelor de judecată naționale. În această ordine de idei, propunem să fie făcută o trecere în revistă a particularităților și standardelor la aprecierea probelor de aplicare a practicii în vigoare atât naționale în instanțele de drept comun, a celor constituționale, jurisdicțională, cvasijurisdicțională. Astfel, deși în România și în Republica Moldova există abordări specifice, totuși ele ne permit să înțelegem mai bine raționamentele în conjunctura cărora se pune în discuție o apreciere corectă a probelor. La ora actuală, legislația a ajuns în evoluția sa la un punct în care nu persistă divergențe conceptuale semnificative în materie procesual-penală. În ceea ce ține de practica internațională, prezintă interes precedentele Curții Europene, dar și ale Comitetului pentru Drepturile Omului care examinează Comunicările, ca urmare a plângerilor examinate conform Protocolului Opțional la Pactul Internațional pentru drepturile civile și politice ale persoanelor fizice. Sistematizând cele expuse remarcăm concepțiile procesuale în echilibru ce necesită o evaluare delicată. Este lesne de înțeles că angajamentele internaționale ale Moldovei urmează a fi transpuse în practică prin familiarizarea comunității juridice cu practica de aplicare a acestora. Curtea Europeană a statuat că punerea în baza sentinței a probelor obținute prin metode nelegitime și prin violarea drepturilor și libertăților fundamentale, afectează în mod direct dreptul la un proces echitabil și privează reclamantul de dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei sale. Legea procesuală asigură prezumția admisibilității probelor până la proba contrarie. Numai acea probă este admisibilă care conține date a căror autenticitate poate fi verificată. Astfel, după cum deja este precizat în doctrină, este importantă credibilitatea și veridicitatea probelor pentru ca acestea să fie apreciate admisibile și pentru ca ulterior hotărârea judecătorească să poată fi bazată pe aceste probe. Dacă acestea lipsesc, s-ar putea pune în discuțiune acele încălcări vădite imperative pentru un proces echitabil în practica internațională, cu o arbitraritate evidentă sau echivalente cu refuzul în accesul la justiție. Orice îngrădire necesită să aibă o motivare rezonabilă, sprijinită pe lege pentru a se contrapune într-o altă prioritate decât cea impusă de aprecierea *prima facie* conform principiului *in dubio pro*

reo de care se bucură persoana acuzată.

Este evidentă desigur constatarea că orice recomandări, abordări novatorii ale Curții Europene sau ale Comitetului pentru Drepturile Omului – nu sunt *panaceu*. De regulă, jurisprudența internațională rezolvă, probabil, doar problemele mai ușoare, în timp ce spețele cu adevărat grele vor cădea tot pe spatele curților naționale. Diversitatea soluțiilor va consta în balanța diferită a principiilor călăuzitoare, a diferitelor raționamente, dar toate având ca scop uniformizarea abordărilor, având la bază preeminența dreptului, a drepturilor și libertăților fundamentale. Astfel, era controversată speța *Gäfgen c. Germaniei* în care s-a consolidat rangul absolut al interdicției torturii pe atât sunt de disperate și cazurile din țările subdezvoltate, cum ar fi ilustrativă speța *Mambu* prin care este demonstrativă impunitatea cu care acționează autoritățile în sfidarea garanțiilor fundamentale ale procesului echitabil. Printre cazurile Curții Europene, menționăm precedentele ce țin de provocarea în comiterea unei infracțiuni, fiind remarcabilă speța *Teixeira de Castro c. Portugaliei* prin care s-a argumentat că este de fapt sarcina statului de a demonstra că nu a avut loc nicio înscenare/provocare. Aceasta este în concordanță cu principiul *prezumției de nevinovăție* și permite eventual aplicarea *regulii fructului pomului otrăvit* ce ar trebui să ducă pe cale de consecință la excluderea probelor de incriminare a persoanei acuzate, atât timp cât există probe derivate, directe sau indirecte din proba inițială, obținută cu încălcarea legii.

În esență, la ora actuală construcția *case law* a Curții este suficient de dezvoltat pentru a ne permite să spunem că este *ab initio* vocația instanțelor naționale să aprecieze fondul celor mai complicate spețe. În această ordine de idei, cazul Onica examinat de către Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani din 30.07.2018, ședința căreia se remarcă prin aceea că instanța de fond a recunoscut încălcările dreptului la un proces echitabil ale inculpaților. Pe această cale, hotărârile de calitate vor deveni hârtie de turnesol pentru promovarea celor mai bune motivări, manifestând coerența actului de justiție. Este tot în interesul justiției recunoașterea curenților procedurale care au fost admise, deoarece una din sarcinile reformei justiției este promovarea practicilor sănătoase în jurisprudență.

Credem că îndeplinirea exigențelor unui proces echitabil este o chestiune ce ține de diligența, de tenacitatea tuturor participanților în

proces. Nu poate fi într-o clipă schimbată situația cu problemele de sistem care există, însă cu certitudine eforturile continue ale autorităților au reușit să înlesnească motivarea hotărârilor, vizualizarea și aplicarea teoriei probațiunii, a practicii ce a devenit actualmente o chestiune ordinară, de rând cu invocarea hotărârilor Curții Europene, recunoscând astfel consecutivitatea în respectarea obligațiilor asumate de către Republica Moldova ca stat care transpune în viață standardele existente.

Recomandat

Dumitru ROMAN, dr., conf. univ.

METODICA DE CERCETARE A ALIBIULUI

Natalia ZBURLIUC

Creșterea numărului de infracțiuni în Republica Moldova este generată, în mare parte, de cunoștințele juridice ale delincvenților și amplificarea „profesionalismului” acestora.

În ipoteza dezvoltării la un nivel înalt a gândirii criminalistice a infractorilor și apariția situațiilor de conflict în lupta cu criminalitatea organizată, un studiu amplu și bine sistematizat al alibiului și probării acestuia în procesul penal s-a impus ca necesar și obligatoriu. Împotrivirea sau opunerea de rezistență urmării penale a devenit, în ultima perioadă, o „tradiție” pentru infractori și o problemă de o mare actualitate pentru organul de urmărire penală. Chiar dacă sunt reținute în momentul săvârșirii infracțiunii sau imediat după aceasta, majoritatea persoanelor declară un alibi fals, cu scopul de a se eschiva de la răspundere pentru fapta săvârșită. În cele din urmă, cercetarea alibiului și demascarea persoanei care l-a declarat constituie un proces complex și dificil, dar care este indisolubil legat de îndeplinirea actului de justiție și prevenirea fenomenelor antisociale.

Problemele identificate la nivel național

1. În doctrina criminalistică nu există o noțiune unanim recunoscută de toți autorii, unii tratând alibiul *exclusiv* ca pe o probă a nevinovăției persoanei. În special, nu există o bază teoretică sistematizată în ceea ce privește caracteristica generală, premisele și categoriile alibiului, declararea, evaluarea și verificarea acestuia.

2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nu conține reglementări anume cu privire la noțiunea de alibi și nici nu face

referință la acesta, fapt care duce la aprecierea contradictorie a naturii sale și imposibilitatea utilizării acestuia în practică de către organul de urmărire penală și chiar instanțele de judecată (*Cauza Grădinar vs Republica Moldova; Vetrenko vs Republica Moldova; Năvoloacă vs Republica Moldova*), deoarece nu sunt expres stabilite limitele și condițiile cu care trebuie să fie concordate metodele și mijloacele de cercetare a acestui fenomen.

Pentru o mai bună înțelegere a modului de cercetare a alibiului, este necesar, mai întâi de toate, de a stabili apariția, esența noțiunii de alibi și natura juridică a acestuia. Pentru prima dată, cuvântul „alibi” a apărut în dicționarele enciclopedice în anul 1835. Acesta provine din latinescul *alibi*, ceea ce înseamnă – „în altă parte”, de la *alius* – „alta” și *ibi* – „acolo” [3, p. 24].

În prezent, termenul dat este definit de unii criminaliști și se utilizează în jurisprudență, de obicei, ca sinonim al nevinovăției persoanei (bănuitului, învinuitului), care se justifică prin faptul că acesta se afla într-un alt loc în momentul săvârșirii infracțiunii decât locul unde aceasta s-a produs, și, prin urmare, faptul că această persoană se face vinovată de o anumită infracțiune – decade.

Cu toate acestea, înaintarea alibiului nu întotdeauna poate fi interpretată univoc în favoarea persoanei bănuite sau învinuite cel puțin din două considerente:

1) înaintând un alibi fals, deseori declarantul are scopul de a se împotrivi urmăririi penale, împiedicând astfel stabilirea adevărului în cauză și încercarea de a influența în folosul său sistemul probatoriu;

2) pe de altă parte, însăși confirmarea faptului că persoana bănuită sau învinuită absentă de la locul săvârșirii infracțiunii în timpul când aceasta s-a produs, încă nu înseamnă că persoana respectivă nu are nicio atribuție la fapta săvârșită. Persoana putea să nu apară în calitate de executor nemijlocit al infracțiunii, ci să fie complice al acesteia în calitate de organizator sau instigator. După cum argumentează unii autori, posibilitățile tehnice moderne, aflate în „serviciul” infractorilor, de exemplu mijloacele de telefonie mobilă, internet, skype etc., permit organizatorului infracțiunii să țină sub control situația criminală, să coordoneze acțiunile complicilor, să le dirijeze pe măsura parvenirii din partea lor a unor semnale urgente și să elaboreze în baza analizei lor indicațiile de rigoare [2, p. 87].

Alibiul poate fi clasificat după cum urmează:

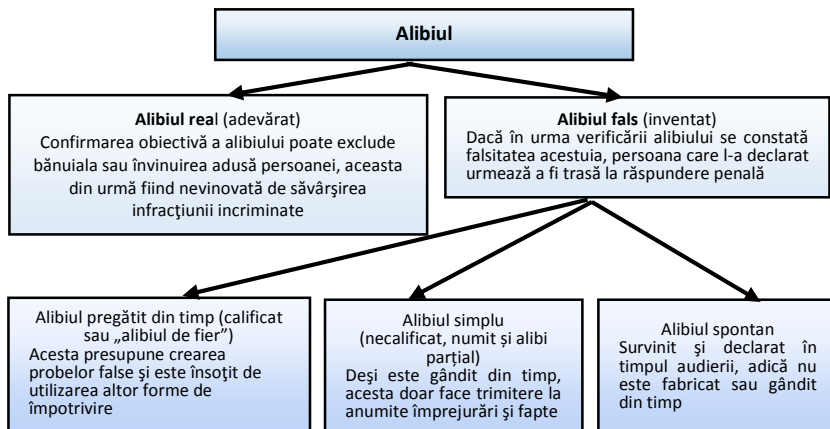

Fig. 1. Principalele categorii ale alibiului

Indiferent de persoana care îl declară, momentul sau forma pe care o îmbracă, alibiul trebuie să fie cercetat minuțios sub toate cele trei aspecte de bază [4, p. 280] ale sale:

1. locul săvârșirii infracțiunii;
2. timpul săvârșirii infracțiunii;
3. locul în care s-a aflat persoana care a declarat că are un alibi (bănuitul, învinuitul).

Procesul de verificare a alibiului include următoarele acțiuni:

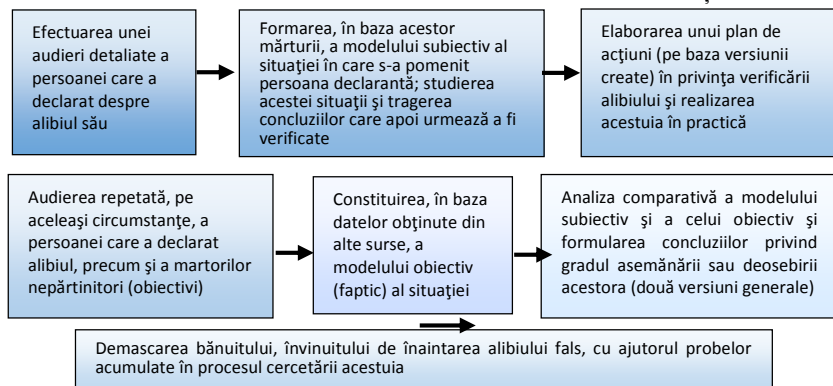

Fig. 2. Etapele procesului de verificare a alibiului

Unul din principalele mijloace demascare a persoanei în înaintarea alibiului fals este efectuarea de către ofițerul de urmărire penală a unei audieri corecte din punct de vedere tactic. Fiind într-o situație de conflict, tactica de ascultare dobândește un caracter deosebit de complex.

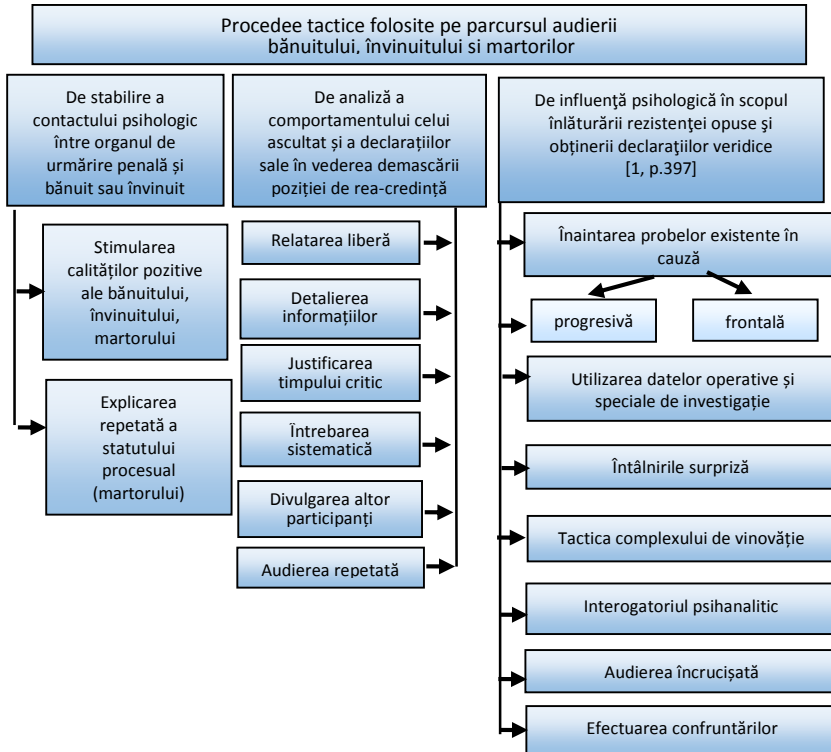

Fig. 3. Procedee tactice folosite pe parcursul audierii bănuțitului, învinuțitului și martorilor

Propuneri de lege ferenda: art. 6 CPP RM, care va suna în felul următor: „Alibi – fapt invocat de către bănuțit, învinuțit sau martor (în favoarea celor dintâi), prin care se declară că persoana bănuțită sau învinuțită, în momentul săvârșirii infracțiunii, se afla în alt loc decât locul unde aceasta s-a produs și care, în mod obligatoriu, urmează a fi verificat de organul de urmărire penală”.

Referințe:

1. DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău: Cartea juridică, 2011.
2. GHEORGHIȚĂ, M. *Tratat de criministică*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017.
3. СЕМЁНОВ, А.В. *Этимологический словарь русского языка. Русский язык от А до Я*. Москва: Юнивес, 2003.
4. ОБРАЗЦОВ, В.А. *Криминалистика: Модели средств и технологий раскрытия преступлений: Курс лекций*. Москва:Изд-во ИмПэ-паблиш, 2004.

JURNALISM ȘI ȘTIINȚE ALE COMUNICĂRII

COMPETENȚELE PROFESIONALE ALE BIBLIOTECARULUI ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII

(Studiu de caz)

Lilia POVESTCA

The shift from the information society to the knowledge society implies the development of professional competences specific to the specialized library staff. The scientific aspect of the article is based on continuous professional training that contributes at deepening and updating knowledge, developing skills, abilities and attitudes in line with functional obligations, assimilating new knowledge and attitudes conditioned by changes in the libraries' field.

Bibliotecile contemporane în ultimele decenii trec printr-o evoluție rapidă. Trecerea de la societatea informațională la societatea cunoașterii presupune o schimbare a instituției infodocumentare. Fenomenele importante ca explozia informațională, biblioteca electronică, Acces Deschis, schimb de date etc. impun profesionistului din domeniul informației, competențe profesionale specifice.

Instruirea și educația permanentă a bibliotecarilor și a specialiștilor din domeniul informării constituie în prezent o problemă extrem de importantă, pentru care instituțiile infodocumentare trebuie să găsească soluții adecvate, să dețină politici clare privind formarea și dezvoltarea profesională continuă a personalului, să stabilească noi nivele de competențe ale acestuia, pentru a îmbunătăți calitatea serviciilor și a produselor oferite utilizatorilor.

Specialiștii din domeniul infodocumentar cel mai mult au necesitatea dezvoltării competențelor profesionale. Într-un interviu, Jean Michel, specialist din Franța, afirmă că „*paradigmele se schimbă rapid, metodele și instrumentele la fel. Trebuie actualizate cunoștințele, este nevoie să dobândești în permanență altele noi. S-ar putea imagina la ora Internetului ca specialiștii să-și continue munca cu instrumentele anilor 60 sau să rămână «fixați» la schema învățată în instituția de învățământ, odată pentru totdeauna, la vârsta de 20-25 de ani?*” [1, p. 15].

Învățarea pe tot parcursul vieții a personalului de specialitate din biblioteci este stipulată într-o serie de acte legislative și normative aprobate în Republica Moldova: *Codul educației al Republicii Moldova* [2, p. 17-52]; *Legea cu privire la biblioteci* [3, p. 141-147]; *Regulament privind modul de conferire a categoriilor de calificare personalului de specialitate din biblioteci* [4], documente care trebuie să asigure educația profesională la cel mai înalt nivel, accentuează necesitatea dezvoltării profesionale a bibliotecarilor.

În acest context, una din prioritățile importante este de a oferi personalului de specialitate din biblioteci posibilități și condiții de instruire continuă, medii moderne de cunoaștere și dezvoltare prin forme și metode interactive de cultivare a competențelor profesionale.

Pentru a înțelege ce competențe profesionale sunt necesare personalului de specialitate din biblioteci, precum tendințele și nevoile de formare profesională, a fost realizată cercetarea privind studiarea necesităților de formare profesională a personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova.

Scopul studiului a fost axat pe determinarea nevoilor de formare profesională continuă a personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova.

Obiectivele cercetării: stabilirea nevoilor de dezvoltare a competențelor profesionale; evaluarea percepțiilor bibliotecarilor privind posibilitățile de formare profesională continuă; determinarea preferințelor de formare profesională continuă; studierea în ce măsură specialiștii consideră programele de formare profesională continuă necesare și benefice.

Ipoteza de cercetare: personalul bibliotecar conștientizează schimbările din domeniu și necesitatea formării profesionale continue.

Metodologie. Pentru realizarea scopului menționat, a fost efectuat un sondaj de opinie pe bază de chestionar cu ajutorul căruia au fost colectate date cantitative. Chestionarul a inclus 20 de întrebări structurate, având ca scop colectarea informației dorite. Chestionarul a inclus întrebări închise, deschise, mixte, precum și întrebări de scală.

Cercetarea s-a efectuat în perioada februarie-martie 2019, pe un eșantion de 132 de respondenți, personal de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova. Sonda-

jul a fost realizat online. Chestionarul a fost distribuit la 25 de biblioteci universitare. Răspunsuri au fost primite de la 18 instituții.

Concluzii. Rezultatele cercetării confirmă ipoteza că specialiștii conștientizează schimbările din domeniu, remarcă dinamica profesiei și transformarea bibliotecarului odată cu modificările din societate, au nevoie de a-și ridica calificarea și dezvolta competențele profesionale (97,7%). Respondenții sunt de părere că trebuie să cunoască tehnologiile informaționale (94,7%), să posede spirit creativ (68,9%), să cunoască limbi străine (49,2%), să desfășoare activități de cercetare în domeniu (43,9%), să posede cunoștințe de management și marketing (40,2%). Bibliotecarii conștientizează (94,7%) că participând la programe de formare continuă, pentru a dobândi și dezvolta competențe profesionale, aceasta le va permite să-și asigure un anumit succes în activitatea profesională și să dezvolte o carieră în biblioteconomie. Actualizarea continuă a pregătirii profesionale este importantă în mare măsură. Doar fiecare al treilea bibliotecar consideră că actualizarea continuă a pregătirii profesionale este foarte importantă. Bibliotecarii apelează la diferite Centre pentru a urma programe de formare continuă. Cu toate acestea, destul de mare este numărul persoanelor care, în ultimii cinci ani nu au urmat niciun curs de formare continuă (12,1%), iar jumătate dintre respondenți au urmat doar 1-2 cursuri de formare (50,8%). Media de satisfacție, privind programele de formare la care au luat parte, este de 4,17 din 5 puncte. Putem evidenția faptul că respondenții preferă formare profesională continuă cel mai mult de tip tradițional prin prezența fizică la curs. Sunt puțini dintre cei care consideră că prin participarea la programele de formare continuă le vor fi recunoscute competențele profesionale la locul de muncă (9,8%) și siguranța locului de muncă (7,6%). Majoritatea dintre respondenți consideră formarea profesională importantă și necesară, au nevoie de instruire continuă (90,9%). Respondenții optează pentru subiectele privind dezvoltarea competențelor digitale, management și marketing de bibliotecă, inovații și servicii moderne pentru utilizatori, dezvoltarea competențelor de comunicare, bibliometrie și scientometrie, managementul proiectelor.

Pornind de la aceste rezultate, accentuăm una din problemele esențiale cu care se va confrunta domeniul biblioteconomic – dezvoltarea competențelor necesare personalului prin formare profesională continuă. Specia-

liștii din domeniul infodocumentar trebuie să fie în pas cu schimbarea, mereu preocupați de formare și autoformare, fiindcă sunt puși în situația de a-și regândi și reorganiza permanent experiențele, pentru a putea dirija modificarea în societatea cunoașterii.

Referințe:

1. MARINESCU, N. *Dezvoltarea profesională biblioteconomică*. Iași: Princeps Edit, 2007. 155 p. ISBN 978-973-1783-44-4.
2. Codul educației al Republicii Moldova: nr. 152 din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 319-324, 24 oct., pp. 17-52.
3. Legea cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 301-315, 18 august, pp. 141-147.
4. Regulament privind modul de conferire a categoriilor de calificare personalului de specialitate din biblioteci: Legea Ministerului Culturii nr. 17 din 05.02.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* [online], 2015, nr. 115-123. [citat 23.09.2018]. Disponibil: <http://lex.justice.md/-viewdoc.php?action=view&view=doc&id=358722&lang=1>

Recomandat

Nelly ȚURCAN, dr. hab., prof. univ.

**BIBLIOMETRIA ÎN EVALUAREA PUBLICAȚIILOR
UNIVERSITARE (Cazul Bibliotecii USAMV-Iași)**

Romana-Anca RĂDULESCU

Studiul realizat în cadrul temei și-a propus o analiză a publicațiilor științifice ale Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară „Ion Ionescu de la Brad” din Iași, din perspectivă bibliometrică. Bibliometria este ea însăși o știință care se dezvoltă vertiginos, în paralel cu toate celelalte științe, fie ele exacte, fie umaniste, dar ea oferă, înainte de toate, un instrument pentru organizarea, ierarhizarea și evaluarea producției științifice (sau a cercetătorilor) unei instituții, a unei țări sau chiar la nivel mondial. Instrumentele bibliometrice stimulează cercetarea și știința, la fel cum acestea două stimulează, la rândul lor, dezvoltarea de noi tehnologii și metode în domeniul bibliometriei.

Actualitatea și importanța cercetării. Bibliometria este un domeniu aflat în acest moment în expansiune, fiind esențialmente legat de cercetare, în sensul producției științifice a tuturor instituțiilor de învățământ superior sau de cercetare din întreaga lume. Preocupările

de a măsura știința (nu în sensul în care este ea necesară astăzi) datează de foarte multă vreme, poate chiar din antichitate, și aveau în vedere mai ales numărarea publicațiilor (manuscrise, cărți).

Mai târziu, la sfârșitul Evului Mediu și începutul Epocii moderne, istoricii și filosofii științei au simțit nevoia de „cartografiere” a științei, mai ales pentru că descoperirile, inovațiile și invențiile începuseră să se succedă cu mare repeziciune. Scopul preocupărilor bibliometrice (în sensul etimologic al cuvântului) a fost „socotirea” publicațiilor științifice, gruparea lor, organizarea lor tematică, dar și geografică.

Epoca tehnologiei, pe care astăzi o trăim mai plenar ca oricând în trecut, a făcut ca în a doua jumătate a secolului XX să apară primele mecanisme matematice, primele formule de calcul, primele legi ale statisticii și ale distribuției, adevărate cercetări în domeniul bibliometriei (numită la început „statistică bibliografică”, ceea ce trimitea intuitiv la numărătoarea publicațiilor). Odată cu ele apar și alte necesități (relația cauză-efect este reciprocă, în sensul în care necesitatea creează posibilitatea, dar și reciproc, orice avans tehnologic dă naștere la alte și alte necesități prin simplul fapt că ele apar de acum posibile) pentru bibliometrie, respectiv evaluarea științei, ierarhizarea producției științifice și a autorilor ei, ba chiar ierarhizarea instituțiilor universitare sau de cercetare și, de ce nu, ierarhizarea țărilor din punctul de vedere al performanței științifice și al progresului științific. Guvernele țărilor dezvoltate ajung să subvenționeze și să sprijine cercetarea, prin urmare, instituțiile, universitățile, și pe cercetători, iar fondurile alocate acestora trebuie distribuite judicios, obiectiv și corect, transparent și fiabil. Aici intră în joc noile necesități de a măsura știința și impactul ei, cu noi și nebănuite în trecut metode de calcul asistat de computere (factori de impact, indici de calitate etc.).

În prezent asistăm la o expansiune fără precedent a cercetării, a descoperirilor științifice, a invențiilor și inovațiilor tehnologice. Prin urmare, la fel de vertiginos se dezvoltă știința care să pună ordine, să grupeze, să sistematizeze aceste cercetări și să le și evalueze în privința impactului lor social. Astfel, bibliometria (cunoscută și ca scientometrie), împreună cu alte ramuri, precum webometria, altmetria, vizio-metria etc., devine o știință indispensabilă, atașată celorlalte științe, nu numai celor exacte și tehnice, dar și celor umaniste și sociale. Ea

întrupește asentimentul și acceptul din partea comunității științifice, în general, a instituțiilor de educație sau de cercetare, a guvernelor. Acestea se bazează în luarea diverselor decizii, financiare sau de altă natură, pe platformele bibliometrice ce adăpostesc liste imense de publicații seriale, pe care le „indexează” (le înregistrează și le etichetează, le atribuie indici și factori de relevanță și de importanță) și le ierarhizează, precum și nenumărate date despre cercetare și cercetător.

Scopul și obiectivele. În această lucrare, ne-am propus evaluarea din perspectivă bibliometrică a unui set de publicații științifice seriale, publicate de către Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară „Ion Ionescu de la Brad” din Iași, având ca autori, în principal, cadrele didactice ale universității sau cercetători din institute de cercetare afiliate ei. Această evaluare presupune culegerea de date (variate și amănunțite, în același timp) despre publicație și autorii ei, date culese de pe platforme bibliometrice cele mai importante în momentul actual. Aceste date, pe care le-am cules, prelucrat și interpretat, ne oferă informații pe mai multe direcții: de tematică, de limbă, de dinamică a publicării pe ani, de arie geografică a cercetărilor, date despre autori, indici de performanță, volumul publicațiilor și al citărilor primite etc.

Am avut drept obiectiv, pe termen scurt, obținerea unei vederi atât de ansamblu asupra cercetărilor care se desfășoară în cadrul universității noastre, cât și în amănunt (subiecte de interes, teme frecvente, defalcarea numărului total de publicații pe domenii generale sau pe cuvinte-cheie extrem de specializate, dinamica publicațiilor pe ani calendaristici etc.). Pe termen lung, această lucrare va servi ca bază pentru un alt studiu pe care ni-l propunem în continuare. Și anume, am încercat schițarea unui astfel de tablou al cercetării științifice prin publicațiile seriale ale universității pentru a putea aprecia apoi în ce măsură aceste informații pot contribui la implementarea în biblioteca noastră a unui serviciu bibliometric. Precizăm că nu multe biblioteci universitare oferă servicii bibliometrice (care și ele pot fi mai generale sau mai specifice) utilizatorilor săi, cel puțin în România, aceste servicii aflându-se la moment în stadiul de preocupare care începe să prindă avânt. Pentru aceasta, ar fi necesară studierea opiniei (în baza unui chestionar) a cadrelor noastre didactice și a cercetătorilor noștri asupra oportunităților oferite de instrumentul bibliometric, dar pentru

cei care nu cunosc încă sau nu sunt foarte familiarizați cu ceea ce poate oferi instrumentul bibliometric, aceasta lucrare avem încredere că le-ar putea stârni interesul.

Suportul metodologic și teoretico-științific al lucrării. Pentru această lucrare, ne-am oprit la patru publicații științifice (Cercetări agricole în Moldova, Lucrări științifice. Seriile Agronomie, Zootehnie și Medicină Veterinară) și am ales trei platforme bibliometrice internaționale în care sunt cuprinse revistele și/sau autorii, anume, CABI, *Web of Science* și *Scopus*. În prima dintre ele, CABI, sunt indexate toate lucrările noastre științifice, deoarece această bază este specializată pe științele vieții, și în ea se regăsesc toate publicațiile cu acest specific. CABI nu conține însă multe informații referitoare la autori. Celelalte două au fost alese, deoarece ele sunt platforme de renume (*Web of Science* și *Scopus*) ce oferă multe informații despre autori, iar marea majoritate a autorilor noștri se regăsesc în aceste baze prin publicații în reviste indexate în *Web of Science* și *Scopus*.

Un exemplu de rezultat obținut în urma plasării unui cuvânt-cheie în aceste baze de date bibliometrice se poate vedea în Figură. În această lucrare, am pelucrat statistic zeci și sute de astfel de informații numerice, am realizat o analiză comparativă în detaliu a acestor date ilustrând rezultatele sub formă grafică și oferind posibile interpretări ale lor.

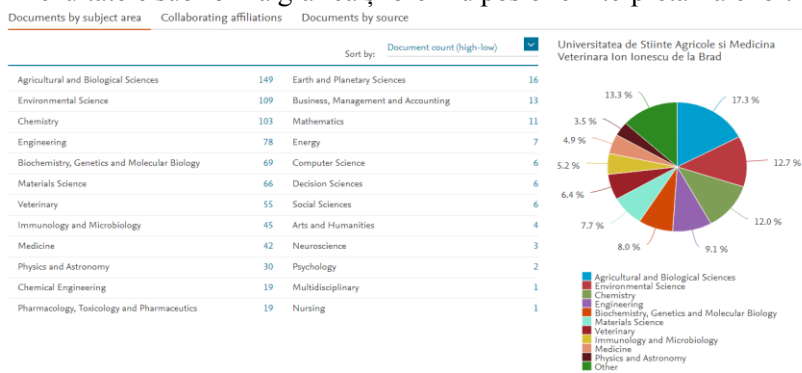

Fig. Rezultat căutare în *Scopus* după cuvânt-cheie „USAMV-Iași”

Noutatea temei investigate rezidă în faptul că oferirea de servicii bibliometrice, deși este acum în plină amploare în lumea academică și științifică, în general, încă nu există multe astfel de studii pentru

bibliotecile din România (cel puțin, din cele văzute de noi în literatură), iar pentru Biblioteca USAMV din Iași, care este biblioteca unei universități de prestigiu din țară, ar fi un prim pas spre implementarea unor astfel de servicii.

Concluzii și recomandări. Recomandarea noastră este deci ca Universitatea, împreună cu cercetătorii săi, dar și Biblioteca să sprijine sporirea vizibilității lucrărilor noastre științifice și a autorilor săi și răspândirea rezultatelor cercetărilor care se realizează în instituția noastră, printr-o conectare mai strânsă la aceste platforme internaționale. Deja, în momentul când scriem aceste rânduri, USAMV-Iași a început gestiunile pentru ca publicația CAM să fie indexată în *Conference Proceedings Citation Index* de către *Clarivate Analytics* (WOS), ceea ce va constitui pentru universitate și pentru cadrele sale didactice încă o fereastră deschisă spre lumea științifică internațională. Dacă Universitatea și cercetătorii săi vor depune eforturi pentru ca și celelalte lucrări științifice să fie indexate în aceste renumite baze bibliometrice de date, va spori și mai mult prestigiul atât al universității, cât și al publicațiilor sale și al cercetătorilor.

Utilizarea acestor baze are și efectul de a încuraja cercetarea și colaborarea dintre cercetători, de aceea și autorii noștri ar trebui să fie interesați ca rezultatele lor științifice să fie înregistrate în bazele internaționale. În acest sens, Biblioteca poate oferi sprijinul logistic necesar venind în întâmpinarea cadrelor didactice ale USAMV și a cercetătorilor afiliați ei interesați de instrumentele bibliometrice. Prin urmare, Biblioteca ar putea realiza un studiu care să-l completeze pe acesta, în care să coroboreze disponibilitatea cercetătorilor de a folosi instrumentele bibliometrice, cu posibilitățile de implementare a unui Serviciu bibliometric al Bibliotecii. Studenții noștri, principalii noștri utilizatori, ar beneficia și ei, în mod indirect, pentru că ar fi încurajați și ei să folosească bazele de date internaționale știind că acolo găsesc și lucrări ale profesorilor lor, ceea ce le-ar spori interesul de a se familiariza mai mult și mai repede cu aceste baze de date.

Speranța noastră este ca acest studiu să fie un prim pas în implementarea unor servicii bibliometrice în Biblioteca USAMV-Iași, sprijinind astfel creșterea prestigiului publicațiilor, al cercetătorilor și, nu în ultimul rând, al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Iași.

RELAȚII INTERNAȚIONALE, ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

REPREZENTAREA ȘI DREPTURILE POLITICE ALE MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Victor SOLOMON

This study is a comprehensive research in the field on the representation and political rights of national minorities in non-homogeneous states. This implies a broad analysis of both the theoretical dimension and the pragmatic aspects in the management of ethnic diversity in politics. In this sense, special attention is paid to the mechanisms for managing the multiethnicity and political representation of national minorities in Republic of Moldova.

Republica Moldova este un stat plural din punct de vedere etnic, unde minoritățile naționale ocupă un loc important în profilul demografic al statului (cota minorităților naționale în Republica Moldova a evoluat din 1989 de la 36% la 22% în momentul actual). Așadar, guvernarea eficientă și echitabilă presupune integrarea multispectuală a minorităților naționale în viața social-politică a statului. Unul dintre drepturile esențiale care vizează direct persoanele aparținând minorităților naționale este participarea efectivă la deciziile politice, în special în domeniile care le vizează direct.

Procesul de reprezentare politică este structurat în cel puțin două elemente relevante: unul este *temeiurile reprezentării*, focalizat pe evoluția conceptului de reprezentare politică, și *modelele de reprezentare*, în care sunt concepute interesele umane individuale, de grup sau generale, care contribuie la conturarea răspunsurilor la întrebările *cine și cum reprezintă sau este reprezentat?*

Gradul de integrare și participare a minorităților naționale se va analiza din perspectiva existenței unor *mecanisme, instrumente stimulatorii speciale*, și nu mai puțin de *realitățile create de către sistemele electorale* care sunt aplicate în statele plurale. Statele trebuie să asigure minorităților naționale posibilitatea de a se face auzite la nivelul *guvernului central*, inclusiv prin prevederi speciale, dacă este necesar. În funcție de situație, acestea pot include: *reprezentarea specială* a minorităților naționale prin acordarea, de exemplu, *din oficiu a unui*

număr de locuri în Parlament sau în comisiile parlamentare; alte forme de garantare a participării la procesul legislativ; înțelegeri oficiale sau neoficiale în vederea alocării membrilor minorităților naționale de funcții în guvern, în Curtea Supremă sau Constituțională sau la nivelul curților inferioare, și funcții în organele consultative desemnate sau în alte organe de nivel înalt; *mecanisme menite să asigure luarea în considerare a solicitărilor minorităților* în cadrul ministerelor de resort, de exemplu, prin asigurarea de personal pentru rezolvarea problemelor minorităților sau emiterea de directive permanente; măsuri speciale în vederea participării minorității la funcțiile publice, precum și asigurarea de servicii publice în limba minorității naționale.

Sistemul electoral ar trebui să faciliteze influența exercitată de minorități și reprezentarea minorităților prin intermediul următoarelor aspecte: în zonele unde minoritățile sunt compacte, o singură circumscripție electorală poate asigura reprezentarea suficientă a minorității; sistemele reprezentării proporționale, în care cota unui partid politic la nivelul votului național se regăsește în numărul de mandate pe care acesta le deține, poate contribui la reprezentarea minorităților; anumite *forme de vot preferențial*, în care electorii clasează candidații în ordinea preferințelor, ar putea facilita reprezentarea minorității și promova cooperarea în interiorul comunității; un *prag electoral* mai coborât pentru accesarea în corpurile legiuitoare ar putea facilita includerea minorităților naționale în guvernare; este de dorit ca *granițele geografice ale circumscripțiilor electorale* să fie stabilite, astfel încât să faciliteze reprezentarea echitabilă a minorităților naționale.

Sistemele electorale reprezintă un factor major de decizie în distribuirea puterii politice, influențând concentrarea sau reducerea numărului de partide politice. Din februarie 2019, alegerile parlamentare se desfășoară în baza *sistemului electoral mixt*, care prevede împărțirea teritoriului Republicii Moldova în 51 de circumscripții uninominale, iar ceilalți 50 de deputați sunt aleși în baza listelor de partid, în baza sistemului proporțional. În formarea circumscripțiilor uninominale, s-a ținut cont de mai multe elemente, totuși aspectul care vizează direct minoritățile naționale îl constituie formarea de circumscripții unde minoritățile naționale sau etnice locuiesc compact. Prin urmare, pe teritoriul UTA Găgăuzia au fost constituite două circumscripții elec-

torale uninominale, iar în stânga Nistrului au fost create de asemenea două circumscripții. În acest sens, *sistemul electoral mixt* constituie un *avantaj* în *reprezentarea politică* a minorităților naționale, oferindu-le noi posibilități de afirmare și readucere a lor pe eșichierul politic național după mai bine de 25 de ani, din anul 1994, când în semn de protest față de reformele culturale legate de introducerea limbii române și a grafiei latine, deputații din Găgăuzia și Transnistria, în număr de 86 de deputați, s-au retras din Parlamentul de la Chișinău.

Un alt aspect important în reprezentarea politică a minorităților naționale și etnice îl reprezintă *pragul electoral*. În perioadele 2001-2009, 2014-2019, când pragul pentru partide era de 6%, minoritățile naționale *au fost limitate* sau excluse din alegerile parlamentare, deoarece populația găgăuză constituie doar 4,4% din totalul populației. Atât organizațiile internaționale, cât și cercetătorii din domeniu au recomandat Republicii Moldova să *reducă pragul pentru partidele etnice*. Pentru a atrage simpatia comunităților minorităților etnice, majoritatea partidelor politice sunt tentate să includă pe lista de candidați pentru alegerile parlamentare reprezentanți ai minorităților naționale. Astfel, reprezentanții minorităților naționale sunt aleși în Parlament pe listele diferitelor partide.

Legislația Republicii Moldova nu prevede condiții specifice pentru promovarea drepturilor minorităților naționale ca reprezentanți în instituțiile de stat sau în politică. Conform reglementărilor existente, locurile vacante în instituțiile statului sunt făcute publice și sunt deschise pentru concurs, pentru care nu există cote exclusiv minorităților naționale. Nu există statistici oficiale privind *angajarea minorităților* în instituțiile statului.

Au existat mai multe cazuri când reprezentanții minorităților etnice au încercat să creeze *partide* sau *asociații politice etnice*, dar niciunul dintre ele *nu a avut influență semnificativă* în viața politică a țării, și nici în regiunile respective. Accesul partidelor etnice în parlament nu oferă adesea oportunități de a lua decizii, dar au acces la dezbateri electorale și au dreptul de a prezenta inițiative legislative, aspect neprevăzut de legislația Republicii Moldova.

În pofida eforturilor întreprinse de diverși *actori statali* și *nestatali* de a crea condiții favorabile pentru reprezentarea politică a

minorităților și educația politică interculturală, este sesizat un nivel insuficient de cunoștințe din partea diferitelor grupuri din societate despre reprezentarea minorităților naționale în politică. Se evidențiază necesitatea sporirii măsurilor pentru edificarea identității civice și dezvoltarea dialogului și educației politice interetnice.

Conform unor cercetări în perioada în care PCRM era reprezentat în legislativ, a fost unul dintre partidele care *a promovat* intens *interesele minorităților naționale* și chiar au inclus membri ai comunităților minoritare pe lista de partid pentru alegerile parlamentare. Astfel, numărul găgăuzilor care a variat de la 3,6% la 4,4% a fost dublu suprarепresentat în PCRM. Un alt partid multietnic, este PSRM. Cei mai mulți candidați (2014-2019) din liste, dar și deputați aparținând minorităților naționale, au fost promovați drept deputați pe listele Partidului Socialiștilor din Republica Moldova.

Integrarea politică a minorităților face posibilă detensionarea relațiilor interetnice pe calea dialogului politic, prin reprezentanții mandatați în acest sens.

Referințe:

1. DIACONU, I. *Minoritățile, identitate și egalitate*. București: Ed. Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1998.
2. FENICHEL, Pitkin H. *The concept of Representation*. Ed. University of California Press, Sacrament, 1967.
3. KYMLICKA, W. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford Ed. Oxford University Press, 1995.
4. MORAR, F. *Reprezentarea politică: actori și autori*. București: Paideia, 2001.

Recomandat
Natalia PUTINA, dr., lector univ.

**ARGUMENTAREA CA MIJLOC DE ASIGURARE
A INTERESELOR NAȚIONALE**

(Studiu comparat: Franța vs Republica Moldova)

Carolina BOGATIUC

Au stade actuel, les négociations ont un caractère de plus en plus prononcées et dynamiques à la suite de la diversification des relations entre les acteurs internationaux, et sortant d'intérêts matériels et de conceptions différentes qui les placent dans des positions divergentes, pour évoluer vers une solution mutuellement acceptable, ils doivent atteindre une nouvelle compréhension des problèmes et adhérer à la vérité ou à la validité de certaines propositions. L'argumentation a cet objectif, fonctionnant avec des preuves qui soutiennent un point de vue.

Argumentarea apare în procesul comunicării în momentul în care o persoană posedând o idee dorește „să construiască” în mintea altei persoane o convingere care să declanșeze un anumit comportament sau acțiune. În cadrul negocierilor diplomatice, argumentarea reprezintă pilonul convingerii. La fel, putem afirma căci acesta este principalul aspect ce ține de conținutul negocierii, de justificare a intereselor, de combaterea punctelor de vedere. Spre deosebire de argumentare în general, în cadrul negocierii accentul este pus pe avantajele partenerului. Regula de aur a argumentării constă în a nu presupune că partenerul știe de la început tot ce are de câștigat el din tranzacție [1].

Acolo unde este loc de argumentare, neapărat vorbim și despre negociere, cea care se bazează pe argumentare, pe dovezi, și raționamente. Negocierea este un proces de comunicare prin care două sau mai multe părți încearcă să ajungă la un punct de vedere comun cu privire la o anumită situație, un anumit comportament sau un anumit proces de schimb [2, p.27]. Considerăm negocierea ca rezultând din nemulțumirea cel puțin a unei părți față de o anumită stare de lucruri, fapt care necesită, în viziunea acesteia, o schimbare. Negocierea este în egală măsură o artă, apanajul talentului nativ și o știință cu reguli, pârgii specifice, dobândite prin experiență și învățare.

La baza fiecărei negocieri, întrunire de afaceri stă interesul național, pentru care se poartă tratative și se fac compromisuri, de aceea în acest context este demn a fi definit și conceptul de interes

național. Interesul național constituie tot ceea ce un stat în numele societății pe care o reprezintă înțelege să conserve și să dezvolte în relațiile internaționale [4, p.33].

În ceea ce privește particularitățile negocierilor diplomatice ale Franței, putem afirma că oamenii de afaceri francezi sunt cunoscuți ca având trei caracteristici de bază în relațiile internaționale: sunt fermi, insistă să utilizeze franceza și folosesc un stil orizontal în negocieri. Astfel, ei preferă stabilirea unui acord preliminar, apoi a unui acord de principiu și în cele din urmă a unui acord final. Se va acoperi în acest mod treptat întreaga arie a negocierii. Și au o mare capacitate de a câștiga spunând ferm: „Nu!” [3]. Francezii sunt mândri de talentul lor în ceea ce privește limbile străine, de aceea un francez care cunoaște o limbă străină preferă să nu o vorbească dacă nu pronunță corect.

În negocieri atunci când francezii spun „da” înseamnă „poate”, iar când spun „nu”, înseamnă „să negociem”. Întârzierile sunt considerate o jignire, iar la întâlniri o scurtă strângere de mână este considerată suficientă, sărutul pe obraz fiind doar pentru prieteni. Aceștia gândesc repede, iau decizii repede și acționează repede. Pot vorbi mult, au propuneri și idei multe, dar pot deveni agresivi și pot presa partenerii de negociere, dacă aceștia nu au o atitudine conciliatoare.

În ceea ce privește stilul de negociere al moldovenilor, conform autoarei, Veronica Rotaru [5, p.187], se caracterizează prin emotivitate, deseori sentimentalism, uneori empatie, dinamism în comunicarea verbală și utilizarea mijloacelor neverbale.

Moldoveanul este credul și, la prima vedere, poate părea direct în abordarea problemelor. Preocupat de grijile cotidiene, poate să pară pragmatic, dar la o analiză mai riguroasă ne convingem că nu este tocmai așa. Este isteț în alegerea unor căi de a convinge un partener să accepte opinia pe care o împărtășește el, dar, deseori, nu este capabil să stabilească hotărul dintre decență și indecență. Se pregătește în grabă de activități ce necesită o muncă prealabilă minuțioasă, iar dacă nu reușește să realizeze ușor și repede ce și-a propus, renunță sau amână realizarea celor preconizate pentru o perioadă nedefinită. Presa rusă [6] apreciază moldovenii în negocieri ca fiind energici, impulsivi și suficient de responsabili. Moldovenii sunt întotdeauna buni să învețe ceva nou de la partenerii sau oponenții lor, adoptând

instantaneu, copiind și modificând toate cele mai bune și cele mai avansate pentru ei înșiși.

Ca reperi comune la stilul de negociere putem identifica următoarele: ambii sunt energici, suficient de responsabili, iau decizii repede, sunt ospitalieri și se mândresc cu propria bucătărie. Cultura este unul dintre cei mai importanți factori care influențează comportamentul din timpul negocierilor. Ea include sisteme de valori, norme, atitudini, obiceiuri care îi influențează pe negociatori în modul de abordare a negocierilor.

Astfel, putem afirma că influența argumentării asupra procesului asigurării intereselor naționale ale statelor joacă un rol important. Cu cât mai bine sunt stabilite prioritățile de politică externă, cu atât va fi mai ușor de mers spre ceea ce se dorește de realizat în practică, cu precădere se știe deja ce se vrea, și se stabilesc eventuale sau posibile opțiuni de transpunere în practică. Cu cât interesele naționale sunt promovate și prezervate eficace, flexibil, cu atât va fi mai strânsă corelația dintre interese și argumentare. Argumentarea în cazul de față va fi pilonul care va întări baza, va fi instrumentul de convingere al partenerilor internaționali, organizații internaționale sau alte instituții abilitate să contribuie la realizarea intereselor naționale. La fel, când ești nu doar ascultat, dar și înțeles, auzit, prin ceea ce justifici, lucrurile prind contur, par credibile, și nimic imposibil sau greu de realizat. Contează tipul de argumentare întrebuițat și timpul acordat acestora.

Cât despre politica externă atât a Franței, cât și a Republicii Moldova, țara noastră sprijină încheierea și respectarea acordurilor în domeniul neproliferării armei nucleare, controlului asupra armamentului, susține eforturile îndreptate spre dezarmare și destindere a încordării, fapt ce îl întâlnim și în cazul Franței. Cert este că Franța fiind o țară mai activă pe plan internațional, comparativ cu Republica Moldova, dispune de mai multe posibilități și resurse, dar acest lucru nu o scapă de unele riscuri și probleme de asigurare a intereselor naționale.

Prioritar pentru ambele state este asigurarea și consolidarea securității statului, menținerea integrității statului, promovarea drepturilor omului, dezvoltarea parteneriatelor strategice cu vecinii, sporirea atractivității imaginii pe arena internațională. Aici mai adăugăm și dinamizarea procesului de integrare europeană în cazul Republicii

Moldova, precum și soluționarea conflictului transnistrian, fiind printre interesele vitale, iar pentru Franța avem lupta contra terorismului, unde este calificată drept fruntașă printre țările UE, dar și numărul sporit de imigranți musulmani, principalii provocatori de atentate teroriste.

Deși sunt țări diferite ca potențial de dezvoltare, amplasare pe mapamond, totuși acest lucru nu împiedică dezvoltarea unei cooperări de succes pe multiple domenii: economic, financiar, politic, cultural. Actualmente sunt semante 14 acorduri bilaterale între Republica Moldova și Franța, aceasta își aduce sprijinul, consultanța și expertiza în implementarea Acordului de asociere a Republicii Moldova cu UE, și nu doar.

Referințe:

1. *Argumentarea în cadrul negocierii*. <http://www.scribub.com/sociologie/-psihologie/comunicare/ARGUMENTAREA-IN-CADRUL-NEGOCIE-32638.php> [Accesat 09.03.2019].
2. CHEREJI, Ch.R. *Negociere și mediere în organizații publice*. București: Tritonic, 2013. 122 p.
3. *Codul bunelor maniere în afacerile internaționale. Stilul francez*. <https://conspecte.com/Cultura-organizationala/codul-maniereilor-in-afacerile-internationale.html> [Accesat 30.03.2019].
4. NICOLENCO, A. Interesul național-factor determinant al politicii externe. În: *Revista științifico-practică*, Chișinău, IRIM, 2013, nr.2, 42 p.
5. ROTARU, V. *Teoria negocierilor diplomatice: Suport de curs*. Chișinău: CEP USM, 2018. 217 p.
6. *Деловая культура молдовы. Этикет*. <http://www.rusexporter.ru/business-etiquette/482/> [Accesat 16.04.2019].

Recomandat

Veronica ROTARU, dr., lector univ.

**МЕЖДУНАРОДНЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПО ЗАЩИТЕ ПРАВ
НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ В ЕВРОПЕЙСКОМ
СОЮЗЕ: УРОКИ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА**

Надежда МАНАСТЫРЛЫ

The international protection of national minorities has played a decisive role in the formation of the entire system of the protection of human rights in the form in which it exists in modern international law. The problem of national minorities acquired particular importance in the twentieth century, and it continues to this day. The problem of the protection of minorities is one of the pressing problems of international law.

Как на международном, так и на национальном уровне каждое демократическое государство принимает и проводит политику, направленную на создание условий для существования национальных меньшинств в государстве и мер по обеспечению равенства прав. Проблема международно-правовой защиты меньшинств, проживающих практически во всех государствах мира, вызывает практический интерес у всех государств и у всего международного сообщества.

При исследовании темы о правах национальных меньшинств стало ясно, что в международном праве отсутствует определение понятия «меньшинство». Этом факт был объяснен тем, что существует сложность с многообразием различных аспектов существования меньшинств. Дискуссии по проблеме определения понятия «меньшинство» в рамках специальной Подкомиссии ООН длятся десятилетиями без удовлетворительного результата. Единого подхода к определению понятия «меньшинство» нет ни в доктрине международного права, ни в законодательных актах государств [1].

Концепция защиты прав национальных меньшинств складывалась в рамках Европейского Союза постепенно, параллельно с углублением интеграции. На сегодняшний день международно-правовая база располагает большим спектром механизмов по защите национальных меньшинств, среди которых – Совет Европы, являющийся крупнейшей правозащитной организацией. Три заключенных в рамках Совета Европы международных сог-

лашения – *Конвенция о защите прав человека и основных свобод* (известная также как Европейская конвенция о правах человека), *Рамочная конвенция о защите национальных меньшинств* (наиболее понятный многосторонний договор, посвященный защите национальных меньшинств) и *Европейская хартия региональных языков или языков меньшинств* – предоставляют лицам, принадлежащим к меньшинствам, целый ряд возможностей для индивидуальных обращений с жалобами на дискриминацию.

В данном ключе стоит отметить, что Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) играет важную роль в разработке нормативных и институциональных инструментов продвижения и защиты прав меньшинств [2]. При разработке Устава ООН проблема защиты прав меньшинств учитывалась как один из важных факторов обеспечения мира и международной стабильности и стала частью общей проблемы защиты прав человека. Обращение ООН к проблемам меньшинств свидетельствует о возрастании внимания международного сообщества к их положению. Целый ряд международно-правовых норм, определяющих статус меньшинств, был закреплен в рамках системы ООН [3].

Отметим, что международное право располагает существенным набором правовых инструментов, касающихся защиты меньшинств, как на универсальном, так и на региональном уровне, рекомендательных международно-правовых актов, которые способствуют защите меньшинств. Европейский союз создал правовую базу для борьбы с дискриминацией, расизмом и ксенофобией и участвует в финансировании программ поддержки усилий по противодействию этим явлениям на местах. Европейский союз поднимает проблемы меньшинств в своем политическом диалоге со странами и активно сотрудничает на форумах Организации Объединенных Наций в поощрении и защите прав лиц, принадлежащих к меньшинствам.

Обеспечение соблюдения прав человека является безусловным требованием к обществам, которые стремятся к благосостоянию, миру и укреплению правового государства. Республика Молдова выразила свою заинтересованность в фундаментальных ценностях, касающихся прав человека, ратифицировав большинство

международных договоров в этой области. Для обеспечения соблюдения прав человека и, соответственно, выполнения взятых на себя обязательств, национальные власти разрабатывают программные документы в области прав человека, определяющие направления деятельности национальных акторов в целях гарантирования и осуществления прав человека [4].

В рамках дипломной работы был изучен уровень соблюдения прав национальных меньшинств в Республике Молдова и предложены эффективные методы и рекомендации в этом плане:

1. Создать на национальном уровне должность Уполномоченного по делам национальных меньшинств, аналогичную должности Народного адвоката.

2. Правительству следует принять необходимые меры для обеспечения качественного образования на государственном языке для всех, а также рассмотреть вопрос о разработке и внедрении программ двуязычного и многоязычного образования для того, чтобы меньшинства могли обучаться на своем родном языке.

3. Содержание национальной программы обучения и учебников должно передавать многообразный характер молдавского общества, включая вклад этнических меньшинств в демографию страны.

4. Следует проводить информационно-просветительские кампании, посвященные демографическому многообразию Республики Молдова, с тем чтобы устранять стереотипы и поощрять межкультурный диалог.

Обеспечение равенства является одним из национальных приоритетов в области прав человека в Республике Молдова, а его эффективное осуществление предполагает применение подхода, основанного на правах человека, в процессе разработки государственных политик, с тем чтобы создать равные возможности для всего населения страны в пользовании основными правами, в том числе посредством введения специальных мер по обеспечению равенства и борьбе со всеми формами дискриминации, Республика Молдова является многонациональным и разнообразным в лингвистическом плане государством, треть населения которого представлена национальными меньшинствами,

поэтому проблема национальных меньшинств, их защита на национальном и международном уровне является актуальной для нашей страны [5]. Во избежание дискриминации по этническим признакам, а также для сплочения всех людей, вне зависимости от национальной принадлежности, необходимо проявлять терпимость и уважение к языкам и культурам всех этнических сообществ, проживающих в стране, и применять все механизмы по защите национальных меньшинств ради межнационального мира.

Литература:

1. *Raport explicativ la Convenția Cadru pentru Protecția minorităților naționale*. [Accesat 15.06.2019]http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Conventia_Cadru_pentru_Protectia_Minoritatilor_Nationale.pdf
2. КОЧАРЯН, В. *Защита прав национальных меньшинств в практике Европейского суда по правам человека*. Ереван, 2011. 312 с.
3. MOȘNEAGA, V. Minoritățile naționale în Moldova: starea și gradul de identificare. În: *MOLDOSCOPIE* (Probleme de analiză politică), Partea III. Chișinău: USM, 1994. 296 p.
4. ЮЖАНИН, М. «Коллективные права» этнических общностей: анализ социально-правовой концепции. В: *МИП* (Модернизация. Инновации. Развитие), 2011, сс.105-110.
5. *Стратегия укрепления межэтнических отношений в Республике Молдова на 2017-2027 годы*. Кишинэу, 2018. 71 с.

*Рекомендовано
Александр ЕЖОВ, докт., конф. унив.*

**MODERNIZAREA ACTIVITĂȚII ADMINISTRAȚIEI
PUBLICE PRIN IMPLEMENTAREA E-GUVERNĂRII**

Igor IVANNICOV

The article refers briefly at the essential aspects of e-Government conceptualization and establishment in the digital process of public services and an efficient cooperation between governors and governed through information technology. It will be mentioned about the policies implementation due to the building an information society, characterizing this phenomenon as a major vector of public sector reform.

Guvernarea multor țări din lume promovează studierea spațiului on-line pentru cetățenii săi, pentru dezvoltarea aspectelor practice de

realizare a politicilor și programelor elaborate. Această strategie presupune atragerea mai multor factori de decizie într-un proces comun prin intermediul utilizării unor inițiative parvenite de inovare, permițând aparatului administrativ de a sistematiza rapoartele în mediul online dintre guvern și cetățean. Prin utilizarea acestor mijloace inovative, autoritățile administrației publice își asumă riscul de aprovizionare cu servicii electronice prin dezvoltarea conceptului de e-participare.

Pentru a elucida progresul e-guvernării în baza promovării administrației publice în format inovațional parvine necesitatea de a stabili pașii care au fost întreprinși din punctul de vedere al cadrului legal privind traducerea în practică a reformelor din sfera administrației publice. Astfel, schimbările respective au avut loc prin prisma acțiunilor întreprinse de către Guvernul Republicii Moldova care, la rândul său, a stabilit standardele primordiale de reglementare sub aspect juridic de aplicare a reformelor în sfera administrativă, aprobându-se, în acest sens, Hotărârea Guvernului ce vizează aprobarea Strategiei de Reformă a administrației publice centrale în Republica Moldova [1], de asemenea, Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova pe anii 2009-2013 [2]. Programul dat, cât și Hotărârea în cauză, prevede că reforma administrației publice este un obiectiv de guvernare, bazată pe restructurarea instituțională, iar reforma procesului decizional este strict focusată pe modernizarea serviciilor publice, întruchipându-se în esența sa și reforma serviciilor publice fundamentate pe conceptul de e-servicii.

Guvernarea nu este altceva decât forma directă și nemijlocită de executare a puterii publice [3]. În contextul dat, e-guvernarea reprezintă un sistem de administrare a statului, de interacțiune a organelor publice, de legătură ale Guvernului cu cetățenii și instituțiile guvernamentale, cu folosirea *tehnologiilor informaționale și de comunicare* (TIC) care își propune să promoveze transparența, să eficientizeze administrarea prin reducerea costurilor și birocrăției, să prevină și să combată corupția, să asigure accesibilitate largă la informațiile și serviciile publice. Astfel, guvernarea electronică reprezintă procesul de creștere constantă a sectorului public prin digitizare și noi tehnologii de management TIC, proces al cărui scop final este creșterea gradului de interacțiune politico-administrativă între guvern și cetățeni și eficientizarea aparatului administrativ.

Impactul general scontat al e-guvernării este de a crea o infrastructură de asimilare a serviciilor publice tradiționale în mediul virtual și utilizată suficient de instituțiile publice, prestatoare de servicii publice. Avantajele utilizării platformelor și serviciilor electronice guvernamentale deja disponibile contribuie la reducerea sarcinii administrative atât pentru prestatori, cât și pentru beneficiarii de e-servicii. Reingineria proceselor manageriale de prestare a serviciilor guvernamentale, prin regândirea și transformarea modelelor clasice de activitatea autorităților publice se valorează printre primele sarcini de manifestare a unei politici ce ține de reducerea timpului și a costului de deservire.

În prezent, autoritățile publice actualizează serviciile disponibile pe portalul guvernamental unic *www.servicii.gov.md*, ca platformă unică asigură prioritatea fluxului intens în accesarea serviciilor guvernamentale în format electronic. Pe această platformă putem regăsi informațiile despre serviciile publice prestate în mod clasic și e-servicii ale ministerelor și ale altor autorități administrative centrale, inclusiv ale subdiviziunilor subordonate acestora. Astfel, se prevede ca ministerele, alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului, instituțiile publice și organizațiile de stat autonome subordonate sau înființate de Guvern, Cancelaria de Stat și structurile organizaționale din sfera lor de competență vor crea și vor contribui la operațiunile ce țin de dezvoltarea infrastructurii guvernamentale, a resurselor și sistemelor informaționale ce permit structurarea mecanismului de prestarea serviciului public într-un mod interactiv, în coordonare cu Agenția de Guvernare Electronică [4]. Guvernul Republicii Moldova a stabilit și modalitatea de administrare a conținutului acestui portal în corespundere cu necesitățile evaluate ale consumatorilor, precum și modul de valorificare a serviciilor publice electronice. Conform situației din martie 2019, portalul conține informații despre 636 de servicii și permite accesul on-line la 164 e-Servicii [5]. Site-ul are menirea de a facilita politica ghișeului unic al serviciilor guvernamentale. Portalul având o gamă largă de servicii funcționează în calitate de un catalog electronic ce cuprinde diverse servicii publice pentru cetățeni și mediul de afaceri. Scopul esențial al acestei platforme este să ofere accesibilitate maximă, transparentă, costuri și alte sarcini prioritare în informatizarea utilizatorilor despre

serviciile publice în Republica Moldova. Pe această platformă sunt segmentate informații atât despre serviciile electronice, cât și despre serviciile prestate în stil tradițional. Orice persoană cointereseată de a se informa sau de a consuma un serviciu public are posibilitatea de a găsi descrierea serviciilor, setul de acte necesar pentru acest serviciu, intervalele de timp în care vor fi prestate acestea, costurile și durata prestării serviciului. Plasarea pe paginile platformei a informațiilor de interes public în format electronic, cât și reglementarea proceselor de plasare și de actualizare a informațiilor referitor la prestarea serviciului public, o procedură de acces și utilizarea conținutului digital ce simbolizează respectarea principiului firesc al transparenței în difuzarea informațiilor utile pentru beneficiarii serviciului.

La etapa actuală, guvernarea electronică este considerată o formulă de promovare a digitizării serviciilor publice, având un rol important în dezvoltarea operațiunilor manageriale ce sunt integrate în sistemele informaționale din administrația publică. În acest capitol vom aborda subiectul ce ține de perspectiva implementării a e-guvernării pentru Republica Moldova, având în vedere faptul că acest domeniu este într-o creștere continuă sub aspectul activității instituțiilor publice în mediul virtual, făcând referințe la ceea ce se întâmplă pe durata realizării conceptului de e-guvernare.

Concluzii. Succesul metodei de interacțiune îl constituie reforma aparatului administrativ care a perceput o nouă perspectivă de promovare și consolidare a politicilor de unire a serviciilor într-o platformă unică pentru a ușura accesul cetățenilor la aceste servicii care, de asemenea, sunt oferite prin prisma spațiului online asigurând transparența, accesibilitate, rapiditate și, nu în ultimul rând, nediscriminare.

Referințe:

1. Strategia privind reforma administrației publice pentru anii 2016-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Strategiei privind reforma administrației publice centrale pentru anii 2016-2020 nr. 911 din 25.07.2016. În: *Monitorul Oficial*, nr. 256-264 din 12.08.2016, pct. 22.
2. Programul de activitate a Guvernului pe anii 2009-2013 „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare”, aprobat prin Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Planului de activitate al Guvernului pentru anul 2010 nr. 194 din 18.03.2010. În: *Monitorul Oficial*, nr. 39-40 din 23.03.2010, pct. 2-7.

3. HERMET, G. *Dictionnaire de la science politique et des institutions politiques*. Paris: Armand Colin, 2000, p. 116.
4. Hotărârea Guvernului cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de raționalizare a administrării sistemelor informaționale de stat nr. 414 din 08.05.2018. În: *Monitorul Oficial*, nr. 157-166 din 18.05.2018, pct. 22.
5. <https://servicii.gov.md/> (vizitat 20.03.2019)

Recomandat

Angela ZUBCO, dr., conf. univ.

**THE MARGINALIZATION PHENOMENON IN THE
PROCESS OF THE DEMOCRATIZATION, EUROPEAN
AND NATIONAL APPROACHES**

(The case of Moldova)

Iulia SERBINOVICI

In the XXI century marginalization phenomenon is considered to be as one of the global issues that affects the development of individuals on many levels because of their social or cultural differences. Marginalized communities are restricted and isolated from the participation in public activities, from enjoying quality healthcare, education, employment opportunities as well as social goods and services. Some of them live in extreme poverty and feel vulnerable, or doomed so that this unstable state of mind can turn them in criminals or in targets of violence, slavery and human trafficking. Currently, marginalization is presented on every continent, in each country, especially in those, which are in the process of democratizations of their institutions. Furthermore, governments that strive for economic growth, cannot make a significant breakthrough if some invisible groups of their society remain underrepresented and excluded. The problem of marginalization is relevant for the Republic of Moldova, it faces strongly marginalization on its territory. To achieve international and European standards, Moldova has to ensure that all social layers are protected and not isolated from economic and political lives.

To understand the essence of marginalization, it is advised to use the following methodology: method of analysis, historical method, deduction and induction methods, method of generalization and

comparative method. Applying these methods, we can observe that marginalization is not a new phenomenon, it was always presented in the development of countries and human relations. However, marginalization became the subject of scientific interests only at the beginning of the XX century. Marginalization was presented in the American historiography, where it appeared in as a problem of integration process of migrants into the US society. In the European historiography, marginalization was understood as a process when individuals were marginalized because of social and political disturbances such as unemployment, which caused the decrease of labor capacity and loss of social bonds. Meantime, in Russian historiography analysis the concept of marginalization became popular for studying during the political movement of Perestroika and after the collapse of the Soviet Union, when Russian society experienced deep social stratification and the creation of marginalized zones.

Marginalization has developed a multidimensional character and it has been conceptualized and used in sociological, economic, and political thought. To comprehend the roots of marginalization, we can study the European history. Marginalization appeared in Europe due to urbanization and industrialization, diseases and epidemic outbreaks, antisemitism and racism, women's domestic labour, religion, stereotypes and prejudices. Generally speaking Europeans were not so open to marginalized communities, many of these groups were facing stigmatization, which brought physical and mental injuries. Slowly, Western Countries began their democratization through replacement of political regimes which was explained by the fear of political elites to lose their wealth because marginalized groups had a potential to unite and to organize revolutions. Political elites started adopting reforms to improve their lives. After the World War II, the European continent faced other social and political movements, and one of them was gradual development of the EU institutions that changed the face of the Europe, but left problem of marginalized groups in the on political agenda.

To combat the new forms of marginalization, the EU develops strategies for inclusion and democratization of the marginalized groups. Strategy Europe 2020 focuses on youth policies, on education

of population of middle age, on development of energetic sector, increase of employment rate and lifting at least 20 million people out of the risk of poverty and social exclusion. State members invest heavily in the education because education improves human capital, innovative capacity and promote mutual respect and recognition. Focusing on the educational policies, helps to solve marginalization at many different levels and to contribute to the development of the inclusive society. Rural area is another space that captures the attention of the EU in order to build an inclusive society. The EU Rural Development Policy focuses in promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas that can play an important role in creating a wider variety of better quality jobs and in improving the overall local development.

The problem of marginalization in the Republic of Moldova is not efficiently addressed. However, Moldova strives to become a genuine democratic state, where Government institutions, civil society and the whole population are strong enough to concentrate their efforts and to reach to international standards. The European dimension offers to the Republic of Moldova political, economic and social recommendations for increasing its democratic prospective. The European dimension is called to guide the Government to adapt all necessary national and international treaties, which will reduce poverty, violence of laws, criminality and increase the respect to the rule of law, promote independent justice, freedom of media and human rights. Moldova's policymakers adopted two National Human Rights Action Plans (2004-2008 and 2011-2014)), which included important treaties for inclusion of persons with disabilities and creation of the Council for preventing and eliminating discrimination and ensuring equality. Despite all of these, the legal system of Moldova remains weak because public authorities show resistance to implement international recommendations for different social layers of Moldovan society.

In order to combat marginalization in Moldova, the Parliament should develop national mechanism of indicators in order to monitor the peculiarities of the marginalization within state borders. Public administration should implement tools for creation of inclusive society that will allow to marginalized groups contributing equally to the

country's political and economic development. The Ministry of Education, Science and Research should introduce in schools and universities curricula lessons about human rights and national mechanism for combating different forms of marginalization as well as organize special professional trainings for teaching staff for raising their awareness about advantages of inclusive and diverse society. Civil society should integrate more underrepresented groups in their activities.

In conclusion, I would like to stress that marginalization phenomenon in the process of democratization is analyzed as natural obstacle that can speed up the transition or remain that huge impediment, which stagnates the development of democratic institutions. The Republic of Moldova is capable to embrace the most efficient EU strategies for the prevention of marginalization phenomenon and to become a democratic state, where policy-makers provide to vulnerable groups access to their social, economic and political rights and combat their marginalized status.

Bibliography:

1. Report on the implementation of the National Human Rights Action Plan (2004-2008 and 2011-2014), [Visited on 25.04.2019] Accessible on the Internet: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680597a50>.
2. EUROPEAN COMMISSION, ASSOCIATION IMPLEMENTATION REPORT ON MOLDOVA, [Visited on 25.04.2019] Accessible on the Internet: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/association_implementation_report_on_moldova.pdf.
3. PARK, E.R. Human Migration and the Marginal Man. În: *American Journal of Sociology*, 1928, vol. 33, p. 893.
4. STUDY ON EQUALITY PERCEPTIONS AND ATTITUDES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA, Chisinau, 2015, [Visited on 06.04.2019] Accessible on the Internet: http://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/ENG-Studiu-Perceptii-2015_FINAL_2016_Imprimat.pdf.
5. САКАЕВА, З. Маргинальное правосознания и его позитивное осмысление. В: *Вестник Омского университета*. Серия «Право», 2018, № 1 (54), сс. 48-51.

Recomandat

Valentina TEOSA, dr.hab., prof. univ.

**PROCESELE INTEGRAȚIONISTE-DEZINTEGRAȚIONISTE
ÎN SPAȚIUL EUROPEAN: REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE**

Tatiana-Maria BODEAN

European Union is a product of the desire of the countries of the old continent to avoid the outbreak of another armed conflict (like the Second World War) between the historic enemies – France and Germany, creating a supranational structure based on the principles of peaceful co-operation which facilitate the economic and social-political development of its members, but which today have to cope with the disintegrationist tendencies on the continent.

Uniunea Europeană este unul dintre cei mai importanți actori politici pe arena mondială, având un rol major în procesul de luare a deciziilor politice la nivel internațional. Datorită faptului că dezvoltarea UE a determinat puterea sa economică și influența pe care o are în domeniile social și cultural atât în interior, cât și în afara granițelor sale, dar și grație gradului înalt de integrare a statelor care și-au cedat o parte din suveranitate în domenii prioritare de guvernământ, cum ar fi economia, securitatea sau apărarea frontierelor, Uniunea Europeană reprezintă astăzi un interes major atât pentru politicieni, cât și pentru analiștii politici din întreaga lume.

Jiří Musil, savant în cadrul Centrului European Universitar de la Praga, a analizat Europa între integrare și dezintegrare [1]. În acest sens, autorul subliniază faptul că în perioadele dificile ale procesului de unificare europeană, apare o problemă veche: cea a relației nerezolvate între statele naționale tradiționale și organizațiile europene supra-naționale. Egoismul aproape instinctiv al statului-națiune poate fi învinuit în parte pentru aceste dificultăți. Deși evident îndepărtată în timp, această părere are dreptul la existență inclusiv în anul 2018, când această construcție europeană masivă este zdruncinată de BREXIT și de creșterea, pe alocuri, a euroscepticismului, fapt ce subliniază necesitatea de a reformula rolul statului-națiune în acest context.

În acest context, trei cercetători din Viena – Annegret Eppler, Lisa H. Anders, Thomas Tuntschew, ajung la o concluzie pe cât de neașteptată, pe atât de firească și de provocatoare, și anume, faptul că integrarea și dezintegrarea sunt procese graduale și relaționale, care pot

avea loc simultan și multidirecțional în diferite dimensiuni. O astfel de conceptualizare bidirecțională păstrează neutralitatea științifică în ceea ce privește direcția dezvoltării [2]. Mai mult ca atât, autorii români Rodica Zaharia, Tiberiu Brăileanu [3] afirmă că dezintegrarea presupune o premisă a unor fenomene de regrupare regională. Astfel, Veaceslav Bârdan, doctor în științe economice, în analizele sale, evidențiază declarația președintelui statului Chile: „*În pofida fantomelor dezintegrării suscita-te de Brexit, lumea tinde să se organizeze în blocuri mari* [4].

Termenul de „integrare”, implicit, presupune și analiza termenului de *aderare*. Conform *Dicționarului Oxford*, integrarea europeană presupune formarea, de către statele europene, a celei mai unite asociații din lume care și-a asumat caracteristici ale statalității [5], în timp ce mai multe dicționare engleze, cum ar fi Merriam-Webster [6] sau Cambridge [7] explică termenul *aderare* ca fiind faptul de a se comporta în strictă conformitate cu regulile, convingerile și legile deja existente. Astfel, deși deseori echivalate sau confundate, noțiunile de integrare și aderare, atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic, posedă diferențe foarte sesizabile, în special dacă analizăm cazul concret al Republicii Moldova.

Ideea unei Europe unificate a fost susținută și promovată de gânditori și politicieni din toate timpurile, ca Platon, Dante Alighieri, William Penn cu un „Eseu pentru pacea actuală și viitoare a Europei”, Abatele de Saint-Pierre cu „Proiectul pentru a face pacea permanentă în Europa” (1713), Voltaire, J.-J. Rousseau, Victor Hugo care la Congresul de la Paris din 1849, intitulat *Amicii Păcii Universale*, rostea: „*Va veni ziua când armele vor cădea din mâini și bombele tunurilor vor fi înlocuite cu cuvântul și cu dreptul de vot universal al popoarelor ... va veni ziua când vom vedea doua grupări uriașe: Statele Unite ale Europei și Statele Unite ale Americii dându-și mâna prietenească peste ocean...*”, I. Kant ș. a. [8].

Și într-adevăr, în 1951 este lansată CECO, eveniment succedat de crearea uniunii vamale, a monedei unice, a unei politici sociale unice, etc. Totuși, extinderea comunității determină și provocări care apar mult mai clar cu cel de-al cincilea val (Cipru, Malta, Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia și Slovenia în 2004) și cel de-al șaselea (România și Bulgaria în 2007)), care aduc în

Uniune multe țări din Europa Centrală și de Est, care au rămas mult timp în sfera de influență a Uniunii Sovietice. Aceste state sunt de fapt foarte mult în urma nivelului de dezvoltare a statelor europene de la acea vreme (diferențele fiind mai mult sau mai puțin accentuate în funcție de țară), fapt ce creează o serie de dificultăți (subdezvoltarea sectorului agricol în noile state membre, creșterea ratei imigrației etc.) [9].

Cuvântul „dezintegrare” provine de la legătura prefixului „des-”, adică absența, anularea, eliminarea a ceva, direcția opusă a procesului respectiv și cuvântul „integrare”, care, la rândul său, vine de la latinescul *integer*, adică „întreg” sau englezul „a integra” – a uni. Prin urmare, dezintegrarea este separarea a ceva ce mai devreme a constituit un tot întreg.

Aristotel spunea: „*Un întreg este ceva care are început, mijloc și sfârșit.*” Analizând Uniunea Europeană din această perspectivă, ar putea fi enumerate un șir de fenomene dezintegraționiste care vin ca o provocare la adresa construcției europene, provocare care trebuie să fie depășită prin efortul conjugat al statelor europene:

I. Fenomene dezintegraționiste la nivel comunitar – BREXIT (care stimulează apariția problemei integrității însăși a Marii Britanii – Scoția și Irlanda de Nord au votat pentru menținerea statului de membru al UE, dar și creșterea mișcărilor anti-UE – FREXIT în Franța, NEXIT în Olanda, mișcări anticomunitare în Italia – Cinsi Stele, Liga Nordului etc.).

II. Fenomene dezintegraționiste la nivel intercomunitar:

1. *Etnopolitice* – Catalonia, Bascia, Tirolul de Sud, Corsica etc.
2. *Economice* – confruntarea dintre statele creditoare și cele debitoare etc.

3. *Geopolitice* – **sancțiunile contra Rusiei** (Marea Britanie, Polonia, Olanda, Danemarca și Țările Baltice pledează pentru prelungirea sancțiunilor antirussești, iar Austria, Ungaria, Grecia, Cipru, Luxemburg, Italia și Spania consideră necesară anularea lor); **Problema migrației** (Germania, Franța, Olanda și Portugalia, Irlanda, România, Luxemburg Italia și Malta acceptă migranți, în timp ce Ungaria, Slovacia și Cehia au respins categoric sistemul de cote) etc.

4. *Politice* – **adoptarea Constituției UE** (*pro-Constituție*: Lituania, Ungaria, Slovenia, Italia, Austria, Grecia, Malta, Cipru, Letonia, Belgia, Estonia, Slovacia, Germania și Finlanda; *contra*: Spania, Fran-

ța, Olanda, Luxemburg); **formarea unei armate comune europene** (*pro*Armată: Franța și Germania; *contra*: Danemarca, Portugalia, Marea Britanie (membre NATO), Malta și Irlanda) etc.

În pofida tendințelor dezintegraționiste existente, Republica Moldova aspiră la integrarea europeană, fapt determinat de puterea economică și politică indiscutabilă a acestei entități. În acest context, în baza Acordului de Asociere și a Agendei de Asociere, Guvernul a aprobat Planul Național de acțiuni privind implementarea Acordului de Asociere I pentru perioada 2014-2016 și II pentru 2017-2019 (PNAIAA), rata generală de realizare a căruia este de doar 31,9%, fiind necesar un efort maxim din partea autorităților pentru a reuși implementarea măsurilor planificate până la sfârșitul anului 2019, adică încă 2/3 [10].

Concluzionând, voi aminti un fragment din cadrul discursului lui Benoît Cœuré, membru al Comitetului executiv al Băncii Centrale Europene, din 23 noiembrie 2013, care a precizat: „*Prin integrarea europeană am construit un proiect comun de civilizație. De prea multe ori, uităm cât de mult a contribuit acest proiect la relansarea morală, politică și economică a Europei*” [11].

În ceea ce privește starea de lucruri din Republica Moldova, este necesar de recunoscut că succesul parcursului european este dependent de voința politică a liderilor de la Chișinău care, în perioada campaniei electorale fac promisiuni frumoase despre care uită aflându-se la guvernare. Acest fapt scade încrederea cetățenilor în instituțiile democratice, dar și a partenerilor europeni în utilizarea corectă a fondurilor pe care sunt gata să le ofere pentru democratizarea statului, fapt ce crește rolul societății civile și a mass-mediei în controlul corectitudinii deciziilor politice.

Referințe:

1. MUSIL, J. Europe Between Integration and Disintegration. In: *Czech Sociological Review*, Prague: Central European University, 1994.
2. EPPLER, A. and others. Europe's political, social and economic (dis-) integration: Revisiting the Elephant in times of crises. In: *IHR Political Science Series Working Paper*, 143, Vienna, 2016, p. 20.
3. ZAHARIA, R., BRĂILEANU, T. Uniunea Europeană și economia globală. Suport de curs. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Centrul de Studii Europene, Iași.

4. BÂRDAN, V. *Alianța Pacificului – o nouă entitate în lumea grupărilor integraționiste*. Institutul de Relații Internaționale din Moldova, p.2.
5. Oxford Reference. Disponibil pe Internet: <http://oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199295678.001.0001/acref-9780199295678-e-777>. Accesat 14.12.2018.
6. Definition of adherence. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/adherence>
7. Meaning of „adherence” in the English Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/adherence>
8. Ideea europeană. Internet: <http://istorie.ucdc.ro/en/arhiva/16.%20Facultate.%209%20mai.%20Europa/Ideea%20Europeana%20in%20ist.pdf>
9. L'integration europeenne Elements de cours.
10. GROZA, I., RUSU, I., GHILEȚCHI, S. Raport Alternativ, Nr.4. Anul 2018. Planul Național de Acțiuni privind Implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – UE (PNAIAA II) 2017-2019, IPRE cu susținerea Fundației „Konrad Adenauer”.
11. La dimension politique de l'intégration économique européenne. Discursul lui Benoît Coeure, membru al Comitetului executiv al BCE, Paris, 23 noiembrie 2013.

**IMPACTUL DIMENSIUNII PARLAMENTARE
ÎN REALIZAREA POLITICII EXTERNE
A REPUBLICII MOLDOVA**

Tatiana BOGOS

This study analyzes the main aspects of the impact of the parliamentary dimension in the foreign policy of the Republic of Moldova. The structure of the article consists of introduction, historiography and conceptual-theoretical bases of foreign policy and parliamentary diplomacy, cooperations international parliamentary organizations as a platform for the implementation of foreign policy. At the same time, this study examines the specificity of bilateral interparliamentary cooperation as a way to achieve foreign policy.

Un fenomen remarcabil al epocii contemporane, în contextul intensificării proceselor de globalizare îl constituie afirmarea, alături de diplomația tradițională, a diplomației parlamentare. Aceasta

reprezintă un subiect de interes major datorită multiplelor abordări ale cercetătorilor, politicienilor, reprezentanților ai societății civile [1].

Parlamentul reprezintă instituția politică de bază a unui stat de drept și de aici, odată cu evoluția, cu dezvoltarea multilaterală a statului, trebuie să evolueze și parlamentarismul, axându-se pe modele contemporane de organizare a activității autorității legislative, de la această activitate pornește deschiderea unei societăți spre o veritabilă democrație constituțională [2].

Politica externă a Republicii Moldova, așa cum o demonstrează experiența sa de stat suveran și independent, constituie un instrument de realizare a dialogului cu statele lumii pe plan bilateral și multilateral. Obiectivul suprem al politicii externe constă în promovarea intereselor statului și ale cetățenilor săi, sau, în alți termeni, în asigurarea pe plan extern a condițiilor necesare pentru buna desfășurare a politicii interne. Rolul deputaților și al Parlamentului ca instituție este de a îmbogăți și de a stimula ideile și politicile, de a oferi impulsuri, direcții și acțiuni atât în cadrul statului, cât și pe arena internațională.

Prioritățile Republicii Moldova pe plan internațional au fost stabilite în funcție de întâietatea intereselor politice, economice și sociale [3]. În acest sens, statul nostru este membru al Organizației Națiunilor Unite și al instituțiilor ei specializate, membru al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, al Consiliului de Cooperare Nord-Atlantică, face parte din Comunitatea Statelor Independente, activează în cadrul Cooperării Economice a Mării Negre, Comisiei Dunării și altor organizații internaționale. Totodată Republica Moldova menține și dezvoltă raportul de bună vecinătate și prietenie cu statele limitrofe România și Ucraina, este foarte important extinderea și aprofundarea relațiilor cu Federația Rusă, Republica Belarus, cu alte țări din Comunitatea Statelor Independente, cu cele șapte state puternic industrializate [4].

Practica statelor din Europa Centrală, de Vest și de Est, a Țărilor Balcanice, ale statelor CSI și statelor UE demonstrează nu numai existența dimensiunii parlamentare și impactul acesteia în realizarea politicii externe, dar și importanța și necesitatea ei în consolidarea independenței și suveranității țării; asigurarea integrității teritoriale; afirmarea țării în calitate de factor de stabilitate pe plan regional;

contribuirea la promovarea reformelor social-economice necesare pentru tranziția la economia de piață și ridicarea bunăstării populației; edificarea statului de drept în care vor fi garantate și aduse la nivelul standardelor internaționale drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și ale persoanelor care aparțin minorităților naționale.

În contextul în care organizațiile cu vocație globală și regională, în particular ONU, OSCE și Consiliul Europei, vor continua să rămână o platformă importantă pentru promovarea obiectivelor naționale strategice pe plan extern, Republica Moldova va putea mai ușor parcurge drumul spre integrarea europeană, democratizarea și modernizarea țării, restabilirea integrității teritoriale, consolidarea suveranității și independenței. Din această perspectivă, activitatea și aportul Parlamentului sunt fundamentale pentru: utilizarea structurilor competente ale organismelor internaționale în scopul susținerii și reafirmării suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova și atragerii asistenței tehnice de natură să sprijine reformele interne, edificarea statului nostru în calitate de stat independent, unitar și indivizibil.

Participarea Republicii Moldova în organizațiile internaționale crează posibilități reale pentru o colaborare cu aproape toate statele lumii în cadrul relațiilor multilaterale interstatale, contribuind la dinamizarea activității și creșterea rolului și influenței în lume a Republicii Moldova. Iar relațiile interparlamentare bilaterale constituie un element important al politicii externe: în cadrul întâlnirilor în țară și peste hotare parlamentarii au posibilitatea de a aborda problemele ce țin de relațiile bilaterale ale Republicii Moldova cu alte țări, identificând căile optime de soluționare a lor, efectuând schimburi de experiență în domeniul activității legislative. La aceste întâlniri parlamentarii pun în discuție nu numai chestiuni ce se referă la relațiile bilaterale și colaborarea între state, dar și negociază formele și metodele de cooperare între ele în cadrul organismelor internaționale, deseori convenind asupra unor acțiuni concrete la nivel parlamentar.

În cele din urmă, deducem că prin activitatea sa multilaterală, dimensiunea parlamentară și-a câștigat o poziție deosebită în cadrul relațiilor internaționale, iar principala sarcină a diplomației parlamentare este consolidarea înțelegerii reciproce dintre țări, promovarea politicii externe și realizarea interesului național, o mai bună reprezen-

tare a poporului și consolidarea legitimității democratice a instituțiilor interguvernamentale [5]. Posibilitatea și importanța cunoașterii directe de către parlamentari a problemelor cu care se confruntă mediul internațional, luarea unor atitudini și decizii referitoare la acestea constituie o modalitate în plus de acțiune în sprijinirea propriei națiuni și apărarea intereselor statului.

Referințe:

1. VIERIU, D. Importanța Parlamentului ca instituție de stat. În: *Revista Administrarea Publică*, 2015, nr.2, pp. 50-58.
2. POPA, V. *Drept parlamentar al Republicii Moldova*. Chișinău: Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 1999, p.232.
3. COZMA, A. *Constituirea diplomației parlamentare în Republica Moldova: aspecte istorico-politologice*. Institutul Integrare Europeană și Științe Politice. Academia de Științe a Moldovei. p.110-119. (Accesat 18.12.2018) Disponibil pe Internet: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_fi-le/Constituirea%20diplomatiei%20parlamentare%20in%20Republica%20Moldova_0.pdf
4. Concepția politicii externe a Republicii Moldova aprobată prin Hotărârea nr. 368 din 08.02.1995. Publicat: 06.04.1995. În: *Monitorul Oficial*, nr. 020. Promulgat: 08.02.1995 (Accesat 16.11.2018). Disponibil pe Internet: <http://lex.justice.md/md/306955/>
5. КОНЬКОВ, А., ЧУКОВ, Р., ДЖАНОТТИ, А., ТКАЧЕНКО, С. *Парламентская дипломатия и её роль в современной политике*. Аналитический доклад, сс.2-16. (Accesat 08.11.2018). Disponibil pe Internet: <http://rethinkingrussia.ru/wp-content/uploads/2018/06/Парламентская-дипломатия-и-её-роль-в-современной-политике.pdf>

Recomandat

Angela COLAȚCHI, dr., conf. univ.

**REALIZAREA POLITICII STATULUI PRIN INTERMEDIUL
AUTORITĂȚILOR ADMINISTRATIVE AUTONOME ALE
ADMINISTRAȚIEI PUBLICE CENTRALE**

Ana UȘURELU

The appearance in the public administration of the Republic of Moldova of institutions such as the autonomous administrative authorities that exercise their specific functions under the sign of independence is a relatively new phenomenon for our society. In this article we analyzed the realization of the state policy through the autonomous administrative authorities, specifying the theoretical foundations, the main characteristics, the structural-functional aspect, the method of appointing the members, and the leaders of these authorities. At the actual moment, 15 autonomous administrative authorities established under the organic law function in our country.

Realizarea obiectivelor de guvernare și asigurarea bunei funcționări a instituțiilor statului este pusă în sarcina autorităților publice. Clasificarea tradițională a autorităților publice în baza criteriului material și teritorial ne duce la identificarea autorităților administrației publice de competență generală și celor de competență specială. Pe lângă autoritățile administrative centrale de specialitate, precum sunt ministerele și alte autorități administrative constituite de Parlament și care activează în cadrul Guvernului, distingem și o entitate de autorități autonome, responsabile de domenii concrete de interes public. De-a lungul timpului, practica democratică a impus necesitatea unor autorități la nivel central cu sarcini de coordonare sau de control, inclusiv jurisdicțional, care să fie independente față de Guvern, uneori chiar față de șeful statului. Fenomenul organizării autorităților administrative autonome a fost interpretat de către specialiștii în dreptul administrativ fie ca o mărturie a dorinței de modernizare a administrației tradiționale, fie ca un eșec sau o adaptare mai greoaie a structurilor administrative tradiționale la aspectele cele mai noi ale administrației.

Apariția autorităților autonome a fost dictată de necesitatea unor „organisme” care să acționeze independent față de puterea executivă a statului, fiind ferite într-o măsură destul de mare de jocurile politice guvernamentale, pentru a supraveghea activitatea statală sau a exercita acțiuni care țin de puterea executivă în domenii unde este necesară o specializare.

Legea Fundamentală a Republicii Moldova stipulează: „În scopul conducerii, coordonării și exercitării controlului în domeniul organizării economiei și în alte domenii care nu intră nemijlocit în atribuțiile ministerelor, se înființează, în condițiile legii, și alte autorități administrative” (art.107 alin.(2)). Întrucât nu se concretizează care sunt aceste autorități, putem presupune că printre ele sunt și autoritățile administrative autonome. Maria Orlov este de părerea că aceste „alte autorități administrative” sunt autorități administrative de specialitate autonome [1], iar Mihail Platon – ca organe autonome ale administrației publice centrale de specialitate [2].

În legislația autohtonă, noțiunea „autorități administrative autonome” este consacrată pentru prima dată în Legea privind administrația publică centrală de specialitate, nr.98 din 04.05.2012 [3]. Legea însă nu definește autoritatea administrativă autonomă și nu indică vre-o caracteristică specifică acesteia. La art.2 alin.(2) din respectiva lege se stipulează că „prevederile prezentei legi se aplică autorităților publice subordonate Guvernului, reglementate prin legi speciale, și autorităților administrative autonome față de Guvern în măsura în care nu sunt reglementate și nu contravin dispozițiilor legilor speciale care reglementează activitatea autorităților respective”. Totuși, din aceste prevederi reiese că autoritățile administrative autonome nu sunt subordonate Guvernului și organizarea, funcționarea lor este reglementată prin legi organice [4].

În acest context, ținem să menționăm că prima autoritate administrativă autonomă, dar și unica stabilită direct de Constituția Republicii Moldova, este Curtea de Conturi. Aceasta este prevăzută la titlul IV, consacrat economiei naționale și finanțelor publice, ca organ ce exercită controlul asupra modului de formare, de administrare și de întrebuințare a resurselor financiare publice.

Analizând doctrina și legislația în vigoare, putem afirma cu certitudine că autoritățile administrative autonome, în raport cu Guvernul, apar în diverse domenii, și anume: drepturile și libertățile esențiale ale cetățenilor, activitățile economice, acolo unde structurile clasice sunt slab adaptate concurenței de piață etc. În toate aceste cazuri, organizarea, funcționarea și atribuțiile autorităților administrative autonome sunt reglementate, în concret, prin legi organice. Dintre atribuțiile autorităților administrative autonome enumerăm:

– potrivit legii de înființare, aceste organisme au rolul de a organiza, coordona, îndruma și controla aplicarea legilor și a celorlalte reglementări specifice propriului domeniu de activitate;

– în condițiile legii, emit sau adoptă reglementări și acte individuale aplicabile sectorului lor de activitate, care trebuie să fie în concordanță cu legislația în vigoare, având putere de decizie;

– la solicitare, emit avize sau recomandări, inițiază proiecte sau propuneri de îmbunătățire a legislației;

– colaborează cu ministerele și cu alte autorități centrale în domeniul de interes comun, în vederea aplicării și asigurării respectării prevederilor legale din sectorul propriu de activitate;

– prezintă, periodic sau la solicitare, rapoarte sau informații autorităților publice abilitate [5].

Astfel, în momentul actual, în Republica Moldova funcționează următoarele autorități administrative autonome instituite în baza legii organice: Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică; Consiliul Concurenței; Banca Națională a Moldovei; Consiliul Coordonator al Audiovizualului; Comisia Națională a Pieței Financiare; Autoritatea Națională de Integritate; Comisia Electorală Centrală; Avocatul Poporului; Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal; Agenția Națională pentru Soluționarea Contestațiilor; Consiliul Suprem de Securitate; Serviciul de Protecție și Pază de Stat; Serviciul de Informație și Securitate; Casa Națională de Asigurări Sociale; Curtea de Conturi. Caracteristica principală a statutului lor este faptul că aceste organe nu se află în subordinea Guvernului sau altei autorități publice, autonomia excluzând orice formă de subordonare. Aceste autorități sunt organizate și își desfășoară activitatea ca și celelalte organe ale administrației publice centrale, cu deosebirea că ele funcționează autonom și nu au organe ierarhic superioare.

În concluzie, menționăm că politica autorităților publice autonome poate fi eficientă doar dacă reflectă diversitatea intereselor și încurajează coordonarea (orizontală și verticală) și mecanismele de cooperare în cadrul nivelelor de guvernare. În opinia noastră, toate politicile adoptate de autoritățile publice autonome fie că sunt acte normative, programe, proiecte, planuri de investiții sau propuneri trebuie să facă subiectul unor evaluări cuprinzătoare, dar în același timp propor-

ționale cu efectele anticipate, pentru a promova în cel mai bun mod posibil interesele cetățenilor.

Referințe:

1. ORLOV, M., BELECCIU, St. *Drept administrativ*. Chisinau: Elena –V.I., 2005. 270 p.
2. PLATON, M. *Administrația Publică: Curs universitar*. Chișinău: Universul, 2007. 928 p.
3. Legea nr.98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate. În: *Monitorul Oficial*, nr. 160-164 din 03.08.2012.
4. BORȘ, V. *Dimensiunea organizațional funcțională a autorităților administrative autonome. Știința politică și societatea în schimbare*. Chișinău, 2015; Atelierul 2. Probleme actuale ale administrației publice în contextul europeanizării Republicii Moldova; p.263.
5. TABĂRĂ, V. *Dezvoltarea capacității administrative*. București: C.H. Beck, 2002. 352 p.

*Recomandat
Vladimir BORȘ, dr., conf. univ.*

**RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL CA MODALITATE
DE CONSTITUIRE A REALITĂȚII POLITICE
(Repere pentru Republica Moldova)
Sveatoslav BEGLIȚA**

The main field of study is Information warfare and informational security. The main research problem of this Master thesis represents the identification of the way in which information warfare influences the development of contemporary international relations. The research object of this Master thesis represents a more abstract and general field of analysis of the specifics of the information warfare and the impact of the given phenomenon on the internal policy of the United States of America, the Russian Federation, China, France and the United Kingdom. The purpose of the paper is to analyze the theoretical-methodological and empirical analysis of the informational war as a way of political reality building.

Mediul internațional la etapa actuală este mereu plasat în fața diverselor provocări și probleme ce țin de securitatea statală și cea internațională. Astăzi războiul clasic cedează, rămânând în istorie câte puțin, în schimb au apărut noile tipuri de războaie care sunt mult mai

devastatoare și pot influența masiv activitatea diferiților actori internaționali. Printre aceste tipuri de războaie, se regăsește și războiul informațional care a fost cercetat în această lucrare. Multe lucruri rămân a fi incerte vizavi de acest domeniu, întrucât este considerat a fi un război nevăzut, o luptă împotriva unui inamic invizibil. De aceea este actual să înțelegem că statele se află în zona de risc, fiind participante în războiul informațional, fără să își dea seama.

Merită să menționăm că pe fondul apariției fenomenului dat și tipului dat de război informațional, a apărut preponderent în spațiul american ceea ce a contribuit ca majoritatea cercetărilor efectuate în domeniu să fie acele ale autorilor americani. Ulterior, ștăfeta a fost preluată de cercetătorii din Federația Rusă, care au primit imbalduri directe din partea statului de a dezvolta domeniul dat și de a putea combina noul tip de război informațional cu războiul clasic. Astfel au fost efectuate cercetări multiple și de către cercetătorii ruși. În ultima perioadă, Occidentul a devenit o țintă tot mai frecventă a atacurilor informaționale din partea altor mari puteri, de aceea s-a ajuns la necesitatea cercetării mai ample a domeniului și în special a metodelor de contraatac, astfel dezvoltând segmentul de securitate informațională și elaborare a diferitelor politici de protejare a intereselor de stat și propriilor cetățeni.

Conceptul de „război informațional” în sensul contemporan al său este unul care a început a fi studiat abia la mijlocul sec. XX, iar într-o măsură științifică abia la finele secolului. Totuși, dacă este să menționăm momentul apariției termenului dat, putem zice că a apărut odată cu primele resurse informaționale, precum ziare, radio, televiziune, fiind utilizate într-o formă clasică și primară de influențare a viziunilor oamenilor și modelului de acțiune ale acestora. În mare măsură, cercetarea războiului informațional este provenită ca derivată din domeniul securității naționale și ca parte componentă a acesteia, întrucât, de regulă, prin atacurile informaționale se lezează securitatea națională.

Putem afirma că războiul informațional în sine sa este un concept nou cu care populația încă nu s-a întâlnit, termenul dat a fost familiarizat printre oameni după finalizarea Războiului rece, astfel este deocamdată prematur a zice că știința s-a dezvoltat eficient în

direcția dată și că avem o oarecare școală strict specializată în domeniul dat. Putem afirma că războiul informațional este o metodă de obținere a informațiilor strategice pentru a influența și utiliza în războiul clasic. Războiul informațional are un caracter de luptă fără limite, întrucât este dificil de a stabili hotare anume în momentul în care nu poți adesea determina că ești atacat. La fel are loc utilizarea diferitelor categorii de oameni țintiți în funcție de metoda utilizată în război. Acesta reprezintă în sine sau nimic altceva decât un mecanism eficient de distrugere a inamicilor. De regulă, am putea zice că sunt utilizate Serviciile de Informare, care ghidează mersul acestuia.

Cercetătorul canadian, S. Macdonald [1], consideră războiul nu din perspectiva de luptă directă între state, ci a influenței asupra oamenilor prin diferite canale informative, o modalitate mai mult psihologică de manipulare.

Anume fotografiile și video-urile sunt cel mai frecvent utilizate de către propagandiști pentru a conduce operațiuni de decepție și confuzie, prin metode brutale de selecție a anumitor materiale manipulatorii și utilizarea lor cu prilejul diferitelor evenimente importante ce au loc. Calculatoarele, din păcate, sunt o resursă periculoasă în mâinile propagandiștilor, deoarece au capacitatea de a crea orice fantezie în realitate, de a preda informația, în așa fel încât populația să nu se întrebe dacă este veridică sau nu sursa și materialul, astfel influențând fenomene precum campaniile electorale, formarea politicilor interne și externe ale statelor.

Printre caracteristicile războiului informațional putem enumera: costuri mici, nu sunt hotare de acțiune determinate, utilizarea percepției populației, utilizarea serviciilor inteligente/speciale de informare, probleme de a depista atacul și a informa despre acesta, dificultatea de a stabili oarecare coaliții dintre actori, vulnerabilitatea statelor, care toate împreună au menirea de a eficientiza aceasta [2].

Fiecare dintre aceste caracteristici demonstrează că războiul informațional este diferit de alte tipuri de război, este un concept complex și inovativ, astfel cei care au capacitate de a utiliza metodele lor, devin extrem de periculoși și ar putea conduce procesele geopolitice din lume.

Există o multitudine de termeni aferenți, care completează sau sunt parte a războiului informațional. Mulți din aceștia se întâmplă a fi

încurcați chiar și cu termenul de *război informațional*. Aceștia de regulă sunt utilizați de strategii militare pentru a explica mai bine esența războiului informațional, însă deseori se întâmplă a fi încurcați cu propriu-zisul termen. Printre aceștia putem enumera: *războiul hibrid, războiul neregulat, războiul zonei gri, război neconvențional, război asimetric, război cibernetic, puterea blândă, diplomația publică, măsuri active, spațiu informațional, societate informațională*.

Pentru ca strategiile războiului informațional să lucreze, sunt necesare a fi utilizate diferite operațiuni de informare/informaționale, sau care sunt considerate de unii autori ca fiind tipuri de război informațional. Autorii din Statele Unite ale Americii consideră că nu putem vorbi despre tipuri de război informațional, întrucât războiul ca atare urmărește mereu același scop de dominare informativă, astfel principalul aspect este utilizarea informațiilor în diferite moduri, ceea ce presupune definitivarea mai corectă ca operațiuni informaționale.

Operațiunile informaționale/de informare sunt cu adevărat multiple și mereu în proces de înnoire și diversificare, pe seama că și tehnologiile informaționale sunt într-un proces continuu de dezvoltare. Este important ca și măsurile de contracarare ale acestor operațiuni să se dezvolte în același ritm cu diversificarea metode de atac. Un singur lucru este specific și comun pentru toate operațiunile date, utilizarea resurselor informaționale și a spațiului informațional. Operațiunile informaționale pot fi considerate ca o verigă ce unește strategia războiului informațional de anumite tactici, tehnici, proceduri specifice în scopul eficientizării mersului războiului și atingerii obiectivelor presetate. Putem menționa că elementele de manevră utilizate împotriva inamicului, oponentului, precum și eficiența lor depind mult de iscusința specialiștilor din domeniu care se află la îndemână pe întreaga perioadă. Pentru ca statul să aibă specialiști buni, sunt necesare investiții în domeniu, efectuarea a cât mai multe cercetări și doar astfel se poate obține un rezultat pozitiv.

Putem observa o amplă cunoaștere a domeniului războiului informațional din partea marilor puteri, precum Statele Unite ale Americii, Federația Rusă și China. Acestea în mod continuu investesc resurse mari pentru dezvoltarea cercetării din domeniu și depistarea a diferitelor lucruri inovative în domeniul tehnologiilor informaționale.

În cazul țărilor din Uniunea Europeană, care au fost analizate, putem vedea că problema securității informaționale a fost conștientizată recent, după ce țările membre au devenit ținte ale diverselor atacuri informaționale.

Republica Moldova se află la început de cale în ceea ce ține de instituționalizare în domeniul tehnologiilor informaționale, având doar câteva instituții ce se preocupă de problema atacurilor informaționale și cibernetice. Este absolut necesar ca să se investească mai multe resurse în domeniul tehnologiilor informaționale și să se creeze specialiști care ar putea aduce noi inovații pe segmentul dat. Putem sublinia faptul că în țara noastră, războiul informațional este realizat prin utilizarea tehnicilor de manipulare și propagandă ce sunt în mare parte întreprinse de mass-media, canalele de televiziune, portalurile de știri, rețele de socializare și armatele de troli locali.

La capitolul securității informaționale, suntem slab dezvoltati și este strict necesar încurajarea cercetărilor din domeniu. Din considerentul că nu suntem în mare parte capabili să ne opunem atacurilor profesionale informaționale împotriva structurilor statale, informațiilor secrete și populației noastre, este esențial să formăm structuri multiple care să fie specializate pe diferite direcții informaționale. Ținând seama că principalul mijloc al atacurilor sunt simpli cetățeni, este esențial ca să fie organizate seminare de instruire și campanii de informare a oamenilor.

Referințe:

1. MACDONALD, S. *Propaganda and information warfare in the twenty-first century*. Quebec: Routledge, 2007, p. 168.
2. MOLANDER, R. C. et al. *Strategic Information Warfare: A new Face of War*. Santa Monica: Rand, 1996, p. 55.

*Recomandat
Cristina EJOV, dr., conf. univ.*

EVOLUȚIA POLITICILOR DE TINERET DIN REPUBLICA MOLDOVA: PROVOCĂRI ȘI REALIZĂRI

Mihaela BORCOI

The implemented youth policies recognize youth as one of the central elements in democratic process of society. But the most of the challenges and problems that affect young people over the last few years remain the same. The issue of unemployment, migration, low levels of participation and involvement, the education system and health service are just a few of them, the state failing to develop viable tools to overcome these problems.

Tinerii reprezintă a patra parte din populația Republicii Moldova și forța motrică în procesul de dezvoltare al țării. Dezvoltarea sectorului de tineret trebuie să fie o prioritate a statului prin adoptarea și implementarea de politici eficiente. Politicile implementate în momentul actual, dar și cele elaborate până la ele, recunosc tinerii drept unul dintre elementele centrale în procesele democratice din societate, în mod special în luarea deciziilor care îi afectează. Deși sectorul de tineret progresează prin finanțarea din bani publici a proiectelor de tineret, prin organizarea campaniilor de informare și sensibilizare a tinerilor, majoritatea provocărilor și problemelor cu care se confruntă tinerii pe parcursul ultimilor ani rămân a fi aceleași.

Potrivit Biroului Național de Statistică din Moldova, numărul tinerilor constituie 32,4% din populația Republicii Moldova. Respectiv, repartizarea tinerilor pe sexe se prezintă în felul următor: 49% sunt femei și 51% bărbați. Însă, pe parcursul anilor 2014-2018, numărul total al tinerilor cu vârsta cuprinsă între 14-19 ani s-a redus de la 22% la 19,8% în 2018, tinerii cu vârsta între 20-24 de ani s-a micșorat cu 3,3 puncte procentuale, persoanele cu vârsta de 25-29 de ani a scăzut cu 31 mii, doar numărul persoanelor cuprinsă între 30-34 de ani a crescut cu 5,9 p.p.. O problemă majoră constituie faptul că numărul elevilor și studenților se află într-o continuă descreștere. Din 2013 până în anul 2017/ 2018, constatăm că numărul de elevi și studenți cu vârsta cuprinsă între 14-23 de ani ce revin la 10 mii de locuitori s-a micșorat de la 654 la 526 de persoane în 2017.

Gradul înalt de șomaj, migrația și sănătatea tinerilor sunt principalele probleme care afectează tinerii. Astfel, în 2017 rata de șomaj al

tinerilor în vârstă de 15-34 de ani a constituit 6,6%, tinerii de 15-24 de ani au atins rata de 11,8%, iar cei cu vârsta de 15-29 de ani 8,1%. De asemenea, fiecare al 4-lea tânăr din Republica Moldova migrează în alte țări pentru a-și găsi un loc de muncă sau deja lucrează acolo.

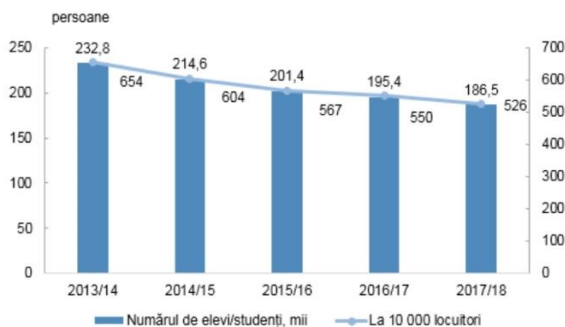

Fig. Numărul de elevi/studenți pe parcursul anilor 2013-2018

Statisticile internaționale constată că principalele pericole pentru sănătatea tinerilor sunt nivelul scăzut al sănătății sexuale și al reproducerii (rate înalte ale maladiilor cu transmitere sexuală și sarcini nedorite), creșterea consumului de substanțe nocive, în special al alcoolului, consumul de droguri, fumatul, sporirea dramatică a numărului persoanelor afectate de HIV/SIDA și nivelul redus al sănătății mentale [1]. Ținând cont de aceste date, se implică tot mai mult necesitatea de a investi în generația în creștere, ca tinerii să devină o prioritate a fiecărui stat, inclusiv a Republicii Moldova.

Dezvoltarea unor politici eficiente și complexe ar putea răspunde la problemele și provocările cu care se confruntă tinerii. În acest sens, drept exemplu de bune practici în materie de politici de tineret am putea prelua de la state europene precum România, Germania, Cehia, Estonia și Franța.

În România autoritățile publice locale sunt obligate prin lege să se consulte cu tinerii în privința deciziilor care îi privește [2]. De asemenea, investițiile europene îndreptate spre crearea unor cadre a permis ca beneficiarii acestor fonduri să fie tinerii. În acest mod, tot mai mulți tineri din zonele rurale au fost susținuți prin acordarea unor granturi pentru dezvoltarea unei afaceri.

În Germania se implementează peste 42 de proiecte ce au drept scop implicarea tinerilor la toate etapele de implementare a proiectelor. În Strategia de Tineret a Germaniei este prevăzută și crearea unui fond inovativ care să susțină propunerile și inițiativele tinerilor, dar și o platformă digitală axată pe participarea tinerilor. O practică eficientă care există în Germania și lipsește în alte state este și acordarea statutului juridic organizațiilor politice de tineret, ceea ce a generat un impact pozitiv prin acordarea unui grad înalt de independență.

În strategia de tineret din Cehia se abordează conceptul de „gândire critică” în rândul tinerilor. De asemenea, se pune un accent deosebit pe utilizarea mass-mediei în rândul tinerilor, prin dezvoltarea unor capacități care ar permite tinerilor să diferențieze informațiile adevărate de cele manipulatorii. O altă politică de tineret elaborată în Cehia, care are misiunea de a dezvolta tineri activi și responsabili, este alfabetizarea politică.

În ceea ce privește strategia de tineret a Estoniei, are drept obiectiv scăderea ratei de șomaj și încadrarea tinerilor în câmpul muncii, respectiv există serviciul *Primul meu loc de muncă* și *Garanția pentru tineret* [3]. Iar în Franța un rol important îl joacă organizațiile nonguvernamentale, care organizează numeroase activități pentru tineri. Respectiv, aceste politici elaborate și implementate pot servi bune practici în materie de politici de tineret pentru Republica Moldova.

Analizând gradul de participare politică și civică a tinerilor și modul în care sunt reflectate problemele acestora în Strategia de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2020, menționăm că deși se înregistrează anumite realizări, este nevoie de acordat și o mai mare atenție tinerilor, căci ei sunt pilonii economiei, politicii și culturii. Tinerii reprezintă sursa vitală într-un stat, agenți capabili să transforme și să contribuie la dezvoltarea unui stat democratic și prosper. În acest context, venim cu următoarele recomandări pentru dezvoltarea unor politici eficiente și complexe care să răspundă la provocările și obstacolele cu care se confruntă tinerii:

- Program de stagiere guvernamental/Legea cu privire la stagiere.
- Crearea și actualizarea permanentă a unor site-uri web ale autorităților publice.
- Introducerea în cadrul unei facultăți a specialității ce instruește *lucrători de tineret*.

- Crearea unor mecanisme adăugătoare în ceea ce privește programele antreprenoriale pentru tinerii cu oportunități reduse.
- Atribuirea statutului juridic organizațiilor politice de tineret.
- Modificarea Codului electoral, astfel încât cca 30% să fie candidați tineri pe listele de partid.
- Continuarea procesului de informare a tinerilor și reprezentanții administrației publice centrale și locale despre importanța participării active a tinerilor în procesul decizional.
- Promovarea activităților de voluntariat la nivel local și național.
- Dezvoltarea gândirii critice și utilizarea corectă a mass-mediei.

Referințe:

1. LEȘCO, G., CHIREV, L., GANDRABUR, N., CUCIUC, N. *Promovarea sănătății și dezvoltării adolescenților*. Chișinău: Bons Offices, 2012, p.10.
2. *Europe's online encyclopaedia. Youth Policies in Romania*, 2017, p.7 [Accesat 27.03.2019]. Disponibil pe Internet: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/sites/youthwiki/files/gdlromania.pdf>
3. EAMETS, R., HUMAL, K. *Policy Performance and Evaluation: Estonia, STYLE Working Papers*, 2015, p.3 [Accesat 28.03.2019]. Disponibil pe Internet: <https://www.style-research.eu/wp-content/uploads/2015/03/-STYLE-Working-Paper-WP3.3-Performance-Estonia.pdf>

Recomandat

Natalia PUTINA, dr., lector univ.

**DECLARAREA ȘI CONTROLUL AVERII
ȘI AL INTERESELOR PERSONALE
ALE FUNCȚIONARULUI PUBLIC**

Cătălina BOCAN

This article relates about the importance of the process of declaring and controlling the wealth and personal interests of the civil servant. Civil servants must declare wealth and personal interests for public authorities to be able to control declarations. It is important to exclude the official's personal interests to satisfy the general interest in the development of the welfare of society as a whole.

Pornind de la faptul că o adevărată prioritate națională este contracararea corupției, acest lucru fiind menționat atât în Programul de activitate al Guvernului [1], în alte programe, cât și în alte acte

normative. O problemă distinsă pentru funcționarii publici în cadrul exercitării atribuțiilor lor este declararea și controlul averii și al intereselor personale. Această problemă însă nu trebuie să afecteze funcționalitatea sistemului de administrație publică, ci, din contra, să eficientizeze activitatea funcționarilor din cadrul autorităților publice.

De aceea, misiunea fundamentală a funcționarilor publici este aceea de a servi interesului public. Cetățenii doresc ca funcționarii publici să-și facă datoria în mod cinstit, corect și imparțial. Din ce în ce mai mult se cere ca guvernele să ia măsuri pentru ca funcționarii publici să nu permită compromiterea procesului de luare a deciziilor oficiale și de administrație publică din cauza intereselor și relațiilor lor personale. În condițiile în care pretențiile societății sunt din ce în ce mai mari, declarațiile de avere și interese personale, declarate în mod necorespunzător de către funcționarii publici, pot slăbi încrederea cetățenilor în instituțiile publice. Pentru a nu duce la apariția unor astfel de pretenții și a nu slăbi încrederea cetățenilor în autoritățile publice, este necesar a dezvolta mecanismul de declarare și controlul averii și al intereselor personale adaptate la noile schimbări din cadrul serviciului public.

În acest sens, apare necesitatea evidențierii particularităților de organizare și desfășurare a procesului de declarare și control al averii și al intereselor personale ale funcționarului public, proces care va fi analizat în cadrul acestui articol.

Declarația de avere și interese personale reprezintă un act personal și irevocabil al subiectului declarării, depus, pe proprie răspundere, sub formă de document electronic sau, după caz, în formă scrisă pe suport de hârtie și care presupune, în general, o succesiune logică de activități începând cu stabilirea subiecților declarării și a obiectului acestor declarații care sunt urmate de un termen limită în care se depun declarațiile și se finalizează cu o formă de control [3].

Astfel, vom începe cu determinarea funcționarului public ca subiect care are obligația de a depune declarațiile de avere și interese personale.

Conform art.3 lit.(g) din Legea privind declararea averii și a intereselor personale, funcționarii publici sunt subiecți ai declarării averii și intereselor personale și sunt incluși în Registrul electronic al subiecților declarării averii și a intereselor personale, ținut de Autoritatea Națională de Integritate.

Astfel, activitatea funcționarilor publici ține, în primul rând, de crearea unui climat sănătos în cadrul organelor administrației publice. Foarte important în acest sens este conștientizarea de către ei a obligațiilor ce le revin în exercitarea unei funcții publice și anume că este obligat să efectueze declarația de avere și interese personale. Această obligație este prevăzută expres în art.24 din legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, denumit declarația de avere și interese personale, respectarea regimului juridic al conflictului de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și cadourilor. Conform art. 24 alin. (1) „*funcționarul public este obligat să prezinte, în condițiile legii, declarația de avere și interese personale*” [4].

După depunerea declarațiilor de avere și interese personale, urmează procedura de control al averii și intereselor personale. Controlul averii și al intereselor personale ale funcționarilor publici se efectuează de către Autoritatea Națională de Integritate în conformitate cu Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate [2].

Desfășurarea procesului privind *controlul averii și al intereselor personale* constă în verificarea declarațiilor de avere și interese personale, a datelor și a informațiilor privind averea existentă, precum și a modificărilor patrimoniale intervenite pe durata exercitării mandatelor, a funcțiilor publice și de demnitate publică și cel mai important se verifică dacă a fost respectată depunerea în termen a declarațiilor de către funcționarii publici, precum și verificarea respectării cerințelor de formă a declarațiilor de avere și interese personale [2].

Astfel, în *actul de constatare* care se întocmește în urma efectuării procesului de control al averii și intereselor personale, se cuprind următoarele informații: partea introductivă, prin care se specifică data și locul întocmirii actului, numele și prenumele inspectorului de integritate, funcția și datele privind funcționarul public supus controlului, cauza controlului; partea descriptivă, care include: punctul de vedere al funcționarului public supus controlului, dacă acesta a fost exprimat; constatarea diferențelor substanțiale, cu stabilirea existenței averii nejustificate sau a părții nejustificate din avere; rezultatele expertizelor, după caz, în final concluziile și deciziile luate [2]. Datorită actelor de constatare, se va putea face o analiză asupra activităților exercitate de către funcționarii publici și a vedea care sunt cele mai frecvente cauze

de inițiere a controalelor și a întreprinde măsuri pentru înlăturarea motivelor care influențează negativ exercitarea unei funcții publice.

Generalizând cele menționate, stabilim că procesul de declarare a averii și al intereselor personale ale funcționarului public este un proces obligatoriu ce trebuie parcurs de un funcționar public în exercitarea funcției publice pentru a permite o dezvoltare eficientă și continuă a administrației publice, prin urmărirea satisfacerii unor interese generale ale cetățenilor și a omite satisfacerea intereselor personale.

Concluzii. Menționăm că însăși calitatea serviciului public depinde de activitatea funcționarilor publici, de crearea unui climat sănătos în cadrul organelor administrației publice, foarte important este în acest sens conștientizarea de către ei a obiectivelor și a responsabilităților de realizare a acestui proces de declarare și control al averii și al intereselor personale, prin aceasta ei pot obține demonstrarea practică a utilității aplicării acestui proces ce se desfășoară în sfera administrației publice și prin gestionarea corectă a procesului de declarare, punând accent pe soluționarea problemelor prioritare de corupție și integritate ale administrației publice.

Bibliografie:

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018, nr.890 din 20.07.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.07.2016, nr.217-229, pct.1.
2. Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr.132-XX din 17.06.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 30.07.2016, nr. 245-246, art. 35 alin. (1); art. 27 alin.(1).
3. Legea privind declararea averii și a intereselor personale nr.133 din 17.06.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.245-246 din 30.07.2016, art. 5.
4. Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr.158 din 04.07.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.230-232 din 23.12.2008, art.24 alin.(1).

Recomandat
Călin TOMULEȚ, magistru, lector univ.

FENOMENUL CORUPȚIEI ȘI POLITICI ANTICORUPȚIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Mariana FROSINEAC

The aim of the research is to investigate the phenomenon of corruption and to analyze the impact of anti-corruption instruments on the development of the national integrity system. This bachelor thesis is a complex study combining the international experience of some states in the region and the Republic of Moldova in the field of strengthening the mechanism for preventing and combating corruption.

Fenomenul corupției nu reprezintă ceva nou pentru societatea umană. Acest fenomen, contrar spiritului uman, este atestat din cele mai vechi timpuri, odată cu apariția primelor forme de organizare socială. Putem menționa că din rândul marilor provocări cu care se confruntă societatea umană azi, un loc privilegiat este ocupat de fenomenul corupției și de impactul acestuia asupra statului de drept [2, p.14]. Pe plan internațional, cel mai relevant indicator care reflectă imaginea unui stat la capitolul corupției este *Indicele de Percepție a Corupției*, calculat de organizația Transparency International. *Indicele Percepției Corupției* pentru anul 2018 arată că eforturile anticorupție au stagnat în majoritatea țărilor. Incapacitatea cronică a majorității țărilor de a controla eficient corupția este un factor care duce la criza democrației în lume. Astfel, preocuparea majorității statelor față de fenomenul corupției s-a intensificat sensibil în ultima perioadă, mai ales în condițiile internaționalizării acestui fenomen, ceea ce s-a reflectat și în adoptarea în acest sens a mai multor acte normative și documente cu caracter internațional. La nivel național, fenomenul corupției este tot mai des invocat în agenda publică și politică din Republica Moldova, drept un factor major, care denaturează transformarea și parcursul democratic al statului. Lupta împotriva corupției și eficiența politicilor anticorupție continuă să rămână una dintre cele mai actuale probleme, dacă ținem cont de „furtul miliardului”, caracterizat de mulți economiști, politicieni, analiști drept furtul secolului [3].

Lucrarea a avut drept scop investigarea fenomenului corupției și analiza impactului instrumentelor anticorupție asupra dezvoltării sistemului național de integritate. Cadrul legal autohton a parcurs o cale

lungă și anevoioasă în procesul de creare a unui sistem național de integritate, transparență și responsabilitate. Lupta împotriva corupției în Republica Moldova se intensifică și ia amploare în contextul procesului de asociere la Uniunea Europeană și aderarea la Grupul de State împotriva Corupției, ceea ce a impus armonizarea și aplicarea eficientă a mecanismelor de prevenire și combatere a fenomenului corupției [4].

Cadrul normativ anticorupție poate fi divizat în segmentul actelor normative internaționale, la care Republica Moldova a aderat, și în actele normative naționale. Cadrul legislativ național pe domeniul anticorupției conține, atât prevederi de prevenire, cât și prevederi de sancționare, inclusiv punerea în aplicare a sancțiunilor. Principalul document strategic de planificare în domeniul prevenirii corupției este *Strategia Națională Anticorupție*. Republica Moldova are o succesiune de documente privind *Strategia Anticorupție* și *Planul de acțiuni*, începând cu anul 2004. *Strategia Națională de Integritate și Anticorupție* pentru anii 2017-2020 este cea de-a treia strategie implementată la nivel național în domeniul anticorupție pentru perioada 2017-2020 și are drept scop „Integritate în loc de corupție”, axându-se pe valorificarea efectivă a cadrului normativ în vigoare, precum și neconsolidarea instituțională a mecanismelor de prevenire și combatere a corupției [1].

Cadrul instituțional național implică un spectru variat de instituții publice, al căror obiectiv este de a asigura climatul de integritate, a promova și a aplica măsuri eficiente anticorupție. În principiu, toate autoritățile publice naționale, atât centrale, cât și locale, sunt obligate, în temeiul *Legii integrității*, să respecte și să aplice în activitatea lor măsurile de asigurare a integrității. Totuși, rolul central pe terenul promovării și aplicării măsurilor anticorupție preventive îl joacă trei instituții: *Centrul Național Anticorupție*; *Autoritatea Națională de Integritate* și *Procuratura Anticorupție*.

Evoluția în procesul prevenirii și combaterii corupției în Republica Moldova trebuie privită prin prisma influenței și rezultatelor pe care le au mecanismele constituite la nivelul statului național. Pentru a evalua eficiența și impactul politicilor și acțiunilor anticorupție în Republica Moldova, am realizat un studiu practic și sociologic.

Pornind de la ideea că organizațiile neguvernamentale sunt antrenate activ în prevenirea și combaterea corupției prin formularea,

promovarea și implementarea diverselor activități anticorupție, realizarea unor măsuri organizatorice și practice concrete chemate de a contribui la dezvoltarea cooperării cu organele guvernamentale, am realizat un interviu cu experți din societatea civilă, pentru a determina opinia lor în ceea ce privește politicile anticorupție. Interveniurile realizate cu experții din cadrul *Centrului de Analiză și Prevenire a Corupției și Transparency International Moldova* scot în evidență amploarea corupției în anumite domenii de activitate, cauzele corupției, eficiența acțiunilor anticorupție, impedimentele aplicării instrumentelor anticorupție, implementarea Strategiei Naționale de Integritate și Anticorupție pentru anii 2017-2020. Drept concluzie generală în urma interviuării, am stabilit că Republica Moldova este un stat cu politici complexe în ceea ce privește lupta împotriva corupției, problema cea mai mare fiind corupția politică, corupția mare, iar lipsa unei voințe politice determinate de a combate corupția constituie unul dintre cele mai grave impedimente în procesul de aplicare corectă a mecanismelor anticorupție.

Sondajele de opinie publică relevă că societatea consideră lupta împotriva corupției una dintre cele mai importante sarcini care stau în fața Republicii Moldova, pe lângă dezvoltarea economiei, ridicarea nivelului de trai și întărirea ordinii în țară, iar majoritatea cetățenilor mai consideră că eforturile de prevenire și combatere a fenomenului corupției sunt neînsemnate.

Politica și cadrul legal cu privire la anticorupție în Republica Moldova au făcut obiectul monitorizării, în primul rând, de către Grupul Statelor împotriva Corupției al Consiliului Europei (GRECO). Recomandările GRECO pentru Republica Moldova au fost implementate într-un ritm lent. Raportul corespunzător celei de a patra runde de evaluare GRECO a subliniat nevoia unei mai bune conformări a membrilor Parlamentului, judecătorilor și procurorilor la normele privind conflictul de interese, incompatibilitățile, declarațiile de interese și declarațiile de venituri și avere.

În concluzie, susținem că în Republica Moldova corupția rămâne una dintre principalele provocări în calea dezvoltării și investițiilor, care afectează toate domeniile societății, în pofida progreselor succesive ale politicilor anticorupție. Deși Republica Moldova deține

majoritatea componentelor formale ale unei arhitecturi anticorupție solide, inclusiv instituții însărcinate cu politicile și legislația anticorupție, precum și instituții responsabile de prevenirea și combaterea corupției, ceea ce îi lipsește cu adevărat statului este o voință politică puternic determinată în a începe adevărata luptă împotriva corupției.

Referințe:

1. HOTĂRÂREA Parlamentului nr. 56 din 30.03.2017 privind aprobarea Strategiei naționale de integritate și anticorupție pentru anii 2017–2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 216-228 din 30.06.2017.
2. CUȘNIR, V. *Corupția: reglementări de drept, activități de prevenire și combatere: Monografie*. Partea I. Chișinău: Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, 1999. 155 p.
3. GAȚCAN, I. *Corupția ca fenomen social și mecanisme anticorupție. Cazul Republicii Moldova / Autoreferat al tezei de doctor în sociologie*. Chișinău, 2015.
4. PROHNIȚCHI, E., KALUGHIN, M., PÎRNAV, V. *Consolidarea sistemului de integritate din Republica Moldova*. Chișinău, 2017. Disponibil: http://ipp.md/wpcontent/uploads/2017/10/Cadru_integritate.pdf [accesat 07.04.2019].

Recomandat

Natalia PUTINA, dr., lector univ.

ASIGURAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA LA ETAPA ACTUALĂ

Mihaela CUCIUC

The present study reflects the current problems that negatively affect the process of ensuring the security of the Republic of Moldova. The article highlights the threats and vulnerabilities of the national security of the country and the main measures that the state authorities must take on strengthening national security. In this context, the study approaches the influence of Ukraine's crisis on the national security of the Republic of Moldova.

Procesul de asigurare a securității naționale reprezintă un obiectiv de mare importanță în procesul de realizare a politicii externe și interne a statelor din comunitatea internațională. Încă de la începutul existenței sale, Republica Moldova a fost ținta diferitelor pericole și amenințări, riscuri economice care afectează securitatea individului,

dar și a societății în ansamblu în domeniul energetic, informațional, alimentar, demografic, ecologic etc. În aceste condiții, o actualitate majoră capătă problema identificării noilor soluții de asigurare a securității naționale în scopul consolidării independenței, suveranității și integrității teritoriale a statului, fundamentate pe un stat de drept cu valori democratice, orientate către bunăstarea societății.

Securitatea națională a Republicii Moldova, în condițiile legalității, este asigurată prin utilizarea instrumentelor politicii externe și interne a statului. Politica Republicii Moldova în domeniul securității naționale provine din principiile indivizibilității și caracterului multilateral al securității, necesitatea aprofundării cooperării internaționale în domeniul dat, necesitatea protecției și instituirii valorilor democratice.

Din perspectiva Concepției Securității Naționale, liniile directorii de asigurare a securității statului sunt [1]:

- garantarea respectării statutului său de neutralitate permanentă;
- restabilirea integrității teritoriale a statului, eliminarea prezenței militare străine, consolidarea independenței și suveranității statului;
- menținerea proceselor de integrare europeană într-o stare dinamică avansată;
- asigurarea dezvoltării democratice a societății și consolidarea securității interne a statului;
- dezvoltarea din punct de vedere economic și social a statului prin amplificarea reformelor politice, economice și instituționale, în primul rând, a celor care corespund criteriilor de aderare la Uniunea Europeană;
- evoluția și valorificarea cât mai plenară a potențialului uman, principala resursă a statului, apărarea cât mai sigură a intereselor și drepturilor cetățenilor săi în stat, cât și peste hotare;
- consolidarea sectoarelor economic, social, energetic și ecologic al securității.

Definirea perspectivelor de consolidare a sistemului național de securitate și luarea unor decizii în acest caz necesită o apreciere obiectivă a problemelor de securitate ale statului. Republica Moldova este ținta diferitelor amenințări și vulnerabilități pe plan politic, militar, economic, social, ecologic, de origine transfrontalieră etc.

Consolidarea sistemului național de securitate actual al Republicii Moldova necesită reformare și actualizare în următoarele domenii:

activitatea Serviciului de Informații și Securitate; activitatea organelor de menținere a ordinii de drept; administrarea frontierei și migrației ilegale; reglementarea problemelor ce privesc conflictul transnistrian și retragerea trupelor străine; consolidarea supremației legii și instituțiilor democrației; stabilizarea securității economice, alimentare, energetice, proprietății intelectuale, sociale și ecologice a Republicii Moldova; prevenirea și combaterea corupției și crimei organizate; securitatea tehnologiilor informaționale.

Dificultățile cu care se confruntă Republica Moldova nu pot fi abordate separat de cele existente în anumite spații geografice ale Europei, respectiv fiind obiectivul preocupărilor internaționale mai extinse. Criza din Ucraina desemnează un șir de tendințe alarmante pentru Republica Moldova, ale căror principali parametri sunt următorii [2]:

1. Republica Moldova a intrat pe făgașul unei arii geopolitice a lui „ori, ori”, fiind forțată să aleagă între două proiecte contradictorii de integrare – fie Uniunea Europeană, fie Uniunea Eurasiatică. Aceste două proiecte, cu ideologii și principii diferite, au renunțat la concurența loială și au devenit generatoare de confruntare geopolitică directă, linia frontului atingând statul ucrainean.

2. Republica Moldova pierde în mod constant abilitatea de a influența evenimentele ce au loc pe propriul său teritoriu și în vecinătate, intrând în aria așa-numitului „haos controlat”.

3. Dispar legitățile încetățenite și sunt devalorizate formatele de negocieri confirmate. Republica Moldova se îndreaptă către o perioadă în care, neexistând reguli bine definite, este necesară să improvizeze.

4. Are loc degradarea instrumentelor soft de consolidare a securității care, în condițiile unei polarizări grave a vectorilor de integrare, sunt percepute drept mijlocul esențial de păstrare a echilibrului.

5. Reducerea încontinuu a abilităților de luare a deciziilor autonome de către autoritățile Republicii Moldova.

Condițiile care sporesc riscul răspândirii din Ucraina a instabilității social-politice și a violenței armate ce o însoțesc implică interesele minorităților etnice, litigiile dintre clasele politice, situația economică deficitară și absența de rigurozitate a conducerii, dar și a partenerilor occidentali. Așadar, destabilizarea Republicii Moldova ar putea avea loc prin intermediul unor acțiuni hibride sau asimetrice, fără să producă intervenții militare directe.

În linii generale, principalele eforturi privind fortificarea securității naționale a Republicii Moldova se axează pe următoarele obiective, derivate în marea majoritate, din interesele naționale ale Republicii Moldova, și anume: restabilirea integrității teritoriale a statului, înlăturarea prezenței militare străine, garantarea independenței și suveranității statului; dezvoltarea cooperării cu statele membre ale Uniunii Europene și NATO; asigurarea dezvoltării democratice a societății și consolidarea securității interne a acesteia; dezvoltarea economică și socială crescândă a statului prin amplificarea reformelor politice, economice și instituționale, în special a celor ce vor permite îndeplinirea criteriilor de aderare la Uniunea Europeană; dezvoltarea și valorificarea pe deplin a potențialului uman, protejarea intereselor și a drepturilor cetățenilor Republicii Moldova în interiorul statului și după hotărârile lui; consolidarea sectoarelor economic, social, energetic și ecologic ale securității; fortificarea securității militare naționale; participarea Republicii Moldova la consolidarea securității internaționale.

Starea actuală internă a Republicii Moldova necesită în mod imediat luarea anumitor decizii cu privire la subiectul în cauză. În acest context, pot fi înaintate următoarele recomandări: instituțiile responsabile de guvernarea Republicii Moldova să inițieze dezbateri și reuniuni naționale privind manifestările și funcționalitatea în politica externă și internă, cu referire la securitatea națională, la elaborarea de urgență a Strategiei Securității Naționale, la statutul de neutralitate permanentă; autoritățile Republicii Moldova să purceadă la consultări cu partenerii din regiune (Ucraina, România etc.) în vederea formării unei noi structuri de cooperare regională în domeniul apărării; instituțiile administrative și de conducere a statului ar trebui să încurajeze comunitatea de experți și societatea civilă să se implice împreună cu parteneri din regiune pentru a dezvolta în continuare această propunere și de a sensibiliza opinia publică din întreaga regiune; Parlamentul și Guvernul ar trebui să solicite amplificarea asistenței internaționale, în mod special din partea SUA, NATO, UE, pentru a beneficia de cele mai bune practici în domeniul securității și apărării; este necesară o reformare a întregului sistem de securitate națională, printr-o implicare cât mai profundă a tuturor actorilor vizati, în mod special, a societății civile, care deține un rol important în

reglementarea, supravegherea și controlul democratic asupra structurilor de securitate ale statului.

Referințe:

1. Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova aprobată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 112 din 22.05.2008. În: *Monitorul Oficial*, nr.97-98 din 03.06.2008.
2. CIUREA, C. *Criza din Ucraina și impactul ei asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova*. [Accesat 05.02.2019]. Disponibil pe internet: http://old.ape.md/public/publications/2193152_md_corneliu_ciurea_pdf.

Recomandat:

Gheorghe CĂLDARE, dr., conf. univ.

**METAMORFOZELE SECOLULUI XX:
ÎNTRU TOTALITARISM ȘI DEMOCRAȚIE**

Mihaela NEGARA

The aim of the research is to analyze the conflict between totalitarianism and democracy in the process of democratic transition from the perspective of Eastern Europe, including the Republic of Moldova. The scientific novelty of the work is derived from the comprehensive analysis of the impact of regime characteristics on the individual, with a nuanced understanding of particular country profiles.

Idealurile democrației și a libertății individuale se ciocnesc cu cele mai mari provocări, anume începând cu secolul XX. În acest sens, de-a lungul timpului, problematica totalitarismului și a democrației continuă să fie în atenția internațională și națională. Problematika tranziției spre democrație în statele postcomuniste se bucură de un nivel înalt de investigare, revenind în atenția cercetătorilor, în special după 1989, când al treilea val de democratizare începe să ia amploare.

Noțiunile de „totalitarism” și „democrație” fiind construcții teoretice, nu putem afirma că s-au însușit în forma lor perfectă pe parcursul timpului. Noțiunea de „democrație” se bucură de o studiere mai îndelungată, pe când abordarea noțiunii de „totalitarism” este relativ recentă, evidențiindu-se pe parcursul secolului XX [1]. Totodată, noțiunea de democrație își îmbogățește conținutul său prin diverse mecanisme, instrumente și politici pe parcursul traiectoriei sale cronologice.

Omul, prin mișcările și revoluțiile de democratizare pe care le demarează, a reprezentat obiectul și subiectul principal care a animat realizarea schimbărilor în condițiile tranziției spre democrație. În acest sens, în 1968, în Cehoslovacia se evidențiază o perioadă temporară de liberalizare politică – „Primăvara de la Praga”. Pe de altă parte, un impact puternic au avut revoluțiile de la 1989, unde „Revoluția de Catifea” din Cehoslovacia poate fi considerată o revoluție unică, întocmai datorită caracterului său nonviolent.

Mișcarea poloneză „Solidarnosti”, în vara anului 1989, prin intermediul alegerilor, detronează regimul comunist de la conducere. Cât despre Ungaria, aceasta este prima țară care înlătură fizic Cortina de Fier. Acest fapt, inevitabil, a condus la un eveniment foarte așteptat de către poporul celor două părți divizate ale Germaniei – căderea zidului Berlinului și unificarea celor două regiuni în 1990.

De asemenea, omul secolului XX în procesul de tranziție spre democrație a suferit numeroase schimbări, îndeosebi la nivel psihologic, fie că vorbim de omul politic, despre „omul de masă” (muncitorul) sau despre omul intelectual.

O contribuție deosebită este oferită de către Samuel Huntington, care pune în lumină termenul „al treilea val al democratizării”, realizând o analiză comprehensivă a acestuia prin părțile sale integrative [2]. Perioada de tranziție spre democrație a fost puternic influențată de al treilea val al democratizării. În această ordine de idei, Huntington consideră că oricărui „val de democratizare” îi este caracteristic „valul de recul”. De asemenea, în contextul numeroaselor schimbări în sistemul politic comunist la sfârșitul secolului XX poate fi sesizat un clivaj profund dintre cerințele și disponibilitățile sistemului.

La sfârșitul secolului XX, în Republica Moldova se evidențiază o puternică mișcare de emancipare națională, care este nemijlocit condiționată de căderea blocului sovietic. Ulterior, această mișcare se materializează prin obținerea independenței Republicii Moldova la 27 august 1991, fapt ce a reprezentat premisa unor noi aspirații democratice conform cărora țara urma să se alăture statelor occidentale prospere, printr-o tranziție ușoară, ceea ce nu s-a mai întâmplat.

În formarea și evoluția statului independent Republica Moldova remarcăm un pluripartitism exacerbant, însetat de nevoia de putere,

unde se regăsesc numeroase ciocniri între elementul totalitar și democratic, datorită deprinderilor și obiceiurilor dobândite în perioada sovietică. În studierea evoluției statului Republica Moldova demn de remarcat sunt etapele de formare și consolidare democratică ale elitei politice de tip nou, după cum urmează:

- **Etapa de restructurare** (1985-1989) – în această perioadă schimbările se produc de sus în jos.

Procesul de inițiere a reformelor pune în gardă elita nomenclaturistă, devenind nesigură pe pozițiile sale opune o rezistență dură schimbărilor.

- **Etapa de scindare** (1989-1991) – este caracterizată prin dorința de debarasare față de trecut, evidențiindu-se un romantism iluzoriu referitor la dreptatea și libertatea statului. Totuși, noua elită este formată în mare parte din persoane din vechea nomenclatură, care aduc cu sine deprinderi vechi, care nu fac față realităților [3].

- **Etapa de renaștere națională** (1991-1994) – reprezintă perioada în care forțele de dreapta se pronunță în favoarea democratizării în cadrul social. În această etapă se accentuează o fragmentare politică, fapt ce determină elitele politice să-și statornicească pozițiile.

- **Etapa instituționalizării și pluralismului politic** (începând cu 1994) – este caracterizată prin lipsa consensului politic dintre elite. În această etapă are loc reînnoirea treptată a elitei politice, în urma unui șir de alegeri locale și republicane.

În urma cercetării, observăm un paradox – ciocniri între elementele noi democratice cu cele vechi autoritar-totalitare: pe de o parte, reformele democratice sunt asumate la nivel de stat și de societate, pe de altă parte, reformele propriu-zise se abat de la calea democratică, prin prezența moștenirii totalitar-comuniste. Însă obiectivele democratice erau fundamentate și axate pe crearea unui stat de drept, unei societăți civile și unei economii de succes, care au eșuat la nivel de implementare. În acest context, propunem următoarele recomandări:

- Întrucât în Republica Moldova există un pluripartitism exagerat, este esențială realizarea unei reforme electorale. Acest lucru poate fi îndeplinit în Republica Moldova preluând exemplul din Mexic, unde formațiunile care nu au obținut 2% la alegeri se desființează imediat după scrutin.

▪ Să existe o conlucrare continuă între sectorul științific și cel politic, dar și o expertiză științifică a noilor căi de democratizare și implementare a reformelor, de consolidare a democrației.

Referințe:

1. SACA, V., MÂNĂSCURTĂ, C. Regimul politic. În: *Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil*. 2007, pp. 93-103.
2. VAREAGHIN, I., SACA, V. Al treilea val al democratizării: realități și perspective. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, 2006, vol. XXXV, nr. 4, pp. 153-166.
3. CAPCELEA, V. *Tranziția moldovenească: fazele, elementele structurale, dimensiunile, paradoxurile, eșecurile și avatarurile ei*. Chișinău: Arc, 2012. 192 p.

Recomandat

Victor SACA, dr. hab., prof. univ.

**ROLUL PUTERII SOFT ÎN POLITICA EXTERNĂ
A SUA, MARII BRITANII ȘI CHINEI:
REPERE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA**

Iulia BOTNARI

States always sought and continues to seek to use the widest possible range of means to achieve its foreign policy objectives, strengthening its position in the world arena. The concept of soft power comes as an alternative to military force and economic pressure. Through soft power strategy, J.Nye refers to an actor's ability to influence other states in achieving their own goals through collaborating in certain areas of conviction and shaping the perception of its position on the international arena.

Puterea este una dintre cele mai importante categorii din teoria și practica relațiilor internaționale. De la primele studii politice, ea a fost centrală în gândirea filosofilor și a politicianilor. De mult timp, puterea a apărut ca instrumentul cel mai comun și decisiv în arsenalul actorilor internaționali. În politica internațională se cunosc două tipuri de putere – hard și soft. Pentru a pune în aplicare politica externă a statului, sunt utilizate o varietate de instrumente care sunt în mare parte legate de categoria de putere. Această exercitare a influenței poate fi realizată în diverse moduri, care, la rândul său, oferă toate motivele de a vorbi despre diferite forme de utilizare a forței, și anume: putere

„hard” și „soft”. În acest sens, trebuie subliniat faptul că puterea „hard” implică o abordare coercitivă a relațiilor internaționale, în special prin utilizarea forței militare. O alternativă la puterea hard este puterea „soft”. Fenomenul puterii soft a apărut ca o evoluție logică și continuă a dezvoltării relațiilor internaționale, acestea din urmă au contribuit la apariția unui instrument nou flexibil, datorită căruia se ating aceleași scopuri ca și prin mijloacele puterii hard, doar într-o formă diferită și cu consecințe de alt caracter.

Statele mereu au căutat și continuă să caute, să utilizeze o gamă cât mai diversificată de mijloace în scopul atingerii obiectivelor sale de politică externă, consolidarea poziției sale pe arena mondială. În procesul de globalizare, în contextul unei interconexiuni generale, utilizarea instrumentelor vechi de politică devin ineficiente și distructive. Conceptul de putere soft vine ca o alternativă la forța militară și presiunea economică, acesta este unul relativ nou și a fost introdus în uzanța internațională în anul 1990 de către profesorul Universității Harvard, Joseph Nye. Autorul a împărțit mijloacele disponibile ale statelor în două categorii – *hard power* și *soft power*. Prin strategia puterii soft, J.Nye se referă la capacitatea unui actor de a influența alte state în vederea realizării propriilor scopuri prin intermediul colaborării în anumite domenii direcționate spre convingere și formarea percepției pozitive a acestuia pe arena internațională. J. Nye a identificat trei componente principale ale conceptului de „soft” putere: cultură, ideologie politică și diplomație. O componentă a puterii soft americane este diplomația, care servește drept exemplu pentru restul guvernelor lumii.

Astăzi putem analiza o mulțime de instrumente care se încadrează în noțiunea puterii soft, prin care puterile lumii, precum SUA, Marea Britanie, China încearcă să le aplice cu scopul de a promova eficient politica sa externă pe arena mondială. Cererea de produse culturale americane este rezultatul extinderii culturale a Statelor Unite, inițial format și programat, deoarece afacerile creează o piață stabilă și cu succes în curs de dezvoltare pentru produsul cultural, asigurând astfel stabilitatea cererii, creând un climat confortabil pentru influența politică și economică. O înțelegere globală a puterii soft americane este imposibilă fără o evaluare fundamentală a bazei sale economice,

forțele motrice din spatele extinderii de peste mări a băncilor transnaționale americane și a conglomeratelor industriale.

Marea Britanie este unul dintre recunoscuții lideri în ceea ce privește utilizarea puterii soft. Însă, în același timp, autoritățile țării, realizând importanța crescândă a puterii soft în realizarea și punerea în aplicare a intereselor de politică externă ale statului, continuă să acorde o atenție deosebită consolidării instituțiilor responsabile de aceasta și de sporirea eficacității mijloacelor de putere soft. Principalul rol în formarea și implementarea politicii *soft power* al Regatului Unit aparține instituțiilor guvernamentale, în special Biroului de Externe al Commonwealth-ului, denumit în mod obișnuit Ministerul de Externe – departamentul Guvernului Regatului Unit, Departamentului pentru Dezvoltare Internațională și, într-o măsură mai mică, Ministerului de Cultură, Media și Sport. Aceste instituții sunt așa-numitele departamente ministeriale, conduse de miniștri și care se ocupă de aspecte ale căror soluții necesită un control politic direct.

Dezvoltarea puterii soft economice chineze este de așa natură încât, în viitorul apropiat, influența economică a Chinei în regiunea asiatică va fi comparabilă cu Statele Unite și Japonia. În Statele Unite, Indonezia și Vietnam, China este deja înaintea Coreii de Sud în ceea ce privește atractivitatea economică. Influența internațională a puterii soft a culturii din China în comparație cu influența culturală americană este cea mai importantă în ceea ce privește atractivitatea culturii tradiționale a țării. Relativ la impactul puterii soft chineze asupra sferei culturii pop, această influență rămâne totuși inferioară puterii soft a Statelor Unite. Actuala politică externă a Chinei vizează realizarea a două obiective pe termen lung. Prima este crearea și păstrarea condițiilor favorabile dezvoltării RPC, a doua este transformarea Chinei într-unul din poliul unei lumi multipolare. Pentru a atinge primul obiectiv, China trebuie să evite conflictele armate directe, să-și dezvolte în continuare baza economică pentru a atrage investiții și tehnologii străine și pentru a deschide noi piețe și zone de liber schimb. În paralel, accentul se pune pe dezvoltarea unui stil diplomatic special bazat pe principiul armonizării intereselor și evitarea metodelor de presiune. Principiul armoniei este ceea ce va oferi Chinei locul de top în relațiile morale internaționale. Pe acest principiu, unitatea puterii soft și hard este construită cu caracteristici chineze atât în țară, cât și în străinătate.

În urma analizei efectuate, am concluzionat că statele pot deține o serie de tipuri de putere, fapt care le permite să își sporească influența în lume. Astfel, statul care posedă doar unul din tipurile de putere, este mai vulnerabil în condițiile schimbărilor continue și imprevizibile în cadrul sistemului internațional. Niciuna din cele două tipuri de puteri existente de secole, hard și soft, nu permite și nu garantează statului deținerea superiorității asupra altor state de pe arena internațională, și nici nu permite deținerea hegemoniei absolute; aceasta, după cum am explicat, este posibil prin unificarea resurselor și instrumentelor puterilor soft și hard, conceptul purtând astăzi numele de *puterea inteligentă*. Însă, chiar și aceasta, precum și puterea militară sau economică, sau cea culturală și investițională, nu este atotputernică, și nu întotdeauna duce statele spre rezultatele scontate.

Experiența SUA, a Marii Britanii și a Chinei este foarte interesantă și importantă pentru Moldova, deoarece dă exemple de căutare a unor modalități de creare și dezvoltare a puterii soft și, în același timp, dar și deoarece problemele surselor potențiale de creștere economică sunt foarte relevante pentru țara noastră. Între timp, experiența acestor țări și impactul lor asupra țării noastre arată că participarea activă și interesul economic al actorilor nestatali în creșterea puterii soft, de exemplu, în promovarea limbii engleze, educației britanice și culturii chineze, sporește gradul de acoperire și eficiența puterii soft naționale, oferind sprijin pentru inițiative în societatea americană, britanică și chineză, și contribuie la creșterea economiei țării.

Referințe:

1. EJOV, C. Conceptul de „Soft Power”. În: *Teoria Relațiilor Internaționale*. Chișinău: CEP USM, 2016. 5 p.
2. DONALDSON, A., MACDONALD, A. *The top soft powers of 2018*. British Council. [accesat 23.06.2019]. Disponibil pe Internet: <https://www.britishcouncil.org/organisation/policy-insight-research/top-soft-power-2018>
3. NYE, J. Soft Power. In: *Foreign Policy*, 1990, no.80, pp. 153-171.
4. NYE, J. *The Decline of America's Soft Power*. 2004. [accesat 23.06.2019] Disponibil pe Internet: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2004-05-01/decline-americas-soft-power>(vizitat 13.12.2018).

*Recomandat
Cristina EJOV, dr., conf. univ.*

**TEHNOLOGIILE INFORMAȚIONALE CONTEMPORANE
ÎN FORMAREA IMAGINII INTERNAȚIONALE
A REPUBLICII MOLDOVA**

Antonela GODOROJA

At the current stage, information technologies have a major influence on the formation of the image of the state by attracting investments, opening up to international markets, modernizing the state, promoting relations based on friendship and cooperation among states. A favorable image of the state on the international arena is a necessary condition for protecting the interests of the country, its citizens and effective negotiation.

Imaginea statului joacă un rol primordial în sfera relațiilor internaționale, fiindcă formarea imaginii pozitive a statului constituie unul dintre principalele obiective pentru strategia politicii externe a oricărui stat. Astfel, formarea unei imagini complexe a statului pe arena internațională reprezintă una din prioritățile de bază ale elitelor care guvernează statul, deoarece imaginea pe care o țară o prezintă lumii influențează atitudinea și percepția celorlalte țări și a oamenilor în general despre sine, de aceea orice țară ar trebui să-și gestioneze propria imagine.

În practica politică contemporană la etapa actuală statele utilizează activ cele mai recente tehnologii informaționale în scopul consolidării și protejării propriei autorități pe arena internațională. Cunoașterea fundamentală a tehnologiilor informaționale de formare și promovare a imaginii statului este foarte importantă, deoarece permite studierea mecanismelor și a modalităților de a le utiliza, în așa fel încât rezultatul așteptărilor să fie unul pe măsură. Unul dintre cele mai importante subiecte ale tehnologiilor informaționale sunt mijloacele de informare în masă destinate publicului străin: internetul, care este un factor indisolubil și având un impact mai mare decât televiziunea; mass-media nouă ca formă de difuzare a informației în lumea virtuală, telefoane și calculatoare, jocuri pe site-uri, animația pe calculator, precum și instalările interactive de calculator, totodată, canale de televiziune, posturi de radio, microbloguri și mass-media de socializare online au o mare influență asupra formării imaginii statului și campaniile PR internațional.

Evoluția societății și dezvoltarea tehnologiilor informaționale, procesul de globalizare, determină o atenție deosebită în crearea și promovarea unei imagini atractive a statului prin mijloace, strategii și instrumente durabile. În acest sens, succesul statului pe arena internațională este determinat de o serie de factori cu o influență puternică, precum: evenimentele și parcursul istoric al statului, cultura, nivelul de educație și gradul de analfabetizare, puterea economică și militară a statului, instituțiile statale și forma de guvernământ, ce influențează reputația statului în mediul exterior. Aceste caracteristici determină atractivitatea pe piețele internaționale, atragerea investițiilor, dezvoltarea și modernizarea ulterioară a statului, precum și promovarea relațiilor durabile dintre state, bazate pe prietenie și cooperare.

În momentul actual, atât țările din vest cât și cele din spațiul postsovietic își consolidează eforturile pentru promovarea unei imagini pozitive a statelor lor. Un exemplu elocvent, în acest sens, sunt Statele Unite ale Americii, lider la capitolul promovării imaginii naționale, construcției mărcilor comerciale și investirea în recunoașterea produselor naționale pe arena internațională. Bugetul acestui demers de PR însumând circa 2 mld. de dolari, dintre care doar 122 mil. în elaborarea a 14 clipuri de construcție a unei imagini favorabile în SUA; Federația Rusă a cheltuit o sumă echivalentă a circa 100 mil. de dolari, dintre care aproape jumătate au fost investiți postului de televiziune *Russia Today* [1].

Țările în tranziție, cum este și cazul Republicii Moldova, întâlnesc dificultăți în crearea și promovarea unei imagini atractive a statului pe arena internațională, deoarece sunt înrădăcinate stereotipuri ce influențează o imagine negativă a statului, precum și lipsa instituțiilor specializate, a resurselor creează impedimente pentru realizările practice. În acest sens, în Republica Moldova se fac cercetări importante în studierea imaginii statului în cadrul Universității de Stat din Moldova, Academia de Științe a Moldovei, precum și în cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova. Sarcina formării unei imagini atractive a Republicii Moldova este una actuală și strategică, ceea ce duce la intensificarea relațiilor economice, culturale, politice și sociale, de asemenea la creșterea posibilităților intelectuale, științifice și informaționale, nivelului de trai al populației, precum și nivelului de

concentrare al capitalului financiar. Trebuie de menționat faptul că crearea unei imagini pozitive este o strategie pe termen lung prin promovarea unor caracteristici deosebite ale statului, cum ar fi tradiții și obiceiuri, bucate tradiționale, cultura și atracțiile turistice, ce trebuie monitorizate și coordonate pentru a avea succes. Asupra imaginii pozitive, un impact potrivit l-au avut evenimentele politicii interne și externe a noului stat, cum ar fi: democratizarea, tranziția la economia de piață, asigurarea statului de drept și aderarea la diferite organizații internaționale precum ONU, Consiliul European, OSCE, OMC și altele.

Noile media și internetul au bulversat procesul de formare a opiniilor publice: noile mijloace de comunicare permit cetățenilor să se exprime direct, să comenteze actualitățile, să identifice probleme și să formuleze soluții concrete. Astfel, are loc constituirea unui spațiu public extins, care este în același timp și local, și internațional, orientat spre posibilitatea participării la dialog a fiecărei persoane conectate la rețeaua globală, transmiterii și preluării informațiilor de un număr mare de utilizatori. În aceste condiții, internetul devine „a cincea putere politică, capabilă să supravegheze derivatele puterii politice”. Conform *Gramatic Social Media Report* [3], 64,4% din populația Republicii Moldova folosește internetul cel puțin o dată pe lună, iar 47,1% din populația Republicii Moldova folosește internetul zilnic. Principalele surse de informare online din țara noastră sunt: Facebook.com; Odnoklassniki.ru; Jurnal.md; Protv.md; Mail.ru și Publika.md.

Prin urmare, putem menționa că pagina de Facebook a MAEIE are peste 23 mii de urmăritori și un cont de Instagram care este la început de cale, dar să nu uităm și pagina web a ministerului, unde găsim toată informația necesară despre această instituție. Pagina de Facebook, a domnului Președinte Igor Dodon, ce are peste 116 mii de urmăritori și pe lângă faptul că este o figură reprezentativă în crearea imaginii Republicii Moldova pe arena internațională, pe Facebook prin activitatea sa promovează și crearea imaginii politicianului. De asemenea, Președintele Republicii Moldova are și propriul site, intitulat *www.dodon.md*. În linii mari, remarcăm că această platformă de comunicare online tinde spre respectarea standardelor internaționale de creare și funcționare a website-urilor instituțiilor reprezentative

ale statului, incluzând și link-uri externe. Pe site-ul *Twiplomacy*, I. Dodon ocupă poziția 26 în Topul 50 al celor mai activi lideri politici.

De asemenea, există o tendință pozitivă și în cadrul turismului intern, grație implementării prevederilor Strategiei „Turism 2020”, fiind creată o platformă online pentru susținerea și promovarea atracțiilor turistice din Republica Moldova, ce cuprinde date generale despre cultura Republicii Moldova, vinurile moldovenești, geografie, orașe și sate, tururi vinicole, hoteluri și chiar și închirierea mașinilor auto, fiind structurat în trei limbi, dotată cu imagini, materiale utile, ceea ce o face accesibilă pentru turiștii străini.

Așadar, tehnologiile informaționale reprezintă o direcție foarte promițătoare în cadrul formării imaginii internaționale a statului, a căror importanță în creșterea atractivității se intensifică. Era globalizării și creșterea popularității în lumea socială a mass-mediei impun utilizarea tehnologiilor informaționale în practica internațională a statului. Noile media joacă un rol important în crearea imaginii statului atât în interior, cât și în exterior, dar rolul ei e mai vizibil în afara țării. Spațiul public digital este un fenomen dinamic, caracterizat prin calificativele interactiv și multistruktural, care a favorizat apariția unor noi modalități de informare și deliberare politică, contribuind la sporirea libertății de exprimare, dezvoltarea comunităților virtuale și constituirea unei democrații locale de rețea, mult mai participativă. Pentru a spori numărul de turiști și atragerea de investiții străine în Republica Moldova, este necesar să se folosească lideri de opinie, oameni interesați cum ar fi artiști, sportivi. Este necesar, de asemenea, a elabora un program național complex de promovare a imaginii Republicii Moldova și a identifica sarcina la nivel de guvern, precum consolidarea imaginii unei țări tinere, cu istorie și cultură bogată, cu o economie în dezvoltare, cu un popor harnic și primitiv.

Referințe:

1. EJOVA, C., VODĂ, D. Imaginea internațională a Republicii Moldova la etapa contemporană: realități și perspective. În: *Teoria și practica administrării publice: Materiale ale conferinței științifico-practice cu participare internațională*, 2014, pp. 110-113.
2. MACOVEI, P., BUNDUCHI, I., GONȚA, A., NANI, A., RAȚĂ, M., DODON, V. *Capturarea mass-media și a altor mijloace de comunicare publică în Republica Moldova*. Chișinău, 2017. 53 p.

3. *Gramatic Social Media Report*. [Accesat 24.06.2019] Disponibil pe Internet: https://gallery.mailchimp.com/3b23f363248206ce95682f791/files/7e-20263b-5bcf-4bf8-8e9c-c72619649177/Gramatic_Social_Media_Report-2019.pdf

*Recomandat
Cristina EJOV, dr., conf. univ*

POLITICI DE GESTIONARE A FLUXULUI MIGRAȚIONIST: PERSPECTIVE PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ

Cristina VORONEANU

Migrația constituie o tendință a societății contemporane care se află în permanentă ascendență. Conform cercetătorilor și celor mai recente studii, în următoarele decenii migrația va continua să sporească constant, determinând schimbări semnificative în componența populației din diverse regiuni ale lumii.

Uniunea Europeană, datorită poziției sale geografice avantajoase și nivelului de viață avansat, reprezintă pentru migranții din Orientul Mijlociu, Africa și din alte regiuni, principala destinație. Migranții, solicitanții de azil și refugiații tind să beneficieze de protecția Uniunii Europene, de sistemul social european și de totalitatea facilităților (precum libera circulație, indemnizații etc.) dezvoltate de statele membre ca urmare a cooperării în cadrul proiectului european. Conform lui Michael Clemens, doar din regiunea subsahariană din Africa, până în 2050, numărul migranților care se vor stabili în statele europene va spori până la 800 de mil. [2].

Astfel, Uniunea Europeană, se confruntă la etapa actuală cu o creștere a fluxului migraționist, determinat în mare parte de instabilitatea și conflictele din Orient și de pe continentul african. În ultimii ani, Uniunea Europeană a adoptat mai multe cadre normative și a dezvoltat instrumente pentru gestionarea migrației. Analiza acestora denotă însă că strategia Uniunii Europene se axează pe cooperarea cu statele în curs de dezvoltare, în particular statele sudice ale Politicii de Vecinătate și Uniunii pentru Regiunea Mediterană.

Cooperarea în domeniul migrației cu acestea se realizează prin acorduri bilaterale și Cadrul de Parteneriat pentru Migrație (*Partnership Framework on Migration*), care prevede măsuri pe

termen lung și pe termen scurt, pornind de la două modele conceptuale și practice de management al migrației:

- Delegarea managementului migrației statelor în curs de dezvoltare care reprezintă zone de tranzit pentru migrații. Aceste state constituie destinații pentru sistemul de realocare a Uniunii Europene (strategia pe termen scurt).

- Susținerea dezvoltării economice a statelor în curs de dezvoltare generatoare de migrație cu scopul de a crește nivelul de trai al populației acestor țări și astfel de a descuraja migrația. Această strategie se implementează prin alocarea și distribuirea unor fonduri considerabile către statele vizate (strategia pe termen lung).

Uniunea Europeană în momentul actual se axează pe gestionarea pe termen scurt a migrației din Orientul Mijlociu și de pe continentul african, printr-un sistem de relocare a migraților, refugiaților și solicitanților de azil pe teritoriul Uniunii Europene și în statele partenere și învecinate Uniunii, precum Tunisia sau Turcia. Astfel, fluxurile migraționiste din Orientul Mijlociu și Africa de Nord au generat noi dimensiuni în cooperarea Uniunii Europene cu statele partenere în domeniul migrației, unele dintre acestea devenind destinații pentru realocarea migraților sau resurse pentru interceptarea migraților clandestini, măsuri care au cauzat critici la adresa Uniunii Europene [1].

Pe termen lung, Uniunea Europeană urmărește descurajarea migrației prin susținerea statelor în curs de dezvoltare pentru a spori nivelul economic și situația socială a acestor state și astfel a reduce necesitatea populației din aceste țări de a emigra în statele europene, în care pot beneficia de un nivel de trai mai bun și facilități sociale. Cadrul de cooperare în domeniul migrației (*Partnership Framework on Migration*) reprezintă implementarea în practică a acestei politici a Uniunii Europene în raport cu statele africane. Totuși, mediul academic și studiile realizate la acest subiect în ultimii ani relevă că această strategie ar putea genera efectele așteptate doar peste decenii, iar pe termen lung efectul va fi invers, determinând o creștere a migrației [1].

Cercetarea realizată denotă că Uniunea Europeană nu are în prezent o viziune complexă și un sistem de instrumente eficiente pentru gestionarea migrației și prevenirea unor situații similare.

Strategia pe termen lung a Uniunii Europene, după cum am demonstrat, nu va genera reducerea migrației după cum contează liderii și funcționarii europeni, ci, din contra, va determina în decursul următorilor ani sporirea migrației cu caracter economic din statele în curs de dezvoltare spre statele occidentale cu un nivel de viață și salariu mediu pe economie mai mare. Având în vedere aceste considerente, recomandăm statelor și conducerii centrale a Uniunii Europene să continue eforturile de cercetare și identificare a unor soluții, strategii și instrumente optime pentru gestionarea migrației și îmbunătățirea măsurilor pe termen scurt prin întreprinderea următorilor pași:

- Principalul actor în managementul migrației în Uniunea Europeană trebuie să fie statele membre ale Uniunii. Acestea trebuie să își asume angajamentul și responsabilitatea de a ajunge la un consens bazat pe valorile europene și principiile dreptului internațional. De asemenea, toate statele europene trebuie să contribuie, în măsura capacităților lor interne, la sistemul de realocare sau alte inițiative de la Bruxelles, iar în caz contrar – să propună alternative.

- Reformarea sistemului de realocare, astfel încât responsabilitatea să nu fie delegată statelor în curs de dezvoltare cu capacități și resurse limitate și în special statelor în care se înregistrează abuzuri frecvente ale drepturilor universale ale omului.

- Comunitatea științifică tot mai des ajunge la concluzia că migrația nu poate fi eficient stopată. Uniunea Europeană trebuie să își revadă strategiile, astfel încât să se axeze pe maximizarea avantajelor și beneficiilor migrației prin creșterea capacității de integrare a migranților, redirecționarea acestora către statele cu deficit pe piața de muncă și susținerea migranților pentru a se recalifica sau pentru a-și redobânda certificatele de calificare și/sau obține recunoașterea studiilor superioare și medii. De asemenea, cazurile precum cooperarea diasporei din Franța cu Mali, în care migrații sunt factorul de decizie, dezvoltatorul și implementatorul strategiilor de cooperare cu țările generatoare de migrație constituie un model care și-a demonstrat eficiența pe termen lung și trebuie replicat.

Managementul migrației este una dintre cele mai complexe procese pentru că se bazează pe factorul uman și are un caracter interdisciplinar. Gestiunea migrației implică măsuri în toate domeniile de activita-

te ale omului: economie, politică, securitate, cultură, sistemul social etc. Deși criza actuală a determinat accelerarea studiului migrației și a măsurilor de gestionare a acestui fenomen, studiile și literatura în domeniu sunt incomplete. Eforturile de cercetare trebuie să continue asiduu, iar cooperarea și discuțiile dintre cercetători din diverse domenii și clasa politică trebuie încurajate și facilitate la nivel național, regional și internațional.

Referințe:

1. Commission to the European Parliament, the European Council, the Council and the European Investment Bank. *Communication on establishing a new Partnership Framework with third countries under the European Agenda on Migration*. Strasbourg, 7.6.2016 COM(2016) 385. Disponibil pe internet https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160607/communication_external_aspects_eam_towards_new_migration_ompact_en.pdf (vizitat 12.04.2019).
2. Politico. *How Europe Can Stop African Migration?* Disponibil pe internet: <https://www.politico.eu/article/europe-can-stop-african-migration-symposium-experts/> (vizitat 24.03.2019).

*Recomandat
Cristina EJOV, dr., conf.univ.*

**DIPLOMAȚIA PUBLICĂ PRIN INTERMEDIUL
PROIECTELOR INTERNAȚIONALE:
IMPLICAȚII PENTRU REPUBLICA MOLDOVA**

Anastasia SOROCATȚI

The inevitable processes of globalization, the fast development of information technologies and new global structures have influenced the complexity and diversity of diplomacy tasks. Thus, in order to perceive the actor status, activity, interests and tendencies of the international system, it is not enough to analyse only the political, economic or demographic characteristics of the state. A significant role refers to the state image in the world and the way it is perceived by the foreign public. In this context, public diplomacy has played an important role in the past years and has become more effective in managing inter-state relations. The ineffective strategies and techniques in promoting of country image on international arena, poor access to international funds and lack of experience in implementing international projects in partnership with other states are the main obstacles to achieve effective public diplomacy. At the same time, the subject refers to cooperation between the governing bodies and the civil society in the implementation of international projects, analysing the case of Republic of Moldova.

Diplomația publică reprezintă instrumentul politicii externe a statului, iar fiecare stat stabilindu-și drept prioritățile acesteia tinde spre promulgarea intereselor sale pe arena internațională, formându-și o imagine specifică acestuia. Necesitatea dezvoltării diplomației publice a rezultat de faptul că fiecare stat la o anumită etapă de dezvoltare s-a confruntat cu bariere în implementarea diverselor politici relevante pe arena internațională, ceea ce a dus la formarea unei identități și comunicare internațională, bazată pe diplomația publică.

Participarea statelor în cadrul proiectelor internaționale atinge mai multe nivele de aplicare a diplomației publice în politica externă a altor statelor, ca de exemplu cooperarea la diferite nivele, atât regional, cât și internațional. Problema constă în faptul că guvernele unor state nu sunt interesate în a promova și contribui la proiectele internaționale pentru a soluționa probleme sociale, dar în cele mai dese cazuri utilizează proiectele internaționale ca instrument de

influență. Diplomația publică, în mare parte, determină imaginea statului pe arena internațională, care se manifestă prin intermediul participării statului în cadrul proiectelor internaționale, fie implementate direct sau prin parteneriat. Statele și-au determinat o altă modalitate de promulgare a intereselor proprii pe arena internațională, prin intermediul participării în cadrul proiectelor internaționale ca: sporirea nivelului de educație, dezvoltarea regională și a infrastructurii, investiții în domeniul economic și politic etc.

În noul context al relațiilor internaționale, diplomația publică realizată prin intermediul proiectelor internaționale constituie noul mecanism de promovare a statelor cu schimbarea principalilor actori în elaborarea, organizarea și implementarea acestora. Contextul relațiilor internaționale, prin intermediul căruia identificăm comunicarea și interacțiunea la nivel internațional a statelor, iar nivelul de aplicare și implementare a proiectelor de către stat sau alți actori determină caracterul activității organizațiilor internaționale, statelor, persoanelor sau actorilor.

Mecanismele instituțional-funcționale ale diplomației publice în diferite state, diversitatea sectoarelor unde este realizată diplomația publică, se referă, în mare parte, la structura instituției, documentele relevante, legislația în vigoare, obiective stabilite în cadrul strategiilor de politică externă și activitățile realizate. Cercetarea instituțiilor specializate în diplomația publică a statelor ca Ministerele de Externe, Consiliile, organizațiile guvernamentale și nonguvernamentale, fundațiile, sectorul privat etc. sunt angajate în aplicarea diplomației publice pe arena internațională, anume prin elaborarea și implementarea proiectelor internaționale.

Din perspectiva pozitivă a implementării diplomației publice, mecanismele funcționale ale diplomației publice a Republicii Moldova țin de instituțiile responsabile de realizarea acesteia și documentele legislative existente, care se regăsește într-un context ascuns al promovării statului și politicii externe. Printre instituțiile Republicii Moldova, care se ocupă cu diplomația publică a statului sunt: Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova (MAEIE) [1], Agenția Turismului a Republicii Moldova [2], Agenția de Promovare a Investițiilor din Moldova [3] și Ministerul Economiei [4], iar

proiectele internaționale în care este implicat guvernul Republicii Moldova constituie următoarele: *Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, Obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD)* [5], *Parteneriatul Global pentru Eficientizarea Dezvoltării pentru Cooperare Parteneriatul Global pentru Eficientizarea Cooperării pentru Dezvoltare (GPEDC)* [6], *Parteneriatul pentru Guvernare Deschisă Republica Moldova* [7], *Cooperarea Sud-Sud* [8]. Experiența internațională în domeniul diplomației publice confirmă necesitatea utilizării mai pe larg a diplomației publice în relațiile internaționale în scopul asigurării unor relații și parteneriate viabile cu alte state. În cazul Republicii Moldova, lipsa unui cadru normativ de diplomație publică, lipsa interesului de a participa în cadrul proiectelor internaționale sau implementarea acestora în cooperare cu alte state, reprezintă aspectul negativ de promovare a statului în plan mondial.

Generalizând toate cele menționate anterior, identificăm *recomandări* cu privire la problematica dată, și anume: revizuirea activității Republicii Moldova pe arena internațională; instituirea unui cadru legislativ și normativ cu privire la diplomația publică a Republicii Moldova; identificarea principalelor aspecte de promovare a statului prin prisma diplomației publice și a proiectelor internaționale; crearea unui cadru normativ cu privire la potențialul Republicii Moldova de a se afirma pe arena internațională; identificarea potențialelor parteneri de colaborare în implementarea proiectelor împreună cu Republica Moldova; inițierea, scrierea, desfășurarea și implementarea proiectelor la nivel internațional și regional; determinarea principalelor surse de finanțare pentru proiectele inițiate.

Republica Moldova reprezintă statul care poate beneficia de diverse aspecte ce țin de implementarea proiectelor la nivel internațional, mai ales prin intermediul cărora se poate manifesta cu ajutorul diplomației publice. Pe lângă toate acestea, este important de analizat în permanență golurile și perspectivele de dezvoltare a țării pentru a putea garanta participarea acestuia în conjunctura internațională.

Referințe:

1. Hotărârea nr. 697 din 30.08.2017 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene. <http://lex.justi->

- ce.md/md/371290/ [Accesat 21.04.2019].
2. Regulamentul privind organizarea și funcționarea Agenției Turismului. <http://turism.gov.md/index.php?pag=sec&id=51&|=> [Accesat 25.04.2019]
3. About the Moldovan Investment Promotion Agency. <http://invest.gov.-md/about-moldovan-investment-promotion-agency> [Accesat 25.04.2019].
4. Legea nr. 352 din 24.11.2006 cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=0B88BC64:70678DCD [Accesat 25.04.2019].
5. Sustainable Development Goals. <http://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/sustainable-development-goals.html> [Accesat 22.04.2019].
6. Raportul anual privind asistența externă acordată Republicii Moldova în anul 2016. Chișinău: Cancelaria de Stat a Republicii Moldova, 2017. 68 p.
7. Open Government Partnership <https://www.opengovpartnership.org/members/moldova/> [Accesat 25.04.2019].
8. Cooperarea Sud – Sud. Impact al dezvoltării. <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/development-impact/in-depth.html> [Accesat 25.04.2019].

Recomandat

Veronica ROTARU, dr., lector univ.

**ЧЕРНОМОРСКИЙ РЕГИОН В СОВРЕМЕННЫХ
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ:
ЭВОЛЮЦИЯ ИНТЕРЕСОВ И ПРИОРИТЕТОВ
(На примере Российской Федерации и Республики Молдова)
Любовь ФИЛАТЬЕВА**

In the article titled The Black Sea Region within Modern International Relations: Evolution of Interests and Priorities (The Russian Federation and Republic of Moldova Case), the main considered fields of activity in the region of the Black Sea are analyzed, noting positive and negative sides. Emphasis on the present significant actors in the region of the Black Sea, the analysis of their policy and influence of the international and regional factors on change of positions of member countries of BSEC and the international organizations is placed. At the same time, reveal trends and the prospects of bilateral cooperation between the Republic of Moldova and the Russian Federation.

Историографический и теоретический анализ важности Черноморского региона

Черное море – важнейший транзитный коридор транспортировки энергоресурсов, поэтому обеспечение мер его безопасности является серьезной проблемой. Ввиду сложившихся условий, возникает также обеспокоенность в связи с возможностью добывать ископаемое топливо в прибрежных водах [1]. Стоит подчеркнуть важность того, что транзитное значение Черноморского региона как ключевого звена, соединяющего Восток и Запад, все более возрастает на фоне обострения борьбы за контроль над энергетическими ресурсами и энергетическими потоками [7, с. 123].

Взаимоотношения основных акторов региона: внешние угрозы и вызовы

Страны Черноморского региона, интересы которых постоянно сталкиваются, ведут борьбу между собой не при помощи оружия, а в первую очередь посредством экономического давления и санкций, в том числе и страны ЕС и США, которые стремятся завоевать доминирующее положение. Наиболее важным звеном в этом противоборстве двух геополитических концепций – морских и континентальных держав – является энергетика [3, с.44]. Обладание экономически сильными ресурсами позволяет расширять зону своего влияния посредством установления торгово-экономических и энергетических отношений с другими акторами.

США и ЕС убеждены в историческом превосходстве своих политических и экономических моделей. С другой стороны, Россия и США прибегают ко все более конкурентоспособным способам повышения своего влияния [3, с. 45]. Учитывая роль ЕС в Черноморском регионе, стоит затронуть его Политику соседства, согласно которой ЕС проводит обсуждения на двусторонней основе, при высокой степени условности, по поводу либерализации торговли, труда и движения капитала, ввиду чего Черноморские страны приобретут региональные и субрегиональные выгоды [7].

Важным аспектом политики Румынии в Черноморском регионе является концепция «Трех морей». Румыния довольно активно присутствует в качестве актора в региональных процессах Черного

моря. Официально заявлены «четыре стратегических направления»: транспортный газовый коридор Болгария – Румыния – Венгрия – Австрия (BRUA); подключение к национальной энергетической системе систем соседних государств (важнейшим в этом отношении является проект подключения Республики Молдова к энергосистеме ЕС через Румынию); AGRI; а также проекты, нацеленные на создание новых хранилищ природного газа [6, с. 68].

Интересы и приоритеты Республики Молдова и Российской Федерации в бассейне Черноморского региона: тенденции и перспективы

Анализируя обозначенные тенденции в контексте Черноморского бассейна, можно заметить, что основные транспортные и трубопроводные маршруты нефти и газа из России и бассейна Каспийского моря на Запад стали главным испытанием для нескольких типов отношений, а именно: между производителями – Россией, Азербайджаном, Туркменистаном и Казахстаном; между транзитными странами – Россией, Грузией, Турцией и Украиной; а также между потребителями – странами ЕС, Турцией и другими [2, с. 145].

Хотя присоединение Крыма к России не признано *де-юре* мировым сообществом, Запад *де-факто* воспринял новую «красную черту» и выступает только против дальнейшей эскалации конфликта [4, с. 34-35]. Относительно вектора региональной политики РФ, то он в определенном смысле рассматривается как угроза безопасности стран Черноморского региона, так как в настоящее время 70% всей инфраструктуры Черноморского флота ВМФ России расположена на территории Крыма.

Во внешней политике Республики Молдова относительно Черноморского региона козырем является порт в Джурджулештах – в самой южной точке страны. С вводом в строй проекта по строительству Джурджулештского терминала, проблема прямого доступа Молдовы к морским коммуникациям может решиться в ее пользу, а это перспективные инвестиции в молдавскую экономику и получение хороших прибылей. А главное – это прекрасный шанс для Молдовы на порядок повысить свою экономическую

безопасность и независимость [5, с. 41]. Данный порт может служить стране выгодной предпосылкой для улучшения инвестиционного климата, поможет добиться сдвигов в экономической сфере и стать более конкурентоспособной страной.

Выводы

Черное море – постоянно взаимодействующий регион, лишенный долговременной стабильности и поэтому исследование значимости конфликтов и проблем энергетики выступает на первый план. В целях обеспечения личной безопасности и стабильности в регионе, странам необходимы согласованные действия, с учётом уже выработанных концепций и методов. Во внешней политике вопросы энергетики подразумевают принятие различных решений по поводу поставки и транспортировки энергоресурсов для снижения зависимости от их импортирования. Черноморский регион стал одним из приоритетов в геополитических устремлениях Вашингтона, позиционирующего себя гарантом стабильности, необходимой для обеспечения свободного потока нефти на западные рынки.

Российская Федерация располагает в Черноморском регионе разнообразными управляемыми ею геополитическими механизмами, ввиду чего её интересы присутствуют в различных инфраструктурах. Наиболее часто рассматривается сфера энергетики, которая во многом способствует установлению и поддержанию двух- и многосторонних отношений. А Республике Молдова следует более активно участвовать в переговорах по проектам в области инфраструктуры и реконструкции энергетического сектора экономики, способствуя консолидации усилий по привлечению инвестиций в сферу энергетики.

Литература:

1. АНАСТАСОВ, П. Черноморский регион: важнейший перекресток. В: *Вестник «НАТО»*, 2018. <https://www.nato.int/docu/review/2018/-Also-in-2018/the-black-sea-region-a-critical-intersection-nato-security/-RU/index.htm> (vizitat 07. 04. 2019).
2. ВАРБАН, С. Партнерство в Причерноморском регионе и экономическая безопасность государств. В: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2014, nr. 4 (34), сс.143-150.

3. ГАВРИЛА, А. Роль Черноморского региона в региональном и глобальном контексте. В: *Историческая и социальная мысль*. Москва, 2017, т. 9, №1/2, сс.44-47.
4. ДЕРГАЧЕВ, В. Геополитическая трансформация в Черноморском регионе и проблемы безопасности в Восточной Европе. В: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2014, nr. 3 (33), сс.32-41.
5. НАЗАРИЯ, С. Роль Джурджулештского порта в обеспечении геоэкономической безопасности Республики Молдова. В: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2014, nr. 4 (34), сс.40-44.
6. ALBU, C., ZHILTSOV, S. Strategic Interests of Romania in the Black Sea Region: Energy Security Aspects: In: *Post-Soviet Issues*, 2018, nr.5(1), pp. 68-78.
7. ANDREEVA, T. Unele aspecte privind securitatea energetică a Republicii Moldova în context economgiunii Mării Negre. În: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2014, nr.4 (34), pp. 121-126.
8. ASMUS, R.D., JACKSON, B.P. The Black Sea and the Frontiers of Freedom, in: *Policy Review*, 2004. <https://www.hoover.org/research/black-sea-and-frontiers-freedom> (vizitat 13. 11. 2018).

*Recomandat
Valentina TEOSA, dr.hab., prof. univ.*

PSIHOLOGIE, ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI, SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

CONSILIEREA PARENTALĂ – STRATEGIE DE EFICIENTIZARE A RELAȚIILOR INTRAFAMILIALE

Mihaela BLÎNDUL

In this article is presented the results of a research on the process of improving of intrafamily relationships. The process of improving of intrafamily relationships it is possible if identifies the intrafamily style of communication and aplicate the program of parental counseling for development the parental`s communicational skills.

Societatea contemporană, datorită progresului tehnico-științific și al condițiilor sociale care au un caracter dinamic, se află într-un proces permanent de schimbare, reclamă o cerere de continuare a proceselor de reînnoire a cunoștințelor, deprinderilor și valorilor pe durata vieții. În acest context, soluționarea problemelor legate de relaționarea intrafamilială, integrarea și socializarea personalității într-un mod eficient, este necesară solicitarea consilierii parentale, pentru formarea și dezvoltarea armonioasă a relațiilor în familie. Consilierea parentală este un demers educațional-formativ specific: sarcina esențială a consilierului nu constă în faptul de a instrui, ci, mai degrabă, de a sprijini părinții pentru ca ei să se ajute independent în rezolvarea problemelor apărute [1, p.7]. Calitatea soluționării problemelor apărute în cadrul familiei depinde de eficiența adultului în calitate de familist și părinte, iar în acest sens, deoarece consilierea este și un proces de învățare menit să orienteze spre acțiune, aceasta are ca scop și dezvoltarea competenței parentale. Competența parentală reprezintă un ansamblu de cunoștințe, capacități, deprinderi susținute de trăsături de personalitate specifice care îi permit părintelui să îndeplinească cu succes responsabilitățile parentale, să prevină și să depășească situațiile de criză în favoarea dezvoltării copilului și, astfel, să atingă obiectivele activităților educative [2, p.13].

Competențele parentale, în linii generale, includ: cunoașterea particularităților de vârstă, de personalitate și de gen ale adulților și copiilor; însușirea/învățarea și asigurarea, exersarea organizării-desfășurării-monitorizării modului de viață sănătos și demn în cadrul familiei; gestionarea și controlul trăirilor afective personale și acordarea ajutorului de acest fel copiilor; capacitatea de a anticipa și rezolva conflictele interne și cele interpersonale în relațiile cu semenii și copiii; formarea și consolidarea la copii a competențelor și deprinderilor de viață sănătoase; orientarea și exersarea autocunoașterii și auto-perfecționării, axarea pe autoanaliză, reflecție și gândire pozitivă [1, p.23]. Constatăm că relațiile intrafamiliale se dezvoltă în funcție de specificul relației părinte-copil și comunicarea acestora. Comunicarea părinte-copil și particularitățile sale stau la baza formării, dezvoltării personalității copilului, pentru ca acesta să dezvolte capacități, abilități de socializare, adaptare la modernizarea rapidă a societății, precum și la eficientizarea relației de cuplu și părinte-copil. Dezvoltarea personalității copilului și dezvoltarea acestuia în plan social depind în mare parte de stilul de educație și comunicare adoptat de către părinți. Un stil parental disfuncțional poate duce la apariția unor probleme de natură socială, educațională, și chiar de sănătate a copiilor.

În vederea justificării ipotezei cercetării de față, precum că: „Procesul de eficientizare a relațiilor în cadrul familiei va fi posibil dacă: va fi identificat stilul de comunicare intrafamilială; va fi elaborat și aplicat un program de consiliere parentală în vederea eficientizării relațiilor intrafamiliale”, am aplicat o serie de instrumente, chestionare și teste, rezultatele cărora permit evaluarea stilului și nivelului intercomunicării în cadrul familiei. Precizăm că pentru determinarea stilului de comunicare al părinților am utilizat Chestionarul „Stilul de comunicare”, de S. Marcus, pentru evaluarea nivelului intercomunicării în cadrul familiei, am utilizat Chestionarul „Stilul intercomunicării familiale” de L. Cuznețov, baza experimentală a cercetării constituind o 24 de familii din orașul Chișinău cu 26 de copii preadolescenți. În urma analizei rezultatelor, se observă că 58% dintre subiecți dețin un stil de comunicare asertiv, ceea ce presupune că adoptă o atitudine constructivă, manifestându-se prin capacitatea de autoafirmare, de exprimare onestă, directă și clară a opiniilor și a drepturilor proprii

fără agresivitate și fără a-i leza pe ceilalți; 21% dintre părinții chestionați adoptă un stil de comunicare nonasertiv și se manifestă printr-un exces de amabilitate și conciliere, prin tendința de a amâna luarea unor hotărâri și adesea prin imposibilitatea luării acestora, însoțită de cedarea către alții a dreptului de a decide, ducând la o absență, părinții din partea părinților, nefiind atenți la nevoile și dorințele copiilor lor; 4% dintre părinți își manipulează copiii pentru a obține subordonarea acestora și 17% dintre respondenți adoptă stilul agresiv de comunicare. Prin urmare, opinăm că 42% din lotul investigațional adoptă un stil de comunicare care afectează formarea și dezvoltarea personalității copilului, precum și relațiile din familie.

Astfel ne-am propus să aplicăm programul de consiliere pentru a corecta stilul de comunicare în cadrul familiilor, pentru eficientizarea relațiilor și totodată pornind de la nevoile specificate de către copiii acestor părinți. Programul de eficientizare a relațiilor intrafamiliale, pornind de la stilul de comunicare din cadrul familiei, este alcătuit dintr-un complex de activități care are ca scop informarea, exersarea abilităților de comunicare eficientă prin stimularea activităților de comunicare tipice familiilor implicate în cadrul experimentului. Programul este alcătuit din 7 ședințe. Fiecare ședință a constituit 90 min, în care părinții și-au dezvoltat abilitățile de comunicare. Tematica ședințelor a fost următoarea: *Ședința 1*: Comunicarea – componentă-cheie a relaționării; *Ședința 2*: Blocajele comunicării intrafamiliale; *Ședința 3*: Feedback-ul și critica în familie; *Ședința 4*: Ascultarea activă; *Ședința 5*: Stilul de comunicare; *Ședința 6*: Comunicarea asertivă în cadrul familiei; *Ședința 7*: Ședință de exersare a abilităților de comunicare eficientă în cadrul familiei. În urma aplicării programului de formare, pentru a verifica eficiența acestuia, în etapa de control, am aplicat repetat Chestionarul „Stilul de comunicare”, după S. Marcus, pe grupul de părinți pe care i-am identificat la etapa de evaluare a relaționării în familie, că adoptă un stil de comunicare non asertiv.

Conform rezultatelor, se observă că inițial din numărul total de familii pe care a fost aplicat programul nu adoptau un stil asertiv de comunicare, după etapa de control se observă că în 62,50% dintre cazuri și-au schimbat stilul de comunicare în unul asertiv. Familiile în

care predomina stilul de comunicare pasiv, după aplicarea programului, a scăzut la 12,5%, ceea ce înseamnă că majoritatea acestor familii deja adoptă un stil asertiv de comunicare. Familiile unde se adopta un stil de comunicare manipulator, au renunțat la acest stil, iar din cele ce adoptau un stil de comunicare agresiv, au scăzut cu 12,5%. Conform acestor date, se observă că părinții au conștientizat consecințele unui stil de comunicare non asertiv asupra formării și dezvoltării personalității copilului, prin urmare, au optat pentru modificarea acestuia într-un stil de comunicare asertiv. În cadrul cercetării de față, susținem că relațiile în cadrul familiei sunt influențate de specificul și de particularitățile comunicării în familie, precum și sistemul interrelațiilor în familie pot fi eficientizate, dacă va fi identificat stilul de comunicare intrafamilială și se va lucra pentru formarea unui stil de comunicare asertiv. Această prezumție a fost demonstrată de rezultatele chestionarelor pretest și posttest aplicate pe familiile din orașul Chișinău care au participat la experimentul formativ. Concluziile formulate ne permit să facem următoarele *recomandări* direcționate către părinți, în vederea eficientizării relațiilor intrafamiliale: familiarizarea copilului privind principiile unui proces de comunicare constructiv; promovarea libertății de exprimare în cadrul relației de comunicare părinte-copil; stabilirea unui parteneriat de comunicare părinte-copil, axat pe cooperare, susținere, receptivitate la interesele și necesitățile copilului; evitarea comparării copiilor cu alți copii de către părinți; adoptarea de către părinți a unui stil asertiv de comunicare în interacțiunea cu alte persoane, care ar servi drept model de comunicare constructivă pentru copil; utilizarea unei abordări constructive/asertive în rezolvarea de conflicte părinte-copil; dramatizarea unor jocuri de rol în context comunicațional, care ar suscita experimentarea diferitelor situații de comunicare de către copii.

Referințe:

1. CUZNEȚOV, L. *Consilierea parentală*. Chișinău: CEP USM, 2013. 105 p.
2. GLĂVEANU, S. M. *Părintele competent*. București: Editura Universitară, 2015. 117 p.

Recomandat
Maia ȘEVCIUC, dr., conf. univ.

MANAGEMENTUL PREVENIRII ȘI SOLUȚIONĂRII CONFLICTELOR INTERPERSONALE LA LICEENI

Alina CHIRONDĂ

The article reflects the complex approach to the conflict, identifying a management system for conflict prevention and resolution through effective interpersonal relationships as part of the education system.

Conflictul, ca formă de interacțiune între ființe, este prezent în întreaga organizare a lumii vii, dar oamenii sunt singurele ființe de pe pământ care intră în conflict unii cu alții și din alte motive decât cele legate de supraviețuire. Școala, ca subsistem al sistemului social, nu poate evita conflictele.

Aspecte ale problemei sunt reflectate în numeroase articole cuprinse în culegeri de materiale publicate. Conflictul ca concept a fost studiat și cercetat din perspectiva unei multitudini de aspecte și dimensiuni, de o serie de autori din domeniul psihologiei și pedagogiei, cum ar fi: C. Duțu, M. Milicu, E. Isipova, A. Neculau, W. Grant, H. Cornelius, S. Faure, T. Schelling, J. Burton, J.P. Folger și alți cercetători care abordează problematica conflictului, propunând o gamă largă de definiții, tipologii și teorii ale conflictului. Problema managementului conflictelor a fost abordată atât în spațiul moldo-român, cât și peste hotare. Ana Stoica-Constantin are o serie de lucrări, în care este cercetată problematica dată: *Psihologia rezolvării conflictelor; Conflictul interpersonal* etc. Ștefan Boncu în lucrarea sa *Negocierea și medierea. Perspective psihologice* la fel tratează problema soluționării conflictelor. Ioan Străinescu și Ben-Oni Ardelean sunt alți autori români care au scris despre managementul conflictelor. Cornelia German, Cristina Dascălu au abordat problema managementului conflictelor din perspectiva negocierii și a medierii. Cercetătorii care au abordat conflictul sub aspectul educațional sunt: F. Chirvasiu, F. Orțan, S. Cristea, I.O. Pînișoară, C. Cuceș, P. Dasen, C. Ulrich axându-se pe identificarea unor modele de comportament pentru elevi, învățându-i pe aceștia să facă față constructiv conflictelor, care pot îmbunătăți într-adevăr calitatea vieții școlare și chiar pot influența progresul relațiilor interpersonale la terminarea școlii. În Occident

avem o serie de autori de cărți, de cercetători, precum Helena Cornelius, Guy Burgess, Heidi Burgess, Richard J. Bodine, Donna K. Crawford, Jean-Claude Abric, William W. Wilmot, Joyce L. Hocker ș. a. la care putem identifica abordarea problemei date. Și în Federația Rusă există o serie de specialiști care au analizat problema conflictelor și a managementului acestora. Printre aceștia sunt și Б.З. Зельдович, Н.М. Сперанская, В.Е. Ланкин, М.С. Мириманова, Е.В. Бурговая ș.a.

Apreciind importanța teoretică și aplicativă a cercetărilor realizate, constatăm că conflictul este un concept complex, multidimensional, implicând variabile care acoperă toate aspectele comportamentului uman, valori, atitudini, convingeri, aptitudini cognitive și sociale. În procesul educațional, atât în cadrul familiei, cât și în școală există situații care pot degenera în conflicte pe care atât copiii, tinerii și adulții le resimt și care le influențează comportamentul prezent și viitor în societate. Nu se poate imagina o societate sau o școală care funcționează perfect, fără conflicte.

Deoarece strategiile rezolvării conflictelor sunt o inovație relativ nouă în educație, este esențială că și cadrele didactice trebuie să fie bine pregătite pentru a le introduce în clasă și să fie capabile să ia decizii eficiente pentru a realiza acest lucru.

Conflictele sunt o componentă naturală, inseparabilă a vieții umane. Însă ele aduc dascălilor noi provocări, deschid noi orizonturi spre investigare, inovare, profesionalizare. Premisa de la care s-a pornit este aceea că școlii îi revine o responsabilitate majoră în educarea și formarea la elevi a atitudinilor și comportamentelor nonagresive. Educația în școală trebuie să vizeze ansamblul personalității elevului, urmărind să-i formeze nu numai orizontul cultural, ci și cel afectiv, emoțional, volitiv, atitudinal, să-i susțină eforturile, să-i lărgască interesele să-i determine progresiv orientarea și să-i optimizeze procesul de socializare.

Transformarea școlilor în medii care promovează rezolvarea pașnică a conflictelor ne oferă speranța că viitorul va fi caracterizat printr-o experiență umană îmbunătățită. Educația pentru rezolvarea conflictelor îi antrenează pe indivizi să promoveze pacea, care se face în fiecare moment, zi de zi, de fiecare dintre noi. Pacea va fi atinsă doar când va fi promovată la nivel de masă: respectul de sine,

respectul față de alții și față de mediu. Acestea sunt comportamentele care permit indivizilor să se asocieze în mod civilizată și să fie cetățeni responsabili (în lumea întreagă). Unde vor învăța tinerii aceste comportamente, dacă nu în școală?

Totodată, școala este un spațiu de trecere între familie și societate, între propria sa viziune despre lume și viziunea celorlalți. Școala este singura instituție careia îi revine sarcina de a pregăti viitorul adult, astfel să fie pregătit pentru a preîntâmpina conflictele cu care se confruntă și a le evita atunci când e cazul, sau cel puțin a le rezolva în cel mai eficient mod, astfel încât atât el, cât și cei implicați să nu fie stopați în acest proces de schimbare și evoluție, dar și de dezvoltare personală.

În zilele noastre, elevul intră la școală cu un bagaj de cunoștințe mult mai amplu față de anii anteriori. Astfel, unitatea de învățământ din care face parte, are rolul de a forma, de a instrui elevii cum să preîntâmpine conflictele, cum să le ocolească, cum să le facă față și cum să le rezolve, deoarece ei asistă și chiar devin produsul proceselor prin care sunt soluționate conflictele, terminându-se cu consecințe asupra tuturor.

Trebuie de specificat faptul că în mediul școlar se desfășoară o diversitate de conflicte specifice derivate din particularitățile activității educaționale (predare-învățare și formare) și tensiunile sau disfuncționalitățile care survin în procesul interacțiunii dintre elementele curriculumului – obiective, conținuturi/cunoaștere, tehnologie didactică (metode de învățământ, formele, modurile și mijloacele de învățământ), evaluarea și notarea în relațiile profesor-elev, școală-părinți și școală-instituții.

Managementul prevenirii și soluționării conflictelor în clasa de elevi devine un concept necesar de a fi introdus și promovat în instituțiile de învățământ preuniversitar, pentru că a face managementul clasei înseamnă a utiliza un set de instrumente de gestionare a relațiilor dintre profesori și elevi, pe de o parte, și dintre elevi, pe de altă parte. Acest set de instrumente este oferit profesorilor și învățătorilor pentru a le facilita munca și pentru a-i ajuta să construiască un mediu de muncă sănătos. Utilizarea acestor instrumente la clasă urmărește două scopuri egale ca importanță:

- Un prim scop este de a asigura reducerea stresului pe care îl presupune munca în școală, prin gestionarea eficientă a problemelor de disciplină și a relației cu elevii.

- Un al doilea scop este de a proteja sănătatea emoțională a copiilor și a le asigura dezvoltarea armonioasă. Acest aspect este deosebit de important, deoarece problemele emoționale determină problemele de comportament; cele mai multe dintre comportamentele violente și situațiile de indisciplină cu care ne confruntăm în mediul școlar se datorează acestor probleme emoționale.

Referințe:

1. FAIRE, Cornelius H. *Știința rezolvării conflictelor*. București: Ed. Științifică și Tehnică, 1996.
2. DEUTSCH, Morton. *Educația pentru o lume pasnică*. În: *Psihosociologia rezolvării conflictelor/ STOICA CONSTANTIN Ana*, coord. Iasi: Polirom, 1998.
3. ENE, Virgiliu, CRIVEANU, Nicoleta, DRĂGULINESCU, Andrei. *Efectele micului ecran asupra minții copilului*. București: Prodromos, 2007.
4. IOSIFESCU, Ș. *Management educațional pentru instituții de învățământ*. București: Editura Ministerului Educației și Cercetării, 2001.
5. MANOLESCU, A. *Managementul resurselor umane*. București: Editura Economică, 2001.

Recomandat:

Maia ȘEVCIUC, dr., conf. univ.

**ÎNVĂȚAREA AXATĂ PE STILURILE PREFERENȚIALE
DE ÎNVĂȚARE LA ELEVII DIN TREAPTA PRIMARĂ**

Tatiana LOPATIUC

Este recunoscut faptul că oamenii învață și procesează informația în diferite moduri. Unii preferă să învețe prin a asculta, alții prin a citi, unii preferă să lucreze în grup, alții preferă să o facă individual. Acestea sunt preferințele și strategiile specifice diferitelor stiluri de învățare [5]. Vom examina mai multe definiții pentru desemnarea conceptului de *stil de învățare*.

În accepțiunea Valeriei Negovan, stilul de învățare desemnează organizarea și controlul strategiilor de învățare și achiziție de cunoștințe și este configurat de particularitățile cognitive, afective și de personalitate ale celui care învață. Cercetătorul Glenn-Cowan consideră că stilul de învățare e una din cele mai importante resurse pentru a face față în mediul academic și reprezintă: modul în care este abordată sarcina

de învățare; strategiile activate pentru îndeplinirea sarcinii de învățare; ceea ce este stabil în modul de abordare a sarcinilor de învățare; ceea ce este caracteristic individului atunci când învață.” [Apud: 2, p. 95].

M. Stănescu [2002] abordează stilurile de învățare ca și modalitățile preferate de receptare, producere, stocare și reactualizare a informației, care se formează prin educație [6, p. 78].

Toate aceste definiții reliefează faptul că cel ce învață are anumite preferințe pentru modul în care o face, și are anume predispoziții genetice care generează unele preferințe.

Vom analiza doar un singur model, cel al encodajului sensorial, deoarece ne-a interesat care sunt posibilitățile de lucru cu elevii ce învață diferit în raport cu organele senzoriale puse în acțiune, cel mai frecvent.

Modelul senzorial este cel mai vehiculat în practica educațională. Acest model susține diferențierea stilului de învățare în funcție de organul senzorial implicat în perceperea informației. Astfel că vom diferenția trei stiluri prioritare: **stilul vizual, stilul auditiv și stilul tactil-kinestezic**. Acest model se mai numește modelul **VAK**, acronim de la – *Vizual, Aural, and Kinesthetic* (din limba engleză) și care a fost definit de Fleming și Mills (1992) [7]. Fiecare din aceste stiluri au caracteristici distincte:

Stilul vizual

Preferă textul scris, învață vizualizând rândurile scrise, pe care le rețin ca atare, sunt ajutați de prezența hărților, a imaginilor, a diagramelor, atunci când repetă rescriu informația, o sintetizează pe caiet sub formă de grafice, hărți conceptuale, desene pentru eficiența înțelegerii și stocării informației noi. Pentru eficiența înțelegerii și stocării informației noi este important să vadă textul scris, deoarece prevalează memoria vizuală; pentru sarcinile de învățare preferă instrucțiunile scrise; studiază mai bine pe baza notițelor și a organizării conținuturilor în manieră personală; învață mai bine în solitudine. Au necesitatea să vadă limbajul corpului profesorului și expresia feței; preferă să stea în primele bănci; gândesc în imagini.

Stilul auditiv

Procesează preferențial informația auzită și vorbită; învață mai bine predominant ascultând explicațiile profesorului; verbalizează atunci când învață; dovedesc o bună capacitate de comunicare în grup;

explică ușor conținuturile altor elevi. „...asociază conceptele cu diverse sunete și preferă să învețe pe un fundal muzical; are o mai bună memorie auditivă; ...memorează foarte bine prin repetiții în voce tare.

Stilul tactil-kinestezic

Învăță mișcând mâinile, picioarele; sunt implicați fizic în învățare; comunică mult nonverbal; atingerea obiectelor și propriile mișcări conduc la reținerea cu ușurință a informațiilor învățate; experimentează, acționează pentru a învăța; simpla observare sau ascultare este inefficientă pentru acești elevi care trebuie să fie mereu antrenați în activități concrete, care să le consume energia, să le solicite dinamică, efort, implicare; sunt conectați la realitate, fie prin experiența, exemplele, activitatea practică concretă personală, fie prin simulare [1].

Tipologiile bazate pe modalitățile de encodaj sensorial sunt focusate pe componenta genetică individuală a celui ce învață și permit a diferenția procesul educațional în corespundere cu preferințele/caracteristicile enunțate pentru fiecare stil.

Prin intermediul **Chestionarului VAK**, am identificat stilul preferențial de învățare a elevilor. Chestionarul a fost aplicat în perioada începutului semestrului I, a anului școlar 2018-2019.

Toți elevii lotului experimental au completat instrumentul. Aplicarea s-a făcut colectiv, fără limită de timp, cu acordul participanților, în sala de clasă.

În urma prelucrării datelor obținute prin chestionare, am obținut rezultatele cu referire la stilurile de învățare ale elevilor clasei a IV-a reflectate în următorul tabel:

Tabel

Stiluri preferențiale de învățare,
grupa de bază clasa a IV-a

stil auditiv	stil vizual	stil tactil-kinestezic
23% (7 elevi)	45% (14 elevi)	32% (10 elevi)

Din tabelul precedent observăm că cei mai mulți elevi practică stilul vizual, fiind urmași de cei care preferă stilul auditiv și cei din urmă practică stilul tactil-kinestezic de învățare. După anunțarea rezultatelor cantitative elevilor, am realizat discuții în urma cărora am formulat sugestii cu scopul de a stimula interesul cognitiv și pentru a eficientiza învățarea. Am realizat acest lucru împreună cu elevii, ținând cont de specificul fiecărui stil de învățare.

Abordarea în cadrul orelor urmează să fie una diferențiată și individualizată. Aplicarea strategiilor didactice bazate pe comunicare și interînvățare îl fac pe copil să se autodefinească. În cadrul activității încurajăm participarea tuturor elevilor, indiferent de ritmul și stilul de învățare, astfel că fiecare elev să se simtă valoros și apreciat, or, tocmai asta este misiunea unei școli prietenoase copilului.

Strategiile și modalitățile de lucru diferențiate vin în suportul accepțiunii encodajului senzorial, ca criteriu al abordării individualizate, conform căruia elevii sunt repartizați în grupuri de nivel relativ omogen al căror stil preferențial de învățare este unul asemănător. Respectiv, sarcinile de lucru trebuie să fie structurate în modul în care iau în calcul anume caracteristici specifice fiecărui stil.

Referințe:

1. CĂPIȚĂ, C. *Stiluri de predare – stiluri de învățare*. Modul pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice elaborată în cadrul proiectului „Inovație și performanță în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice din mediul urban”. București: Millenium Design Group, 2011.
2. FOCȘA-SEMIONOV, S. *Învățarea autoreglată: teorie și aplicații educaționale*. Chișinău: Epigraf SRL, 2010. 360 p.
3. GOLU, P. *Învățare și dezvoltare*. București: Ed. Științifică, 1989. 218 p.
4. OSTERRIECH, P. *Introducere în psihologia copilului*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1980.
5. PĂUNAȘ, A. *Stiluri de învățare*. Disponibil: <http://www.didactic.ro/material-didactice/22785-despre-stilurile-de-invatare>
6. STĂNESCU, M. *Instruirea diferențiată a elevilor supradotați*. Iași: Polirom, 2002. 212 p.
7. *Stiluri de învățare*. Disponibil: <http://www.gsit.ro/imagini%20psiholog/-stiluri%20de%20invatare-teorie.pdf>
8. ȘOITU, L. *Pedagogia comunicării*. București: EDP, 2001. 224 p.
9. VERZA, E., ZLATE, M., GOLU, P. *Psihologia copilului*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998.

VOCABULARUL ELEVILOR MARCAȚI DE INSUCCES ȘCOLAR

Ala SOLOVEI

*In the article "Particularities of Vocabulary Development of the pupils with School Failure", emphasis is placed on the quality of the teaching / learning / evaluation process and, in particular, the focus of the educational management on the unity of the **psycho-centric and socio-centric approaches: the psycho-centered approach** focusing on pupils with their peculiarities and needs, their own learning and development rhythm, and **the socio-centric one** – on the assimilation of the system of values promoted by society. (National Curriculum Primary Education, 2018).*

Knowing that there is an indispensable correlation between language and thought, and generalization is a basic operation of thought, we have only referred to some aspects of generalizing function of the vocabulary.

Limbajul are un rol semnificativ în dezvoltarea personalității. Niciunul dintre comportamentele intelectului uman care-l legitimează plenar nu este mai prezent în arheologia psihismului și mai subtil implicat ca limbajul, nici o altă activitate nu relevă omul în măsura în care o face comportamentul său verbal. Dezvoltarea psihică nu ar fi posibilă în afara comunicării și a comportamentului verbal. Conform opiniilor mai multor savanți, limbajul este o operație intelectuală care intră în interacțiune cu toate procesele psihice (S.I. Rubinștein 1989; V.G. Petrova, 1977; A. Cosmovici, 1998).

Dificultățile pe care le întâmpină elevii la însușirea conținuturilor curriculare sunt cauzate de nivelul insuficient de formare a premiselor psihologice și a tulburărilor de limbaj (A.V. Iastrebova, 1984) .

Sesizarea conținuturilor curriculare depinde de nivelul de dezvoltare a celor trei părți componente ale limbajului: fonetică, gramatică și lexic. Cea din urmă joacă rolul hotărâtor, deoarece este reprezentată de cuvinte, care comportă sensul, și care de fapt sunt totul. Problema vocabularului a fost abordată de diferiți savanți în psihologie, psiholingvistică și lingvistică. M. Dinu [1996] menționa că vocabularul apare mai curând ca un corespondent al plămânului responsabil de asigurarea tuturor celorlalte organe. Nimic nu ajunge să afecteze structurile lingvistice vitale înainte de a trece prin anticamera sistemului lexical, acolo se joacă soarta viitoare a limbii.

Psihologul român A. Cosmovici [1996], susține că limba e alcătuită dintr-un sistem de cuvinte gata constituit, un vocabular și anumite reguli de îmbinare a lor.

L. Vîgotski [1960] remarcă: „La vârsta școlarului mic pe prim plan iese bogăția și complexitatea acelor procese care se manifestă la însușirea cuvintelor de către copii. În funcție de nivelul sesizării sensului cuvintelor, se dezvoltă și celelalte procese psihice”.

U. Șchiopu [1967] denotă că la sfârșitul micii școlarizări vocabularul însumează 40 000-45 000 de cuvinte, din care aproximativ 4500-4600 cuvinte fac parte din vocabularul activ. M. Livov [1988] consemnează că vocabularul elevului la sfârșitul clasei a IV-a numără de la 7000-12 000.

În continuare, vom aborda dificultățile ce țin de dezvoltarea vocabularului la elevii cu insucces școlar. În literatura psihopedagogică este stipulat că:

- Vocabularul atât cel activ cât și cel pasiv este limitat.
- Discrepanță pronunțată între vocabularul pasiv (este mai bogat) și cel activ (evident mai sărac) (S. Zabramnaia, 1971).
- Vocabularul pasiv predomină asupra celui activ (T. Vlasova, K. Lebedinski, V. Macihina, 1983).
- Vocabularul redus se manifestă nu numai prin utilizarea unui număr mic de cuvinte în limbaj, dar și prin folosirea specifică a vocabularului (R. Trigher, 1971, 1981).
- Vocabularul sărac cauzat de bagajul limitat de informații, reprezentări generale scunde, deteriorarea relațiilor spațiale, temporare, de cauză și efect, care sunt determinate de particularitățile activității cognitive și de personalitate: autocontrol indezvoltat, operațiile de analiză și sinteză, comparații speciale (M. Ipolitova, 1974; T. Egorova, 1973; N. Nikașina; 1972.).
- Apariția cu întârziere a perioadei de creare a cuvintelor noi, tergiversarea utilizării în limbaj a cuvintelor însușite (V. Lapșin, V. Puzanov, 1990).
- Noțiunile de gen sunt incorecte, inexacte, înguste, uneori eronate (T. Vlasova, 1978; V. Lapșin, V. Puzanov, 1990), din cauza reprezentărilor scunde despre mediul înconjurător la elevii cu insucces școlar, în comparație cu semenii lor, iar în unele cazuri mai sărace decât la preșcolari (T. Egorova, 1973).

- Confundarea noțiunilor specii, evidențierea semnelor neesențiale, nespecifice (T. Vlasova, V. Liubovski, N. Țîpina, 1984).
- Își exprimă anevoios gândurile proprii, sesizează inexact sensul cuvintelor, fapt care cauzează dificultăți de exprimare (T. Vlasova, V. Liubovski, N. Țîpina, 1984).

Toate procesele se sprijină pe limbaj, ca instrument simultan al gândirii și al relațiilor școlare. Limbajul este forma de ajutorare a gândirii, el contribuie la memorarea și sistematizarea rezultatului acțiunilor. El servește la emiterea și receptarea mesajelor în situații intra- și interpersonale. Este un instrument de reglare a propriului comportament și de intervenție asupra comportamentului altora. Limbajul și gândirea, aflându-se într-o strânsă conexiune, constituie funcțiile cele mai importante, care au impact asupra dezvoltării celorlalte procese psihice și stau la baza formării competențelor specifice disciplinelor curriculare și în final la conturarea profilului absolventului claselor primare. În procesul de cunoaștere subiecții urmează să ia cunoștință de părțile componente, însușirile, calitățile, destinația și acțiunile ce pot fi îndeplinite cu obiectele. Operațiile generale ale gândirii permit a scoate în evidență semnele esențiale, a analiza părțile componente ale obiectelor, obiectele și grupele lor, compararea cu scoaterea în evidență mai întâi a asemănarilor și apoi a deosebirilor. Acestea se fac în scopul de a găsi particularitățile comune, care sunt și generale pentru a ajunge la noțiunea de gen. Formarea noțiunii integratoare superioară comportă un nivel înalt de generalizare, odată cu creșterea gradului de generalizare cuvântul se îndepărtează și mai mult de senzații și analizatori cuprinzând un șir de noțiuni subordonate ierarhic.

Referințe:

1. ANDREI, M, GHIȚĂ, Iu. *Limba română. Fonetica, lexicologie, morfosintaxă. Sinteze și exerciții*. Ed.a II-a București: Corint, 1996.
2. BIDU-VRÎNCEANU, A. *Structura vocabularului limbii române contemporane*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1986.
3. COSMOVICI, A. *Psihologie generală*, Iași: Polirom, 1996.
4. Codul educației al Republica Moldova, 2014.
5. *Curriculum național. Învățământ primar*. Chișinău: Lyceum, 2018.
6. KULSKAR, T. *Factorii psihologici ai reușitei școlare*. București: Editura didactică și pedagogică, 1978.
7. SLAMA-CAZACU, T. *Introducere în psiholingvistică*. București: Editura științifică, 1968.

**PARTICIPAREA FEMEILOR PE PIATA MUNCII
DIN REPUBLICA MOLDOVA: PROBLEME
ȘI MODALITĂȚI DE AFIRMARE PROFESIONALĂ**

Maria MUSTEAȚĂ

The purpose of this article is to analyze women's involvement in the labor market of the Republic of Moldova, from the perspective of identifying the problems and ways of their professional assertion. In the article is presented the current situation of women's involvement in the labor market of the Republic of Moldova, namely of the women from Cimișlia, the difficulties they encounter in the process of employment and assertion at the workplace, the types of discrimination women face in the labor market, as well as the influence of the family on the professional career development of women.

Barierile în participarea femeilor la activitatea economică și realitatea discriminării de gen sunt prezente în multe colțuri ale lumii, pe parcursul anilor fiind desfășurate numeroase studii [1, p. 24]. Femeile au devenit competitive în rând cu bărbații pe piața forței de muncă, în ciuda stereotipurilor existente. Dar, conform studiilor naționale, șansele femeilor de a fi angajate în poziții importante și bine plătite sunt mai mici decât ale bărbaților [2, p. 6-7].

Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 relevă că rata de ocupare în rândul femeilor pe piața muncii este mai mică decât cea a bărbaților (49,6% femei și 50,4% bărbați). Mai există sectoare preponderent masculinizate sau feminizate, iar acestea din urmă sunt caracterizate de un nivel mai scăzut de remunerare [5]. În același timp, femeile câștigă în medie cu 13,5% mai puțin față de bărbați (86,5% din salariul mediu al bărbaților). Exprimată în valoare numerică, discrepanța constituie în medie circa 813 lei [4].

În vederea cercetării tematicii cu referire la participarea femeii pe piața muncii, au fost aplicate metode de cercetare, prin triangularea metodelor de cercetare: ancheta sociologică pe bază de chestionar, studiul de caz și analiza documentară. Ancheta sociologică pe bază de chestionar autoadministrat [3, p. 84] a fost aplicată pe un eșantion neprobabilistic (eșantionarea pe scop predefinit), de 101 persoane rezidente ale or. Cimișlia, cu vârsta cuprinsă între 18-63 de ani.

Ca rezultat al cercetării, s-a constatat că în or. Cimișlia rata femeilor angajate în câmpul muncii este mai mică decât cea a bărbaților (78% bărbați, 67% femei). Cea mai mare parte a femeilor activează în domenii ca știință și învățământ (35%), asistență socială (18%), administrație publică (17%) și comerț (12%), în comparație cu bărbații care activează mai mult în domenii ca organe de drept, pază și securitate (22%), industrie și energetică (16%), transport și comunicații (14%). În același timp, studiul a scos în evidență faptul că femeile au un nivel de studii mai înalt decât bărbații, astfel că rata femeilor ce au studii superioare este de 61%, cu 15% mai mult față de populația masculină (46%). Totuși, femeile câștigă mai puțin decât bărbații, astfel că în marea majoritate a cazurilor salariul femeilor este cuprins între 3001-3500 lei (39%), iar al bărbaților este mai mare de 4001 lei (44%).

Un aspect relevant în cadrul studiului se referă la faptul că femeile se confruntă mai des cu diverse probleme pe piața muncii, fie la angajare, fie în timpul activității profesionale. Odată luând decizia de a se încadra în câmpul muncii, 64% dintre femei și 42% dintre bărbați au menționat că au întâmpinat anumite dificultăți sau impedimente în procesul de angajare. Primul și cel mai semnificativ impediment ține de faptul că *femeile sunt prea ocupate în activitățile casnice* (37% femei, 26% bărbați). Alte impedimente țin de *preferințele profesionale pentru un anumit sex* (22% femei, 9% bărbați), *lipsa încrederii în sine și în forțele proprii* (10% femei, 6% bărbați), precum și *stereotipul conform căruia locul femeii este acasă lângă soț și copiii* (12% femei, 19% bărbați).

Este cert că orice post de muncă trebuie să ofere oportunitate angajaților să se dezvolte profesional, indiferent de funcția deținută, gen, vârstă, statut civil etc. Cercetarea realizată a relevat că rata femeilor cărora li s-a oferit oportunitatea de a se afirma profesional este mai mică decât cea a bărbaților (27% femei și 38% bărbați). Cel mai des, modalitatea de afirmare profesională în rândul femeilor a constat în *participarea la cursuri de formare profesională* (45%), *majorarea salariului* (23%) și *participarea la rezolvarea problemelor ce țin de colectivul de lucru și întreprindere* (18%). În pofida acestui fapt, nu toate femeile angajate în câmpul muncii au avut posibilitatea de a se afirma profesional, din următoarele cauze: *insuficiența experienței de lucru necesară* (22%), *sarcina* (21%) și *privilegierea genului masculin* cu referire la oportunitatea de afirmare (14%).

Discriminarea la locul de muncă este o problemă care afectează piața muncii. Datele studiului evidențiază că rata femeilor supuse discriminării este mai mare decât rata bărbaților (39% femei și 16% bărbați). Principala cauză o reprezintă *activitățile casnice* (40% femei, 26% bărbați). Alte cauze rezidă în *ideile preconcepute și prejudecățile cu privire la diferențele de gen* (31% femei, 20% bărbați), precum și în *ideea că, prin natura lor, femeile nu pot fi egale cu bărbații* (17% femei, 5% bărbați). Confruntându-se cu fenomenul de discriminare la locul de muncă, reacția femeilor în aceste situații s-a manifestat divers. Astfel, 50% dintre femei *au preferat să nu se implice pentru a nu crea un conflict*; 23% *și-au declarat nemulțumirea și au încercat să își apere drepturile*; 14% *au avertizat ca în viitor asemenea situații să nu se mai repete, preluându-și activitățile de lucru*, iar 9% *s-au concediat*.

De-a lungul timpului, viața familială *versus* cea publică au fost împărțite între genuri, însă femeile, chiar dacă au început să împartă cu bărbații locurile de muncă pe piața muncii, obligațiile familiale sunt în continuare pe seama lor. Cercetarea realizată arată că 76% femei și 70% bărbați consideră că chiar dacă o femeie are întemeiată o familie și are copii, aceasta trebuie să se angajeze în câmpul muncii pentru a întreține familia în aceeași măsură cu bărbatul. Însă prezența copiilor mici în familie poate, mai mult sau mai puțin, influența asupra dezvoltării carierei femeilor. Astfel, 67% dintre femei consideră că *șansele lor de a se dezvolta profesional ar fi mai mari dacă nu ar avea copii mici în familie*, iar 33% consideră că *șansele pentru dezvoltarea lor profesională nu ar avea de suferit din cauza acestora*. Totuși, influența familiei asupra dezvoltării carierei profesionale este percepută ca fiind negativă doar de 14% dintre femei, în timp ce 53% consideră că *familia nu are nici o influență*, iar 33% consideră că *familia comportă cu sine o influență pozitivă* asupra dezvoltării carierei profesionale.

Studiile de caz realizate au scos la iveală faptul că viața de familie nu are de suferit dacă femeia este angajată în câmpul muncii, motivând prin exemple proprii din viață acest lucru. Femeile consideră că prioritizarea lucrurilor și organizarea corectă a timpului pot ajuta femeia să reușească să realizeze activitățile profesionale și să obțină și

o ascensiune profesională, fără ca familia să aibă de suferit. Femeile au comunicat că dacă serviciul face femeia să fie mulțumită și fericită, atunci aceasta va fi liniștită și va putea realiza și muncile casnice și să aibă grijă de familia sa. De asemenea, respondentele au accentuat importanța familiei în dezvoltarea carierei profesionale, menționând că fără ajutorul, suportul, înțelegerea și sprijinul familiei nu ar fi reușit să atingă un grad de ascensiune profesională înalt.

Astfel, pentru a îmbunătăți accesul femeilor la piața muncii din Republica Moldova, pot fi înaintate următoarele recomandări: promovarea continuă prin diverse programe și strategii naționale a modelului femeii active profesional; promovarea istoriilor femeilor de succes în afaceri, pentru a dezvolta simțul încrederii în sine la femei și a valorizării propriilor capacități și cunoștințe profesionale; elaborarea și implementarea de proiecte de impulsione a participării și implicării femeilor și în alte domenii în afară de cel domestic, și care să le ofere posibilități de promovare și salarizare decentă; organizarea training-urilor și cursurilor pentru femei pentru ca acestea să învețe și să formeze noi deprinderi în ceea ce privește implicarea în domeniul profesional.

Referințe:

1. MOLDOVEANU, R. Inegalități de gen pe piața muncii. În: *Romanian Statistical Review*, 2015, supliment nr. 12, p. 42-48.
2. ANTONOV, V. Dimensiunea egalității de gen și măsuri pentru avansarea femeilor pe piața forței de muncă. În: *Monitor Social*, Chișinău, 2011, nr. 10, p. 6-7, ISSN 1857-408.
3. CHELCEA, S. *Tehnici de cercetare sociologică*. București, 2001.
4. *Portret statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova în anul 2017*, [accesat 12.02.19]. Disponibil: <http://statistica.gov.md/newsview.-php?l=ro&idc=168&id=6288>
5. *Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021*, [accesat la 15.10.18]. Disponibil: <http://lex.justice.md/md/370442/>
6. *Corelația dintre femei și bărbați, anii 1980-2018* [accesat 22.01.19]. Disponibil: www.statistica.md

*Recomandat
Anastasia OCERETNÎI, dr., conf. univ.*

**STRATEGII DE FORMARE A COMPETENȚEI
DE COMUNICARE LA ELEVII CLASELOR PRIMARE
LA EDUCAȚIA DIGITALĂ ÎN CADRUL ARIEI
CURRICULARE „TEHNOLOGII”**

Rodica MURUZ

In the article „The strategies of formation communication skills with primary school students within the „Digital education”” I approached the applicative value of research that consist in: the practical application of the most effective and interactive strategies for the formation and development of communication skills at the pupils of primary classes within the curricular area “Technology”; experimental validation of progress in the development of digital communication competence, obtained in the control sample; comparing and interpreting the results of the experimental and control.

Cercetările din ultimele decenii relevă o structură bine organizată a fundamentelor teoretice privind competența de comunicare, iar provocările aferente domeniului dat continuă să producă rezultate remarcabile. În cercetările recente, definirea *comunicării* rămâne a fi în continuare un câmp vast de cercetare pentru specialiștii din diverse domenii, menționează J.Abric [1, p.11], astfel îndreptățind, în opinia lui D.Bougnoux, fundamentarea științifică a sintagmei științele comunicării [2, p. 9]. Comunicarea constituie obiectul unei științe integrative, care-și particularizează diferența specifică prin „studierea circuitelor instituționale ale informației”, subliniază Dafinoiu J. [3, p.177]. În concepția lui L.Șoițu, comunicarea înseamnă *știința de a folosi mijloacele de exprimare și abilitatea de a primi, descifra și valorifica răspunsul*, iar emiterea mesajului necesită *voința și capacitatea de a orienta mesajul spre celălalt cu înțelegerea nevoii acestuia* [4, p.50]. *Dicționarul de pedagogie* [5, p.245] definește noțiunea de competență – „capacitatea unei persoane de a corespunde cerințelor dintr-un anumit domeniu”. Progresul societății este condiționat în mare măsură de „produsele” educației, de competențele, aptitudinile umane și profesionale ale tinerei generații, care a dus și la solicitarea competențelor de comunicare la educația digitală în cadrul ariei curriculare „Tehnologii” într-un context adecvat de explorare a elevilor, de familiarizare a acestora cu procedee de utilizare a surselor de informare și de

stimulare a cunoașterii prin experiență proprie și motivare în explorarea mediului înconjurător. Necesitatea utilizării tehnologiilor informaționale și de comunicare în procesul educațional este evidentă.

Cercetarea experimentală s-a bazat pe datele investigației teoretice, urmărindu-se particularitățile formării competenței de comunicare la disciplina „Educația digitală” la elevii claselor I B și I C în număr a câte 33 elevi și elevii claselor a II B și a II C, în număr de 35 elevi fiecare și s-a realizat pe parcursul a patru luni, a semestrului întâi, anul de studii 2018-2019.

În urma actualei investigații științifice și experimentale, au fost reliefate idei generale privitoare la teoria și strategia de implementare a competenței de comunicare digitale la elevii claselor primare, având ca bază exemplul de studiere a cursului integrat de educație digitală în clasa I și sistematizate tehnicile și metodologia de predare a obiectului. Experimentul pedagogic a inclus două etape:

I. *Etapa de constatare a cercetării* s-a centrat pe două planuri de analiză, care interacționează reciproc în evaluarea procesului de formare a competenței de comunicare:

A. analiza curriculumului la educația digitală din perspectiva formării competenței de comunicare;

B. analiza atât a avantajelor utilizării TIC la formarea competenței de comunicare a cadrelor didactice, cât și posibilitatea de evaluare a aptitudinilor cadrelor de a le implementa în practică.

II. *Experimentul de control* a avut ca obiectiv determinarea progreselor înregistrate în dezvoltarea competenței de comunicare, compararea și interpretarea rezultatelor înregistrate de eșantionul experimental și de control.

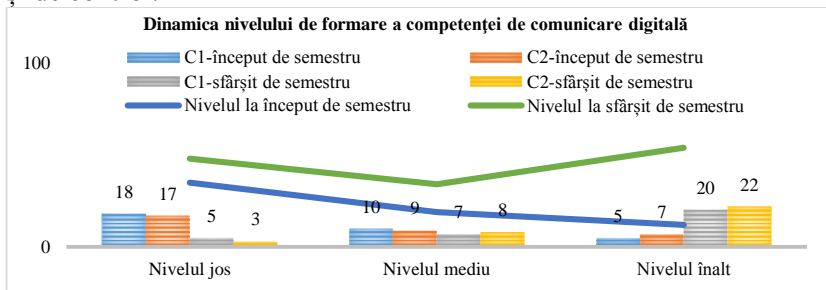

Diagrama 1. Dinamica nivelului de formare a competenței de comunicare digitală

Din datele prezentate în diagramă se atestă o dinamică pozitivă a nivelului de formare a competenței de comunicare digitală la elevii ambelor clase de control pe parcursul semestrului.

Pentru o imagine mai clară aferentă nivelului de formare a competenței de comunicare digitală la elevii din ambele eșantioane în cadrul experimentului de control, s-a efectuat o analiză a cunoștințelor acestora față de unitățile de competențe structurate în trei activități de învățare: exerciții de recunoaștere a dispozitivelor digitale, exerciții de identificare a componentelor dispozitivelor digitale și exerciții orale descriptive ale posibilităților de utilizare a dispozitivelor digitale.

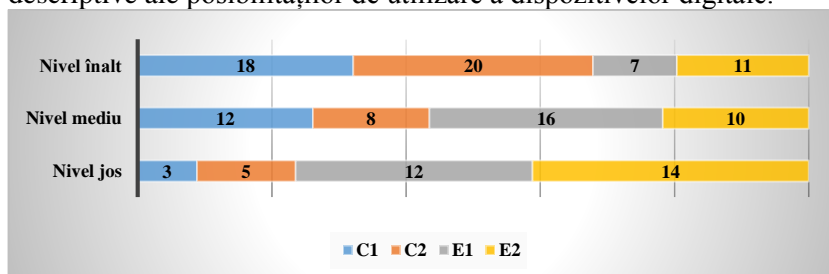

Diagrama 2. Raportul cantitativ al claselor de control și experimentale aferent exercițiilor de recunoaștere a dispozitivelor digitale

Din diagrama de mai sus, putem concluziona că elevii din ambele clase au demonstrat un rezultat relativ bun la prima grupă de exerciții de recunoaștere a dispozitivelor digitale. Acest rezultat denotă că elevii cunosc noțiunile generale aferente varietății dispozitivelor digitale.

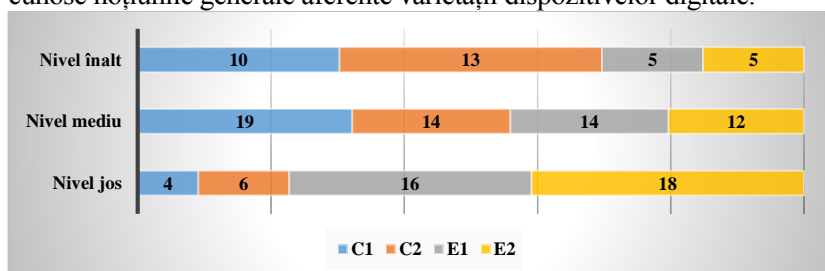

Diagrama 3. Raportul cantitativ al claselor de control și experimentale aferent exercițiilor de identificare a componentelor dispozitivelor digitale

În cazul realizării exercițiilor de identificare a componentelor dispozitivelor digitale au apărut deja dificultăți la identificarea acestora pentru clasele experimentale întrucât acest tip de exerciții necesită o studiere mai aprofundată a vocabularului aferent obiectului „Educația digitală”.

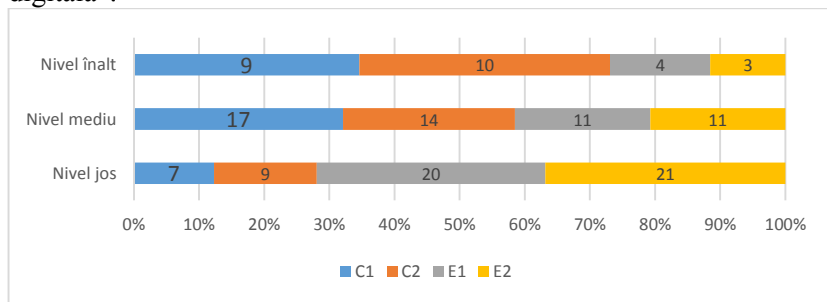

Diagrama 4. Raportul cantitativ al claselor de control și experimentale aferent exercițiilor orale descriptive a posibilităților de utilizare a dispozitivelor digitale

Analizând rezultatele aferente grupei a treia, au fost depistate dificultăți în realizarea acestora și în practica școlară cotidiană acestor tipuri de exerciții trebuie să se acorde atenția cuvenită. Analiza statistică a rezultatelor a permis tragerea următoarei concluzii: raporturile cantitative colectate și analizate pe parcursul experimentului de control au subliniat diferențele semnificative în favoarea claselor de control și, implicit, eficiența strategiei de învățare înaintată. Astfel, activitatea efectuată pe parcursul etapei de constatare și experimentului de control a evidențiat necesitatea educației digitale în clasele primare.

Referințe:

1. ABRIC, J. C. *Psihologia comunicării*. Iași: Polirom, 2002. 208 p.
2. ROEGERS, X. *Manualul școlar și formarea competențelor în învățământ*. Didactica Pro, 2001, nr. 2(6), p. 31.
3. DAFINOIU, I. *Personalitatea. Metode calitative de abordare*. Iași: Polirom, 2002. 244 p.
4. ȘOIȚU, L. GÂRLEANU, D. et. al. *Comunicare și educație*. Iași: Spiru Haret, 1996. 206 p.
5. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău-București: Grupul Editorial Litera, 2000. 398 p.

RELAȚIA DINTRE TIPOLOGIILE TEMPERAMENTALE ȘI TULBURĂRILE EMOȚIONALE LA STUDENȚI

Aura MUTRUC

This research presents a theoretical synthesis regarding temperament, affective spectrum disorders, and mood disorders. The purpose of the research is to determine the relationship between temperamental typologies and emotional disturbances in adolescents.

Secolul XXI fiind în amploarea dezvoltării tehnologiilor informaționale, cu acces nelimitat la informații, vine cu noi provocări care urmăresc adolescenții zi de zi. Toate aceste progrese cheamă lumea la noi și noi încercări, prin modificarea rapidă a societății care lasă o amprentă asupra dezvoltării generațiilor tinere. Personalitatea adolescentului este una dintre tematicile cele mai cercetate în ultima perioadă, lucrările oferind arii variate de studii pe aceste aspecte: *Locul afectivității în structura personalității adolescentului*, Lavinia Maria Pruteanu, 2008; *Influența asupra rezilienței adolescenților: controlul parental și conflictul părinte-adolescent*, Marius Marici, 2015; *Identitatea la adolescenți*, Grosu Ada Ioan, Cluj-Napoca, 2014; *Îmbunătățirea stimei de sine la adolescenți*, Grigorescu Andreea, 2009; *Studiul anxietății la adulți*, Iulia Racu, 2017; *Training-ul de dezvoltare a competențelor afective*, Angela Calancea, Chișinău, 2012.

Dezvoltarea armonioasă a proceselor cognitive și stabilitatea emoțională este una dintre principalele premise esențiale în viața adolescentului, luând în considerare modificările care au loc în această perioadă la nivelul biopsihosocial, dorința de autoafirmare, schimbări biologice/fiziologie, schimbări hormonale, conflicte interne, căutarea și descoperirea propriei personalități, aspirații, dorințe etc. [3]. Aceste schimbări și apariția barierelor în realizarea scopurilor, conflicte interne și externe, interpersonale și intrapersonale duc la generarea unui dezechilibru emoțional. Adolescentul neavând mecanisme de apărare, coping este supus des stresului, trăirilor afective de intensitate puternică, incapacitatea de a depăși situațiile și somatizarea unor aspecte, favorizează dezvoltarea tulburărilor emoționale. Dacă să ne referim la teoriile emoționale și îndeosebi, la teoria diferențială elaborată de R. Izard, se remarcă legătura emoțiilor cu formațiunile de bază ale perso-

nalității. În timpul maturizării în perioada adolescenței căreia îi este specifică vulnerabilitatea emoțională, se produc o serie de schimbări radicale, el remarcă faptul că emoția este un fenomen complicat ce include aspecte neurofiziologice, neuromusculare și fenomenologice [1].

Mihai Golu (1993) susține că personalitatea umană este un ansamblu de condiții interne, sub formă de însușiri psihice relativ stabile. H.A. Eysenck menționează că personalitatea umană poate fi descrisă prin două aspecte: introversiune/extroversiune, neurotism/stabilitate emoțională [2].

Din perspectiva lui Eysenck și R.B. Cattell, bunăstarea emoțională presupune stabilitatea emoțională care se află între două baricade: stări afective stabile și instabilitatea emoțională. Potrivit modelului trăsăturilor elaborate de G.W. Allport, personalitatea este alcătuită dintr-un set de trăsături structurale individuale pentru fiecare în parte. Perioada adolescenței este etapa în care copilul este pus în situația de a face față tuturor provocărilor și de autocunoaștere. Cunoașterea tipului de temperament care este legat strâns de sistemul nervos central fiind înăscut și moștenit, ereditar. În funcție de acest factor ereditar, individul reacționează și se comportă conform tipului de temperament la schimbarea unui element din mediul exterior. Adolescenții de azi având acces la informații, la diferite teste de personalitate, ce le pot completa online, acest fapt favorizează elaborarea unor mecanisme de apărare și de recuperare în urma unei schimbări bruște din mediul intern sau extern. Însă din incapacitatea de gestionare a acestor informații adolescenții devin vulnerabili din punct de vedere emoțional. Experiențele de viață, obstacolele, eșecurile academice sau pe plan personal, alți factori de stress, sporesc dezvoltarea unui dezechilibru emoțional și predispoziția spre o tulburare emoțională.

Astfel, scopul cercetării noastre constă în determinarea relației dintre tipologiile temperamentale și tulburările emoționale la adolescenți.

Ipotezele studiului propus sunt următoarele:

- Presupunem că există o relație între tipologiile temperamentale și tulburările emoționale la adolescenți.

- Presupunem că există diferențe în manifestările tulburărilor emoționale determinate de profilul de studii ales și tipul de temperament dominant.

Realizarea scopului și confirmarea ipotezei revendică următoarele obiective:

1. Selectarea informației, analiza literaturii de specialitate vizavi de aspectele cercetate.
2. Selectarea metodelor psihodiagnostice adecvate cercetării date.
3. Identificarea eșantionului supus cercetării.
4. Determinarea nivelului DASS și tipologiilor temperamentale la studenți.
5. Prelucrarea și interpretarea matematico-statistică a rezultatelor investigate.
6. Elaborarea concluziilor generale cu privire la partea experimentală a lucrării.

Realizarea obiectivelor propuse a fost favorizată de aplicarea următoarelor metode de investigare: analiza literaturii de specialitate privind problema de cercetare: observația; convorbirea; Testul DASS (Scalele de depresie, anxietate și stress de Lovibond & Lovibond); Testul Tipologiile Temperamentale (Tipologia școlii franco-olandeze, G. Heymans și E.D. Wiersma, Rene Le Senne și Gaston Berger); metode statistico-matematice.

Eșantionul cercetării este format din 56 de adolescenți cu vârsta cuprinsă între 18-25 de ani, studenți la Universitatea de Stat din Moldova, profilul real/uman, criteriul de selecție constituind tinerii de vârsta respectivă, conform periodizării propuse de Iulia Albu în *Psihologia vârstelor*, 2007.

La baza metodologică a lucrării stau următoarele teorii:

- ✓ Teoriile temperamentale ale lui Eysenck.
- ✓ Tulburările emoționale propuse de clasificarea în *Manualul de diagnostic și statistică a tulburărilor mentale* (DSM-IV) și *Dicționarul de Psihiatrie și Psihopatologie clinică*.

Valoarea științifică și practică a lucrării. Prin abordarea completă a subiectului temei și realizarea eficientă a obiectivelor, propunem un conținut structurat prin următoarele: determinarea tipului de temperament, care are cea mai mare predispoziție spre dezvoltarea unei tulburări de dispoziție și adaptare: depresie, anxietate sau stres; au fost abordate diverse concepte-cheie, teorii.

Noutatea științifică. A fost stabilit că temperamentul coleric corelează și are o predispoziție spre dezvoltarea unei dereglări emoționale, depresie, anxietate și stres în comparație cu alte temperamente, pe când temperamentul flegmatic este cel mai echilibrat și nu are o predispoziție mai mică spre dezvoltarea acestor tulburări.

Concluzii:

1. Lucrarea va fi utilă pentru personalul care activează în cadrul Universității de Stat din Moldova, deoarece există o predispoziție spre tulburările emoționale în rândul studenților și administrația să vină cu activități: tehnici, traininguri, consiliere de grup și individuală pentru scăderea riscurilor de dezvoltare și agravare a acestora.

2. Elaborarea unui set de strategii de diminuare a tulburărilor emoționale la diferite profiluri, se va lua în considerare și tipologia temperamentală, și sfera de activitate pentru eficientizarea procesului de terapie sau consiliere.

Referințe:

1. CALANCEA, A. *Training-ul de dezvoltare a competențelor afective*. Chișinău, 2012.
2. EȚCO, C., FORNEA, Iu., DAVIDESCU, T., DANILIU, N., CĂRĂUȘ, M. *Psihologia generală: Suport de curs*. Chișinău, 2007.
3. CREȚU, T. *Psihologia Copilului*. Chișinău, 2015.

**CONSECINȚELE CONSUMULUI DE DROGURI
ASUPRA MEMBRILOR FAMILIEI**

(În baza studiului realizat la centrul „Optima Fide”)

Victoria CUCULESCU

The article includes the analysis of the consequences of drug use on family members at the Optima Fide Day Center from Chisinau. The author investigated the opinions of addicts, codependents and specialists in this field, assessing the impact of narcotic substances on the members of society. Also, there were presented positive practices in combating drug use in NGOs from Chisinau municipality. Following the research, the author comes up with a series of recommendations at national, institutional and community level to reduce the drug addiction phenomenon in the Republic of Moldova.

Republica Moldova este o țară mică, dar consumul de droguri legale și ilegale a devenit deja un fenomen. În acest context, la 26 iunie în lume este marcată **Ziua internațională de luptă împotriva narcomaniei**, care are drept scop de a atenționa populația asupra acestei grave probleme sociale și de sănătate, de a motiva persoanele afectate să renunțe la consumul de droguri și a promova un mod sănătos de viață.

Datele statistice denotă că circa 42% dintre consumatori au început a utiliza droguri la vârsta de 14-16 ani. Cea mai mică vârstă declarată de un respondent pentru debutul în consumul de canabis a fost de 9 ani. Ponderele bărbaților din totalul consumatorilor de droguri constituie 93,4%, iar a femeilor este de 6,6%. Totodată, conform datelor statistice oferite de Dispensarul Republican de Narcologie, la data de 01 ianuarie 2018 se aflau la evidență 11.952, dintre care 203 persoane erau utilizatori de droguri injectabile. Doar pe parcursul primelor 3 luni ale anului curent au fost înregistrate circa 400 de persoane afectate de narcomanie.

Substanțele stupefiante sunt consumate cu precădere în mediul urban. Municipiul Chișinău este lider la acest capitol, urmat de municipiul Bălți. Clasamentul este urmat de orașele Ungheni și Cahul.

Motivele consumului de droguri, în majoritatea cazurilor, sunt următoarele: curiozitatea, imitația și influența anturajului. Dar nu trebuie neglijat și faptul că **comunicarea deficitară dintre părinți și copii, lipsa de supraveghere a copiilor, conflictele familiale**, și, nu în ultimul rând, **atitudinea și comportamentele familiale favorabile consumului de droguri** sunt factori de risc în debutul consumului de droguri.

În **scopul** analizei consecințelor consumului de droguri asupra membrilor familiei s-a aplicat o **metodologie complexă** de cercetare: *focus-grup* cu 5 soții ale dependenților, cu vârste cuprinse între 28-53 de ani, *studiu de caz în baza anchetei sociale* cu 2 persoane dependente de drog cu vârste cuprinse între 30-32 de ani, *inteviu semistructurat* cu 3 specialiști din domeniul asistenței sociale și în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului de narcomanie (asistent social, preot, narcolog), *studiu de caz instituțional* a două ONG-uri din municipiul Chișinău (AO Inițiativa Pozitivă și Centrul de zi al Fundației „Optima Fide”).

Organizația Mondială a Sănătății definește **drogul** ca fiind „orice substanță care introdusă într-un organism viu, îi poate modifica

acestui percepția, memoria, comportamentul ori funcțiile sale cognitive sau motorice”. **Dependența de drog** este definită drept o stare psihică și uneori fizică, ce rezultă din interacțiunea unui organism viu cu un drog, caracterizată prin comportament și alte răspunsuri care întotdeauna include o constrângere de a lua droguri într-o perioadă continuă cu scopul de a le experimenta efectele psihice și uneori pentru a elimina disconfortul abstenenței.

Ca rezultat al cercetării am stabilit cauza principală în debutul consumului de droguri – aceasta este neinformarea despre consecințele consumului de substanțe narcotice urmată de influența anturajului și problemele familiale.

Respondenții au relatat următoarele: „... pentru prima dată am consumat cannabis la vârsta de 14 ani fiind influențat de prieteni”; „... acum îmi dau seama că nu știam care sunt consecințele consumului de droguri”; „... toți fumau, și eu am încercat”; „... tata era plecat peste hotare iar mama era ocupată mereu cu lucru și cu fratele meu mai mic”; „... pe atunci cannabisul creștea la orice gunoiste, nu era o problemă să faci rost de o doză”, și altele.

Specialiștii intervievați afirmă că influența anturajului, curiozitatea, neîncrederea în sine, afirmarea în fața grupului, dezinformarea sunt motivele principale, cauze care duc la debutul consumului de substanțe narcotice, iar ulterior la consumul sistematic de droguri.

La rândul lor, specialiștii au relatat: „... influența grupului, modelele percepute în mediul său de existență îl împinge pe individ să guste din marul discordiei”; „... pacienții noștri după reabilitare dacă nimeresc în același mediu de unde au venit mare este riscul să recidiveze”; „... pacientul pentru a avea succes în reabilitare trebuie izolat de zona lui de confort”; „... când a consumat droguri nu s-a gândit la Domnul de sus că i-a dat viață sănătoasă”; „... să fi știut cât de greu îi va fi la reabilitare și câte probleme de sănătate va avea, precis nu consuma”.

Pe lângă Dispensarul Republican de Narcologie tot mai multe ONG-uri sunt implicate în procesul de dezintoxicare și reabilitare atât a persoanelor dependente de drog, cât și a membrilor familiei. Familia reprezintă o instituție de bază din cadrul societății și atunci când una din componentele sale are un comportament dereglat are de suferit tot sistemul. Pentru un rezultat bun, este foarte important să se acționeze per ansamblu, să se lucreze atât cu dependenții cât și cu codependenții.

În acest context, un exemplu pozitiv este activitatea AO „Inițiativa Pozitivă” și centrul de zi al Fundației „Optima Fide”, care reprezintă organizații nonprofit, iar sursa de bază o constituie voluntarii, persoanele care au trecut cu succes reabilitarea și prestează servicii de la „egal la egal”. Scopul acestor organizații este diminuarea nivelului de narcomanie și epidemiei HIV/SIDA, dar și reabilitarea persoanelor dependente de drog și alcool. Aceste centre zilnic deservesc în medie 30 de persoane.

În **concluzie** menționăm că consumul de droguri reprezintă una dintre cele mai grave probleme sociale cu care se confruntă societățile contemporane, este un delict care are impact deosebit de negativ asupra societății în întregime. Dacă societatea noastră va fi tot mai mult informată, atunci se vor cunoaște mai aprofundat efectele negative care sunt provocate de substanțele psihoactive.

În vederea diminuării fenomenului de narcomanie și combaterii acestuia în Republica Moldova, considerăm că vor fi utile următoarele **recomandări**:

- Perfectarea cadrului juridic prin înăsprirea pedepselor cu privire la consumul de droguri în rândul tuturor persoanelor dependente.
- Înființarea mai multor centre gratuite și anonime de dezintoxicare și reabilitare a consumatorilor de drog.
- Informarea intensă prin mass-media despre efectele drogurilor asupra organismului uman.
- Crearea postului de asistent social în cadrul DNR și în cadrul instituțiilor medicale de sector.
- Angajarea în cadrul instituțiilor medicale specializate în tratamentul persoanelor dependente de drog a asistenților sociali și implicarea lor plenară în procesul de reabilitare.
- Organizarea instituțiilor de tratament și reabilitare în toate raioanele Republicii Moldova.
- Stimularea participării societății civile la diminuarea fenomenului narcomaniei.

Referințe:

1. ABRAHAM, P. *Asistența și reabilitarea persoanelor consumatoare de droguri. Metoda de Hoop*. București, 2004. 216 p.
2. BULGARU, M. *Familia tânără: Aspecte ale adaptării la societatea în schimbare*. Chișinău: 2015. 472 p.

3. ȘELARU M. *Drogurile*. Iași, 1998. 139 p.

Recomandat
Stela MILICENCO, dr., conf. univ.

MODALITĂȚI DE DEZVOLTARE A TOLERANȚEI LA STUDENȚI PRIN PRISMA NOILOR EDUCAȚII

Ana FUIOR

The aim of the research is to determine the ways to develop tolerance for students through new education. The research complements research on ways to develop tolerance for students through new education. Methods that favour students' tolerance levels, and are directed at university professors teaching General Pedagogy, New Education, etc., school teachers, tutors, etc.

În societatea actuală, toleranța constituie un element semnificativ al comunicării, o condiție necesară coeziunii oamenilor de diferite confesiuni, orientări profesionale, tradiții culturale, inevitabilă pentru a accepta lumea în diversitatea ei. Toleranța, ca fundament al personalității umane, se manifestă în acceptarea altor stiluri de viață, obiceiuri, comportamente, opinii, credințe, idei, eludarea reacției conflictogene ca răspuns la factorii externi și interni.

VI. Pâslaru susține că a fi tolerant înseamnă a-ți conștientiza propria identitate, propria valoare; în al doilea rând, înseamnă a conștientiza lumea ca valoare; a înțelege că elementele acestei lumi – oamenii, care sunt foarte diferiți, constituie valoarea ei cea mai mare [1].

S. Cristea definește toleranța ca „opțiunea deliberată a cuiva care posedă puterea și cunoașterea necesară, de a nu împiedica sau stânjeni conduite pe care le dezaprobă” [2].

Prin urmare, toleranța este opusul intoleranței, o problemă actuală, la care constatăm că *Noile educații* sunt soluții, întrucât constituie o suită de strategii care răspund imperativelor indicate de problemele societății actuale.

Credem că intoleranța la studenți poate fi diminuată prin intermediul următoarelor conținuturi noi ale educației: *Educația pentru toleranță; Educația interculturală; Educația pentru pace și cooperare; Educația pentru democrație și drepturile omului; Educația pentru comunicare și mass-media; Educația pentru schimbare și dezvoltare etc.*

Pornind de la problema intoleranței, examinată în plan intrapersonal și în planul relațiilor interpersonale din mediul educațional, dar și în context social și educațional larg, referindu-ne la conținuturile noilor educații enumerate mai sus, punctul de plecare în demararea cercetării experimentale l-au constituit direcțiile investigării toleranței, în general, în vederea evaluării nivelului de toleranță la studenții care au studiat disciplina *Noile educații*.

Baza experimentală a cercetării o reprezintă 55 de studenți ai *Facultății Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială*, specialitatea *Psihopedagogie*, din cadrul Universității de Stat din Moldova, anul I de studii.

Pentru a evalua nivelul de dezvoltare a toleranței la studenți, a fost aplicat **Chestionarul de autoevaluare a toleranței** (după L.Țurcan (Balțat), 2015), care reflectă următoarele valori ale toleranței: *matunitatea psihologică, rezistența psihosocială, acceptarea diferențelor, suportarea inconveniențelor, receptivitatea volitivă, poziționarea responsabilă, suprimarea agresivității, orientarea emoțională pozitivă, flexibilitatea, empatia, sociabilitatea pedagogică, umanismul*. Chestionarul conține enunțuri referitoare la diverse aspecte ale vieții. Fiecare dintre întrebările acestuia presupune selectarea uneia din următoarele variante de răspuns: (a) întotdeauna, (b) rareori, (c) niciodată, de către studenți.

Reflectăm în cadrul figurilor *infra* rezultatele grupului experimental derivate din aplicarea chestionarului de autoevaluare a toleranței.

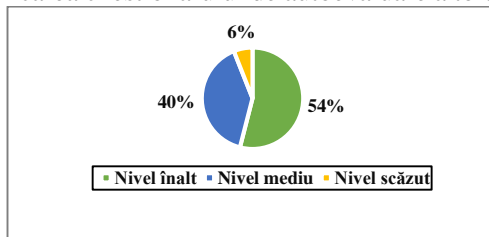

Fig.1. Nivelul general de autoevaluare a toleranței la studenți

Observăm că întreg grupul de subiecți ce și-au autoevaluat toleranța scot în evidență nivelul de dezvoltare înalt – 54% și nivelul mediu – 40% de dezvoltare a toleranței ca valoare în mediul studenților.

Examinarea datelor permite a constata un număr mare de studenți ce prezintă nivel înalt și mediu de formare a valorilor toleranței.

Opinăm că în acest sens a influențat disciplina „Noile educații”, care constituie un factor de formare și dezvoltare a toleranței la studenți, prin intermediul noilor conținuturi invocate în cadrul cercetării.

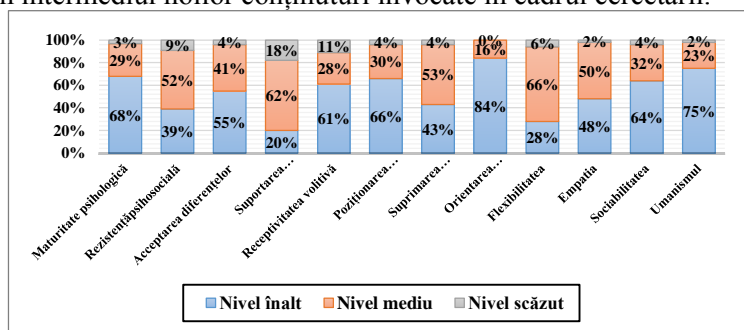

Fig. 2. Nivelul de autoevaluare a toleranței la studenți prin prisma valorilor toleranței

Conchidem, prin urmare, că fenomenele de intoleranță, pot fi identificate și neutralizate prin implementarea modalităților de dezvoltare a toleranței la studenți prin prisma fiecărui nou conținut al educației.

În baza cercetării, propunem următoarele **recomandări generale**:

- Promovarea valorilor culturii toleranței prin educația pentru toleranță a elevilor, în perspectiva consolidării acestor valori în cultura socială.
- Implementarea conținuturilor noilor educații care dezvoltă în mod prioritar toleranța în curricula școlare.
- Introducerea disciplinei „Noile educații” în programul de învățământ la toate facultățile din cadrul universității și curriculumul școlar.
- Utilizarea modalităților de dezvoltare a toleranței la studenți recomandate în cercetarea de față ca modele de proiectare, organizare și desfășurare a cursurilor, în care se predau conținuturi ale noilor educații.

Referințe:

1. PĂSLARU, VI. *Principiul pozitiv al educației*. Chișinău: Civitas, 2003.
2. ȚURCAN (BALȚAT), L. *Formarea toleranței pedagogice a cadrelor didactice / Teză de doctor în științe pedagogice*. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2015.

Recomandat
Nadejda BUTNARI, lector univ.

ȘTIINȚE ECONOMICE

OPORTUNITATEA UTILIZĂRII MANAGEMENTULUI STRATEGIC ÎN CADRUL MICILOR FIRME

Alina PAIU

The purpose of the thesis consists of analysis of “Andromas-Grup” S.R.L. company for problem identification and their resolution by implementation of the strategic management process within the target company and prove its importance in small firms.

În urma analizei și diagnosticării activităților firmei și planurilor întreprinzătorului pentru compania „Andromas-Grup”, se poate concluda că întreprinderea nu are elaborat niciun plan strategic și, respectiv, în acest caz nu poate fi vorba de existența managementului strategic propriu-zis în cadrul acesteia. După diagnosticarea cauzei lipsei de management strategic în cadrul companiei au fost identificate următoarele motive: lipsa de timp a directorului-manager, cunoștințe reduse privind procesul de planificare, lipsa de expertiză în domeniu, lipsa de încredere și deschidere.

Astfel, în scopul realizării managementului strategic în cadrul companiei, a fost propusă implementarea modelului dinamic de management strategic, care se bazează pe crearea de valoare pentru clienții acesteia. Acest model constă în următoarele etape:

1. *Conștientizare*: înțelegerea situației strategice prin analiza internă și externă a întreprinderii. În urma analizei interne, s-a constatat faptul că firma analizată deține ca și competență esențială – receptivitate pentru clienți, fapt ce spune despre existența unui potențial mare de extindere a clientelei noi și menținerea celei fidelizate. În urma analizei externe, se poate concluziona că industria agroalimentară/cerealiară are potențial mare de dezvoltare, dar necesită investiții majore – în tehnologii de prelucrare, activități de cercetare, dezvoltarea noilor produse și satisfacerea standardelor de export.

2. *Formularea strategiei*: pregătirea de strategii potrivite. Se propune realizarea *strategiei de dezvoltare a produsului* cu următoarele obiective strategice:

- *Inovarea* – promovarea noilor produse, extinderea listei de cereale pe care le prelucreează și să includă în procesul de prelucrare cereale mai puțin promovate pe piață, dar care sunt foarte sănătoase (ex.: făina de hrișcă, făina de grâu integral etc.).

- *Productivitatea* – investiții în crearea unei metodologii standardizate de evaluare a productivității resurselor umane și motivarea acestora prin creșterea salarială periodică (în funcție de performanțele obținute).

- *Resurse fizice și financiare* – investiții de aproximativ 50% din tot profitul obținut din afacere în achiziționarea tehnicii noi de prelucrare a cerealelor.

- *Dezvoltarea performanțelor manageriale* – definirea criteriilor de evaluare a managerilor și programe pentru îmbunătățirea potențialului profesional.

- *Atitudinea și performanța în muncă* – definirea criteriilor de evaluare a performanțelor personalului executiv și programe pentru menținerea unei atitudini favorabile a salariaților față de posturile lor și pentru îmbunătățirea performanțelor.

- *Responsabilitatea publică* – obținerea diverselor certificări internaționale de calitate a tehnologiilor aplicate de prelucrare a cerealelor.

3. *Implementarea strategiei*: realizarea strategiei definite, care constă în executarea următoarelor activități: studierea conceptului strategiei propuse și a obiectivelor necesare spre realizare; crearea echipei de implementare – director, manager, alți membri – angajați; identificarea liderului de echipă și delegarea responsabilităților; alocarea responsabilităților și sarcinilor fiecărui membru al echipei; definirea aspectelor legate de întrunirile periodice ale echipei (întruniri zilnice, săptămânale etc.) .

4. *Controlul și evaluarea strategiei*: revizuire și învățare pentru dezvoltarea viitoare. Această etapă va fi realizată prin metoda evaluării din punct de vedere cantitativ, comparând rezultatele înregistrate în urma aplicării cu cele obținute înaintea angajării ei.

În urma studiului de management strategic în contextul micilor firme, pot fi formulate următoarele idei:

- Micile firme au trăsături specifice în comparație cu companiile mari. Acest fapt trebuie să fie luat în considerație când se dorește a fi inițiat procesul de management strategic.

- Managementul strategic reprezintă o necesitate pentru dezvoltarea micilor firme, pentru că permite să creeze o viziune de lungă durată și contribuie la identificarea și realizarea obiectivelor strategice indispensabile prosperării afacerii;

- Managementul strategic trebuie realizat în cadrul companiei atât prin colaborarea strânsă a directorului-antreprenor și a managerilor firmei, cât și prin implicarea activă a angajaților, care pot aduce idei noi și inovative.

În urma analizei realizate în cadrul întreprinderii „Andromăș-Grup” S.R.L., pot fi recomandate spre implementare următoarele activități:

- Implementarea *strategiei de dezvoltare a produsului*, care constă în adăugarea de noi produse strâns legate de cele comercializate în prezent de firmă, cum ar fi: prelucrarea noilor tipuri de cereale ce nu au concurenți.

- Realizarea investițiilor în utilaje noi de prelucrare a cerealelor (odată cu implementarea strategiei de dezvoltare a produsului).

- Realizarea investițiilor în dezvoltarea continuă a resurselor umane și monitorizarea dinamicii performanțelor acestora prin intermediul KPI-urilor (*Key Performance Indicators*).

- Crearea unui mediu prielnic de lucru prin antrenarea continuă a angajaților în procesul de luare a deciziilor în cadrul companiei și dezvoltarea abilităților lor de implicare activă în viața companiei.

- Extinderea volumului de clienți și fidelizarea acestora prin trăsături precum: calitate, operativitate, unicitate și disponibilitate.

Referințe:

1. GICĂ, Oana Adriana. *Procesul managementului strategic în întreprinderile mici și mijlocii*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2015.
2. ABRUDAN, I., LOBONȚIU, G., LOBONȚIU, M. *IMM-urile și managementul lor specific*. Cluj-Napoca: Dacia, 2003.
3. ANALOUI, F., KARAMI, A. *Strategic Management in Small and Medium Enterprises*. London: Thompson, 2003.

*Recomandat
Marian JALENCU, dr., conf. univ.*

ROLUL GESTIUNII RISCURILOR ÎN CONDIȚIILE CREȘTERII PERFORMANȚEI ORGANIZAȚIONALE

Denis VAMEȘU

Theoretical aspects regarding the definition of risk management and organizational performance; Presentation of the agricultural agency agricultural production and trade company „DEVASTCOM” S.R.L. and the analysis of the efficiency of activity; the managerial system analysis within the „DEVASTCOM” FPC; project for efficiency of activity in the FP „DEVASTCOM” S.R.L.

Ca rezultat al activității economice, fiecare agent economic, pentru a atinge anumite obiective prestabilite, este amenințat de o serie de riscuri care vin pentru a perturba activitatea economică. Pentru a obține performanțele economice dorite, agentul economic trebuie să determine la etapa de lansare a proiectului sau pe parcursul activității cât mai multe din riscurile posibile care îi pot perturba activitatea și să le reducă efectul la minimum. Respectiv, gestiunea corectă și în momentul potrivit al riscurilor duce la îndeplinirea obiectivelor prestabilite. Întreprinderea ca sistem fiind un sistem deschis este influențat atât de factorii interni, cât și de cei externi care sunt determinați de mediul în care are loc activitatea. Din acest punct de vedere, factorii externi nu trebuie subestimați. Riscurile cu toate efectele negative sunt o componentă necesară a pieței, care au un rol de selecție naturală, și diferențiere a agenților economici prin eliminarea de pe piață a agenților economici necompetitivi. Gestiunea riscurilor necesită o analiză complexă care are ca scop furnizarea unor soluții optime și eficiente pentru a proteja firma de acestea. Astfel metoda dată constă în ierarhizarea riscurilor conform consecințelor pe care le au ca rezultat și pentru a elabora soluții adecvate de intervenție.

Motivația alegerii temei – deoarece criza financiară a demonstrat că există anumite limite în ce privește gestionarea eficientă a riscurilor, iar autoritățile de supraveghere au încercat să dezvolte anumite tehnici și metode de a detecta riscurile, precum și de a le monitoriza și chiar previziona. Riscurile sunt prezente pretutindeni și acestea au o influență decisivă asupra profitului, gestionarea riscului în activitatea întreprinderii are un rol decisiv, iar împreună cu o

supraveghere a activității întreprinderii și cu o disciplină de piață corespunzătoare eficientizează activitatea întreprinderii și o conduce spre obținerea mult râvnitului profit.

Actualitatea temei cercetate – care n-ar fi domeniul de activitate al întreprinderii, ea permanent întâlnește și riscuri, aduse atât de factori interni cât și externi. Riscurile au o mare influență asupra rezultatelor economice ale întreprinderii și, respectiv, asupra profitului, astfel ca conducerea întreprinderii să nu fie luată prin surprindere de evenimente interne sau externe care vor influența afacerea, va fi actual oricând de analizat factorii ce influențează întreprinderea și de luat deciziile cele mai reușite pentru întreprindere.

Importanța cercetării riscului în cadrul întreprinderii rezidă în impactul pe care evenimentele și/sau fenomenele economice, financiare și naturale le au asupra omului și activităților întreprinderii. Conceptul de risc include mai multe componente, și anume: evenimente care se pot întâmpla (fenomenul), contextul său ambiental, dezastrul, urmările pe care le poate produce, incertitudinea relativă a evenimentului în sine.

Obiectul cercetării este întreprinderea F.P.C. „DEVASTCOM” S.R.L. Compania se ocupă cu efectuare a lucrărilor de construcție-montaj, preponderent pe baza licitațiilor, care a început activitatea pe piața locală din Moldova în anul 2004.

Scopul studiului este de a dezvolta abilitățile practice în baza materialului teoretic însușit pe parcursul anilor de studii; dezvoltarea abilităților de aplicare a metodelor, procedeele și tehnicilor de investigare științifică; formarea competențelor de expunere explicită și perfectarea rezultatelor cercetării științifice.

Realizarea acestor scopuri a condiționat stabilirea următoarelor sarcini:

- însușirea proceselor și operațiunilor economico-financiare;
- cercetarea fundamentelor teoretice ale riscului;
- acumularea datelor privind situația economico-financiară din rapoartele întreprinderii;
- efectuarea cercetării în cadrul temei.

Sarcinile practicii au determinat structura logică a raportului asupra lucrării.

Managementul riscurilor și performanța organizațională – conține informație din manuale, articole și din alte surse teoretice publice, toate teoriile, definițiile, abordări, prevederi ale savanților și clasificările reprezintă informație acumulată din surse. Sunt descrise în esență riscul și incertitudinea, sunt adunate toate tipologiile de riscuri, concepte și factorii care influențează întreprinderea conform savanților ce studiază riscurile și managementul riscurilor, și aprecierile autorului privind teoriile savanților.

Este caracterizată activitatea întreprinderii redând istoria ei, domeniul de activitate, forma organizatorico-juridică. A fost examinată dinamica indicilor generali/volumul, structura producției fabricate, cifra de afaceri, modificarea dimensiunilor cantitative ale resurselor disponibile naturale, materiale, umane, financiare, informaționale, indicatorii activității investiționale, structura investițiilor în capital fix, evoluția indicatorilor principali ce caracterizează rezultatul activității economice, cum sunt venitul global, cheltuielile pentru serviciile acordate, cheltuielile de ordin social, beneficiul, nivelul de rentabilitate în cadrul F.P.C. „DEVASTCOM” S.R.L., calculele sunt efectuate în una și aceeași unitate de măsură, toate analizele sunt efectuate în baza informațiilor statistice, în baza unor indicatori concreți, toată informația este extrasă din rapoartele financiare ale F.P.C. „DEVASTCOM” S.R.L., Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. În sfârșit, a fost realizată o sumare a rezultatelor cu concluzii prin metoda punctajului.

A fost descris sistemul managerial, sistemul de management al riscurilor și, de asemenea, sunt prezentate metode și tehnici folosite pentru identificarea, analiza, acoperirea și evitarea riscurilor în afacere. În final, se evaluează sistemul managerial prin metoda punctajului și sunt expuse concluziile, conținutul proiectului de schimbare prin etape concrete, cu argumentarea economică a proiectului dat.

Concluziile definesc rezultatele de bază ale cercetării.

*Recomandat
Alexandru SCUTARU, dr., conf. univ.*

MANAGEMENTUL DECIZIONAL ÎN COMPANIILE DIN SISTEMULUI EDUCAȚIONAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Daniela COBZAC

In the paper it is analyzed and presented the management system of the Quo Vadis SRL Educational Center, it is analyzed the decisional system, the efficiency of the decisions and there are defined the methods and the decisional techniques often used in the center. The actuality of the issue under discussion is important because decision-making directly depends on the company's situation. To achieve success and to have a profitable company it is necessary to have an efficient management, which will help in solving new issues with maximum efficiency.

Tema este actuală, deoarece managementul reprezintă o unealtă importantă în organizarea și conducerea unei afaceri, a unei întreprinderi, a unei companii.

De asemenea, de ceva timp, este foarte actual și primordial sistemul educațional din Republica Moldova. Pe zi ce trece, sunt implementate tehnologii avansate, idei și metode noi de învățământ și cu acest prilej se deschid o mulțime de centre și școli private, care se ocupă de educația noilor generații.

Fundamentarea teoretică a sistemului decizional – este determinată decizia managerială și procesul decizional; am analizat factorii deciziei manageriale și impactul acestora asupra eficienței procesului decizional și am prezentat etapele procesului decizional.

Prezentarea generală și analiza eficienței Centrului Educațional Quo Vadis SRL include prezentarea descrierea generală a Centrului Educațional Quo Vadis; analiza sistemului managerial al Centrului, analiza economico-financiară și analiza SWOT a Centrului Educațional Quo Vadis SRL.

Studiul sistemului decizional cuprinde descrierea sistemului decizional din cadrul Centrului Educațional Quo Vadis SRL; analiza metodelor și tehnicilor decizionale aplicate în cadrul centrului și analiza procesului de implementare și eficiența deciziilor în cadrul Centrului.

A fost descris proiectul de îmbunătățire a sistemului decizional Quo Vadis. **„Îmbunătățirea sistemului decizional în baza evaluării**

acestui prin chestionare” cu ajutorul căruia s-au organizat chestionare atât pentru profesori, cât și pentru clienți, care au ajutat considerabil la stabilirea eficienței deciziilor adoptate de către centru, s-a stabilit bugetul proiectului și s-a propus graficul de implementare pe viitor de către centru a activităților ce vor îmbunătăți atât procesul decizional, cât și creșterea cifrei de afaceri. În urma analizei Sistemului Decizional al Centrului Educațional Quo Vadis SRL, am venit cu un Proiect de Îmbunătățire pentru managementul Quo Vadis. Am realizat două chestionare, unul pentru clienții centrului care a avut drept scop analiza satisfacției studenților referitor la procesul educațional organizat în companie. Cel de-al doilea chestionar a fost destinat profesorilor ce activează în cadrul Centrului Educațional Quo Vadis, pentru a înțelege dacă aceștia participă direct la adoptarea deciziilor și sunt mulțumiți de managementul decizional din cadrul centrului. După ce am analizat rezultatele chestionarelor, am inclus un șir de propuneri de îmbunătățire a calității managementului precum organizarea de oferte/reduceri anuale; micșorarea numărului de persoane din grupele educaționale, astfel sporindu-se considerabil activitatea didactică și mărindu-se numărul clienților și nivelul de satisfacție al acestora; procurarea tehnicii noi apărute și implementarea ei în cadrul orelor a îmbunătățit calitatea managementului și a serviciilor centrului, tot mai mulți clienți fiind interesați și motivați de schimbările realizate de către companie, astfel s-a observat o sporire a numărului clienților noi.

În **concluzii** și **recomandări** am prezentat rezultatele obținute și valoarea elaborărilor propuse, am menționat modalitățile de realizare a obiectivelor, am expus opinia proprie și contribuția personală în studierea și elucidarea problemei abordate.

În urma realizării temei, am dezvoltat și format competențe generale și specifice precum:

- Utilizarea diverselor texte de specialitate, a instrumentelor cu acțiune digitală în elaborarea temei.
- Aplicarea unei limbi străine în procesul de studiu și analiza în elaborarea lucrării.
- Asumarea responsabilității etice în ceea ce privește materialul și studiul prezentat și înscris în teză.

- Identificarea problemei de cercetare.
- Proiectarea activității de cercetare.
- Utilizarea largă a materialelor, instrumentelor de analiză în interpretarea și soluționarea problemelor de ordin teoretic și practic.
- Apariția abilităților de deducție, analiză și planificare.
- Dezvoltarea abilităților de organizare și etapizare a ideilor, precum și multe altele.

După analizarea rezultatelor obținute, am dedus că compania va putea urmări o evoluție a calității serviciilor și calității deciziilor în timp, cu ajutorul chestionarelor care s-au propus a fi implementate în cadrul Centrului Educațional Quo Vadis ca o metodă de cunoaștere a dorințelor, cererilor și nevoilor clienților. Activitățile stabilite spre realizare sunt destinate mării profitului centrului prin satisfacerea clienților. Anterior au fost observate rezultate pozitive ale chestionării și după o analiză a răspunsurilor studenților a fost luată decizia de a se realiza niște activități pe parcursul anilor 2019 și 2020. După ce am stabilit obiectivele, am analizat amplu Sistemul Managerial, Sistemul Decizional, Planurile de Afaceri, Ordinele interne și multe altele din cadrul Centrului vizat. În urma cercetării, am dedus câteva concluzii, și anume că:

- Managementul decizional din sistemul educațional necesită a fi monitorizat în permanență și îmbunătățit în pas cu noile tendințe.
- Mereu trebuie să fie realizate anumite chestionare sau discuții directe cu clienții pentru a lua noi decizii de îmbunătățire a centrului referitor la dorințele și cerințele acestora.
- Profesorii trebuie instruiți mereu ca să se observe un progres educațional în rândul clienților, ei obținând, la rândul lor, cunoștințe lingvistice și satisfacție de la orele predate în cadrul Centrului Educațional Quo Vadis.
- În Republica Moldova este apreciat sistemul educațional și există o cerere sporită de studiere a limbilor străine, precum engleza, franceza, spaniola, rusa, italiana și multe altele.

În urma cercetării chestionarelor, am concluzionat că atât studenții cât și profesorii, în mare parte, sunt satisfăcuți de managementul centrului, de serviciile oferite de către aceștia, modul de predare, tehnicile utilizate și materialele didactice ale Quo Vadis, metoda de notare și atmosfera la orele de predare a limbilor străine.

În final, am dori să evidențiem faptul că în Republica Moldova sistemul educațional este unul extrem de dezvoltat, astfel pe piață fiind o mulțime de centre educaționale care zilnic își exercită activitățile de predare. Analizând Centrul Educațional Quo Vadis SRL, menționăm că centrul este unul bun, în opinia clienților, atmosfera este plăcută, ceea ce favorizează o studiere mai lesnicioasă a limbilor străine. Profesorii și ei sunt mulțumiți de managementul decizional al companiei, de deciziile la adoptarea cărora participă și deseori fiind motivați prin intermediul training-urilor, seminarelor, serbărilor anuale și premiilor bănești acordate de către Quo Vadis.

„Învățătura este cheia cunoașterii”, astfel timpul nostru trebuie să-l investim în studierea diverselor materii, inclusiv a limbilor străine care constituie un avantaj deosebit de important în dezvoltarea personală, contribuind direct la dezvoltarea întregului popor. Calitatea serviciilor este influențată de managementul decizional, așadar, o atenție sporită trebuie să fie acordată și acestui factor.

MODALITĂȚI DE GESTIUNE A RISCURILOR ÎN CONDIȚIILE ASIGURĂRII UNOR REZULTATE EFICIENTE

Lucia DIMITRIU

The definition of risk in the economic activity has existed since the oldest times. The risk itself is not a danger, as the majority of entrepreneurs used to treat it, but rather would offer various opportunities to develop and improve on the new possibilities that business environment offers. It is important to know how these opportunities can be identified and used for obtaining positive results.

Fenomenele de risc în economia de piață sunt multiple și variate, dacă luăm în considerare numai câteva exemplificări, cum ar fi falimentul unor agenți economici și chiar bănci, căderea cursului valutar al unor monede naționale, înregistrarea de pierderi în loc de profit, situații conjuncturale: greve, revoluții și războaie locale, calamități naturale etc. [1, p.13]. Se poate afirma că în fenomenul riscului se evidențiază următoarele elemente, interconexiunea cărora determină conținutul riscului:

- posibilitatea abaterii de la scopul preconizat, pentru care se realizează alternativa aleasă;
- probabilitatea obținerii rezultatului scontat;
- lipsa certitudinii în atingerea rezultatului scontat;
- posibilitatea apariției urmărilor negative în timpul realizării anumitor acțiuni, în condițiile de incertitudine, pentru subiectul ce aderă la risc;
  - pierderile materiale sau de alt gen, legate de realizarea alternativei alese în condițiile de incertitudine;
  - prevederea pericolului, insuccesului, ca rezultat al realizării alternativei alese [2, p.15].

Dacă pornim de la scopul activității de antreprenoriat, care este obținerea profitului maxim cu cheltuieli minime, constatăm că importanța gestiunii riscurilor în activitatea entităților nu se limitează doar la minimizarea cheltuielilor. Deci, în absența unei politici adecvate de management al riscurilor în afacere, întreprinderea este expusă la imposibilitatea aprecierii nivelului de expunere la diverse riscuri și imposibilitatea de gestionare adecvată și eficientă a riscurilor în activitatea desfășurată.

Riscul în activitatea de antreprenoriat se orientează pentru obținerea unor rezultate favorabile prin diverse metode. Capacitatea de a risca este calea spre o activitate profitabilă. Un aspect important în evidențierea unor caracteristici ale riscului, sunt: antagonismul, alternativa, legalitatea și incertitudinea.

Antreprenorii în cadrul activității lor se întâlnesc cu un ansamblu vast de riscuri, care se deosebesc între ele după tipul și locul apariției, totalitatea factorilor interni și externi ce influențează nivelul lor. Toate acestea sunt strâns legate și necesită o analiză profundă a fiecărui risc în complexul riscurilor concrete, cauzelor lor și factorilor apariției lor.

Importanța gestiunii riscului ca activitate constă în posibilitatea de a prognoza într-o anumită măsură producerea evenimentului de risc și de a lua la timp deciziile necesare în vederea reducerii riscului unor eventuale consecințe nefavorabile. În literatura de specialitate se întâlnesc mai multe abordări privind procesul de gestiune a riscurilor. În majoritatea cazurilor, procesul de gestiune a riscurilor include următoarele acțiuni:

- formularea scopurilor de gestiune a riscurilor;
- identificarea riscurilor pe domeniile de activitate;
- acumularea și prelucrarea informației necesare pentru evaluarea riscurilor;
- evaluarea riscurilor;
- alegerea metodelor și tehnicilor de optimizare a riscurilor;
- aplicarea lor în practică;
- evaluarea rezultatelor gestiunii riscurilor.

Riscul devine o piedică serioasă în derularea și expansiunea oricărei afaceri, întrucât îngreunează procesul de decizie. Activitatea acesteia poate fi derulată eficient, numai în condițiile în care este protejată de efectele negative ale riscului. Gestiunea riscurilor identifică problemele potențiale care pot avea consecințe negative asupra eficienței activităților desfășurate.

În cadrul Asociației de Economii și Împrumut „Furnica-Răzeni”, riscurile posibile ce pot avea loc sunt:

Riscul de împrumut – asociația depinde într-o mare măsură de clienții și asociații săi și/sau de grupul interdependent al acestora. Dacă aceștia nu rambursează împrumuturile acordate sau nu achită dobânda, apare riscul de a obține pierderi.

Riscul ratei dobânzii reprezintă riscul ca variațiile ratelor de dobândă prin necorelarea activelor cu pasivele generatoare de dobândă să conducă la diminuarea rezultatelor financiare ale asociației. Acest risc apare când activele asociației (împrumuturile, investițiile etc.) devin scadente sau ale căror prețuri noi se stabilesc în altă perioadă de timp decât la pasivele asociației (depozitele, împrumuturile) care reprezintă sursa de mijloace pentru active.

Riscul lichidității – riscul pierderilor la care este supusă asociația în urma incapacității ei de a-și satisface necesitățile de numerar sau ca rezultat al lichidității insuficiente care trebuie recuperată la un cost excesiv.

Riscul de faliment – reprezintă apariția în cadrul asociației a incapacității de onorare a obligațiilor totale, adică solvabilitatea asociației este foarte redusă. Nu există surse proprii de onorare a obligațiilor ajunse la scadență.

Riscul investițional – reprezintă asumarea unor riscuri în scopul obținerii unui câștig suficient în viitor pentru a acoperi cheltuielile sau

datoriile pe care le percepe întreprinderea. Când se ia decizia de a investi, pentru a-și realiza obiectivele, trebuie să se ia în considerație incertitudinea riscului. Orice operațiune financiară se consideră a fi riscantă, deoarece în momentul semnării contractului de împrumut sau de depunere de economii nu se știe care va fi momentul încheierii lui.

Riscurile sunt firești în cadrul unei întreprinderi, însă ele trebuie interpretate într-un mod corect și la timp, deoarece vor avea rezultate pozitive pentru companie.

Acțiuni de diminuare a riscului în cadrul asociației:

Actuariatul reprezintă totalitatea normelor și operațiunilor bazate pe metode statistice și matematice în baza cărora se efectuează calcule financiare.

Rezerva instituțională – fonduri proprii pe care asociația trebuie să le dețină și să le mențină în conformitate cu prezenta lege și cu actele normative ale autorității de supraveghere.

Fond de lichidități – fond constituit, în scopul asigurării centralizate cu lichidități ale asociațiilor, din mijloace ale asociațiilor care acceptă de la membrii lor depuneri de economii, precum și din mijloace financiare disponibile pentru investiții de care dispun asociațiile, în mărimea și în modul stabilite de autoritatea de supraveghere.

Normele de prudență financiară a asociațiilor de economii și împrumut stabilesc reglementări prudențiale, în scopul protejării intereselor membrilor, prevenirii și controlului riscurilor asociațiilor de economii și împrumut și a întregului sistem.

Riscul este un concept complex, de aceea trebuie privit și prin prisma consecințelor sale, ceea ce necesită asumarea responsabilității pentru materializarea sa [1, p.5]. Este o noțiune complicată și funcționează din momentul în care este luată decizia care îl comportă. Dacă riscul este prevăzut, monitorizat și sunt propuse modalități eficiente de gestiune, atunci el va înregistra rezultate pozitive ce vor avea un impact favorabil pentru activitatea întreprinderii.

Referințe:

1. STIHI, L. *Managementul riscurilor în afaceri*. ASEM. 222 p.
2. MUNTEAN, N., BALANUȚĂ, V. *Analiza și evaluarea riscurilor la nivel de întreprindere: aspecte teoretice și aplicative*. Chișinău: ASEM, 2010. 207 p.

Recomandat

Marian JALENCU, dr., conf.univ.

ORGANIZAREA EVENIMENTELOR PENTRU SUSȚINEREA ȘI DEZVOLTAREA BRANDURILOR

Cristina LUPU

In this article the author identifies aspects that contribute to the development of brands through organizing an event, which enables loyalty to brand consumers and increasing brand awareness in a country, region or around the world. Theoretical aspect consists of a detailed analysis of the conceptual approaches to the organization of events for the organization of brands. Application value consists in the practical application of the efficient organization of an event in order to support and develop the brand by Simpals.

Menținerea unui brand puternic, astfel încât să atragă cât mai mulți consumatori, să-i motiveze să fie loiali brandului și să fie cât mai vizibil pe piață a constituit încă din cele mai vechi timpuri o sarcină dificilă pentru deținătorii de branduri.

Fie brandul mic sau mare, el trebuie să fie într-o constantă dezvoltare a imaginii sale față de consumatorul său. Așa se întâmplă că el aplică diverse strategii de promovare pentru brandul său, astfel încât scopul inițial pe care și l-a propus să fie atins.

Una din strategiile de dezvoltare a unui brand este considerată participarea în cadrul unui eveniment sau chiar organizarea unui eveniment de către brand. Menținerea vizibilității pe piață a unui brand prin intermediul unui eveniment poate duce la succesul acestuia sau la un eșec, iar toate aceste evidențe depind de analiza eficiență a conceptului evenimentului, respectarea etapelor de organizare și neapărat să se ducă evidența îndeplinirii stricte a tuturor sarcinilor din cadrul unui eveniment.

Scopul acestei lucrări a fost de a examina procesul de organizare a evenimentelor în scopul susținerii și dezvoltării brandului. Pentru a atinge scopul lucrării de față, a fost necesar a rezolva următoarele sarcini: caracterizarea procesului strategic de planificare și organizare a evenimentelor; analiza monitorizării evenimentelor de către compania Simpals; identificarea practicilor internaționale de organizare a evenimentelor pentru susținerea brandurilor; analiza pieței de organizare a evenimentelor în Republica Moldova pentru dezvoltarea brandurilor; identificarea strategiilor de dezvoltare a brandului prin intermediul evenimentelor etc.

Având în vedere subiectul menționat mai sus, s-a luat drept exemplu organizarea festivalului de muzică electronică Fosfor, de către proiectul Afisha.md.

Afisha.md este un proiect al companiei Simpals responsabilă de organizarea și vânzarea билетelor la diverse evenimente, lansat la data de 01 aprilie 2016. La moment festivalul de muzică electronică Fosfor are în palmaresul său 4 ediții, iar cea de-a 5-a va avea loc în vara anului 2019.

Cronologia festivalului Fosfor a fost următoarea: 17 iulie 2016, plaja Ghidighici; 01 octombrie 2016, Tiraspol pe piața Suvorov; 01 iulie 2017, aerodromul Horești; 30 iunie 2018, Goodzone; 06 iulie 2019, Goodzone – cea de-a 5-a ediție a acestui festival din vara anului 2019. Festivalul de muzică electronică a luat naștere datorită faptului că se dorea să se aducă ineditul pe piața de evenimente din Republica Moldova, luând în considerare că evenimente de o asemenea amploare nu existau. În cadrul organizării evenimentului s-a atras atenția, în primul rând, la noutatea pe care o aduce evenimentul pe piață, apoi s-a dorit promovarea artiștilor autohtoni de mixare a muzicii, precum și promovarea turismului în Republica Moldova, dat fiind faptul că locațiile la fiecare ediție au variat. La fel s-a luat în considerare și de artiștii internaționali, care aveau să participe în cadrul festivalului, fapt pentru care notorietatea evenimentului avea să crească de la an la an. Ceea ce și confirmă numărul de vizitatori prezenți la eveniment în fiecare ediție.

Potrivit datelor statistice ale proiectului Afisha.md, primele trei ediții au fost un succes ireproșabil. În iulie 2016, la prima ediție s-au atestat aproximativ 10.000 de oameni prezenți la eveniment, pe când în octombrie 2016, la cea de-a doua ediție au fost prezenți circa 8.000 de oameni care au savurat din muzica festivalului. Vara anului 2017 a întrunit cele mai înalte recorduri de până acum cu o rată de prezență la eveniment de 24.000 mii de oameni. În schimb, anul 2018 a adus un număr mai mic, fiindcă s-a introdus plata pentru intrare la eveniment, însă organizatorii nu au rămas dezamăgiți din cauza scăderii bruște a numărului de oameni ci, din contra, au înțeles că evenimentul poate avea un succes ireproșabil, chiar și cu o plată de intrare, fapt pentru care toate biletele puse în vânzare au fost procurate. Selectarea

partenerilor pentru un eveniment înseamnă nu doar promovarea acestuia, ci și creșterea notorietății brandului de parteneri, față de consumatorii săi. De exemplu, brandul de haine Rezolve, care a avut una dintre cele mai de succes campanii de promovare pe rețelele de socializare în calitate de partener la unul dintre cele mai renumite festivaluri internaționale Coachella 2016. Rezultatele campaniei au fost uimitoare, cu o audiență de peste 30 mil. de oameni, peste 1,2 mil. de like-uri la o singură postare și 12 mii de comentarii. În cazul festivalului Fosfor, cifrele sunt mai mici, datorită faptului că grandoarea festivalului este mai mică decât a celui menționat mai sus. Totuși cele mai importante branduri partenere la eveniment au fost: Red Bull, Victoriabank SA, Enter, Letto, Becks, Vita, Mezellini, Sandra, Zernoff, Pringles și Maretti, Moldcell, Manuel cafe și Versailles, Black and White Ballet, Dinamit, Kreyon, Itaxi, Point.md, Știri.md, Kiss FM, TVR Moldova, Agora, Новое Радио, Zona.M, Одноклассники, Gismeteo.md, Radio Studentus, Diez, Megogo, ea.md, Zugo.

Buna organizare a unui eveniment depinde de respectarea tuturor etapelor. Asta înseamnă că se va ține cont de idee și conceptul evenimentului. Pe lângă aceasta se va mai ține cont de scop și obiective, bugetul de care dispune organizatorul, publicul-țintă și preferințele lui. La fel se va pune accent și pe securitatea celor prezenți la eveniment, transportul, parcare (în cazul în care evenimentul este la o distanță mai mare de oraș), alimentația și programul evenimentului. Sigur, organizatorii nu trebuie să uite de partea de decor al zonei unde va avea loc evenimentul, pentru că de asta va depinde creșterea notorietății acestuia pe rețelele de socializare, avându-se în vedere că promovarea prin intermediul rețelelor de socializare poate contribui la succesul unui eveniment.

În urma unei cercetări, s-a constatat că evenimentele au devenit un element indispensabil în societatea noastră, iar participarea brandurilor la anumite tipuri de eveniment nu fac decât să îi aducă avantaje în ceea ce privește popularitatea sa, numărul de consumatori și venituri considerabile. Sigur, aceasta se întâmplă doar în cazul în care etapele de organizare a evenimentului și conceptul acestuia au o valoare pentru consumator și îi este suficient de interesant ca să participe la eveniment. Astăzi datorită multitudinii de evenimente pe piață,

organizatorii sunt nevoiți să aducă noutate în evenimentele lor, fie că este vorba de un produs nou, fie că este vorba de o campanie bună de promovare pe rețelele de socializare sau fie vorba de implicarea în problemele societății. Festivalul de muzică Fosfor, la rândul său, a obținut rezultate enorme la capitolul participanți, însă nu și la venituri, de aceea decizia de a face intrarea cu plată la festival a fost un pas decisiv în limitarea persoanelor care vor fi prezente la eveniment. Indiferent de faptul că statistica celor prezenți la eveniment a coborât cu pași enormi, a mai demonstrat numărul cu adevărat al fanilor festivalului și a permis ca la eveniment să fie un public calitativ. Tocmai pentru că aduce noutate de fiecare dată așa ca concursul Dj-ilor, concursurile pe rețelele de socializare, teritorii noi și diverse activități pe toată durata festivalului, l-au făcut pe consumator să fie fidel acestui tip de eveniment. Evenimentele pot deveni o soluție pentru atragerea de turiști. Atunci când festivalul Fosfor va deveni un eveniment și mai grandios decât este acum, organizatorii s-ar putea gândi și la o strategie de internaționalizare a acestui eveniment, ce va genera nu doar profit mai mare, dar și va exista un public divers decât cel local. Totodată, astfel Fosfor poate contribui la dezvoltarea brandului de țară.

Munca realizată în acest studiu face posibil să înțelegem că un brand se poate dezvolta prin intermediul unui eveniment. Acest succes va depinde de gradul de organizare a evenimentului și de eficiența căilor de transmitere a mesajului evenimentului.

Referințe:

1. SCHAFER-MEHDI, Stephan. *Organizarea evenimentelor*. București: All, 2008. 189 p.
2. OPREA, D., MEȘNIȚĂ, G., ALEXA, M. *Managementul evenimentelor*. Iași: Polirom, 2016. 247 p.
3. NICOLETA, C. *Brandurile globale. O cercetare cros-culturală*. București: Tritonic, 2009. 202 p.

Recomandat

Adriana BUZDUGAN, dr., conf. univ.

**E-TURISM: IMPACTUL NOILOR TEHNOLOGII
INFORMAȚIONALE ÎN TURISMUL INTERNAȚIONAL**

Mihaela ZUBCO

Tourism has been closely linked to the progress of information communication technologies over 25 years. Currently, the Internet and tourism information technologies are relevant at all operational, structural, strategic and marketing levels to facilitate global interaction between suppliers, intermediaries and consumers around the world.

Dezvoltarea simultană a telecomunicațiilor și utilizarea calculatoarelor a făcut posibilă creșterea explozivă a Internetului și crearea unor tehnologii specifice care vor influența esențial activitățile și serviciile turistice [1, p.5]. Internetul și tehnologiile informaționale în domeniul turismului sunt relevante pe toate nivelurile operaționale, structurale, strategice și de marketing pentru a facilita interacțiunea globală între furnizori, intermediari și consumatori din întreaga lume. Marketingul turistic și distribuția serviciilor turistice au resimțit cele mai multe modificări în urma impactului tehnologic puternic în ultima perioadă. Tehnologia a permis organizațiilor să își dezvolte propria bază de cunoaștere și să îmbunătățească funcțiile de management și marketing.

Folosind internetul ca instrument de marketing, organizațiile de turism reușesc să câștige avantaje în ceea ce privește reducerea costurilor, creșterea veniturilor, cercetarea de marketing, dezvoltarea bazei de cunoștințe și menținerea clienților. E-turismul revoluționează toate procesele de afaceri, întregul lanț valoric, precum și relațiile strategice ale organizațiilor de turism cu toate părțile interesate [2, p.8]. Tehnologia informațională și infrastructura bazelor de date sunt astfel folosite de organizațiile turistice manageriale pentru a sprijini o gamă variată de activități, iar serviciile informaționale, de rezervare, și alte servicii din sistem pot fi accesate și operate pe Web de utilizatori [3, p.23]. Astfel, industria turismului folosește Internetul, deoarece acesta [4, p.237]: poate să ajungă la un număr mare de consumatori din lumea întreagă cu informații și produse; poate să asigure informații de calitate superioară comparativ cu metodele tradiționale (informația tipărită); permite consumatorilor să facă rezervări ușor și rapid; permite mari economii în producerea și distribuirea materialelor tipărite. Atât în

prezent, cât și în viitor, tehnologia informațională va continua să aibă un efect profund asupra turismului. Noile tehnologii au schimbat modul în care clienții caută informații, cumpără produse și servicii turistice. Internetul are în acest domeniu un mare potențial datorită faptului că se bazează pe fluxul informațional, acceptă suportul multimediei în continuă dezvoltare, al tehnologiilor și sistemelor informaționale [4, p.238]. Rețelele globale de informare și distribuție – CRS – Sistemele de Rezervare Computerizată; sistemele GDS – Sistemele Globale de Distribuție alături de internet, joacă un rol decisiv în sectorul turismului internațional, deoarece leagă producătorii de consumatorii de produse turistice [5, p.81]. Aceste sisteme reprezintă coloana vertebrală a rețelelor internaționale de informații, care oferă operatorilor de turism, agențiilor touroperatoare, agențiilor de turism, liniilor aeriene facilități pentru obținerea și procesarea informațiilor, pentru a rezerva și comercializa produse turistice. Beneficiind de facilitățile unui sistem modern de prelucrare, stocare și transfer de informații, rețelele globale de distribuție a serviciilor ocupă un loc strategic în gestionarea ofertei și a cererii turistice internaționale. CRS și GDS au fost cei mai importanți facilitatori ai schimbărilor din industria turismului până la sosirea internetului, deoarece acestea au oferit un sistem cuprinzător de marketing și distribuție a călătoriilor [6, p.22]. Soluțiile software, specifice domeniului turistic, au devenit tot mai accesibile pentru consumator, furnizând interfețe complexe, de regăsire, filtrare și personalizare a informațiilor solicitate. Soluțiile software pentru touroperatori sunt concepute pentru a gestiona complet o călătorie, de la crearea pachetului, la rezervare, derulare, călătorie, întoarcere la origine a turistului. Platformele online ale touroperatorilor, ajută la găsirea celor mai bune oferte, bilete de avion ieftine sau reduceri disponibile, cazare, hoteluri și restaurante, vizualizare destinații, etc. Cele mai mari sisteme de rezervare sunt dominate de liniile aeriene europene și americane.

Touroperatorii din țara noastră folosesc următoarele sisteme de rezervare: **Galileo International; Amadeus; Sirena Travel; Gabriel**. Setul de tehnologii și aplicații TIC, care sunt dovezi ale industriei e-turismului, fiind considerate noi provocări și tendințe ale turismului online, pot fi următoarele:

✓ **Crearea unui site web** – toate produsele și serviciile sunt la un click distanță, datele de contact, meritele demne de a fi împărtășite cu

clienții, portofoliul companiei, programul de lucru, noutățile și formularul de feedback, toate acestea pot fi mai aproape de fiecare potențial client prin crearea și monitorizarea site-ului companiei.

✓ **Marketing digital** – marketingul digital implică utilizarea unor tehnologii digitale (email, baze de date, blog-uri, rețele sociale, chat, forumuri online, grupuri de discuții, comerț online, crowdsourcing) pentru sprijinirea activităților de marketing în vederea dobândirii profitabile de clienți și a păstrării acestora. Conceptul de marketing digital presupune, pe scurt, aplicarea tehnologiilor digitale pentru a atinge obiectivele companiei satisfăcând și depășind nevoile clienților mai bine decât concurența.

✓ **Rețele sociale** – au un rol esențial în călătoriile utilizatorilor, de la planificarea călătoriei la schimbul de experiență. Aplicațiile mediei sociale au revoluționat comunicarea și politicile de marketing legate de promovarea și dezvoltarea afacerilor din domeniul turistic. Sunt multe rețele sociale ale mediei sociale care sunt dezvoltate într-un ritm foarte rapid. Acestea, prin facilitățile de comunicare și partajare a informațiilor și ideilor, dau tot mai multă putere vocii consumatorilor de servicii turistice.

✓ **Multimedia** – exponatele virtuale și fotografiile digitale, bazate pe natura multimedia și interactivă a web-ului, dau o nouă dimensiune marketingului destinațiilor turistice. Site-uri interactive au fost adoptate de comercianții online pentru a atrage consumatori online, pentru a încuraja cumpărăturile online și pentru a crea loialitate.

✓ **Tehnologiile mobile** – perspectivele informației tehnologice, a aplicațiilor mobile au drept scop evaluarea printr-un model mult mai personalizat și atractiv, care va fi capabil să identifice și să răspundă într-un mod intuitiv nevoilor consumatorului individual.

Cheia succesului în cadrul organizațiilor turistice constă în identificarea rapidă a necesităților clienților și salutarea potențialilor clienți cu oferte cât mai diverse, personalizate și actualizate la tendințele noi. Acest fapt se va datora utilizării pe larg a Internetului, tehnologiilor informaționale, sistemelor de rezervare, rețelelor sociale media și introducerea noilor tendințe apărute pe piața turistică cât mai curând posibil în managementul din cadrul organizației. Internetul are în acest domeniu un mare potențial datorită faptului că se bazează pe fluxul informațional, acceptă suportul multimediei în continuă dezvoltare, al

tehnologiilor și sistemelor informaționale. Este evident că viitorul e-turismului este focalizarea pe tehnologiile care vor ajuta organizațiile să interacționeze cu clienții lor într-o manieră cât mai dinamică. Atât în prezent cât și în viitor, tehnologia informațională va continua să aibă un efect profund asupra turismului, promovarea online fiind esențială pentru supraviețuirea unităților turistice.

Referințe:

1. GRUESCU, R., NANU, R., TANASIE, A. *The role of computerized reservation systems in the hospitality industry*. București, 1992. 185 p.
2. RUMELT, R., SHENDEL, D., TEECE, D. *Fundamental Issues in Strategy. A Research Agenda for the 1990 s*. Harvard Business School Press, 1994. 318 p.
3. STĂNCIULESCU, G., STATE, O. *Tehnica operațiunilor de turism intern și internațional*. București, 2013. 198 p.
4. CHINGĂ-LATA, R.M. *Sisteme informatice în Turism*. Universitatea Transilvania din Brașov, 2012. 737 p.
5. MERTEA, A. *Impactul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor asupra Dezvoltării Turismului în România*. Dimitrie Cantemir Christian University, 2011, vol. 1, nr. 2, p.81-93.
6. PAPADIMOPOULOS, T. *Tourism from A to Ω. Tourism: a 2500 year old phenomenon*. UK, 2006. 272 p.

Recomandat

Adriana BUZDUGAN, dr., conf. univ.

**IMPORTANȚA CUNOAȘTERII LIMBILOR STRĂINE
PENTRU ANGAJAȚII DIN INDUSTRIA
OSPITALITĂȚII ȘI TURISM**

Alexandra CEBAN

The author describes the process of globalization of tourism and the hospitality industry; identifies the role of multilingualism in the hospitality industry and tourism; researches into intercultural communication in the hospitality industry and tourism and analyzes the particularities of the applied vocabulary in tourism and the hospitality industry.

Fiind o industrie globală, turismul implică întâlniri interculturale în care limba joacă un rol crucial. De ceea pentru angajații industriei

ospitalității și turism este esențial să se înarmeze cu competențe lingvistice în una sau mai multe limbi străine.

Globalizarea, în calitate de fenomen de nivel mondial, a afectat practic toate domeniile vieții sociale, mai ales în perioada postbelică. Acest concept a fost definit de nenumărate ori, ceea ce arată că complexitatea conceptului, atât în știință, cât și în literatură, a inițiat abordări diverse.

În anul 2000, Fondul Monetar Internațional explica conceptul de globalizare drept un proces ce implică evoluția interconectării lumii, reflectată prin fluxuri extinse de informații, tehnologie, capital, bunuri, servicii și persoane. Globalizarea descrie procesul prin care economiile naționale și regionale, societățile și culturile au devenit integrate prin rețeaua globală de comerț, comunicare, migrație și transport [1]. Cu toate acestea, globalizarea include, și totodată depășește, o simplă internaționalizare a piețelor. Încă în anul 1990, sociologul Martin Albrow, în colaborare cu Elizabeth King, definea globalizarea drept toate procesele prin care oamenii din întreaga lume sunt înglobați într-o singură societate mondială [2, p.31], dar la fel și drept o intensificare a relațiilor sociale internaționale ce leagă localitățile amplasate la o distanță îndepărtată într-un așa mod, în care evenimentele locale sunt formate de alte evenimente ce au loc la mii de kilometri distanță, și invers [3, p.52].

Adepții globalizării susțin că globalizarea promovează creșterea economică, creează noi locuri de muncă, face ca companiile să fie mai competitive și mărește asortimentul produselor pentru consumatori, astfel reducând prețul produselor. Corporațiile transnaționale, cu sediile într-o țară și cu blocul administrativ în cu totul altă țară, ori cu filiale în diferite țări, sunt numite drept *inter alia*, ele punând baza diseminării cunoștințelor tehnice și educaționale, îmbunătățirea comunicării globale și a transportului, crearea noilor piețe pentru firme și țări, generează inovația și îmbunătățește calitatea produselor, promovează ideile democratice și schimbul cultural, dar și înțelegerea la nivel internațional [4, p. 111].

În anul 1975 a fost creată Organizația Mondială a Turismului, care în prezent numără circa 156 de țări de pe 5 continente ale lumii. Scopul organizației e de a prezerva identitatea și cultura țărilor

membre, respectând localnicii, tradițiile și limba acestora [5]. Iar pentru realizarea acestui scop, lucrătorii sectorului turistic și celui ospitalier, pe lângă cunoașterea limbilor străine, sunt nevoiți să aplice și comunicarea interculturală în timpul discuțiilor cu clienții, atât localnici, cât și mai ales cei străini. Respectarea identității culturale fiind și cheia succesului în aceste două sectoare ale economiei.

Iar cum chiar și cele mai depărtate culturi sunt acum la distanța unui clic, multiculturalismul este cel de-al doilea aspect al globalizării ce reprezintă un sporit interes pentru sectorul turistic.

Multiculturalismul, perceput drept coexistența dintre mai multe culturi, poate mări considerabil atractivitatea turistică a unei regiuni specifice, devenind în același timp un impuls al creării unei funcții turistice și promovarea domeniului turismului cultural într-un sens mai larg. În acest sens, teritoriul Republicii Moldova reprezintă un interes sporit, întrucât pe teritoriul Republicii Moldova conviețuiesc mai multe etnii, conform recensământului din 2014, putem vedea că în afară de moldoveni/români, pe teritoriul țării mai locuiesc și ucraineni, ruși, găgăuzi și bulgari. Această varietate etnică generează și o gamă largă de culturi ce reușesc să conviețuiască pe același teritoriu, oferind un număr mare de bucate tradiționale, dar la fel și obiceiuri și tradiții distincte. Prin urmare, Republica Moldova găzduiește numărate etnii împreună cu culturile și religiile lor.

Cultura – în sensul atât larg, cât și mai restrâns – este mai frecvent recunoscută ca zona de interes pentru turiști și motivul imboldului de a călători este adesea contrastul și dorința de a evada, dar la fel și dorința de a descoperi ceva diferit, adesea identificat drept „străin” [6, p.11]. Această „fascinație cu caracter diferit, distinctiv, variat, atrage nu doar pe așa-numiții adevărați călători, dar la fel, probabil, constituie o atracție sporită pentru cei ce doresc să aibă parte de o aventură exotică, turiști ce caută așa-numita autenticitate” [7, p.4]. Prin urmare, turiștii sunt interesați în mare măsură de regiunile ce au culturi mai diferite decât cultura din care provin.

Multiculturalitatea, împreună cu globalizarea și dezvoltarea tehnologică, a făcut ca numărul turiștilor și călătoriilor să crească semnificativ. În prezent, chiar și cele mai depărtate culturi, cum ar fi cele arabe, asiatice sau africane, se află la distanța unui singur clic și

orice om cu smartphone sau laptop ce are conexiune la internet poate descoperi în scurt timp o gamă variată de culturi, iar dorința de a descoperi ceva nou stârnește și dorința de a călători și de a vedea cu propriii ochi culturile descoperite.

În prezent, Moldova este promovată drept o destinație turistică autentică a mai multor minorități etnice, cu tradiții, obiceiuri și bucate cu o istorie de mai multe decenii. Iar diversitatea culturală este, fără îndoială, un factor care poate îmbunătăți considerabil atractivitatea turistică a unei regiuni și, în același timp, devine impulsul creării funcției sale turistice și promovării zonei pentru turismul cultural cunoscut pe scară largă. De aceea, așa cum subliniază Owsiakowska [8, p.34], ca parte a inițiativelor care sprijină experiența și popularizarea patrimoniului diverselor grupuri etnice și naționale, este nevoie de creat diverse proiecte ce ar scoate în evidență cultura tuturor etniilor din regiunea turistică specifică.

În concluzie putem afirma că multiculturalitatea reprezintă un factor important în dezvoltarea turismului la scară internațională. Iar pentru țări ca Republica Moldova, ce găzduiesc un mare număr de minorități etnice, multiculturalitatea reprezintă un mare avantaj. În acest context, este imposibil de ignorat și importanța globalizării ca factor de imbold al apariției și dezvoltării multiculturalismului pe întreg globul.

Având drept punct de pornire cele menționate *supra*, propunem următoarele: crearea glosarelor de specialitate; acordarea unui interes sporit pentru cursuri suplimentare de studiere a limbilor străine; organizarea conferințelor, work-shopuri cu participarea persoanelor din străinătate.

Referințe:

1. International Monetary Fund (IMF). (2000). *Globalization: Threats or opportunity?* Retrieved from <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/200-0/041200to.htm>
2. ALBROW, M., KING, E. *Globalization, knowledge and society*. Londra: Sage UK, 1990. 292 p.
3. GIDDENS, A. *Runaway world: How globalization is reshaping our lives*. Londra: Routledge, 2002. 124 p.
4. MEETHAN, K. Transnational corporations, globalization, and tourism. In: *Companion to tourism*. London, 2012, pp. 110-121.

5. <http://www2.unwto.org/>
6. PODEMSKI, K. *Socjologia podróży, Wyd. naukowe uAM, Poznań. Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2012 roku*, 2012, Główny urząd Statystyczny, Warszawa. 366 p.
7. JARNECKI, M. Wielokulturowość jako atut i atrakcja turystyczna. In: *Turystyka Kulturowa*, 10/2011, pp. 4-24.
8. OWSIAKOWSKA, S. Wielokulturowość a promocja turystyczna miejsca, In: *Wielokulturowość w turystyce, Wyższa Szkoła Turystyki I Języków Obcych w Warszawie*. Warszawa, pp. 33-45.

Recomandat

Adriana BUZDUGAN, dr., conf. univ.

METODE DE PROMOVARE A TURISMULUI INTERN PENTRU ATRAGEREA TURIȘTILOR EXTERNI

Gabriela DOBREA

This article describes the process of identifying promotion methods applied at national level and the future development of tourism in accordance with the strategies proposed by the author.

The research of promotional activity at the national level and the level of development of tourism in the Republic of Moldova was carried out through the description of the most important phenomena and processes specific to the respective field.

Actualitatea și importanța temei se bazează pe diversitatea activităților încorporate în industria turismului, precum și caracterul suprapus al unora dintre ele în structura altor ramuri economice făcând ca turismul să fie o ramură economică foarte bună bazată pe asocieri și interconectivitate. Promovarea în acest sens joacă un rol extrem de important, întrucât este o operațiune de marketing unică, merită să influențeze vânzările pe termen scurt.

Obiectivele de promovare includ construirea gradului de conștientizare a mărcii, crearea de atitudini favorabile ale brandului, câștigarea cotei de piață, inducerea cumpărării, loialitatea clădirilor și creșterea vânzărilor.

Scopul cercetării constă în analiza situației actuale a nivelului de dezvoltare a turismului la nivel național și elaborarea de noi strategii pentru promovarea acestuia pe plan internațional.

Studiind aplicabilitatea metodelor de promovare în Republica Moldova se accentuează faptul că necesitatea activității promoționale a fost recunoscută odată cu dezvoltarea furtunoasă a turismului pe plan internațional, dar și național. În prezent, nicio întreprindere n-ar funcționa fără un marketing bine pus la punct.

Astfel, printre principalele acțiuni promoționale realizat la nivel național se enumeră: Tururile informaționale, Campania de promovare „Fii oaspetele nostru”, Agenda „Pomul vieții” 2019, Traseele turistice, Brandul turistic „Pomul vieții” etc.

Analizând datele efective ale numărului de turiști (Tab.), a fost efectuat calculul mărimii nivelate a dinamicii fluxului de turiști după următoarea formulă: $N = a_0 + a_1 \times t$, unde:

Parametrul a_0 al ecuației este: $3\ 096,36/11=281,4$;

Parametrul a_1 al ecuației este: $1\ 162,75/110=10,57$;

Tabel

Datele efective și cele nivelate ale dinamicii fluxului de turiști

Anii	Numărul de turiști (rezidenți și nerezidenți), mii oameni (N)	Marcarea convențională a timpului (t)	t^2	$N*t$	Mărimea nivelată a dinamismului turiștilor $N = a_0 + a_1 * t$
2008	280,55	-5	25	-1 402,75	281,2
2009	227,89	-4	16	-911, 56	281,3
2010	229,89	-3	9	-689,67	281,3
2011	248,31	-2	4	-496,62	281,4
2012	268,19	-1	1	-268,19	281,4
2013	271,54	0	0	0	281,4
2014	283,00	1	1	283,00	281,5
2015	278,86	2	4	557,72	281,6
2016	306,31	3	9	918,93	281,6
2017	337,21	4	16	1 348,84	281,7
2018	364,61	5	25	1 823,05	281,7
	$\sum N = 3\ 096,36$	$\sum t = 0$	$\sum t^2 = 110$	$\sum Nt = 1\ 162,75$	$\sum N = 3\ 096,2$

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS al Republica Moldova.

Calcululele anterioare au fost realizate cu scopul de a nivela unele date efective și a deduce care este creșterea potențială a mediului nivelat. Pentru aceasta a fost considerat ca etalon anul 2013, datorită creșterii considerabile a numărului de turiști în anul imediat următor

2014, ca urmare a încheierii Acordului de Asociere Republica Moldova–Uniunea Europeană la 28 iunie 2014.

După cum s-a dovedit, acest coeficient este de 0,1 conform datelor efective a anilor 2008-2017, ceea ce dovedește o creștere constantă ne semnificativă.

În Figură sunt relate datele efective și cele nivelate obținute în urma calculelor.

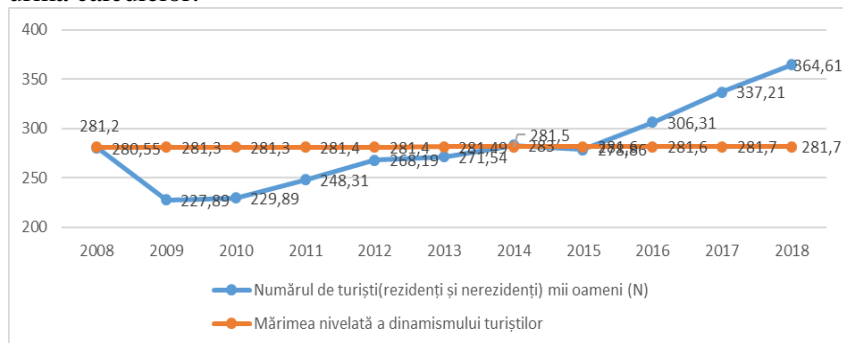

Fig. Dinamica datelor efective și a celor nivelate ale fluxului de turiști în Republica Moldova

Dinamismul fluxului de turiști este influențat constant de o varietate de factori de natură externă sau internă care acționează în sens pozitiv sau negativ la creșterea numărului de turiști. Acești factori se pot referi la: schimbările legislative la nivel național, acorduri externe încheiate cu diferite țări sau asociații internaționale, crize economice, procesele de inflație sau deflație a prețurilor, procese demografice etc.

Analizând perspectiva dezvoltării unor noi tehnici de promovare pe plan internațional, se pot propune câteva metode de promovare inovaționale:

Expunerea unității prin Programele de influență. Utilizarea influențării ca o modalitate de marketing, industria turistică a devenit din ce în ce mai populară. Acestea sunt persoane care au căpătat o audiență în rândul următorului, creându-și din imaginea personală un brand online. Este vorba de bloggeri, vloggeri pe YouTube, Instagrameri etc.

Construirea unei platforme de discuții pe Facebook. Turiștii care intenționează să viziteze o destinație vor dori să cunoască orice informații despre ea și să afle răspunsuri la multe întrebări. O modalitate excelentă de a supraîncărca marketingul turistic este crearea unei platforme de discuții în jurul paginii individualizate a businessului nostru pe Facebook.

Lansarea unei provocări (Challenge) pentru a atrage interesul destinației. Provocările au devenit o senzație îndrăgită pe Internet. Astăzi, promovarea propriei dvs. provocări se poate realiza mai ușor ca niciodată, deoarece oamenii vor dori cel mai probabil să participe și să se împartă cu aceasta pe rețelele lor.

Contactarea companiilor de marketing din domeniul turismului și solicitarea unor idei. Programarea unei consultații gratuite cu companiile de marketing turistic, ca și a noastră. Chiar dacă nu vom încheia contracte de colaborare, vor putea să ne ofere câteva informații despre ce să facem în continuare.

Recomandările oferite contribuie la gestionarea eficientă a proceselor promoționale la nivel național. Astfel conceptului de promovare ar trebui să i se acorde o abordare mai practică la nivel național. Este necesar de îmbunătățit cadrul legislativ cu privire la stabilirea unor politici și obiective generale pe care marketingul turismului să le realizeze.

Concluziile și recomandările sintetizează aspectele practice și teoretice expuse în cuprinsul lucrării cu referire la cercetările efectuate, ce atestă deducțiile autorului asupra subiectului investigat și care au ca scop îmbunătățirea serviciilor turistice în Republica Moldova și accesarea pe piețe internaționale.

Referințe:

1. COJOCARIU, S. *Strategii în turism și servicii*. București: Editura universitară, 2010. 170 p. ISBN 978-973-749-908-0
2. GABOR, M.R., OLTEAN, F.D. *Produse inovative în turismul internațional și național*. București: C.H. Beck, 2015. 409 p.
3. EVANS, N. *Strategic Management for Tourism, Hospitality and Events*. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2015. 728p. ISBN 978-0415837248
4. Organizația Mondială a Turismului. <http://www2.unwto.org/>

Recomandat
Boris COREȚCHI, dr., conf. univ.

ÎMBUNĂȚIREA SISTEMULUI DE MANAGEMENT AL PERSONALULUI ÎN CADRUL ENTITĂȚII TURISTICE

Olga CIOBAN

This article describes the process of human resource management through analysis of the human resource management system in "Casa Daca Boutique Hotel" and presents the ways to improve the human resource management system within it.

Actualitatea și importanța temei investigate se referă la dezvoltarea turismului intern prin funcționarea întreprinderilor din domeniul ospitalității. În domeniul ospitalității, multe aspecte depind de munca personalului – calitatea serviciului, satisfacția clientului, reputația, imaginea și, în cele din urmă, profitul. În condițiile concurenței crescătoare în sectorul hotelier, este foarte important pentru fiecare entitate să construiască un sistem eficient de management al personalului. Investițiile în resursele umane devin un factor de competitivitate și supraviețuire a firmei pe piață pe termen lung [1, p.85]. Pentru a îmbunătăți eficiența managementului personalului, este important să se diagnosticheze starea actuală, să se identifice punctele tari și punctele slabe, după care să se înainteze un plan de îmbunătățire a sistemului de management al personalului.

Scopul cercetării constă în analiza sistemului de management al personalului în hotelul „Casa Daca Boutique Hotel” și prezentarea modalităților de îmbunătățire a sistemului de management al personalului în cadrul acestuia.

Metodele de analiză a nivelului de satisfacție al personalului din cadrul unității de cazare se pot aplica în practică prin efectuarea unui chestionar; rezultatele chestionarului trebuie luate în considerație și aplicate ca modalități de îmbunătățire a sistemului de management al personalului în cadrul hotelului „Casa Daca Boutique Hotel”.

Pentru a evalua eficiența sistemului de management al personalului, a fost elaborat un chestionar din 31 de întrebări. În continuare, vor fi analizate câteva aspecte care reflectă gradul de satisfacție al personalului la postul de muncă ocupat. Au fost intervievați 16 lucrători, dintre care 8 femei și 8 bărbați.

O misiune importantă a managementului personalului este adaptarea [2, p.256]. Potrivit respondenților, modul cel mai eficient de adaptare este ajutorul colegilor. Persoanele intervievate menționează că adaptarea practic nu are loc, lucrătorul este adesea forțat să învețe de sine stătător sau să întrebe de colegi. Colegii mai experimentați sunt supărați de faptul că nou-veniții trebuie să fie instruiți în mod constant și acest lucru nu este plătit.

Eficiența lucrului personalului din domeniul ospitalității depinde de gradul de familiarizare al personalului cu obiectivele hotelului și valorile sale fundamentale. Potrivit respondenților, obiectivul principal al activităților hotelului este de a obține un profit. Astfel au răspuns 12 dintre cei 16 respondenți, considerând că hotelul este o întreprindere orientată prioritar spre obținerea de profit. Cu toate acestea, doar o întreprindere care oferă servicii de înaltă calitate poate aduce un profit. Rezultatele interviului arată că numai 2 persoane din 16 conștientizează că sarcina personalului este de a oferi servicii de calitate și de a satisface nevoile clienților. De asemenea, un număr mai mic de răspunsuri se referă la obiective precum „crearea de locuri de muncă”, „creșterea competitivității”. Lipsa de cunoaștere a obiectivelor activității se datorează faptului că hotelul „Casa Dacă” nu a formulat o misiune.

Potrivit respondenților, cea mai importantă valoare a hotelului „Casa Dacă” este stabilitatea, răspunsuri mai puține primite în ceea ce privește imaginea, popularitatea și calitatea înaltă a serviciilor. Rezultatele arată că angajații nu sunt suficient de conștienți de importanța calității serviciului pentru consolidarea poziției competitive a hotelului „Casa Dacă” pe piața hotelieră din Chișinău.

În baza datelor chestionarului, se poate concluziona că pentru a îmbunătăți managementul personalului, este necesar să se elaboreze o misiune, să se formuleze valori și să se efectueze instruirea personalului.

Pentru angajații hotelului „Casa Dacă”, cel mai important stimulent îl reprezintă salariile mari. Printre alte stimulente importante se remarcă stabilitatea, locul de amplasare favorabil și creșterea profesională. Restul stimulentele au înregistrat un număr aproximativ egal de răspunsuri.

Datele din chestionar prezentate trebuie să fie luate în considerare la elaborarea unui sistem de motivare. Este necesar să se acorde o

atenție deosebită politicii de remunerare, creării de condiții pentru creșterea profesională și asigurării relațiilor de muncă stabile.

Fiind deja menționat, cel mai important stimulent pentru lucrători este nivelul remunerării. Pentru a evalua gradul de satisfacere cu nivelul de remunerare, a fost elaborat un tabel. La sfârșit, respondenților li s-a oferit posibilitatea de a propune căi de îmbunătățire a sistemului de management al personalului la hotelul „Casa Dacă”. Conform rezultatelor chestionarului, sunt evidențiate următoarele răspunsuri: „este necesar să se ridice calificarea personalului”, „să se desfășoare instruire”, „să se promoveze dezvoltarea și creșterea profesională”; „este necesar să fie îmbunătățit sistemul de salarizare”, „creșterea salariilor”, „creșterea premiilor”, „dezvoltarea motivației”; „este necesară îmbunătățirea relațiilor în echipă”, „îmbunătățirea relațiilor cu colegii și managerii”; „îmbunătățirea regimului de lucru”, „diminuarea stresului la locul de muncă”.

În baza rezultatelor cercetării efectuate, se pot trage următoarele concluzii cu privire la sistemul actual de management al personalului la hotelul „Casa Dacă” și eficiența acestuia. Managementul personalului are o importanță deosebită pentru un hotel modern, deoarece calitatea serviciilor, competitivitatea, satisfacția clienților și performanța generală a întreprinderii depind de munca personalului.

Tabel

Recomandări pentru îmbunătățirea sistemului de management al hotelului „Casa Dacă”

Recomandare	Efect social	Efect economic
Dezvoltarea misiunii, sistemului de valori corporatiste, instruirea personalului	Îmbunătățirea calității serviciilor clienților	Creșterea numărului de cazări repetate, sporirea profitului
Introducerea sistemului de mentorat	Îmbunătățirea procesului de adaptare	Creșterea productivității muncii a noilor angajați. Sporirea salariului angajaților experimentați în urma suplimentelor pentru mentorat
Creșterea eficienței de gestionare a stresului și conflictelor	Îmbunătățirea calității serviciilor clienților Îmbunătățirea climatului psihologic în colectiv	Diminuarea fluxului de personal Reducerea cheltuielilor pentru căutarea și instruirea personalului
Oferirea lecțiilor de limbi străine din contul angajatorului	Îmbunătățirea calității serviciilor clienților străini	Creșterea veniturilor datorită sporirii ponderii de turiști străini

Sursa: Elaborat de autor.

Tabelul reprezintă un rezumat al propunerilor de dezvoltare pentru a îmbunătăți managementul personalului hotelului „Casa Daca Boutique Hotel”.

În scopul îmbunătățirii sistemului de management al personalului, au fost propuse următoarele măsuri: elaborarea misiunii, sistemului de valori corporatiste, instruirea personalului, implementarea unui sistem de mentorat, creșterea eficienței de gestionare a conflictului și stresului, realizarea instruirii lingvistice.

Datorită implementării măsurilor propuse se așteaptă atingerea unui efect social și economic pozitiv. Îmbunătățirea calității deservirii clienților, procesul de adaptare, climatul moral al echipei pot servi drept importante rezultate nemateriale. Din punct de vedere economic, se prognozează o creștere a numărului de cazări, o creștere a veniturilor, a productivității muncii între angajații noi, o sporire a salariilor pentru angajații cu experiență datorită suprataxei de mentorat, o scădere a fluxului personalului, reducerea costurilor de căutare și instruire a personalului.

Referințe:

1. АКСЕНОВА, Н., СИПАТОВ, С. Как мотивировать наставника. В: *Кадровик. Кадровый менеджмент (управление персоналом)*, 2012, №9, с. 84-86.
2. BUZDUGAN, A. Competențele angajaților firmelor prestatoare de servicii. În: *Revista științifică „Studii Economice”*, an. 5, nr. 3-4 decembrie. Chișinău: ULIM, 2011, pp. 255-258.

Recomandat

Adriana BUZDUGAN, dr., conf. univ.

**PARTENERIATUL PUBLIC-PRIVAT ȘI DEZVOLTAREA
CENTRELOR DE INFORMARE PENTRU TURIȘTI**

Alina SCOBICI

The purpose of this thesis is to demonstrate the importance of private public partnerships in the development of the tourist field in Moldova, through the National Inbound Tourism Association and ways to promote the country as a tourist destination through partnerships.

The objectives of the research are the notions of public-private partnership and identification of existing models in the world. In addition,

their reporting on the current situation in the tourism sector in the Republic of Moldova and the analysis of the development of incoming tourism and the receptor from the perspective of the public private partnerships between the National Inbound Tourism Association in Moldova with the public institutions like: Chisinau City Hall, the Investment Agency, the Ministry of Economy and Infrastructure to achieve common goals. Identification of effective communication tools between ANTRIM, members and industry representatives for the joint realization of the promotion and development of incoming tourism.

Introducere. Turismul este un segment de importanță esențial în segmentul economic al multor țări din lumea contemporană. Republica Moldova ocupă locul 117 din 136 de poziții, estimându-se că industria turismului constituie 1% din produsul intern brut. Majoritatea activităților realizate în turismul din Republica Moldova sunt pe baza parteneriatelor publice private dintre asociații de business sau obștești cu instituțiile statale sau publice locale. De altfel, și primul Centru de informare pentru Turiști din Chișinău a fost creat pe baza parteneriatului public-privat cu Primăria Municipiului Chișinău.

Scopul lucrării constă în analiza situației actuale a nivelului de utilizare a parteneriatelor publice-private în dezvoltarea turismului intern și promovarea Moldovei ca destinație turistică pentru vizitatorii străini.

Parteneriatul public-privat reprezintă o formă de cooperare între autoritățile publice și mediul de afaceri, ce se instituie în scopul contribuției la atragerea de investiții private pentru realizarea proiectelor de interes public, creșterii eficienței și calității serviciilor, lucrărilor publice și altor activități de interes public, precum și utilizării eficiente a patrimoniului public și a banilor publici în baza raportului de cost-eficiență, de accesibilitate și principiilor de reglementare a PPP-urilor.

Astfel, în anul 2014, la inițiativa a 8 reprezentanți ai sectorului privat și cu suportul proiectului USAID CEED II, a fost creată Asociația Națională pentru Turism Receptor din Moldova (ANTRIM).

Ideea creării Asociației a apărut ca urmare a necesității de a susține operatorii de turism receptor în promovarea imaginii Moldovei ca destinație turistică, în dezvoltarea profilului și imaginii sectorului serviciilor turistice din Moldova atât pe piața internă, cât și pe cea internațională.

Activitatea ANTRIM nu se limitează doar la aceste activități expuse anterior, dar se orientează și pe sporirea nivelului de cooperare

și colaborare între membrii comunității de business în domeniul prestării serviciilor turistice. În vederea îmbunătățirii mediului de afaceri, al cadrului legislativ și a perspectivelor generale ale sectorului, ANTRIM își direcționează activitatea și spre colaborarea cu autoritățile publice. ANTRIM organizează traininguri pentru membri și nonmembri ce țin de dezvoltarea de noi produse turistice atractive și în concordanță cu cererea de pe piață de servicii turistice. În paralel, ANTRIM desfășoară tururi de familiarizare pentru jurnaliștii străini, care scriu pentru reviste/jurnale cu profil turistic sau au tangență cu turismul (gastronomic, viticol, cultural). Membrii asociației sunt prezenți la expoziții internaționale, unde promovează produsul turistic, organizează întâlniri „business to business” pentru turoperatori sau vinării.

Acordurile de parteneriat dintre Asociația Națională pentru Turism Receptor și Autoritățile Publice Centrale (Ministerul Educației, Culturii și Cercetării; Agenția de Investiții; Ministerul Economiei și Infrastructurii), Autoritățile Publice Locale (Primăria municipiului Chișinău; Primăria municipiului Sângerei; Primăria municipiului Comrat) și Instituțiile Publice de Învățământ Superior (Universitatea de Stat din Moldova; Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău; Universitatea Perspectiva) pot fi considerate modele de succes de impulsioneare a dezvoltării industriei turismului receptor și de creștere a ponderii acestui sector în PIB-ul țării, care la moment constituie mai puțin de 1%, iar împreună cu industriile conexe, aproximativ 2-3%.

Cel mai de succes proiect al ANTRIM este deschiderea primului Centru de Informare pentru Turisti. Lansarea lui a avut loc pe data de 09 noiembrie 2017 cu sprijinul financiar al Uniunii Europene în cadrul Programului „Susținerea Măsurilor de Promovare a Încrederii”, implementat de PNUD, precum și al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), și Guvernului Suediei. Acesta este un proiect dezvoltat de ANTRIM prin obținerea unui parteneriat public privat cu Primăria municipiului Chișinău, prin care centrul de informare își are sediul în incinta Primăriei cu intrare separată de pe bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt. Acordul de colaborare vizează dezvoltarea și consolidarea conlucrării între Primăria municipiului Chișinău și Asociația Națională pentru Turism Receptor în vederea creării și funcționării unui Centru de Informare Turistică, pe bază de egalitate,

informare și beneficiu reciproc și în conformitate cu legislația Republicii Moldova în vigoare. În intervalul noiembrie 2017-mai 2019, voluntarii centrului au consultat peste 11.000 de vizitatori străini din peste 92 de țări, care au ales să își petreacă vacanța în Republica Moldova, descoperind tradițiile și cultura noastră oeno-gatronomică.

După un an de activitate, se poate observa implicarea centrului în promovarea, participarea și găzduirea evenimentelor de importanță locală și națională, cum ar fi: DescOperă, Dor Călător, Conferința Globală de Vin, organizată în Moldova de Organizația Mondială de Turism.

Recomandările sunt realizate în bază activității la ANTRIM și rezidă în importanța preluării modelului de parteneriat public-privat de către autoritățile din regiuni, pentru a dezvolta o rețea de Centre de Informare pentru turiști. Pentru aceasta, este necesar ca Autoritățile Publice Locale să ofere bugete pentru gestionarea centrelor (imprimarea materialelor informative, angajarea de personal). Iar la nivel local, să fie desemnat ANTRIM ca organizație implementatoare de proiecte pentru municipalitate.

Referințe:

1. *Green Paper on Public Private Partnerships and community law on public contracts and concessions*. Europe Union, 2004
2. *Cartea Albă pentru Reforma Cadrului Normativ-Regulatoriu al Industriei Turismului din Republica Moldova*.
3. *Manualul Operațional al Centrului de Informare pentru Turiști*.
4. *Manualul Operațional al Asociației Naționale pentru Turism Receptor din Moldova*.
5. Baza de date „Centru de informare pentru turiști”.

*Recomandat
Maria HĂMURARU, dr., conf. univ.*

**IMAGINEA – FACTOR IMPORTANT DE POZIȚIONARE
A PRODUSELOR PE PIAȚĂ**

Victoria COSTOVICI

This research consists of the study of the theoretical basis of the corporate image and its structure and its influence on the economic entity. It has been done a synthesis of the influence of the marketing mix on the marketing activity of the „Kesif” SRL economic entity.

The research results can be used by the economic entity „Kesif” SRL to improve the restaurant’s image and to create market positioning strategies.

Actualitatea acestei teme este determinată de necesitatea de a îmbunătăți gestionarea situației socioeconomice a entității economice prin studierea imaginii corporative și gestionarea acesteia. În condițiile moderne, autoprezentarea este o modalitate pentru organizație, de a fi recunoscută pe piață și, prin urmare, să își consolideze produsul.

Scopul cercetării constă în evaluarea complexului de măsuri din punct de vedere științific și metodologic, care presupun implementarea unor strategii și metode de formare a unei imagini pozitive a entității economice, care asigură poziționarea produselor pe piață și mențin competitivitatea în mediul de afaceri.

Obiectul de studiu al cercetării reprezintă analiza imaginii curente și instrumentarului de promovare, aplicat în consolidarea imaginii entității economice „Kesif” SRL. Obiectivele cercetării vizează analiza imaginii corporative și influența sa pentru entitatea economică în poziționarea produselor pe piață. Evaluarea imaginii ca factor de spornire a strategiilor de poziționare competitivă pe piață și elaborarea recomandărilor de îmbunătățire a imaginii corporative.

Studiind baza teoretică, putem menționa faptul că principala modalitate de a atrage atenția consumatorului asupra entității economice este de a crea o imagine pozitivă. Conținutul imaginii de afaceri a entității economice poate fi determinat utilizând un set de obiective, sarcini, metode și măsuri pentru implementarea acestora, care sunt determinate de strategia de dezvoltare a companiei. Metodele și măsurile includ activități financiare, de producție, marketing (comunicare și branding), și activități de management. Menținerea unei imagini pozitive este un proces necesar pentru stabilirea relațiilor de cooperare, formând o opinie pozitivă a audienței cu privire la activitățile entității economice și a serviciilor acesteia [1, p. 13-14].

De asemenea, poziționarea corporativă implică crearea și menținerea unei imagini speciale a entității economice care promovează recunoașterea mărcii, comunicarea eficientă cu subiectul (publicul-țintă al organizației) și reprezintă o parte esențială a lansării produsului și a entității economice pe piață. Astfel, putem afirma că analiza interpretărilor de poziționare demonstrează că poziționarea este o modalitate de a se distinge favorabil pe fundalul concurenților și de a ocupa un loc special în percepția consumatorilor [2, p.273].

În urma cercetării, am stabilit că activitățile de marketing în restaurantul „Kozlovna” includ stabilirea de relații cu potențialii consumatori, cu parteneri, cu mass-media, cu investitori, agenții guvernamentale și asociații. Pe această bază, compania formează o imagine pozitivă pe termen lung.

Potrivit conceptului de dezvoltare durabilă a societății, alimentația publică are o importanță strategică pentru dezvoltarea echilibrată și viabilă a sistemelor economice și sociale din orice țară. În scopul identificării problemelor și a perspectivelor de dezvoltare a sectorului alimentației publice este important de a evalua situația economică a acestui sector al economiei naționale cu un rol social foarte important, care satisface necesitățile primordiale ale populației [3, p.24].

În baza calculelor efectuate, putem afirma faptul că entitatea economică a înregistrat pe perioada 2017-2018 majorări din activitatea operațională. Aceasta se explică prin valorile crescătoare ale profitului brut, care este un factor de influență pozitivă, astfel în 2018, profitul brut s-a majorat cu 32,74%. Patrimoniul net se caracterizează printr-o rată scăzută de imobilizare, însă rata activelor circulante are o tendință de creștere cu 10% față de perioada de gestiune, ceea ce caracterizează ponderea activelor în totalul activelor entității economice, fiind o măsură a flexibilității financiare. Deci putem constata că odată cu obținerea unei valori negative a Patrimoniului net și Fondul de Rulment Net ($AC < DTC$) va înregistra valori negative cu o ulterioară creștere, ceea ce denotă o situație financiară instabilă [4, p.1-4].

Astfel, se recomandă ca entitatea economică să întreprindă strategii de majorare a profitului net pe seama creșterii volumului din activitatea operațională și a sporirii rezultatelor pe fiecare tip de activitate economică. Realizarea acestor două obiective se bazează pe optimizarea activității în domeniile: organizării interne, gestiunii stocurilor, calității serviciilor și gestiunii comerciale.

Pentru o cercetare a comportamentului consumatorilor de restaurante, oaspeții restaurantului „Kozlovna” au fost rugați să răspundă la un chestionar care a fost formulat cu scopul de a cunoaște preferințele consumatorilor, de a aprecia nivelul de satisfacție al clienților. Astfel, în baza răspunsurilor, entitatea economică elaborând noi strategii de promovare și de îmbunătățire a serviciilor prestate.

În urma cercetărilor efectuate, putem formula următoarele *concluzii*: În societatea modernă, valoarea serviciilor de alimentație publică este destul de mare. Această industrie în dezvoltarea sa conduce la o creștere a nivelului cultural și material al vieții populației, fiind unul dintre factorii care determină nivelul socioeconomic al dezvoltării societății. Astfel, atunci când se planifică și implementează un program de consolidare a unei imagini pozitive a unei entități economice, trebuie să se țină cont, în mod constant, că utilizarea tuturor metodelor de formare a unei imagini pozitive ar trebui să fie efectuate simultan, coordonat și continuu.

Prin urmare, analiza situației, cercetarea și stabilirea sarcinilor, elaborarea unui program și estimarea măsurilor, implementarea unei companii de PR și studierea în continuare a rezultatelor, evaluarea și posibilele îmbunătățiri pot conduce entitatea economică și serviciile sale la un nou nivel și pot crea o imagine externă pozitivă a companiei.

Mentținerea unei imagini pozitive este un proces necesar pentru stabilirea relațiilor și entitate economică și a serviciilor acesteia. Imaginea pozitivă susținută a entității este cheia succesului stabil pe termen lung.

Recomandările elaborate completează gradul de soluționare a problemei prin: motivarea personalului să stimuleze vânzările, este necesar să se motiveze în mod regulat personalul pentru a majora profitul restaurantului; să se instruiască sisteme de gestionare a clienților, proceduri de preluare a comenzilor și încurajarea celor mai eficiente metode de stimulare a vânzărilor și a veniturilor. De asemenea, administrația entității economice trebuie să analizeze cu atenție activitatea sa comercială, în special indicatorii de eficiență economică, precum rentabilitatea vânzărilor și rentabilitatea profitului operațional, și să întreprindă măsuri pentru îmbunătățirea și optimizarea acesteia.

Elaborarea ofertelor speciale și felicitărilor de sărbători, invitații pentru degustare, precum și oferirea cardurilor de reducere pentru clienții fideli vor conduce spre creșterea loialității clienților față de restaurant. De asemenea, dezvoltarea periodică și promovarea ofertelor comerciale și promoțiilor, care vor atrage clienți și mai mult profit.

Referințe:

1. GANGONE, A.D. *Imaginea și politica de imagine a organizației*. București: 2009. 228 p.
2. KELLER, K.L., KOTLER, Ph. *Marketing Management*. 15th Edition. New Jersey: 2015. 832 p.

3. ДАНИЛЕНКО, Л.В. Все об имидже: от подходов до рекомендаций. В: *Маркетинг и маркетинговые исследования*, 2007, №4, с. 224.
4. Raport financiar anual 2018 a entității economice „Kesif” SRL.

Recomandat

Adriana BUZDUGAN, dr., conf. univ.

CREȘTEREA COMPETITIVITĂȚII ÎNTREPRINDERILOR PRIN IMPLEMENTAREA MANAGEMENTULUI DE PROIECT

Cristina BUREA

Managementul proiectelor reprezintă un domeniu apărut destul de recent, însă importanța acestuia a cunoscut o creștere majoră, lucrul datorându-se faptului că, la scară europeană și internațională, majoritatea acțiunilor se desfășoară în cadrul unor proiecte. În cele mai multe domenii unele proiecte s-au dovedit a fi eșecuri destul de grave, dar și costisitoare pentru întreprinderi. Anume din acest motiv a apărut necesitatea de a înțelege în ce mod pot fi ameliorate cunostințele și practica, atunci când este vorba despre conceperea și dezvoltarea unui anumit proiect.

Deci, lucrarea respectivă abordează problematica implementării managementului de proiect în cadrul întreprinderilor, obiectivele unui proiect propus, stadiul și costurile înregistrate, modul de organizare al echipei de proiect, rolurile și responsabilitățile pentru fiecare rol.

Alegerea acestei teme a fost motivată de faptul că managementul de proiect, prin intermediul metodelor, tehnicilor și instrumentelor specifice, precum și prin abordarea acestuia, contribuie nemijlocit la succesul proiectelor în atingerea obiectivelor stabilite. De asemenea, deoarece proiectele sprijină întreprinderile în atingerea obiectivelor pe care le au, implementarea corectă și eficientă a managementului de proiect va contribui la creșterea competitivității pe piață a întreprinderilor în cauză.

Scopul acestei lucrări constă în identificarea unor metode și formularea unor propuneri care să contribuie la perfecționarea managementului proiectelor și, respectiv, la îmbunătățirea impactului proiectelor asupra competitivității întreprinderilor care le implementează și asupra eficacității și performanței acestora.

Pentru realizarea scopului propus și descris anterior, au fost formulate următoarele *obiective*:

1. Prezentarea generală a conceptelor teoretice de bază în managementul de proiect, fiind incluse aici și diferitele abordări existente în literatura de specialitate.

2. Identificarea principalelor etape de realizare a unui proiect pentru a realiza un cadru teoretic complex și complet.

3. Studiarea aspectelor teoretice și a metodologiei de evaluare a impactului proiectelor asupra competitivității unei întreprinderi.

4. Urmărirea evoluției întreprinderii analizate până în prezent și descrierea generală a acesteia.

5. Analiza sistemului managerial și analiza economică a întreprinderii S.A. „Zorile”, precum și interpretarea rezultatelor obținute.

6. Realizarea unui studiu privind aplicarea managementului de proiect în cadrul întreprinderii S.A. „Zorile” și analiza efectelor produse prin implementarea diferitelor proiecte.

7. Prezentarea unui proiect de eficientizare a managementului de proiect în cadrul întreprinderii analizate.

8. Identificarea problemelor cu care se confruntă managerii de proiect, oferirea unor soluții pentru rezolvarea celor mai frecvente probleme, precum și identificarea unor modalități prin care impactul unui proiect poate fi îmbunătățit.

Unul dintre aspectele-cheie pentru asigurarea unui management de proiect de succes este informația, de aceea întreprinderile trebuie să acorde o atenție deosebită activității de informare, în vederea asigurării acurateței datelor colectate și raportate și menținerii unei comunicări permanente cu toți actorii relevanți implicați în implementarea unui proiect.

Primul capitol al lucrării de față include prezentarea generală a abordărilor existente în literatura de specialitate cu privire la definiția proiectelor și a managementului de proiect. În acest context, se analizează și caracteristicile unui proiect, precum și rolul managementului de proiect în creșterea competitivității unei întreprinderi.

Pe parcursul acestui capitol se accentuează faptul că proiectele, de oricare fel, sunt coordonate prin intermediul conceptului de management de proiecte, acesta reprezentând și o valoare reală în îmbunătățirea capacității de conducere și control al unei întreprinderi.

Prin urmare, abordarea în cadrul acestui studiu a unor aspecte de actualitate din acest domeniu este una cât se poate de justificată, mai

ales că acest tip de management reprezintă o modalitate care permite întreprinderilor să răspundă mediului economic din ce în ce mai solicitant.

Un alt capitol a fost dedicat abordării temei respective în cadrul unei întreprinderi de pe piața națională, în încercarea de a stabili modul în care implementarea managementului de proiect contribuie la creșterea competitivității întreprinderii respective. Astfel, analiza obiectului de studiu selectat, și anume, Societatea pe Acțiuni „Zorile”, a permis urmărirea pas cu pas a fiecărui eveniment component al unui proiect.

Apresiasi influenței managementului de proiect asupra creșterii competitivității întreprinderii respective a fost posibilă și prin efectuarea prealabilă a analizei economico-financiare și a analizei sistemului managerial. Rezultatele obținute ne oferă posibilitatea de a avea o privire de ansamblu asupra evoluției în timp a S.A. „Zorile”, adică până la implementarea pe scară largă a managementului de proiect, și după implementarea acestuia.

După prezentarea generală a S.A. „Zorile”, s-a trecut la analiza activității investiționale a acesteia și a fost evidențiat impactul considerabil pe care l-au produs în ultimii ani proiectele implementate.

Analiza teoretică a fost urmată de analiza practică a eficienței implementării unor proiecte anumite, deoarece aceasta reprezintă o modalitate de a evidenția rolul managementului de proiect în atingerea obiectivelor generale, dar și în îmbunătățirea și modernizarea întregii întreprinderi. Acest capitol semnalează, totodată, insuficiența cunoașterii și folosire a unor metode și tehnici de management moderne.

Pe fondul tuturor informațiilor generale a fost prezentat apoi un proiect de eficientizare a managementului de proiect, precum și premisele de la care s-a pornit, instrumentele utilizate, dar și condițiile și modul în care s-a desfășurat. Astfel s-au abordat pe rând toate activitățile specifice proiectului în cauză, activități care au drept rezultat final modernizarea managementului de proiect.

Proiectul respectiv are drept scop dezvoltarea abilităților de a elabora, planifica, implementa și evalua proiecte de succes de către o întreprindere prin utilizarea unor metode și tehnici moderne aferente managementului de proiect. Trebuie să menționăm că eficientizarea

managementului proiectelor necesită o gamă largă de competențe manageriale și profesionale, dar contribuie la abordarea cu succes a principalelor domenii ale managementului proiectelor.

Singura activitate constantă este reprezentată de schimbarea adaptabilă într-un mediu economic globalizat și concurențial, care este caracterizat prin incertitudini, iar această schimbare generează nevoia de proiecte. Deci, managementul de proiect va deveni factorul de referință al deceniului următor, acesta fiind valul viitorului.

Rezultatele cercetării pot fi considerate drept un sprijin pentru îmbunătățirea managementului de proiect și pot contribui la conștientizarea managerilor de proiect cu privire la importanța evaluării și monitorizării permanente a impactului proiectelor și a avantajelor oferite de aceasta.

De asemenea, contribuția lucrării respective se reflectă și în prezentarea aspectelor teoretice care subliniază rolul crucial pe care îl au proiectele și managementul de proiect în cadrul unei întreprinderi. Pe baza conceptelor teoretice prezentate putem concluziona că pentru ca un proiect să aducă beneficii pe termen lung, acesta trebuie să țină cont de contextul în care este implementat și să răspundă nevoilor de dezvoltare ale întreprinderii ca îl implementează, urmărind în final rezolvarea unor probleme.

Rezultatele obținute în urma analizei efectuate în cadrul acestei lucrări, ne permit să susținem cu certitudine că analiza impactului și eficienței implementării managementului de proiect este necesară pentru a verifica dacă acesta produce efectele dorite și dacă contribuie în mod corespunzător la îndeplinirea obiectivelor, programelor și politicilor unei întreprinderi.

În concluzie, trebuie să menționăm că latura teoretică a pregătirii unui manager de proiect este foarte importantă și absolut necesară, totuși fără o practică directă există șanse reduse de a spune că o persoană poate fi un manager de proiect.

**CONCEPTUL MIXULUI DE MARKETING
ȘI REFLECTAREA ACESTUIA
ÎN ACTIVITĂȚILE ENTITĂȚII ECONOMICE**

Ludmila NOUR

This article presents the analysis of the fundamental concepts of the marketing mix, demonstrating its importance by reflecting it in the activities of the economic entity "Daw Bența Mol" SRL. There are specified several marketing mix models, suggesting some strategies for each element of the mix. With increasing influence of the online environment on the current consumer behavior, there are proposed some recommendations on improving the digital marketing mix, based on the example of the company "Daw Bența Mol" SRL.

Introducere. Din punct de vedere teoretic, relevanța mixului de marketing constă în faptul că perceperea lui permite să fie sesizate elementele unei politici de marketing. De asemenea, mixul de marketing accentuează diversele aspecte ale concurenței în care se află entitățile economice în raporturile cu piața [1, p. 56].

Iar din punct de vedere practic, mixul de marketing este utilizat în crearea politicii de marketing și aplicarea acesteia de către unitatea economică. În acest sens, dezvoltarea de către companie a unui mix de marketing, adaptat obiectivelor sale strategice, pornește de la cunoașterea nevoilor, cerințelor și preferințelor consumatorilor. Companiile utilizează aceste elemente de marketing pentru a profita de avantajele și a-și crește competitivitatea pe piață.

Mixul de marketing este un instrument care combină o serie de componente pentru a consolida și întări imaginea unui produs (brandul) și pentru a ajuta la vânzarea acestui produs sau serviciu [2, p.16].

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul lucrării constă în cercetarea conceptelor fundamentale ale mixului de marketing și integrarea lui în cadrul activităților companiei ÎCS „Daw Bența Mol” SRL. Pornind de la scopul menționat, au fost formulate următoarele obiective:

1. Prezentarea evoluției mixului de marketing.
2. Cercetarea diverselor tipologii ale mixului de marketing.
3. Determinarea strategiilor mixului de marketing.
4. Prezentarea activității de marketing a entității ÎCS „Daw Bența Mol” SRL.

5. Analiza economico-financiară a companiei ÎCS „Daw Bența Mol” SRL.

6. Investigarea mixului de marketing din cadrul firmei ÎCS „Daw Bența Mol” SRL.

7. Integrarea impactului responsabilității sociale asupra mixului de marketing al ÎCS „Daw Bența Mol” SRL.

8. Analiza strategiilor mixului de marketing adoptate la nivelul firmei ÎCS „Daw Bența Mol” SRL.

9. Propunerea unor modalități de perfecționare a mixului de marketing al ÎCS „Daw Bența Mol” SRL.

Rezultatele cercetării. În urma cercetării conceptelor fundamentale ale mixului de marketing, s-a constatat faptul că prima definiție a mixului de marketing a fost dată de E. Jerome McCarthy în anul 1960, care și până în zilele de astăzi nu și-a pierdut din valoare. Acest concept mai este cunoscut sub denumirea de cei „4P” ai mixului de marketing sau modelul tradițional, el fiind unicul mix cunoscut la nivel internațional de majoritatea persoanelor din acest domeniu.

Odată cu producerea noilor schimbări în comportamentul consumatorilor actuali, de-a lungul timpului și-au făcut apariția mai multe modele de mix de marketing, cum ar fi: modelul avansat „7P” – folosit mai ales în sfera serviciilor, mixul marketingului digital „8P”, mixul pentru consumatori „4C”, mixul marketingului experimental „4E” etc. Aceste modele de mix de marketing diferă de la o firmă la alta, adică unei companii poate să i se potrivească un mix, iar altelei acest mix să nu-i aducă succes. Totul depinde de scopul și obiectivele entității.

Făcându-se o analiză minuțioasă a tuturor elementelor unui mix de marketing, s-a remarcat faptul că există o mulțime de oportunități pentru întreprinderi în alegerea strategiei adecvate pentru a-și atinge obiectivele propuse. În cazul *politicii de produs*, firma poate alege dintre următoarele strategii: strategia inovației, diferențierii, adaptării, imitării, diversificării sau strategia de selecție în cadrul gamei. În vederea *politicii de preț*, compania poate opta pentru strategiile: orientarea prețurilor după costuri, cerere sau concurență; strategia prețurilor joase, medii sau înalte; strategia cu mai multe niveluri de preț sau cu mai puține; strategia orientată sau nu spre mobilitatea prețurilor etc. La alegerea strategiei din cadrul *politicii de distribuție*, întreprinderea

poate selecta dintre următoarele strategii: distribuție prin canal propriu sau prin intermediari; distribuția exclusivă, selectivă sau intensivă etc. Iar în ceea ce privește *politica de promovare*, entitatea poate alege din: strategia promovării imaginii produselor firmei sau a imaginii firmei; strategia defensivă sau ofensivă; strategia diferențiată, concentrată sau nediferențiată etc.

Modalități de perfecționare ale mixului de marketing digital din cadrul entității ÎCS "Daw Bența Mol" SRL. Internetul și tehnologiile digitale au creat noi metode de comunicare, de promovare, vânzare și distribuție a produselor, adică au schimbat în sine întregul mix de marketing tradițional [3, p.23]. Chiar dacă toți cei „4P” ai mixului de marketing sunt la fel de importanți pentru o afacere, marketingul digital prezintă alte forme decât cele offline. În acest scop au fost formulate niște recomandări privind perfecționarea elementelor mixului de marketing digital din cadrul întreprinderii „Daw Bența Mol” SRL, cum ar fi:

1. Diferențierea gamei de produse oferită online de cea propusă offline, prin adăugarea de noi bunuri/servicii.
2. Oferirea unor prețuri mai joase în cazul efectuării comenzii online sau adăugarea de noi modalități de plată (via card, terminal, ordin de plată, ramburs, trezorerie).
3. Promovarea prin noi canale digitale: YouTube, e-mail, telefon mobil, SEO, PPC, Social Media.
4. Livrarea produselor direct după efectuarea comenzii online.
5. Interacționarea personalului firmei prin intermediul chatului online pe Facebook sau site web.
6. Plasarea de poze din momentul livrării pe platformele digitale.
7. Stabilirea relațiilor de parteneriat cu diferiți influenceri din mediul online etc.

Aceste măsuri de îmbunătățire ale mixului de marketing digital pot fi aplicate și în cadrul altor companii care își doresc succes pe piața online, în funcție de problemele lor actuale și de nivelul de dezvoltare al mixului de marketing digital.

Concluzii. Dat fiind faptul că din momentul apariției primului concept al mixului de marketing (anii '60) până în prezent s-au produs numeroase schimbări atât în domeniul tehnologiilor, cât și în compor-

tamentul consumatorilor actuali, este evident faptul că modelul mixului de marketing „4P” a fost înlocuit de alte modele mult mai moderne, care includ elemente diferite de cele tradiționale, cum ar fi: „7 P”, „8 P”, „4 C”, „4 E” etc. Un exemplu bun în acest sens îl prezintă compania ÎCS „Daw Bența Mol” SRL, ce și-a reformulat mixul de marketing tradițional „4 P”, prin fixarea accentului asupra următoarelor componente: personalul, procesul și proba fizică (evidențele fizice), adică formându-și un mix de marketing avansat – „7 P”.

De asemenea, asupra mixului de marketing din cadrul unei întreprinderi ce într-adevăr urmărește nu doar maximizarea profitului, dar și păstrarea grijii față de consumatori, cum este și în cazul firmei ÎCS „Daw Bența Mol” SRL, influențează foarte mult responsabilitatea socială. Acest factor are un impact major asupra fabricării bunurilor, prestării serviciilor, stabilirii prețurilor, abordării campaniilor publicitare ș.a., deoarece pe prim plan deja se situează fabricarea produselor eco, cu cât mai puține elemente dăunătoare organismului uman și mediului natural, accentul punându-se pe organizarea activităților sociale și donațiile în folosul publicului.

Referințe:

1. DIACONESCU, M. *Marketing*. Ed. a 2-a revizuită. București: Universitară, 2010. 224 p.
2. RAD, L. *Mixul de marketing*. Cluj-Napoca: Risoprint, 2007. 204 p.
3. BAX, S., ș.a. *Cambridge Marketing Handbook: Digital*. United States: Kogan Page Limited, 2013. 200 p.

Recomandat

Irina CĂLUGĂREANU, dr., conf. univ.

**INFLUENȚA RECLAMEI ASUPRA
COMPORTAMENTULUI CONSUMATORULUI**

Otilia PETRUȘCA

Starting from the belief in existing studies that advertising affects consumer behavior and purchasing decisions, we can highlight that this study aimed to establish the influence of advertising on consumer buying behavior by focusing on "Imobilus Grup" S.R.L company. Specifically, the study aimed to establish strategic alternatives and directions for improving the advertising activity in real estate companies, in Republic of Moldova.

Actualitatea temei de cercetare în studierea impactului reclamei asupra comportamentului consumatorului este determinată de prezența în societatea modernă a problemelor presante asociate influenței publicității, relațiilor publice și mass-mediei.

Scopul cercetării constă în analiza și stabilirea impactului campaniilor și acțiunilor de reclamă asupra deciziei de cumpărare a clienților companiei „Imobilus Grup” S.R.L. și alternativelor strategice, și direcțiilor de îmbunătățire a activității de reclamă în cadrul firmelor de imobiliare din Republica Moldova.

Obiectivele cercetării vizează: cercetarea campaniilor și acțiunilor de reclamă în cadrul „Imobilus Grup” S.R.L., evoluția și tendințele de dezvoltare a activităților de reclamă practicate pe piața imobiliară din economia națională, analiza comportamentului consumatorilor de imobiliare pe piața națională, direcțiile de optimizare și extindere a impactului activității de reclamă asupra deciziei de cumpărare a consumatorilor.

Compania „Imobilus Grup” S.R.L. este o entitate din mun. Chișinău, care, a fost înființată în 2014 și înregistrează o dezvoltare dinamică pe piața serviciilor imobiliare din Republica Moldova.

Relevanța cercetării activității de reclamă pe piața imobiliară se datorează faptului că în ultimii ani a avut loc o schimbare a comportamentului consumatorilor pe această piață, odată cu dezvoltarea Internetului, prin care este cel mai convenabil de a se efectua atât vânzarea, cât și cumpărarea de bunuri imobiliare. În acest sens, multe companii de pe piața imobiliară își schimbă în mod semnificativ propriile instrumente de reclamă, punând cel mai mare accent pe promovarea în Internet.

Rezultatele obținute în urma cercetărilor efectuate ne-au permis să formulăm o serie de **concluzii**, care decurg din obiectivele acestei lucrări.

✓ Pe baza cercetărilor realizate, putem conchide că mix-ul de marketing îl formează cei 7P, iar mediul de marketing include în sine mediul intern care lucrează ca un mecanism de mișcare continuă a companiei, și mediul extern, care implică factori externi ca cei economici, politici, sociali, culturali și de activitate sezonieră. Factorul politic ne-a determinat să studiem legile cu privire la bunurile

imobiliare, printre care și Legea cu privire la un bun viitor. Analizând activitatea sezonieră, am reușit să elaborăm un grafic al sezonității, ce reliefează o creștere a achizițiilor de bunuri imobiliare începând cu luna iunie și o ameliorare începând cu octombrie. Pentru a putea genera o serie de activități negative și pozitive ce pot afecta sau facilita activitatea entității, am întocmit și aplicat o analiză SWOT.

✓ În pofida faptului că întreprinderea nu deține un site web optimizat, acest lucru nu împiedică desfășurarea campaniilor de reclamă. „Imobilus Grup” S.R.L. utilizează o serie de campanii de reclamă, de la apelurile reci, și prezentarea la fața locului, până la e-mail marketing, landing page și bannere outdoor care aduc o conversie pozitivă. Toate aceste campanii de reclamă lucrează ca un mecanism bine pus la punct, deoarece întreprinderea utilizează un plan de marketing inovațional numit „*Трѣбозаныск*” care urmărește desfășurarea campaniilor de reclamă pas cu pas.

✓ Putem sublinia că evoluția și tendințele de dezvoltare a activităților de reclamă, practicate pe piața imobiliară din economia națională, se află într-o continuă dezvoltare, de aici am identificat tendințele activităților de reclamă, pe piața imobiliară a Republicii Moldova, și în special: creșterea volumului reclamei în internet, scăderea cheltuielilor pentru publicitatea „*imagine*”, creșterea utilizării reclamei contextuale și am analizat în detaliu principalele instrumente de reclamă în internet care sunt utilizate pe piața imobiliară în practica agențiilor imobiliare din Republica Moldova. Toate aceste instrumente permit companiilor să influențeze comportamentul consumatorului în faza de luare a deciziilor.

✓ Conform cercetării de marketing efectuate asupra unui eșantion de 105 respondenți, am reușit să identificăm trei tipuri de consumatori ai pieței imobiliare din Republica Moldova. În timpul cercetării, prima ipoteză a fost dovedită, iar a doua ipoteză a demonstrat că consumatorul ar prefera să cumpere un bun imobiliar cu ajutorul unei companii imobiliare decât direct de la proprietar, ceea ce evidențiază faptul că acesta are încredere în firmele specializate.

✓ Reclama în domeniul imobiliar din Republica Moldova se află într-o creștere dinamică, deoarece, odată cu dezvoltarea tehnologiilor, o nouă tendință de reclamă poate fi infiltrată pe piața imobiliară a

Republicii Moldova. De aici putem deriva că direcția de dezvoltare a economiei digitale va afecta în mod direct piața imobiliară.

✓ Dacă vorbim despre direcțiile de extindere a impactului reclamei în decizia de cumpărare a consumatorului de imobiliare, atunci una dintre cele mai populare este reclama prin optimizare, reclama contextuală precum și redirectionare. Vom prezenta *infra* câteva din recomandările pentru companiile imobiliare din Republica Moldova.

Ca rezultat al studiului cu privire la influența reclamei asupra comportamentului consumatorului, au fost identificate și profilate următoarele **recomandări** pentru companiile imobiliare din Republica Moldova:

✓ Compania necesită o îmbunătățire a site-ului, chiar o modificare, deoarece nu este adaptat conform tendințelor și configurărilor moderne. Site-ul imobilus.md ar avea nevoie de îmbunătățiri ce țin de web design, SEO și Google Adwords. Atare instrumente ar crește vizibilitatea acestuia pe canalele de căutare. Versiunea mobilă a site-ului lipsește, iar, deoarece consumatorii cel mai des accesează site-ul de pe telefonul mobil, crearea versiunii mobile ar aduce un succes. Propunem ca recomandare procurarea unui șablon de pe themeforest.net cu mai multe funcționalități și cu o interfață vizuală mai bună. Cum se știe – oficiul, nu mai este cartea de vizită a companiei, ci anume site-ul de promovare și pagina de Facebook a acesteia. Ce ține de timpul îndelungat pentru instruirea cadrelor, compania ar putea simplifica modul de lucru al agenților și de a desemna o persoană responsabilă ce ar putea efectua lucrul acestora.

✓ Pentru a influența comportamentul consumatorului și decizia de cumpărare a acestora, recomandăm companiilor imobiliare din Republica Moldova nu numai utilizarea reclamelor online sau tradiționale. Putem propune spre utilizare și câteva instrumente inovatoare care ar crește considerabil influența reclamei, și care ar duce la o înflorire a campaniilor de reclamă practicate pe piața imobiliară a economiei naționale. Printre acestea pot fi numite: home staging-ul, open house și turul 3D.

Referințe:

1. KOTLER, Ph., KELLER, K.L. *Managementul marketingului*. București: Teora, 2008. 1148 p.

2. ПАХАМИЛОВА, Е. В. Современные тенденции развития рекламных коммуникаций в сфере недвижимости. В: *Молодой ученый*, 2017, №20, с. 453.
3. CLOW, K. & BAACK, D. *Integrated Advertising, Promotion, and Marketing Communications. 6th ed.* Essex: Pearson Education Limited 2014. 521 p.
4. <http://imobilus.md/>

Recomandat

Ala TABARCEA, dr., conf. univ.

ANALIZA PROCESULUI DE ACHIZIȚIE A BUNULUI INDUSTRIAL

Victoria RANGA

This article is related to the in-depth analysis of the process of acquiring industrial goods within the S.A. „Franzeluța”, as well as the applied procurement strategies and analysis, describing the purchasing strategies applied in the enterprise.

The analysis process identifies the peculiarities and directions for improving the procurement process within the enterprise S.A. „Franzeluța”, which determined the elaboration of strategies and ways to improve the acquisition process in order to increase the entrepreneurial profitability and the notoriety, the attractiveness for both domestic and international consumers.

Actualitatea temei rezidă și în oportunitățile dezvoltării procesului de achiziție în cadrul entității economice S.A. „Franzeluța” ce va progresa eficiența utilizării resurselor entității, a procesului de producție, simultan a mijloacelor bănești și forței de muncă la nivelul acestei activități, poate majora indicatorii financiari și poate întări entitatea economică pe piață.

Scopul cercetării constă în analiza aprofundată a procesului de achiziție a bunurilor industriale în cadrul entității economice S.A. „Franzeluța”, cât și analiza, descrierea strategiilor de achiziții aplicate în entitatea economică.

Obiectul de studiu al cercetării reprezintă analiza procesului de achiziție a bunului industrial în cadrul entității economice S.A. „Franzeluța”. Printre sarcinile lucrării respective este determinarea metodelor de achiziție, depozitarea, stocarea, transportarea a

produselor finite și bunurile industriale utilizate în procesul tehnologic de producție. Identificarea dificultăților întâlnite și propunerea unor sugestii referitoare la îmbunătățirea procesului de achiziție.

Analizând indicatorii economico-financiar ai entității economice S.A. „Franzeluța” pentru perioada 2016-2017, putem menționa că veniturile din vânzări, acumulate pe parcursul anului 2017, au constituit 632,3 mil. lei, în comparație cu anul 2016 se înregistrează o abatere în valoare absolută de -21921,9 lei. Cauzele principale ale situației create sunt: concurența dură cu producătorii autohtoni și externi, scăderea consumului de pâine, inclusiv din cauza migrației populației. Rezultatul din activitatea operațională în anul 2017 a constituit profit în sumă de +17,6 mil. lei comparativ cu profitul obținut în anul 2016 în sumă de +20,0 mil. lei. Micșorarea profitului cu -2,4 mil. lei a fost constatată din cauza micșorării veniturilor din vânzări și altor venituri. Rezultatul din activitatea economico-financiară până la impozitare obținut în anul 2017 a constituit profit în sumă de +17,6 mil. lei față de profitul obținut în anul 2016 în sumă de +20,3 mil. lei, în anul 2017 a obținut profit net în sumă de +14,1 mil. lei. Datele prezentate atestă faptul că activitatea economico-financiară a entității a fost gestionată efectiv. S.A. „Franzeluța” a îndeplinit planul aprobat al profitului până la impozitare.

S.A. „Franzeluța” înregistrează în anul 2017 o creștere la indicatorul profitului brut față de nivelul anului precedent. Rentabilitatea veniturilor din vânzări calculate în baza profitului brut care în anul precedent a constituit 18,02%, a crescut, adică la fiecare leu venituri din vânzări S.A. „Franzeluța” a câștigat 18,51 bani profit brut, astfel înregistrând o majorare de 0,49 puncte procentuale, care pot fi îndreptate atât la acoperirea cheltuielilor perioadei, cât și la formarea profitului din activitatea operațională.

Totodată, rentabilitatea veniturilor din vânzări, calculată în baza profitului din activitatea operațională, care ne permite aprecierea mai exactă a eficienței gestiunii vânzărilor în urma activității de bază a entității, s-a micșorat față de anul precedent cu 0,27 puncte procentuale, iar mărimea profitului net până la impozitare obținut la un leu venituri din vânzări s-a micșorat de la 3,11 bani în anul precedent la 2,79 bani în anul curent. În anul precedent, nivelul rentabilității veniturilor din vânzări (calculate în

baza profitului net) a constituit 2,54%, pe parcursul perioadei de gestiune, nivelul acestui indicator s-a depreciat cu 0,31 puncte procentuale.

În urma investigațiilor efectuate, putem formula următoarele *concluzii*: În cadrul entității economice S.A. „Franzeluța” achiziționarea funcționează în cadrul unei structuri organizatorice de tip funcțional. Funcția de planificare este încredințată unor colaboratori specializați din cadrul departamentelor care solicită achiziționarea, managerii pe achiziționare fiind obligați să culeagă cererile și să le plaseze în sistem. Activitatea de achiziție este importantă în disponibilitatea produselor sau a serviciilor, acestea fiind de o calitate bine stabilită, la un preț avantajos, iar condițiile contractuale să fie mai mult în avantajul entității care solicită produsele. Clasificarea obiectivelor de achiziții, aplicarea conceptelor de clasă mondială și folosirea principiilor coproducției formează temeliile pe care sunt construite apoi obiectivele finale vizând creșterea eficienței și a profiturilor. În așa ritm entitatea economică, datorită secției achiziții își va desfășura activitatea și va obține profit conform planului.

Strategia de achiziție joacă un rol bine definit în dezvoltarea entității, datorită acesteia se menține procesul de producție. Mediul extern influențează alegerea unei strategii. Percepțiile managerilor de la toate nivelurile, precum și cultura și experiența entității vor influența eficacitatea strategiilor adoptate. Entitatea economică este competitivă, nu doar din aspectul de lider pe piață a produselor de panificație din Republica Moldova, dar este și un exemplu de implementare cu succes a practicilor de producție și realizare, în conformitate cu Standardele Internaționale de Calitate. Investițiile efectuate pentru modernizarea utilajelor și a secției de producere au adus rezultate pozitive așteptate, crescând capacitatea productivă a entității economice și sporind avantajele competitive ale acesteia.

Recomandările elaborate completează gradul de soluționare a problemei prin: Domeniul organizării și planificării aprovizionării. Departamentul dat are funcția de a analiza piața furnizorilor și de a elabora previziuni privind evoluția acesteia, mai având și funcția de a prelua cererile și de a le procesa, astfel specialiștii nu se pot concentra asupra controlului și evaluării managementului aprovizionării. De aceea recomandăm să se introducă posturi de analiști de aprovizionare.

În domeniul selectării furnizorilor este necesar de ținut cont de procedurile de selectare a furnizorilor, departamentul primește doar trei oferte comerciale de la furnizori pentru aprecierea calității, prețului, condițiilor de livrare etc. Doar trei oferte nu sunt de ajuns, dar și solicitarea ofertelor de la toți furnizorii complică activitatea, de aceea se propune reînnoirea bazei de date cu furnizori la anumite perioade de timp.

În domeniul surselor de achiziționare este riscul ca furnizorii de peste hotare, care exportă materia primă, să fie plasați în poziție de monopol pe piață având posibilitatea de a controla prețurile, condițiile de livrare și plată. În acest scop, e necesar de modernizat și capacitățile de producție, de perfecționat sistemul de management al calității, ce ține de direcționarea produselor spre consumator, respectarea sortimentului și calității produselor, respectarea termenului de livrare a produselor.

Concluziile și recomandările generalizează rezultatele cu caracter teoretic și practic asupra cercetărilor efectuate, ce relevă unele deducții și măsuri, care, în opinia noastră, vor contribui la îmbunătățirea procesului de achiziție a bunului industrial din cadrul entității economice S.A. „Franzeluța”.

Referințe:

1. BRÂNZĂ, A. *Aprovizionare întreprinderi*. Iași: Ed. Economică, 1982, p. 345.
2. BAILY, P., FARMER, D., JESSOP, D., JONES, D. Trad. din engleză Rodica LEVIȚCHI. *Principiile și Managementul achizițiilor*. Ed. a 8-a. Chișinău: ARC, 2004, p. 287.
3. КОРЕЦКИЙ, Б. *Закупки: Курс лекций*. Кишинэу: СЕР USM, 2019. 173 с.
4. Situațiile financiare 2016-2017 ale entității economice S.A. „Franzeluța”.
5. <http://www.franzeluta.info/>

Recomandat

Boris COREȚCHI, dr., conf. univ.

**ИНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА КАК СРЕДСТВО
ПРОДВИЖЕНИЯ ТУРИСТСКОГО ПРОДУКТА**

Степан ГУСЕВ

Рассматривается тема влияние интернет-рекламы на продвижение туристского продукта. Актуальность данной темы заклю-

чается в том, что Интернет сегодня проник почти во все сферы деятельности человека. Туризм является областью услуг, то есть неосязаемых, невещественных благ, которые можно продемонстрировать в сети Интернет различными способами, будь то фотографии, видео, гиф-изображения, картинки.

Интернет-реклама способна предоставить полную информацию о туре, сопровождая всё красочным визуальным подтверждением. Это и отличает рекламу в сети Интернет от остальных видов рекламы, так как телевидение, радио, печатные издания предоставляют информацию о продукте в сжатом и ограниченном объеме. Интернет обеспечивает также рекламодателей быстрой обратной связью, позволяет в короткие сроки выявить слабые стороны рекламного объявления и в случае необходимости отозвать его без каких-либо финансовых потерь.

Целью работы было изучение и анализ видов интернет-рекламы как средства продвижения туристского продукта в теории и на примере компании “Vernon-Prim”.

Для достижения цели были поставлены следующие задачи:

- Изучение видов интернет-рекламы;
- Рассмотрение и анализ интернет-рекламы туристической компании “Vernon-Prim”;
- Сравнение результатов рекламной деятельности “Vernon-Prim” и конкурента “Panda Tur”;
- Выводы;
- Рекомендации по эффективности проведения рекламной стратегии.

Интернет-реклама – информация с использованием средств Интернета, обычно адресованная неопределенному кругу лиц и направленная на привлечение внимания к объекту рекламирования, на формирование или поддержание интереса к нему и его продвижение на рынке [1, с. 5].

Были рассмотрены самые распространённые виды интернет-рекламы:

1. Контекстная реклама – принцип её работы заключается в том, что человек получает рекламное сообщение, привязанное к его запросу в поисковике. Самыми известными являются «Яндекс. Директ» и «Google AdWords».

2. Медийная (баннерная) реклама – схожа с традиционной рекламой в печатных изданиях. Пользователь интернета видит графическое изображение, содержащее рекламу, и кликнув на него, переходит на сайт рекламодателя. Баннерная реклама не только привлекает клиентов, но и закрепляет в сознании узнаваемость марки, так как постоянно мелькает на какой-либо страничке, бросаясь в глаза.

3. Таргетированная реклама в социальных сетях – многие компании выбирают именно такой способ продвижения, что обусловлено высокой отдачей. С помощью социальных сетей, компаниям легче добраться до потенциального клиента, ведь большое количество людей сами о себе указывают информацию, вплоть до личной: пол, возраст, семейное положение, место учёбы/работы, образование, свои увлечения, предпочтения. Таким образом, созданные программные алгоритмы считывают информацию о пользователе и предлагают ему ту рекламу, в которой он уже может быть заинтересован.

Система оплаты за интернет-рекламу гибкая, производитель сам решает, сколько потратить за тот или иной период. Зачастую оплата осуществляется по кликам, то есть за то количество нажатий, которое было произведено со стороны посетителей сайтов.

Перейдём к рекламе туристического предприятия «Vernon-Prim». Компания использует различные площадки в Интернете для своих рекламных публикаций. У компании, в первую очередь, есть свой сайт, на котором пользователь имеет возможность ознакомиться с деятельностью фирмы и тем продуктом, который она предлагает. С официального сайта есть ссылка на страничку турагентства в социальной сети Facebook, где менеджерами по туризму публикуются рекламные объявления. Компания имеет также личный профиль на туристическом портале Travel365, набирающий свою популярность на туристическом рынке Молдовы.

«Vernon-Prim», обладая определённой базой клиентов, занимается и e-mail рассылкой, но часто рекламные сообщения оказываются недействительными по разным причинам: либо почтовый адрес был указан неправильно, либо клиент его уже

изменил. И единственная реклама в сети Интернет, за которую платит фирма, – это сайт 999, где одна публикация стоит один лей. Но опять же есть недостаток: данный сайт переполнен рекламой, и в то время как агентство публикует своё объявление, в это же время другие турфирмы делают то же самое, поэтому публикации быстро опускаются в общем списке, а это значит, что вероятность того, что пользователи нажмут именно на вашу запись, – невелика.

Понятно, что «Vernon-Prim» использует различные площадки для своей рекламы: официальный сайт, социальные сети, туристические порталы, специализированные сайты, но в основном эта реклама бесплатная, и охват у неё недостаточный.

За время своего существования с 2016 года, группа «Vernon-Prim» в Facebook набрала чуть больше 2700-ста подписчиков, в то время как у конкурента «Panda Tur» подписчиков насчитывается более 73 тысяч, что в 26 раз больше.

Касательно официального сайта:

Таблица 1

Посещаемость официального сайта «Vernon-Prim»

	За день	Месяц	Год
Просмотры	261	7830	93960
Посетители	65	1955	23460

Источник: Разработано автором на основе данных <https://a.pr-cy.ru/tools/traffic/?domain=www.vernonprim.md>

Таблица 2

Посещаемость официального сайта «Panda Tur»

	За день	Месяц	Год
Просмотры	8 383	259 878	3 118 536
Посетители	2 714	84 147	1 009 764

Источник: Разработано автором на основе данных <https://a.pr-cy.ru/tools/traffic/?domain=pandatur.md>

Если сравнивать количество посетителей сайта компании, то можно заметить, что на одного посетителя «Vernon-Prim» приходится 43 у «Panda Tur». Данный факт не удивляет, ведь

конкуренты используют различные методы продвижения, в том числе и платные, что заметно влияет на результат. Например, таргетированная реклама в Facebook:

Рис. Таргетинговая реклама «Panda Tur» в социальной сети «Facebook»

Источник: Мобильное приложение «Facebook»

Итак туристическая фирма «Panda Tur» охватывает большое количество пользователей Интернета по нашей стране и тем самым «перетягивает одеяло на себя» в конкурентной борьбе за клиентов.

Из вышесказанного можно сделать следующие выводы:

1. Интернет-реклама разнообразна и даёт возможность туристическим компаниям продвигать свой продукт различными способами.

2. Рекламу в сети Интернет можно назвать умной, так как сегодня есть множество алгоритмов, предоставляющих возможность фирмам воспользоваться таргетингом, то есть нацеленной рекламой.

3. Интернет-реклама является доступной.

4. В ходе анализа была выявлена неэффективная рекламная деятельность компании «Vernon-Prim».

Из данных выводов вытекают следующие рекомендации для компании «Vernon-Prim» по улучшению рекламной деятельности:

➤ использование платной рекламы, обладающей высокой отдачей;

➤ ведение статистики посещения сайта фирмы для понимания того, какая категория клиентов наиболее заинтересована в предлагаемой рекламе;

➤ внесение изменений на официальном сайте компании. На данный момент, сайт агентства доступен лишь на русском языке;

➤ привлечение маркетолога для разработки рекламной стратегии, исходя из анализа рынка.

Литература:

1. ТУЛУПОВ, В.В. *Реклама: теория и практика*. Воронеж: Изд-во ВГУ, 2011. 130 с.

Электронные ресурсы:

2. <https://richpro.ru/internet/reklama-v-internete-vidy-i-stoimost-internet-reklamy.html>

3. <https://www.facebook.com/vernonprim/>

4. <https://www.facebook.com/pandatur.md/>

Рекомендовано

А.З. ОНОФРЕЙ, докт. хаб., проф. универ.

МОДЕЛЬ ФРАНЧАЙЗИНГА КАК ФОРМА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Рональд БАКАЛЫМ

Актуальность темы обусловлена недостаточной изученностью, теоретической и практической значимостью поиска эффективных форм регулирования франчайзинга. В этой связи все

более актуальными становятся задачи, связанные с осмыслением специфики франчайзинга как особой формы хозяйствования.

Цель работы – исследование экономической сущности и определение эффективных путей использования франчайзинга как одной из форм предпринимательства.

Задачи исследования:

- рассмотреть понятие, сущность и сферы применения франчайзинга;
- проанализировать основные показатели коммерческой деятельности объекта исследования и его финансовое состояние; проанализировать привлекательность рынка фитнес услуг и анализ основных акторов рынка фитнесуслуг в Республике Молдова;
- проанализирована привлекательность спортфраншиз на рынке фитнес услуг, выбор франшизы и расчет точки безубыточности будущей франшизы.

Объект исследования – коммерческая организация SRL «L-Fitness Grup», предприятие торговли спортивным инвентарем и спортивным оборудованием.

Предмет исследования – организация бизнеса в форме франчайзинга.

В первой главе представлены теоретические основы развития и формирования франчайзинга. Раскрывается сущность механизма франчайзинга, место и роль франчайзинговых моделей ведения бизнеса в системе экономических отношений; аспекты развития франчайзинга в системе законодательного регулирования деятельности предприятий. Описана бизнес-модель – франчайзинг на территории Республики Молдова и его современное состояние.

Во второй главе проанализирована хозяйственная деятельность предприятия «L-Fitness Grup» SRL. Анализ финансовых результатов предприятия свидетельствует о том, что предприятие находится на грани банкротства. Так как анализируемое предприятие является дочерней компанией более успешного предприятия, с денежным оборотом свыше 30 миллионов леев в год, учредителю предприятия было предложено ликвидировать

SRL «L-Fitness Grup» и открыть новое предприятие с другим видом деятельности. В силу отсутствия времени и знаний в данной сфере деятельности, было предложено рассмотреть создание бизнеса в форме франчайзинга. Далее был проведен анализ привлекательности рынка фитнесуслуг. Анализ рынка показал, что в Республике Молдова динамика популярности поисковых запросов по слову «фитнес» положительная. Далее был выполнен анализ потребительского спроса населения Республики Молдова на фитнес услуги. Данная информация помогла выявить, что более 50% опрошенных заинтересованы в первую очередь в плавании и, во-вторых, в тренажерном зале, залах фитнеса и групповых программах. Был сделан вывод, что верным решением в открытии новой организации станет фитнес-клуб с бассейном и с зоной силовых тренажеров, а также с залом для групповых занятий. Был сделан анализ потребителей фитнес-клубов РМ, который показал, что 71,5% всех посетителей фитнес-клубов – это женщины. Затем были проанализированы возрастные группы клиентов фитнес-клубов: более 55% клиентов – моложе 30 лет, однако есть и возрастные группы старше 30 лет. Реже всего фитнес-клубы посещают лица не достигшие совершеннолетнего возраста.

На основании исследования был предпринят базовый анализ рынка: возможного (потенциального) и фактического. Потенциальный рынок составил примерно 600 000 человек, а фактический – около 360 000. Расчет был произведен следующим образом. Так как планируется открытие фитнес-клуба на территории города Кишинева, был рассмотрен рынок только данного города. Общая численность населения г. Кишинева составляет около 800 тысяч человек. При этом в г. Кишиневе также проживают лица на социальном пособии, безработные, лица с ограниченными возможностями, лица пенсионного возраста. Было проведено исследование, которое помогло приблизительно вычислить потенциальный рынок г. Кишинева, путем исключения лиц, не способных осуществить покупку абонемента в фитнес-клуб.

Расчет фактического рынка был произведен на основании данных, что около 60% всего населения Кишинева занимаются

спортом, поэтому около 360 000 заинтересованы в приобретении абонеента в фитнес-клуб.

Далее были проанализированы основные акторы рынка. На первом этапе исследования были изучены все возможные конкуренты на рынке фитнесуслуг в РМ. Далее конкуренты были распределены на прямых, ключевых и косвенных. Было выявлено 11 ключевых конкурентов. Был осуществлен анализ всех ключевых конкурентов, который дал информацию такого типа, как количество тренажеров, наличие зала для аэробики, наличие детской комнаты, наличие бассейна, парковки, количество групповых программ и средняя стоимость абонеента на год. На основании полученных данных были определены сильные и слабые конкуренты. Сильными были определены 3 прямых конкурента и 1 косвенный. Слабыми конкурентами оказались 4 прямых и 3 косвенных.

Были разработаны стратегии по работе с конкурентами, с сильными и со слабыми.

В третьей главе предпринят анализ привлекательности спорт-франшиз на рынке фитнесуслуг. Было выбрано 3 франшизы предприятий стран СНГ: World Class, Бенефит+, FitStudio. Был разработан чек-лист по выбору привлекательности франшизы при помощи метода балльной оценки показателей. Наиболее привлекательной является франшиза предприятия World Class, с наименьшим паушальным взносом, с адекватной ставкой роялти и меньшим периодом окупаемости франшизы. Была определена средняя стоимость годового абонеента среди ключевых конкурентов рынка, которая составила 737 евро. На основании полученных данных был выполнен расчет доступного рынка, который составил около 140 тысяч человек: это та часть населения, которое может себе позволить тратить 60 евро ежемесячно на абонемент.

После определения будущей франшизы и средней стоимости абонеента, необходимо было вычислить безубыточность этого проекта, которая была определена следующим образом. Были определены первичные затраты, периодические затраты и постоянные затраты. Был определен маржинальный доход на

единицу продукции, который составил 250 евро. Далее был произведен расчет точки безубыточности в натуральном и денежном выражении. В натуральном выражении точка безубыточности – 828 клиентов в год, а в денежном выражении – 621 тысяча евро ежегодно. То есть фитнес-клуб будет безубыточным, если будет принимать ежегодно 828 клиентов, что эквивалентно 621 тысяче евро в виде выручки от продажи. Далее был представлен график для наглядного понимания ситуации касательно расчета точки безубыточности. Таким образом, создание фитнес-центра при помощи франчайзинга под торговой маркой «World Class» является экономически целесообразным и эффективным как для франчайзи, так и для франчайзера предприятия.

Итак, франчайзинг как способ открытия бизнеса является наименее рискованным по сравнению с самостоятельной организацией бизнеса.

Литература:

1. ДОВГАНЬ, В.В. *Франчайзинг: Путь к расширению бизнеса*. Практическое пособие. Москва: Дока-пресс, 2014. 231с.
2. ЗЕМЛЯКОВ, Д.Н., МАКАШЕВ, М.О. *Франчайзинг. Интегрирование формы организации бизнеса*. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 142 с.
3. КОЛЕСНИКОВ, В.Д. *Построение франчайзингового бизнеса*. Курс для правообладателей и пользователей франшиз. СПб.: Питер, 2012. 288 с.
4. КРУЧЕНКО, О.С. *Как открыть собственный бизнес на основе франшизы*. Москва: Экспо., 2013. 145 с.

*Рекомендовано
Анна ВОЛОСЮК, препод.*

УЧЕТ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАТРАТ И ИХ РОЛЬ В ПРИНЯТИИ РЕШЕНИЙ

Анна КЫШЛАРЬ

При модели экономики, основанной на знаниях, особую актуальность приобретает проблема совершенствования учета затрат производства и калькуляции себестоимости инновационной продукции и инновационных услуг, а также продукции и услуг, которые осуществляются на базе инноваций. Кроме этого, в условиях ограничения ресурсов организации на базе экономически целесообразных управленческих решений, направленных на эффективное их использование, стремятся достигать конкурентные преимущества. Значение показателя себестоимости в инновационной экономике возрастает: отражает результат эффективного использования ресурсов организации, так как призван отражать не только финансовую составляющую хозяйствующего субъекта, но и степень его участия в инновационном процессе.

Целью мастерской работы обозначен учет производственных затрат и их роль в принятии решений на производстве, в **первой главе** которой были раскрыты ее методологические аспекты. В этой части автором было установлено, что себестоимость продукции – это с одной стороны, синтетический показатель, отражающий эффективность производственной деятельности и призванный оценить изготовленный продукт на конкретном этапе производственного процесса, а с другой – совокупность затрат, связанных с производством и обусловленных его технологией и организацией.

Важным принципом обеспечения эффективности использования ресурсов автор считает оптимизацию показателя себестоимости через сравнение установленного его значения и фактически достигнутого. Для этого необходимо учесть: вариантный подход расчета себестоимости для различных типов предприятий; методику распределения и типы косвенных производственных затрат; методику разработки смет для различных подразделений предприятия. Вариантный подход к методике расчета себестоимости продукции для различных типов предприятий

обусловлен технологическими особенностями предприятия, его производственной структурой и производственной программой, которая определяется рыночными условиями. Принципами этого расчета являются *принцип усреднения* и *принцип причинности* (отнесение затрат к соответствующему объекту калькулирования как фактора их обусловивших).

Современная наука и зарубежный практический опыт предлагают осуществлять управление производством через использование таких систем и методов управления затратами, при которых процесс производства будет эффективным. Одним из инновационных направлений управления затратами автором выделяется метод функционально-стоимостного анализа (Activity-based costing – ABC). Однако применение этой системы достигает своей эффективности в сочетании с другим перспективным направлением учета и контроля производственных затрат – методом Стандарт-кост (Standart-cost), который базируется на научно разработанных стандартах в сочетании с практическим опытом. Наличие стандартных затрат на единицу продукции дает возможность легко определить смету затрат на планируемый объем, которая включается в общий финансовый план предприятия. Это предопределяет оперативное выявление отклонений и принятие управленческих решений по их устранению на базе сравнения фактических со стандартными затратами, информация о которых содержится в специально разработанных документах известных как производственные сметы. В этом контексте необходимо использование следующего методами управления затратами – бюджетирования, предусматривающего составление жёстких и гибких смет по различным видам деятельности в рамках структурного подразделения.

Принимая во внимание изложенные методологические аспекты **во второй главе** исследования автором изучен и раскрыт весь издательский процесс СЕР USM с учетом характера видов деятельности и их влияния на порядок формирования затрат, что было представлено в соответствующих схемах.

В ходе исследования установлено, что на действующем предприятии порядок формирования затрат зависит не столько от

особенностей технологического процесса издательского дела, сколько от особенностей отрасли, в которой оно функционирует – системы науки и образования, что представлено автором в виде схемы. Особенностью деятельности в рамках этой отрасли, относящейся к социальным и финансируемой из государственного бюджета, является то, что зачастую она носит коммерческий характер (на базе издательского договора) и регулируется Законом № 939 РМ «Об издательском деле».

С точки зрения порядка учета производственных затрат подчеркнута, что в системе управленческого учета СЕР USM отсутствует ключевой его этап – распределение косвенных производственных затрат (КПЗ), что обусловлено двухкомпонентным финансированием процесса издания – бюджетным и внебюджетным. Бюджетное финансирование требует его четкого соответствия с исполнением сметы расходов, на текущие счета которых и проводится списание материалов, использованных в отчетном периоде: издания, предназначенные для учебного и образовательного процесса.

Внебюджетное финансирование, которое представляет собой признанные доходы от оказания услуг требует признания величины расходов исполнения основополагающего допущения методологии бухгалтерского учета – метода начисления. Однако в настоящее время отсутствуют отраслевые рекомендации распределения расходов по видам финансирования, как следствие, распределения КПЗ по объектам калькуляции. В этом контексте отсутствует и методика определения себестоимости услуги по каждому внедоговорному (бюджетному) заказу. В работе указано, что на предприятии СЕР USM достаточно высокий уровень разработки норм расходования материалов, что предполагает оперативное выявление отклонений по данным статьям затрат, при этом не разработан порядок учета отклонений, что не позволяет охарактеризовать потребление ресурсов, как оптимальное.

Решение проблемы себестоимости заключается в реализации, создании или адаптации инновационных систем получения информации о затратах, применение новых подходов к калькулированию себестоимости и принятие на этой основе управ-

ленческих решений по оптимизации потребления всех видов ресурсов организации. Реализация этой проблемы представлена в **третьей главе мастерской работы.**

В работе автор доказал действенность внедрения системы ABC на исследуемом предприятии. Для этого был предложен алгоритм построения ABC, адаптированный к особенностям деятельности СЕР USM: выделены такие виды деятельности, как оформление заказов по договору издания; эксплуатация технологического оборудования в процессе производства; планирование и контроль качества услуг, редакция и макетирование, печать и переплет; КПЗ идентифицированы по выделенным видам деятельности; установлены каждому виду деятельности факторы затрат; осуществлена оценка стоимости единицы носителя затрат путем деления КПЗ по каждой операции на значение фактора затрат; определена себестоимость продукции (услуг). Тем самым аргументировано применение системы ABC, обеспечивающей как точность расчета себестоимости каждой из услуг, и оптимизацию затрат, так возможности для принятия решений по максимизации прибыли, что доказано автором на конкретном примере.

Кроме этого в работе продемонстрировано применение системы бюджетирования и аргументирована выдвинутая гипотеза об ее эффективности в контексте управления затратами: применение системы бюджетирования создает условия для контроля затрат по каждому этапу издательского дела с учетом его зависимости от изменений в производственной мощности. Для этого автором разработаны и предложены форматы жесткого и гибкого бюджетов, адаптированные к особенностям деятельности отдельных структурных подразделений в рамках СЕР USM.

Рекомендовано

Ирина ГОЛОЧАЛОВА, др., конф. унив.

CUPRINS

Drept

<i>Alina AMBROS</i> CONTRACTUL DE TRANSPORT RUTIER INTERNAȚIONAL DE MĂRFURI	3
<i>Pavel SPATARI</i> ANALIZA TEORETICO-PRACTICĂ A ÎMBOGĂȚIRII NEJUSTIFICATE	6
<i>Elena MUSTEAȚĂ</i> PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL ÎN DOMENIUL ONLINE	10
<i>Alina ALEXEI</i> APLICAREA ERONATĂ A NORMELOR DE DREPT PROCEDURAL CA TEMEI DE CASARE A HOTĂRĂRII JUDECĂTOREȘTI	13
<i>Maria ERHAN</i> PARTICULARITĂȚILE PROCEDURII CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV ÎN LUMINA NOULUI COD ADMINISTRATIV	18
<i>Alexandria FRIMU</i> REGLEMENTAREA JURIDICĂ A ÎNREGISTRĂRILOR AUDIO-VIDEO CA MIJLOC DE PROBĂ ÎN PROCESUL CIVIL	21
<i>Cristian ROTARU</i> RĂSPUNDEREA STATELOR PENTRU ANUMITE ACTIVITĂȚI ÎN TERITORII CU REGIM INTERNAȚIONAL	25
<i>Daria ARMAN</i> ATACUL CIBERNETIC – O NOUĂ FORMĂ DE AGRESIUNE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL	28
<i>Călin DRUGALIOV</i> MIJLOACE INTERZISE DE PURTARE A RĂZBOIULUI	31
<i>Marin CHIHAI</i> LEGEA APLICABILĂ SUCCESIUNII ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT	35
<i>Dumitrița CHEȘCU</i> PARTICULARITĂȚILE INTENTĂRII CAUZELOR DE INSOLVABILITATE	39
<i>Daniela BALMUȘ</i> LIBERTATEA ȘI SIGURANȚA PERSOANEI ÎN PROCESUL PENAL	42

<i>Valeria BOBEA</i>	
NULITATEA ACTELOR DE PROCEDURĂ PENALĂ	45
<i>Adela BULGAC</i>	
INADMISSIBILITATEA PROBELOR OBȚINUTE PRIN PROVOCARE: EXAMEN TEORETIC ȘI PRACTIC	49
<i>Claudia LACHI</i>	
APRECIEREA PROBELOR ÎN PROCESUL PENAL	53
<i>Gheorghe TODIREAN</i>	
RELUAREA URMĂRIRII PENALE	56
<i>Andrei ȚURCAN</i>	
APRECIEREA PROBELOR ÎN PROCESUL PENAL	60
<i>Natalia ZBURLIUC</i>	
METODICA DE CERCETARE A ALIBIULUI	63

Jurnalism și Științe ale Comunicării

<i>Lilia POVESTCA</i>	
COMPETENȚELE PROFESIONALE ALE BIBLIOTECARULUI ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII (Studiu de caz)	69
<i>Romana-Anca RĂDULESCU</i>	
BIBLIOMETRIA ÎN EVALUAREA PUBLICAȚIILOR UNIVERSITARE (Cazul Bibliotecii USAMV-Iași)	72

Relații Internaționale, științe Politice și Administrative

<i>Victor SOLOMON</i>	
REPREZENTAREA ȘI DREPTURILE POLITICE ALE MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	77
<i>Carolina BOGATIUC</i>	
ARGUMENTAREA CA MIJLOC DE ASIGURARE A INTERESELOR NAȚIONALE (Studiu comparat: Franța vs Republica Moldova)	81
<i>Надежда МАНАСТЫРЛЫ</i>	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПО ЗАЩИТЕ ПРАВ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ: УРОКИ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛDOVA	85
<i>Igor IVANNICOV</i>	
MODERNIZAREA ACTIVITĂȚII ADMINISTRAȚIEI PUBLICHE PRIN IMPLEMENTAREA E-GUVERNĂRII	88

<i>Iulia SERBINOVICI</i>	
THE MARGINALIZATION PHENOMENON IN THE PROCESS OF THE DEMOCRATIZATION, EUROPEAN AND NATIONAL APPROACHES (The case of Moldova)	92
<i>Tatiana-Maria BODEAN</i>	
PROCESELE INTEGRAȚIONISTE-DEZINTEGRAȚIONISTE ÎN SPAȚIUL EUROPEAN: REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE	96
<i>Tatiana BOGOS</i>	
IMPACTUL DIMENSIUNII PARLAMENTARE ÎN REALIZAREA POLITICII EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA	100
<i>Ana UȘURELU</i>	
REALIZAREA POLITICII STATULUI PRIN INTERMEDIUL AUTORITĂȚILOR ADMINISTRATIVE AUTONOME ALE ADMINISTRAȚIEI PUBLICE CENTRALE	104
<i>Sveatoslav BEGLIȚA</i>	
RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL CA MODALITATE DE CONSTITUIRE A REALITĂȚII POLITICE (Repere pentru Republica Moldova)	107
<i>Mihaela BORCOI</i>	
EVOLUȚIA POLITICILOR DE TINERET DIN REPUBLICA MOLDOVA: PROVOCĂRI ȘI REALIZĂRI	112
<i>Cătălina BOCAN</i>	
DECLARAREA ȘI CONTROLUL AVERII ȘI AL INTERESELEOR PERSONALE ALE FUNCȚIONARULUI PUBLIC	115
<i>Mariana FRÔSINEAC</i>	
FENOMENUL CORUPȚIEI ȘI POLITICI ANTICORUPȚIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	119
<i>Mihaela CUCIUC</i>	
ASIGURAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA LA ETAPA ACTUALĂ	122
<i>Mihaela NEGARA</i>	
METAMORFOZELE SECOLULUI XX: ÎNTRE TOTALITARISM ȘI DEMOCRAȚIE	126
<i>Iulia BOTNARI</i>	
ROLUL PUTERII SOFT ÎN POLITICA EXTERNĂ A SUA, MARIÍ BRITANIEI ȘI CHINEI: REPERE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA	129

<i>Antonela GODOROJA</i>	
TEHNOLOGIILE INFORMAȚIONALE CONTEMPORANE ÎN FORMAREA IMAGINII INTERNAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA	133
<i>Cristina VORONEANU</i>	
POLITICI DE GESTIONARE A FLUXULUI MIGRAȚIONIST: PERSPECTIVE PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ	137
<i>Anastasia SOROCĂȚI</i>	
DIPLOMAȚIA PUBLICĂ PRIN INTERMEDIUL PROIECTELOR INTERNAȚIONALE: IMPLICAȚII PENTRU REPUBLICA MOLDOVA	141
<i>Любовь ФИЛАТЬЕВА</i>	
ЧЕРНОМОРСКИЙ РЕГИОН В СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ: ЭВОЛЮЦИЯ ИНТЕРЕСОВ И ПРИОРИТЕТОВ (На примере Российской Федерации и Республики Молдова)	144
Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială	
<i>Mihaela BLÎNDUL</i>	
CONSILIEREA PARENTALĂ – STRATEGIE DE EFICIENTIZARE A RELAȚIILOR INTRAFAMILIALE	149
<i>Alina CHIROND</i>	
MANAGEMENTUL PREVENIRII ȘI SOLUȚIONĂRII CONFLICTELOR INTERPERSONALE LA LICEENI	153
<i>Tatiana LOPATIUC</i>	
ÎNVĂȚAREA AXATĂ PE STILURILE PREFERENȚIALE DE ÎNVĂȚARE LA ELEVII DIN TREAPTA PRIMARĂ	156
<i>Ala SOLOVEI</i>	
VOCABULARUL ELEVILOR MARCAȚI DE INSUCES ȘCOLAR	160
<i>Maria MUSTEAȚĂ</i>	
PARTICIPAREA FEMEILOR PE PIAȚA MUNCII DIN REPUBLICA MOLDOVA: PROBLEME ȘI MODALITĂȚI DE AFIRMARE PROFESIONALĂ	163
<i>Rodica MURUZ</i>	
STRATEGII DE FORMARE A COMPETENȚEI DE COMUNICARE LA ELEVII CLASELOR PRIMARE LA EDUCAȚIA DIGITALĂ ÎN CADRUL ARIEI CURRICULARE „TEHNOLOGII”	167

<i>Aura MUTRUC</i>	
RELAȚIA DINTRE TIPOLOGIILE TEMPERAMENTALE ȘI TULBURĂRILE EMOTIONALE LA STUDENȚI	171
<i>Victoria CUCULESCU</i>	
CONSECINȚELE CONSUMULUI DE DROGURI ASUPRA MEMBRILOR FAMILIEI (În baza studiului realizat la centrul „Optima Fide”)	174
<i>Ana FUIOR</i>	
MODALITĂȚI DE DEZVOLTARE A TOLERANȚEI LA STUDENȚI PRIN PRISMA NOILOR EDUCAȚII	178

Științe Economice

<i>Alina PAIU</i>	
OPORTUNITATEA UTILIZĂRII MANAGEMENTULUI STRATEGIC ÎN CADRUL MICILOR FIRME	181
<i>Denis VAMEȘU</i>	
ROLUL GESTIUNII RISCURILOR ÎN CONDIȚIILE CREȘTERII PERFORMANȚEI ORGANIZAȚIONALE	184
<i>Daniela COBZAC</i>	
MANAGEMENTUL DECIZIONAL ÎN COMPANIILE DIN SISTEMUL EDUCAȚIONAL DIN REPUBLICA MOLDOVA	187
<i>Lucia DIMITRIU</i>	
MODALITĂȚI DE GESTIUNE A RISCURILOR ÎN CONDIȚIILE ASIGURĂRII UNOR REZULTATE EFICIENTE	190
<i>Cristina LUPU</i>	
ORGANIZAREA EVENIMENTELOR PENTRU SUSȚINEREA ȘI DEZVOLTAREA BRANDURILOR	194
<i>Mihaela ZUBCO</i>	
E-TURISM: IMPACTUL NOILOR TEHNOLOGII INFORMAȚIONALE ÎN TURISMUL INTERNAȚIONAL	198
<i>Alexandra CEBAN</i>	
IMPORTANȚA CUNOAȘTERII LIMBILOR STRĂINE PENTRU ANGAJAȚII DIN INDUSTRIA OSPITALITĂȚII ȘI TURISM	201
<i>Gabriela DOBREA</i>	
METODE DE PROMOVARE A TURISMULUI INTERN PENTRU ATRAGEREA TURIȘTILOR EXTERNI	205
<i>Olga CIOBAN</i>	
ÎMBUNĂTĂȚIREA SISTEMULUI DE MANAGEMENT AL PERSONALULUI ÎN CADRUL ENTITĂȚII TURISTICE	209

<i>Alina SCOBICI</i>	
PARTENERIATUL PUBLIC PRIVAT ȘI DEZVOLTAREA CENTRELOR DE INFORMARE PENTRU TURIȘTI	212
<i>Victoria COSTOVICI</i>	
IMAGINEA – FACTOR IMPORTANT DE POZIȚIONARE A PRODUSELOR PE PIAȚĂ	215
<i>Cristina BUREA</i>	
CREȘTEREA COMPETITIVITĂȚII ÎNTREPRINDERILOR PRIN IMPLEMENTAREA MANAGEMENTULUI DE PROIECT	219
<i>Ludmila NOUR</i>	
CONCEPTUL MIXULUI DE MARKETING ȘI REFLECTAREA ACESTUIA ÎN ACTIVITĂȚILE ENTITĂȚII ECONOMICE	223
<i>Otilia PETRUȘCA</i>	
INFLUENȚA RECLAMEI ASUPRA COMPORTAMENTULUI CONSUMATORULUI	226
<i>Victoria RANGA</i>	
ANALIZA PROCESULUI DE ACHIZIȚIE A BUNULUI INDUSTRIAL	230
<i>Степан ГУСЕВ</i>	
ИНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА КАК СРЕДСТВО ПРОДВИЖЕНИЯ ТУРИСТСКОГО ПРОДУКТА	233
<i>Рональд БАКАЛЫМ</i>	
МОДЕЛЬ ФРАНЧАЙЗИНГА КАК ФОРМА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА	238
<i>Анна КЫШЛАРЬ</i>	
УЧЕТ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАТРАТ И ИХ РОЛЬ В ПРИНЯТИИ РЕШЕНИЙ	243

Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova

Științe sociale

Universitatea de Stat din Moldova. Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova / Univ. de Stat din Moldova ; col. red.: Florentin Paladi (red.-șef) [et al.]. – Chișinău : CEP USM, 2019 – . – ISBN 978-9975-149-56-3.

Științe sociale. – 2019. – 249 p. : fig., tab. – Texte : lb. rom., rusă. – Rez.: lb. engl., fr. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 50 ex. – ISSN 1857-3665. – ISBN 978-9975-149-58-7.

082:378.4(478-25)=135.1=161.1

A 48

Bun de tipar 28.10.2019. Formatul 60x84 ¹/₁₆.

Coli de tipar 15,8. Coli editoriale 15,2.

Comanda 309. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009